

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Ústav politických vied SAV

**Národnoštátne záujmy
v postintegračnom období**

**ZUZANA POLÁČKOVÁ - RADOSLAVA BRHLÍKOVÁ
a kol.**

NITRA 2017

Národnoštátne záujmy v postintegračnom období

Zuzana Poláčková – Radoslava Brhlíková a kol.

Vedecká monografia vyšla s finančnou podporou grantovej agentúry VEGA ako výstup z projektu VEGA 2/0036/15 - Národnoštátne záujmy SR v medzinárodných vzťahoch v post-integračnom období.

Vedúca projektu PhDr. Zuzana Poláčková, CSc.; ÚPV SAV

Recenzenti:

doc. JUDr. PhDr. Lucia Mokrú PhD., PhDr. Erik Pajtinka, PhD.

Autori:

Zuzana Poláčková, Radoslava Brhlíková, László Öllös, Jozef Hrabina, Norbert Kmeť, Monika Himpánová, Radoslav Štefančík, Dirk Dalberg, Tibor Szentandrás, Juraj Marušiak, Mária Kočnerová, David Reichardt

Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Návrh obálky: Mgr. Martin Uhrín

Technická a grafická spolupráca: Mgr. Martin Uhrín, Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD.

© UKF v Nitre 2017

ISBN 978-80-558-1246-5

EAN 9788055812465

OBSAH

Úvod	5
1. Pokušenie zaostávania (<i>Lászlo Öllös</i>)	14
2. Stratégia maximalizácie moci ako národný záujem mocností (<i>Jozef Hrabina</i>)	34
3. Bezpečnosť ako národnoštátny záujem v kontexte členstva v Európskej únii (<i>Radoslava Brhliková</i>)	69
4. Štátny záujem a politici (<i>Norbert Kmeť</i>)	92
5. Slovenské predsedníctvo v Rade EÚ, jeho priority konfrontované s realitou (<i>Monika Himpánová</i>)	117
6. Migračná politika v kontexte národnoštátneho záujmu (<i>Radoslav Štefančík</i>)	143
7. Europolitika Slovenskej republiky v kontexte migračnej krízy: význam politickej kultúry (<i>Dirk Dalberg</i>)	174
8. Národnoštátne záujmy Slovenskej republiky a maďarská menšina v postintegračnom období (<i>Tibor Szentandrás</i>)	207

9. Národný záujem SR v slovensko-ruských bilaterálnych vzťahoch v kontexte ukrajinskej krízy po roku 2013 (<i>Juraj Marušiak</i>)	225
10. Formovanie pozície Slovenskej republiky v oblasti politiky rozvojovej pomoci (<i>Mária Kočnerová</i>)	262
11. Slovak National Interest: A Difficult Pursuit. The three key blockages to the attainment of the national interest (<i>David Reichardt</i>)	291
Záver	312
Summary	315
Literatúra	322
Dokumenty	355

ÚVOD

V publikácii sa autorský tím sústredil na analýzu medzinárodných vzťahov SR v post-integračnom období po roku 2004 - po vstupe do EÚ a NATO, t.j. akým spôsobom ovplyvnil vstup SR do EÚ a NATO obsahový charakter diskusie, procedurálne aspekty a štruktúru aktérov pri koncipovaní národnoštátnych záujmov SR.¹ Kľúčovou výskumnou otázkou publikácie je analýza vplyvu integrácie SR do Európskej únie na proces konštruovania a následne presadzovania národnoštátnych záujmov SR. Primárnu pozornosť autori orientovali na aspekty tvorby národnoštátnych záujmov na domácej úrovni.

V tomto zmysle sa výskum obsiahnutý v jednotlivých kapitolách zameriaval na interakciu domácich, zahraničných a nadnárodných aktérov v procese konštruovania národnoštátnych záujmov. V súvislosti s identifikáciou aktérov sa autorský tím zameriaval aj na to, do akej miery sa v post-integračnom období posilnila úloha neštátnych aktérov pri formulovaní národnoštátnych záujmov SR. Autorský tím pracoval s hypotézou, že základné zahraničnopolitické preferencie SR sú do značnej miery definované politickými elitami a aktéri z občianskej spoločnosti zostávajú v tejto otázke prevažne pasívni.

Pri formulovaní základných téz a záverov autori jednotlivých kapitol vychádzali zo skutočnosti, že stále je aktuálnou otázkou definície

---

¹ Publikácia je výstupom z projektu VEGA SAV a MŠVVaŠ SR *Národnoštátne záujmy SR v medzinárodných vzťahoch v post-integračnom období* (National interests of the Slovak Republic in international relations in the post-integration period), č. 2/0036/15. Vznikla na základe domáceho vedeckého podujatia s medzinárodnou účasťou *Národnoštátne záujmy v post-integračnom období*, ktoré zorganizoval Ústav politických vied SAV v spolupráci s Katedrou politológie a európskych štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Vedecká konferencia sa konala v Nitre na FF UKF dňa 14.12.2016.

národnoštátneho záujmu ako konceptu a integrálnej súčasti zahraničnej politiky štátu. Problematika tzv. národného záujmu je považovaná za jednu z kľúčových kategórií medzinárodných vzťahov. V podmienkach Slovenska sa pojem „národný záujem“ stretával s kritikou najmä s ohľadom na problematickosť vymedzenia pojmu „*národ*“ a „*štát*“ v multikultúrnej slovenskej spoločnosti Preto sa paralelne popri pojme „národný záujem“ používa aj pojem „*národnoštátny záujem*.“ V slovenskom politickom a vedeckom diskurze sú prítomné oba pojmy, pretože zatiaľ nie je zhoda v tom, či analyzovať tento problém z pozícií záujmov väčšinového etnika, čo implicitne vytvára dojem vylúčenia menšinového obyvateľstva a etnizácie pojmu, alebo z pozície štátneho záujmu, prioritne chápaného cez prizmu množiny všetkých občanov SR. Preto sa členovia riešiteľského tímu prikláňajú skôr k používaniu, v podmienkach SR konsenzuálnejšie znejúceho, pojmu „*národnoštátny záujem*.“ Otázka migrácie, postavenia autochtónnych a alochtónnych menšín a menšinových politík predstavujú pevnú súčasť konceptu *národnoštátny záujem*.

Do akej miery sa posunulo jeho chápanie po roku 2004? Aké sú komponenty jeho chápania? Práve tieto otázky tvoria základné ťažisko príspevkov, ktoré sa zaoberajú možnou zmenou chápania pojmu *národný záujem* po roku 2004 a posunom jeho vnímania z národnej úrovne na nadnárodnú. V tomto kontexte bola objektom výskumu aj úloha bilaterálnych vzťahov a subregionálnych kooperačných štruktúr v tomto procese.

Metodologický rámec prístupu tvorilo vypracovanie prípadových štúdií a syntéza jednotlivých výstupov, analýza a identifikácia vnútropolitických faktorov tvorby *národnoštátneho záujmu*. Autori sa zamerali aj na typologizáciu hlavných aktérov a ich úlohy v spoločnosti. Členovia riešiteľského tímu analyzovali pojem „*národnoštátny záujem*“,

resp. preferencie štátu ako sociálne konštruovanú realitu. Autori vychádzali z koncepcií liberálneho intergovernmentalizmu a europeizácie.

V predloženej publikácii sa jednotliví autori zamerali na parciálne okruhy aplikácie národnoštátnych záujmov SR, akými sú bezpečnostná politika, problematika národnostných menšín a ľudských práv, vytváranie obrazu SR a problém migrácie. Objektom výskumu v jednotlivých kapitolách bol aj vplyv sociálnej a ekonomickej krízy na formulovanie národnoštátnych záujmov SR a koordinácia politických aktérov pri presadzovaní národnoštátnych záujmov SR na pôde európskych inštitúcií, teda analýza miery internacionalizácie partikulárnych okruhov problémov a analýza miery súladu, resp. nesúladu partikulárnych národnoštátnych záujmov SR so záujmami EÚ a NATO.

László Öllös sa v kapitole *Pokušenie zaostávania* sústreďuje na objektívne a subjektívne príčiny tohto fenoménu v strednej Európe a zároveň tento proces komparuje a zasadzuje do širších súvislostí v rámci Európskej únie. Analyzuje charakter zaostávania strednej Európy, t. j. obdobie transformácie po roku 1989 a snahu postsocialistických štátov „dobehnúť“ západnú Európu. Zároveň však konštatuje aj zaostávanie EÚ voči ostatným svetovým mocnostiam, a kladie si otázku, čo by pre Európu ako takú znamenalo postupné zaostávanie v súťaži s ostatnými svetovými mocnosťami. Sumarizuje, že pre Európu v globalizovanom svete by postupné zaostávanie² v súťaži znamenalo zároveň aj krízu idey úspechu a rozvoja. Öllös tento proces zároveň charakterizuje ako krízu európskej demokracie.

Jozef Hrabina sa v kapitole *Stratégia maximalizácie moci, ako národný záujem mocností* orientuje na architektúru medzinárodného systému

---

² KERSHAW, Ian: *Höllenstein. Európa 1914 bis 1949*. Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2016. pp 13—21.

z pohľadu najsilnejších aktérov. Prostredníctvom skúmania vzťahu medzi národným záujmom mocností a zmenami v usporiadaní medzinárodného systému, sa autor v štúdiu snaží o zostavenie súboru determinánt, ktoré nazýva primárnymi potrebami veľmocí pri maximalizácii moci. Kapitola má preto nasledovnú štruktúru: prvá časť je venovaná teoretickej analýze systémových komponentov, v ďalších častiach a na záver sa autor pokúša o syntézu teórie a histórie pri overovaní jednotlivých determinánt pri maximalizácii moci. Analyzuje národný záujem z pohľadu školy politického realizmu.

Radoslava Brhlíkova v kapitole *Bezpečnosť ako národnoštátny záujem v kontexte členstva v EÚ* skúma vzájomnú súvislosť konceptu bezpečnosti a konceptu štátu, a v tomto metodologickom kontexte porovnáva bezpečnostné záujmy EÚ a SR. Analyzuje teoretický a terminologický koncept bezpečnosti ako prioritný národnoštátny záujem. Definuje pojem bezpečnosť a v kontexte národného záujmu a členstva Slovenska v Európskej únii, porovnáva záujmy Európskej únie a záujmy Slovenska ako člena širšieho spoločenstva. Vychádza z hypotézy, že s postupným prehĺbovaním integračného procesu aj v oblasti zahraničnej politiky sa národný záujem Slovenska stále viac približuje a stotožňuje so zahraničnopolitickými záujmami Európskej únie. V predloženej kapitole sa autorka teda snaží zodpovedať nasledovnú otázku, či má vôbec štát, ktorý sa stane členom širšieho spoločenstva štátov, zjednocujúcich svoje politiky, a ktorý je navyše, na základe merania svojej sily, spôsobilostí a schopností, považovaný skôr za malý štát, ešte svoj národný záujem? A konštatuje, že štát akoby v širšom spoločenstve rezignoval na vlastné záujmy a hľadá ochranu a tým aj napĺňanie svojich priorit a cieľov pod krídlami spoločnej organizácie.

K temer totožným záverom dospel aj Norbert Kmet', ktorý vo svojej kapitole *Štátny záujem a politici* na základe analýzy domácej politiky a jej vplyvu na formulovanie zahraničnej politiky dospieva k názoru, že používané pojmy štátny záujem, národný záujem, národnoštátny záujem a pod. nie sú najdôležitejšie z pohľadu celkovej zahraničnej a vnútornej politiky konkrétneho štátu. Štátne záujmy by mali reprezentovať celospoločenský konsenzus v takých oblastiach, ako sú vyrovnané hospodárenie štátu, dodržiavanie pravidiel EÚ, zamedzovanie korupcii, ochrana hraníc a bezpečnosť štátu. Záujmy, či strategické ciele SR by mali byť v zhode s tými, ktoré reprezentuje EÚ. Pri dosahovaní spoločného cieľa musí byť potlačený individuálny záujem a zároveň treba ešte viac prehľbiť spoluprácu medzi európskymi a štátnymi inštitúciami.

Nasledujúca kapitola *Slovenské predsedníctvo v Rade EÚ, jeho priority konfrontované s realitou* z pera Moniky Himpánovej sa zaoberá porovnaním deklarovaných priorít a cieľov SR a ich skutočnou realizáciou na poste predsedu v Rade EÚ. Kapitola poskytuje čitateľovi databázu konkrétnych faktov, ako sa podarilo SR na vedúcom poste na pôde jednej z troch hlavných inštitúcií EÚ realizovať národnoštátne záujmy.

Radoslav Štefančík sa v kapitole *Migračná politika v kontexte národnoštátneho záujmu* pokúsil o definíciu migračnej politiky vo vzťahu k národnoštátnym záujmom SR. Konštatuje, že migračná politika sa v posledných desaťročiach stala ústrednou súčasťou základných činností moderných štátov, pretože všetky ekonomicky silné a moderné štáty sú dnes konfrontované s fenoménom medzinárodnej migrácie. Tvrdí, že migračná politika je vo svojej podstate dôležitou oblasťou politiky s dosahom na suverenitu národných štátov. Migračnú politiku definuje ako celý komplex nástrojov štátu v oblasti migrácie, ktoré upravujú vstup cudzincov na svoje

územie, podmienky pobytu a ich integráciu do spoločnosti. Zdôrazňuje, že v rámci migračnej politiky nejde len o prechod hraníc a pobyt na určitom štátnom teritóriu, ale rovnako aj o otázky spojené so začleňovaním do autochtónnej spoločnosti, a v konečnom dôsledku aj o vysporiadanie sa s reakciami domáceho obyvateľstva. V tomto zmysle chápe migračnú politiku ako termín na označenie troch oblastí medzinárodnej migrácie: prisťahovalectva (imigrácie), azylu a integrácie prisťahovalcov. Rozlišuje tri typy integračných modelov: francúzskeho – asimilačného, britského (alebo holandského) – multikultúrneho a nemeckého modelu spoločenskej exklúzie.

Téme migrácie sa vo svojej kapitole *Europolitika Slovenskej republiky v kontexte migračnej krízy: význam politickej kultúry* venuje aj Dirk Dalberg. Táto kapitola čitateľovi poskytuje zaujímavý pohľad vedeckého pracovníka z Nemecka na politickú kultúru na Slovensku a jej vplyv na percepciu a riešenie migračnej krízy v SR. Je toho názoru, že Slovensko odmieta povinné kvóty na prijímanie utečencov kvôli svojmu negatívnemu obrazu islamu, ktorý je v politickej sociokultúre hlboko zakorenený. Práve tento negatívny obraz islamu je dnes inštrumentalizovaný aj národnými, konzervatívnymi a kresťanskými orientovanými stranami ako SNS, ĽSNS a OĽaNO, ale rovnako aj ľavicovým Smerom-SD, ako aj liberálne orientovanou SaS. Táto historicky zdedená a v súčasnosti opäť artikulovaná úroveň sociokultúry je spojená so strachom pred asymetrickým vzťahom medzi EÚ a Slovenskou republikou. V ponímaní veľkej časti slovenskej spoločnosti Európska únia núti Slovensko a jeho obyvateľov k prijímaniu „iných“ obyvateľov, hoci to Slováci vnímajú ako hrozbu pre ich národnú a kultúrnu identitu. A práve z tohto dôvodu odmietajú Slováci moslimských utečencov na svojom území. Za dôležitý pokladá aj ďalší dôvod a síce, že Slovensko má iba skúsenosti s emigráciou. Migrácia sa v predstavách Slovákov spája predovšetkým s emigráciou smerom do zahraničia, nie však

s imigráciou smerom na Slovensko. Práve v tomto aspekte sa tento stredoeurópsky štát líši od štátov západnej Európy.

V kapitole *Národnoštátne záujmy Slovenskej republiky a maďarská menšina v postintegračnom období* sa Tibor Szentandrás zaobrá analýzou postavenia maďarskej menšiny po roku 2004, ktorý pokladá za dôležitý medzník vo výskume menšinovej problematiky. Východisková téza jeho argumentácie je jednoduchá, tvrdí, že slovenské národné a štátne záujmy aj napriek rozdielom a protikladom majú veľa spoločného a zhodného, a to aj v podstatných momentoch so záujmami ich susedov, teda aj so záujmami Maďarov, údajne odvekých nepriateľov Slovákov. Európsky rozmer vnáša do výskumu nové aspekty, ktoré ho posúvajú iným smerom. Pojmy ako etnický konflikt, neznášanlivosť a antagonizmy sú posúvané do úzadia. Dominujú otázky dôležité pre vývoj v regióne, demokratizáciu spoločnosti – vývoj občianskej spoločnosti, a v neposlednej miere aj komparácia týchto fenoménov v rámci „starých“ a „nových“ členských štátov EÚ. V SR sa takýto prístup presadzuje predovšetkým v orientácii na výskum európskej histórie, európskych regiónov, kategórie občianstva a stupňa demokratizácie a vývoja občianskej spoločnosti v oblasti strednej Európy. Európsky výskum smerovania a ďalšieho vývoja občianskej spoločnosti sa v súčasnosti zameriava predovšetkým na aktuálne otázky azylu a imigrácie, z tohto hľadiska je neustála revitalizácia nacionálnej otázky anachronizmom.

Juraj Marušiak sa v kapitole nazvanej *Národný záujem SR v slovensko-ruských bilaterálnych vzťahoch v kontexte ukrajinskej krízy po roku 2013* snažil identifikovať, akú rolu zohrávajú vzťahy s Ruskou federáciou pri formovaní národných záujmov Slovenskej republiky, a do akej miery predstavuje diskusia o „východnej politike“ Slovenskej republiky, predovšetkým však o vzťahoch s Ruskou federáciou, deliacu čiaru

v slovenskej politike. S ohľadom na rozsah skúmanej problematiky, sa zamerlal na obdobie po roku 2013, t. j. po prepuknutí tzv. ukrajinskej krízy. Na základe uvedených skutočností konštatuje, že v kontexte tzv. ukrajinskej krízy sa národné záujmy SR odlišujú od krokov, ktoré vo vzťahu k Ukrajine realizuje Ruská federácia. Hoci nemožno hovoriť o jednoznačne konsolidovanej pozícii SR vo vzťahu k Ruskej federácii, najmä v dôsledku odlišnej rétoriky časti vládnych predstaviteľov SR pre domácu verejnosť a praktických krokov v oblasti zahraničnej politiky, vrátane postupu na úrovni štruktúr EÚ, možno konštatovať, že kľúčovou prioritou zahraničnej politiky SR, resp. národným záujmom, zostáva integrácia do EÚ, kým snaha o dialóg s RF je druhoradá.

Mária Kočnerová vychádza v kapitole *Formovanie pozície Slovenskej republiky v oblasti politiky rozvojovej pomoci* s tézou, že medzinárodné vzťahy za posledné roky prešli viacerými významnými zmenami, ktorých podstatou je strata výlučnej pozornosti na politicko-bezpečnostné otázky a stále väčší dôraz na ekonomické aspekty fungovania medzinárodného prostredia. Tomu sa musela prispôbiť aj zahraničná politika jednotlivých štátov, zvlášť malých štátov ako je Slovenská republika, ktoré nedisponujú dostatočným množstvom finančných prostriedkov, aby mohli viesť tzv. silovú politiku, resp. politiku založenú na vojenskej sile. Od roku 2004 sa politika rozvojovej pomoci stala trvalou súčasťou zahraničnej politiky Slovenskej republiky. V závere vyzdvihuje skutočnosť, že pre Slovenskú republiku je hlavným pozitívom to, že sa hlási k zodpovednosti za svetový rozvoj a politiku rozvojovej pomoci pokladá za pevnú súčasť prezentácie SR navonok.

Publikáciu uzatvára kapitola od Davida Reichardta *Slovak National Interest: A Difficult Pursuit. The three key blockages to the attainment of the national*

interest, ktorý si v nej kladie základnú otázku, prečo sa proces presadzovanie národnoštátnych záujmov SR po roku 2004 spomalil v porovnaní s predchádzajúcim decénium. Za hlavné determinanty takéhoto vývoja autor pokladá ideológiu, korupciu a krátkodobé rozhodnutia. Pri formulovaní svojej hypotézy vychádza Reichardt z interpretácie konceptu národný záujem a jeho aplikácie na politické a spoločenské pomery v SR.

Publikácia predstavuje príspevok k analýze diskurzu o zahraničnej politike SR a o úlohe jej jednotlivých aktérov. Jednotliví autori sa pokúsili naznačiť možné smerovanie diskusie o národnoštátnych záujmoch SR v budúcnosti. Ich výskumné štúdie sa orientovali na identifikáciu rozporov v národných záujmoch Slovenska v interakcii so záujmami organizácii, ktorých je Slovensko členom, v rámci predloženej publikácie išlo predovšetkým o EÚ. Autorský tím predpokladá využiteľnosť predkladanej publikácie primárne v pedagogickom procese na vysokých školách, ako aj v širšom prostredí odbornej a laickej verejnosti, zaoberajúcej sa problematikou interakcií domácej a zahraničnej politiky SR.

Zuzana Poláčková

1. Pokušenie zaostávania

László Öllös³

Európska únia vo svojej súčasnej podobe sa ťažko dá nazvať silnou. Jej spoločná legislatíva je pomalá, v zahraničnej politike idú niektoré z jej členských štátov vo vlastných šľapajach. Postupujú často nekoordinovane, občas aj proti sebe. Zjednocujúca sa Európa však stále ponúka také možnosti a príležitosti pre svojich občanov, aké v minulosti nemali, a aké nemali ani ich predkovia. Príležitosť znamená veľa, avšak je len príležitosťou, ktorú môžeme využiť, ale aj premárniť. Zjednotenie Európy znamená jednotu rozmanitosti, kooperatívny celok rôznych hodnôt, názorov kultúr a samozrejme aj jazykov. Ako aj tradíciu vyspelosti, do konca tradíciu najvyspelejšieho regiónu na svete.

Stredná Európa však stále kolísala medzi zaostalosťou a dobiehaním.⁴ Západ v nej videl Východ, a Východ bol zaostalý, lenže stredná Európa sa viackrát takmer úspešne stala súčasťou Západu. Jej pokusy však zlyhali a svoju relatívnu zaostalosť vysvetlila prípad od prípadu.⁵ Obviňovala sebecký Západ, a opovrhovala zaostalým, ale silným Východom. Vymyslela, že zatiaľ čo sa pokúša dohnať tých rozvinutých, aj svoju zaostalosť bude pokladať za hodnotu.

---

³ Doc., Mgr. László Öllös, PhD., docent, Katedra politológie a euroázijských štúdií Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, lollos@ukf.sk

⁴ Podľa Istvána Bibóa neistota národného bytia malých stredo európskych národov brzdila aj ich rozvoj. Bibó I.: *A kelet-európai kis államok nyomorúsága*. In: BIBÓ, I.: *Válogatott tanulmányok II*. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1986, 197. p.

⁵ HURKA, T.: The Justification of National Partiality. In: Robert McKim and Jeff McMahan (eds.): *The Morality of Nationalism*, Oxford University Press, USA, 1997, pp 140–141.

V globálnom meradle sa takouto môže stať aj západná Európa. Môže sa stať, že to nebude stredná Európa, ktorá sa dopracuje k západnej Európe patriacej k svetovej špičke, ale západná Európa klesne do takej pozície, v ktorej bola predtým stredná Európa oproti nej. To znamená, že síce nebude beznádejne zaostalou, ale jej vlastné vnútorné problémy a neustále zdôvodňovanie príčin zaostávania dostanú jej občasné pokusy o dobiehanie na slepú koľaj. Duch strednej Európy sa usadí na Západe, a to tak, že pre pohrdanie týmto regiónom (a preto ho poriadne ani nepoznajú) si to ani nevšimne.

Epochálne príčiny zaostávania strednej Európy ako aj jej štátov sú samozrejme špecifické, preto sa vo viacerých aspektoch jedinečné. Môžeme však spomenúť niekoľko z podobných. Treba spomenúť aj sklon pre rozdelenosť⁶ a pridržanie sa k nej, ešte aj po ňou zapríčinených neúspechoch. Veď sa jej môže dať novšia a novšia forma, ktorá sa zdá byť stále inou, novou.

Ďalej také správanie sa, aby bolo zmenené len to, čo je najnevyhnutnejšie. Cieľom zmeny je odstránenie najväčších chýb, aby mocenský systém a spoločenská hierarchia neboli vyspelejšími štátmi a ani vnútornými reformátormi náhle ohrozené. Prvoradým cieľom zmeny už totiž nie je nadobudnutie vedúcej pozície, to, aby krajina sa stala najlepším a najefektívnejším, len to, aby v sledovaní vyspelejších bola dostatočne efektívna. Vedelo sa že k tomu okrem kontrolovaného a limitovaného učenia sa sú potrebné aj také inovácie, ktoré sa zrodia ako prvé tu. Tie však v období stability dostávajú dostatočný priestor len vtedy, ak neotriasajú existujúcou hierarchiou, ani v jej štruktúre, ani v jej hodnotovom systéme. Lenže vo výnimočných historických situáciách sa objavuje aj spoločenský

---

⁶ Jednu z dôležitých situácií popisuje Oszkár Jászi. JÁSZI O.: *A monarchia jövője*. Budapest, 1918. pp 21—25., 31

dopyt po veľkých zmenách. Lenže nejednotnosť a túžba po moci rad radom prekazia ich úspech. Výsledkom je opäť len polovičatý systém, kde príliš mnohí túžia súčasne po vyspelosti a zároveň po zachovaní viacerých príčin a prvkov zaostalosti. Pritom sa objavuje propaganda vyspelosti zakrývajúca zaostávanie.

V západnej Európe by takáto propaganda mala (a ja má) určite väčší význam než v strednej časti kontinentu, pretože tam je zážitok z najvyspelejšieho územia určujúcou politickou a kultúrnou tradíciou. Voči nej treba zastierať faktory zapríčiňujúce zaostávanie a nechať ich akceptovať. Ideové prúdy postavené na myšlienke modernizácie by sa dostali do vážnej krízy hodnotového systému. Totiž ten stav, ktorý hlásajú, je v skutočnosti stav postupného zaostávania.

Preto by už bolo načase, aby sa Západ vo svojej súčasnej situácii namiesto nezáujmu a občas aj opovrhovania začal hlbšie oboznamovať s tým, čo sa nazýva stredoeurópanstvo. Najmä s kombináciou novších a novších pokusov o dobehnutie a po nich nasledujúcom opakovanom neúspechu.

Medzi príčiny môžeme samozrejme zaradiť aj slabosť diskusie o problematike. K zmene súčasného stavu je potrebný detailne vypracovaný spoločenský a v rámci neho politický program ponúkajúci novú alternatívu, alebo aj alternatívy, a ak zoberieme do úvahy povahu európskeho pluralizmu, tak dokonca aj viaceré programy. Téma sa však zostala na vedľajšom koľaji, nemohla sa dostať do hlavného prúdu politickej a kultúrnej komunikácie. Ľudské práva liberálnych demokracií síce

umožnia, sa o nich rozprávalo, ale ich idey sa doposiaľ nemohli stať politickým programom podporeným väčšinou štátov.⁷

V Európe sa považuje za súčasť argumentácie stability, že nezasahujú do toho, ako jednotlivé krajiny vidia a prezentujú svoju národnú identitu ideologicky⁸, vrátane svojich vzájomných bojov. Preto mohla napríklad v druhej polovici 20. storočia vykresliť anglicko–francúzske vojny nasledujúce po veľkej francúzskej revolúcii jedna dotknutá krajina inak, ako tá druhá. Inak môže interpretovať stredoeurópsku monarchiu Habsburgovcov rakúska, maďarská alebo česká verejnosť. A môžeme takto pokračovať. Tieto rozdiely sa premietajú aj do súčasnosti. Ďalším príkladom ale už z nedávnej minulosti je rozdielny postoj Nemecka a Francúzska v súvislosti s Chorvátskom a Srbskom v čase rozpadu Juhoslávie.

Stavajúc na relativitu národných záujmov⁹ v minulosti domnelé záujmy daného štátu môžu viesť členov EÚ na pochybné cesty. Príkladom sú špecifické vzťahy viacerých stredoeurópskych vlád k putinovskému Rusku. Alebo postoj Francúzska voči Saddamovi Husseinovi pred prvou irackou vojnou.¹⁰ A postoj Veľkej Británie vo vzťahu k druhej. Jedným slovom, členské štáty EÚ, odvolávajú sa na svoje národné záujmy, vedú v mnohých sporných otázkach takú zahraničnú politiku, o ktorej sa zistí, že nie je v súlade s deklaroványm základným princípom EÚ.

Treba súčasne skonštatovať, že členstvo v Únii tomu nezabraňuje. Deklarovaný základný hodnotový systém EÚ má jednak medzery, a na druhej strane nedeklarovane dáva priestor pre takéto geopolitické

---

⁷ COUDENHOVE-CALERGY, R.: *Pan-Europe*, Paris, Presses Universitaires de France, 1988, pp 9—12.

⁸ KEDURIE, E.: *Nationalism*. Oxford, Bleckwell Publishers, 2000, s. 13.

⁹ DUNN, J.: *Western Political Theory in the Face of the Future*. Cambridge University Press, Canto Edition, 1993, pp 62—64.

¹⁰ Svoj postoj zmenia, ak je neúčinný a ak by ich vytlačil z krajiny.

manévrovanie pozdĺž domnelých národných záujmov jednotlivých členských štátov. Prvoradá hranicu týchto manévrov neurčuje ich obsah, ale tá ich súvislosť, podľa ktorej nemajú prinášať medzi členmi taký konflikt, ktorý by ohrozoval jednotu Únie v jej súčasnej podobe. Najdôležitejšou podmienkou úspechu je podpora väčšiny domáceho obyvateľstva. Tá sa dá dosiahnuť, ak politická argumentácia sa opiera o súčasnú formu ich vlastnej identity, a to aj vtedy, ak sa evidentne líši od deklarovaných princípov Európskej únie. Argumenty na domácej pôde, ktoré majú za cieľ získať túto podporu, sú efektívne takmer vždy, lebo interpretácia národnej minulosti je relatívna. Európske národné štáty sú však v ich súčasnom stave slabé, ale zároveň chcú byť vo svojom vnútri silné.¹¹

Dve svetové vojny nezranili štáty Európy len ekonomicky ale aj z hľadiska ich politickej váhy, a aj čo sa týka ich sebavedomia.¹² Predtým sa skutočný vlastenec usiloval o vzostup svojej vlasti, o to, aby prevýšil svojich súperov, teda ostatné národné štáty. Dve svetové vojny však ukázali vlastné protirečenia takejto životnej úlohy.

Pre Európu v globalizovanom svete by postupné zaostávanie¹³ v súťaži znamenalo zároveň aj krízu idey úspechu a rozvoja. Kríza by súčasne znamenala aj krízu európskych hodnôt a na nich postaveného inštitucionálneho systému.¹⁴ Západná časť kontinentu by sa mala postaviť

---

¹¹ ROUGEMONT, D.: *Nyílt levél az európaiakhoz*. In: SZÉNÁSI É. (eds.): *Elméletek az európai egységéről*. L'Harmattan, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2004. pp 121—122.

¹² Zážitok prvej svetovej vojny a jej vplyv na vznik modernej myšlienky európskeho zjednotenia plasticky popisuje Christofer Booker a Richard North v diele „*Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*“. Barrister & Principal, Společnost pro odbornou literaturu, 2006, pp 23–25.

¹³ KERSHAW, I.: *Höllensturz. Europa 1914 bis 1949*. Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2016. pp 13—21.

¹⁴ Étienne Balibar charakterizuje hodnotovú neistotu v otázke kľúčových pojmov európskej jednoty. BALIBAR, É.: *We, the People of Europe. Reflections on Transnational Citizenship*. Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2004, pp 203–206.

tvárou v tvár tomu, že ju iný predbehnú po dlhej historickej minulosti a ona sa dostáva pod ich vplyv.¹⁵ Nielen že sama nedokáže získať dominanciu nad inými, ale ani sama sa už nedokáže ovládať.

Tento stav by pravdepodobne otriasol dôverou v tie inštitúcie, ktoré sú postavené na základnom princípe moci ľudu. Veď je to práve moc ľudu, ktorú nevedia prezentovať. Ich systém spôsobuje zaostávanie práve v kruhu ľudu, a znamená vládu iných nad ľuďom. Ak sa vláda nad jednotlivými vrstvami a skupinami, vysoký stupeň manipulácie, ako aj rozsiahla sieť vzťahov závislosti stávajú vhodnými pre manipuláciu voličov v takej miere, že vlády, ktoré vstúdu z volieb budú veľké skupiny občanov považovať za také, ktoré už nereprezentujú ich ciele, hodnoty a záujmy ale v skutočnosti reprezentujú iných, môže sa otriasť dokonca aj autorita volieb. Nehovoriac základných princípoch ústavnosti, o ľudských právach a systéme del'by moci. Tie vo svojej súčasnej forme a interpretácii prinášajú zaostávanie namiesto vedúceho postavenia a závislosť namiesto nezávislosti. Medzi možné európske alternatívy patrí diktatúra živená z ľudových základov.¹⁶ Jej teoretické a organizačné prvky sa už vo väčšine členských štátov EÚ viditeľne objavili.

Západ si postupne, takmer nebadane môže prevziať to polovičaté politické a kultúrne správanie, ktoré charakterizovalo kultúry strednej Európy v čase, keď ešte západná Európa bola najvyspelejším regiónom sveta. Dnes ešte Západ dostatočne nepozná alebo nerozoznáva príťažlivosť tejto kolísavej identity. Keď sa v jeho prípade z času na čas objavuje nádej spolupatričnosti s rozvinutým svetom a spomienka vlastnej veľkosti, keď s ním spolu žijú oportunistus zaostávania a techniky zbavenia sa zodpovednosti. Vzniknú

---

¹⁵ COUDENHOVE-CALERGY, R.: *Pan-Europe*, Paris, Presses Universitaires de France, 1988, pp 9—12.

¹⁶ BARNARD, F. M.: *Self-Direction and Political Legitimacy – Rousseau and Herder*. Oxford, Clarendon Press, 1988.

štruktúry zainteresované v zaostalosti. Vytvárajúca sa polovičatosť na Západe by však nebola plne totožná s tou v strednej Európe. Môžeme poznamenať, že sú rozdiely aj medzi jednotlivými stredoeurópskymi krajinami. Západ (jeho štáty) by pravdepodobne vytvoril rámec polovičatosti potvrdzovaním toho, ako nevyužil svoju povojnovú šancu po druhej svetovej vojne. Potvrdzovanie a kritika tohto faktu by mohli byť rámcom politických diskusií. Medzi hlavné témy diskusií by pravdepodobne patrili nevyužitie šance, protirečenia modernizácie, ich spoločenské dôsledky, ideové základy protirečení a osoby, ktoré nesú politickú zodpovednosť za tieto dôsledky. Cieľom by boli ich súčasní nosiči a prívrženci.

Ak proces postupného zaostávania pokračujúci od prvej svetovej vojny potrvá ďalej, tak presvedčenie, že Európa je jednou z najvyspelejších regiónov a aj jej politický systém je hybnou silou rozvoja sveta, sa postupne spochybní. Politické konflikty sa preto rozšíria aj na otázky ústavného zriadenia.¹⁷ Na základe súčasných argumentov niektoré stanoviská budúcich diskusií sa dajú predpovedať: boli by takí, ktorí by chceli presadiť viaceré špecifiká tých regiónov sveta, ktoré Európu, respektíve jej štáty predbehli. Pravdepodobne by sa snažili prevziať zvyky, náboženstvo, spoločenskú štruktúru vyspelejších, a samozrejme mnohé prvky ich politickej kultúry, systému či systémov. A toto všetko by sotva bolo totožné s európskymi.

Prístup stredoeurópskych krajín k otázke migrácie a utečencov čerpá medzi inými aj zo zážitku, že ich národy takmer nikdy neboli schopné sa sami rozhodovať o svojom osude. Hranice ich krajín boli vymedzené na základe rozhodnutí veľmocí, zneužívajúcich ich rozpory a boje, ich revolúcie boli potlačené, o ich politickom systéme, ba dokonca aj o spoločenskej štruktúre

---

¹⁷ THIBAUT, P.: A nemzetek Európája és Európa nemzetei. In.: FERRY, Jean Marc – THIBAUT, P.: Vita Európáról, L'Harmattan, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2006.

rozhodovali ich dobyvatelia.¹⁸ Silné krajiny Západu medzi ne buď patrili, alebo na základe svojich domnelých národných záujmov brali na vedomie a následne prijali situáciu hodnotenú ako geopolitickú realitu. Koho teda dnes považujú za destabilizujúci faktor, toho v inej novovytvorenej geopolitickej situácii môžu považovať za prvok stability a naopak. Národná sloboda a rovnosť považovaná za prirodzené právo každého človeka totiž chýba zo základných hodnôt posudzovania. A tieto nechýbajú hocikedy, ale v dobe národných štátov.

Základným zážitkom stredoeurópskych národných kultúr je, že ak sa medzi nimi objaví skupina ľudí odlišnej kultúry a tá sa rozrastie na veľkopočetnú a tým nadobudne politickú silu, tak sa už o budúcnosti môže rozhodovať akýsi mocenský diktát. Podľa ich skúseností už budú diktovať dnes ešte nepredvídateľné, aktuálne, v budúcnosti vytvárajúce sa, lepšie povedané vtedy predpokladané záujmy. Situácia je teda neistá a nebezpečná, Západu sa nedá dôverovať, veď ani Veľká Británia nemá priateľov, iba záujmy.¹⁹

Hry jednotlivých západoeurópskych mocností v čase rozpadu Juhoslávie len posilnili toto presvedčenie Stredoeurópanov. K tomuto všetkému sa pridáva ich neustále živená a usilovne a starostlivo udržiavaná potreba zachovania národnej agresivity voči druhému. Ich flexibilita pri polohovaní sa a premiestňovaní v smere k Západu by však výrazne oslabovala jedna alebo viaceré nové a veľkopočetné národnostné menšiny.

Stratégia Nemecka, meniace sa postoje ostatných členov EÚ, ako aj státisíce prichádzajúcich, s perspektívou príchodu ďalších miliónov, ba dokonca

---

¹⁸ JÁSZI O.: *A monarchia jövője*. Budapest, 1918.

¹⁹ Henry John Temple Palmerston: „We have no eternal allies, and we have no perpetual enemies. Our interests are eternal and perpetual, and those interests it is our duty to follow.“ 1848. március 1.

desiatok miliónov, ako aj nekontrolovaný proces, čiže podriadenie vlastných právnych noriem aktuálnej politickej vôle, to všetko len posilňovalo neistotu Stredoeurópanov a z nej vyplývajúcu nedôveru a opatrnosť voči západným mocnostiam a Európskej únii.

Podľa ich predpokladu môže napomáhanie rozvoja národnostných menšín viesť od ovplyvňovania vnútornej politiky až po rozdelenie krajiny. Čiže podľa tejto interpretácie národnej identity veľkopočetná menšina ohrozuje suverenitu krajiny, ba dokonca aj jej územnú celistvosť svojou samotnou existenciou.

Lenže túžba dobývania území na úkor suseda sa neobjavuje iba vtedy, keď ide o snahu národného štátu o pripojenie časti národa, ktorá sa [v inom štáte] dostala do postavenia národnostnej menšiny, ale aj v prípade, ak ide o ovládnutie tých, ktorí k danému národu nepatria, prípadne ak ide o získanie niektorého strategicky dôležitého územia. Takéto správanie sa je zdrojom úplnej neistoty. Koniec koncov, nikto nemôže byť v ničom istý, susedia môžu hocikedy predostrieť svoje dobyvačné úmysly, ak to dovoľuje historická situácia a je k dispozícii primeraná podpora veľmocí.²⁰ Kvôli tomu je stredoeurópska politická spolupráca v dnešnom svojom stave záujmovovo orientovaná. To, čo ich spája, je uplatňovanie svojich záujmov v rámci Európskej únie a otázka utečencov, a to bez toho, aby usporiadali svoje vlastné vzájomné konflikty.

Zástancovia zblížovania stredoeurópskych národov sa väčšinou snažia presvedčiť verejnosť svojich krajín o tom, že kultúrne hodnoty ich národov sú si blízke. A taktiež o tom, že ich spisovatelia, výtvarníci a významní filozofi čerpali veľa aj z kultúry susedov, takže tieto kultúry sa vzájomne

---

²⁰ GIDDENS, A.: *The Nation-state and Violence*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 1985, s. 116—121.

dotýkajú. Je toho toľko spoločného, čo sa týka identity Stredoeurópanov, že neexistuje prirodzený dôvod na politické konflikty, a preto by sa s nimi malo prestať.²¹

Jedným z veľmi dôležitých prvkov tejto mentality sú ich vzájomné boje a z toho vyplývajúce správanie. Obyvatelia tohto regiónu v období národného rozvoja boli schopní spojiť sa s ktoroukoľvek dobyvačnou mocnosťou na úkor susedov, len aby získali lepšiu pozíciu ako ich sused a aby si ho mohli podmaniť, či už čiastočne alebo úplne. Namiesto vzájomného spojenectva bola pre nich lepšia mocnosť, ktorá sa usilovala o získanie dominancie nad celým regiónom, alebo dokonca o jeho úplné podmanenie, pričom zvyčajne prevzali jej politický systém a ideológiu a podporovali jej ďalšie dobyvačné snahy a neľudské činy, za ktoré sa následne ospravedlňovali. Predovšetkým pred verejnosťou vlastného národa. Mali jeden spoločný argument: sused (susedia) ohrozuje (ohrozujú) náš vlastný národ. A odvrátenie ohrozenia predsa ospravedlňuje všetko.²²

Na to však bolo treba zahaliť jasnú súvislosť, že ich národná sloboda, rovnosť a o ne sa opierajúci slobodný národný rozvoj je možný jedine vtedy, ak sa vzájomne podporujú. Ak vzájomne podporujú rovnosť jeden druhého, a to nielen všeobecne, ale v prípade každého jedného.

To znamená, že moderná verzia stredoeurópanstva nespočíva len v snahe dobiehania najvyspelejších a v úcte k domácim výkonom svetovej úrovne.

---

21 Podľa Istvána Bibóa národné bytie malých stredoeurópskych národov prameniace z ich územných sporov a väčšia neistota územného štatútu ako u západoeurópskych štátov sú dva hlavné zdroje politickej hystérie národov strednej a východnej Európy. Bibó István: *A kelet-európai kis államok nyomországai*. In.: BIBÓ, I.: *Válogatott tanulmányok II*. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1986, 197. p.

22 Problémy so súčasnou solidaritou ukázala konferencia v Bratislave v roku 2002. Vyd'.: Stredoeurópska identita –Central European Identity, Stredoeurópska nadácia, Bratislava 2002.

Jej súčasťou je tiež opakujúce sa zaostávanie, ktorého dôležitou príčinou je bezbrehé posluhovanie silnejším z túžby po víťazstve nad národným susedom.

Stredoeurópanstvo teda spočíva nielen v pokusoch o dobiehanie, nielen v opakujúcom sa zaostávaní, ale v oboch súčasne. Podstatou stredoeurópanstva je práve táto polovičatosť. Polovičatosť ako realita životných podmienok, potom ako hodnota, ktorá sa má chrániť, potom ako cieľ, ktorý sa má sledovať, potom ako sled situácií, ktorý je nielen ospravedlniteľný, ale ktorý sa má ospravedlniť.²³ Ide o takú identitu, pri ktorej sa jednotlivé malé národy snažia osvojiť si dôležitejšie prvky tejto polovičatosti a ak sa naskytne možnosť, zastierajúc cenu takto osvojených poznatkov, zvíťaziť nad druhým a podmaniť si jeden druhého, ba dokonca ho aj zničiť. A to tak, že sa treba spojiť prakticky s kýmkoľvek, s kým sa len dá. Ich spojenectvá sú len príležitostné, viažu sa na konkrétny záujem, avšak v prípade zmeny situácie urobia partneri okamžité zmenu. Jedným slovom, aj v prípade spolupráce sú títo partneri krajne nespoľahliví, aj vzájomne, aj pre vládnucu moc. Sú schopní súčasne spolupracovať v jednej veci a ubližovať si v druhej.

Také hodnotenie doterajšieho chápania, základným hľadiskom ktorého je sloboda národného rozvoja jednotlivca, čiže povýšenie národnej slobody a rovnosti na univerzálnu hodnotu, by jasne ukázalo obdobia mocenskej expanzie a národného útlaku, a tiež túžbu po nich. Nakoľko nacionalizmus je skupinová identita, takéto hodnotenie by ukázalo aj to, ako urobili z národného podriadenia druhých masovú požiadavku. To, ako sa stala

---

23 Milan Kundera vo svojej eseji *Únos Západu* definuje strednú Európu ako zmenšený model Európy. Je vytváraný podľa pravidla: čo najviac rozmanitosti na čo najmenšom priestore. Pokladá ju za neistú oblasť medzi Ruskom a Nemeckom, ktorú obývajú malé národy. Podľa neho je tento región kultúrnou súčasťou Západu. K Východu patrí len zemepisne zhodou historických okolností. Kundera si chce vyjasniť kultúrnu príslušnosť regiónu. Podľa nás to však nie je jednoznačné.

národná nerovnosť v rámci štátu národnými väčšinami akceptovaným, ba dokonca želaným stavom. Ale aj to, akú úlohu v tomto procese zohrala národná inteligencia.²⁴ A aj to, aké deformácie spôsobilo povýšenie národného záujmu na mobilizujúcu ideológiu v interpretácii a následnej aplikácii ľudskej slobody a rovnosti rad radom v jednotlivých štátoch.

Toto protirečenie dobre znázorňuje zápas Nemcov proti nadvláde francúzštiny a zároveň za nadvládu nemčiny nad ostatnými stredoeurópskymi jazykmi, ako aj následný zápas ostatných Stredoeurópanov proti nadvláde nemčiny a za nadvládu ich vlastného jazyka nad jazykmi susedov. Ako ponaučenie z jazykového zápasu však nevyplývala národná sloboda všetkých ľudí, ale iba národná sloboda tých, ktorí používajú určitý jazyk.

Národy malých stredoeurópskych štátov neschopné federalizácie Rakúsko-Uhorskej monarchie, ktoré následkom toho stratili svoju veľmocenskú pozíciu, museli čeliť tomu, že ich znovu a znovu podmanili, a zároveň zmenili aj ich politický a spoločenský systém. Avšak tradíciu ich národných bojov ďalej živia aj ich lídri, dokonca aj veľká časť ich vyhnanej opozície zostáva na tejto ceste. Ústrednými vzormi sa nestávajú Oszkár Jászi, István Bibó, Milan Hodža alebo Karl Renner, ale obhajoba výsledkov národného utlačania susedov, etnických čistiek a zverstiev, a zachovanie mlčanlivosti o týchto hrozných zločinoch na pôde domácej i medzinárodnej.

Tieto národy sa stali otrokmi svojich bojov, závislostí a proti ľudských zločinov spáchaných jeden proti druhému. Ich vedúca elita a významná časť ich spoločnosti sa zapojila do zničenia alebo aspoň oslabenia kultúry suseda

---

²⁴ O úlohe inteligencie vid': Richard Coudenhove-Calergy: PÁNEURÓPA. In: Szénási É. (eds.): Elméletek az európai egységéről II. L'Harmattan, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2004. str.106.

až v takej miere, že otvorenú konfrontáciu s touto skutočnosťou vníma ako ohrozenie pre jej samotnú existenciu. Bez kritickej konfrontácie však starý svet žije ďalej. Zo zorného uhla tohto sveta sa v podstate ani na jej súčasnú situáciu nedá pozeráť inak, ako na taktický stav. Ako na výber hodnôt len horko-ťažko. Takýto spôsob videnia však má svoj vplyv aj na západné spojenecké systémy. Tieto národy sa síce viažu k Západu, ale ak práve majú iné záujmy, neváhajú rozhodnúť inak. Medzitým systematicky naznačujú svojej verejnosti, že príklad je priamo pred ich očami. Ľudia môžu vidieť, a z príkladu na príklad môžu konkrétne zažiť, že v Európskej únii vládne záujmová viazanosť.

Pre stredoeurópske lídrov je najpôsobivejším príkladom prvenstva záujmovej viazanosti,²⁵ že pri vstupe do EÚ sa nevyžadovalo od asociačných členov, teda ani od nich, aby sa k agresívnym kapitolám svojej národnej minulosti postavili so zásadnou kritikou. Západniarom stačilo aj to, aby si svoje dávnejšie konflikty aspoň zmiernili, a tak si v najdôležitejších prvkoch mohli zachovať stratégiu národného oddelenia.

Ich domáca komunikácia, samozrejme, toto všetko zosilňuje, signalizujúc, že Západniari sa od nich v skutočnosti ničím nelíšia, len sú bohatší. Takže jednotlivé malé stredoeurópske štáty majú sledovať svoje vlastné záujmy a uplatňovať si ich pomocou akéhokoľvek nástroja, ktorým disponujú. Vyznávané hodnoty v skutočnosti nie sú viac než propagandou. Slúžia na to, aby pred verejnosťou zakryli skutočné záujmy tých, ktorí ich hlásajú a ktorí prezentujú svoje vlastné záujmy ako verejné. Preto sú vyvíjanie nátlaku a vydieranie prijateľnými, ba dokonca užitočnými nástrojmi.

Prvoradou mierou uplatňovania ich záujmov je tak účinnosť. Čiže to, čo je účinné, je správne. Aj pravidlá Západu je potrebné prevziať preto, lebo

---

²⁵ JUDT, T.: *Európa – a nagy ábránd?* XX. Század Intézet, Budapest, 2002, str. 87.

v silných štátoch panuje tento systém, a tak v súčasnosti sa ich záujmy dajú najúčinnejšie uplatniť práve pomocou tohto politického systému. Takže treba ich aplikovať len tam a do tej miery, kde a ak sú v súlade s ich konkrétnymi záujmami. Ich porušenie je prípustné, dokonca môže byť aj užitočné, ak sa tým dá dostať do lepšej vydieračskej pozície v rámci EÚ.

Slabosť demokratického dedičstva EÚ nevyvážila dôslednou kritikou a vedomou osvetou verejnej mienky z viacerých dôvodov. Jedným je to, že jej štáty sami používajú národné oddelenie, takže dôsledná kritika by bola spôsobila problémy aj im. Druhým dôvodom je to, že jednotlivé západoeurópske národné štáty majú vlastné, v niektorých prípadoch odlišné stanoviská v súvislosti s jednotlivými postkomunistickými krajinami.²⁶

Súčasná kríza zastihla nové stredoeurópske členské štáty Únie v takomto stave. Polovičatosť transformácie, slabosť ústredných vlád, kríza rodiny, strašidelná vízia masovej migrácie, ako aj panujúce dedičstvo národnej agresivity robia transformáciu základného hodnotového systému obťažnejšou. Ich súčasný ekonomický rast oproti starším členským štátom EÚ posilňuje dojem v jednotlivých vládach a v očiach významnej časti verejnosti, že prebiehajúci proces je v poriadku: dobiehanie pokračuje. Čiže hlboká zmena nie je nevyhnutná. Hlavným aspektom stratégie sledovania nie je to, aby sa zúčastnení stali najlepšími. Preto pokiaľ ich k niečomu nenúti dostatočne efektívne sledovanie rozvinutejších, načo by to riskovali.

Doteraz dominantná politická stratégia sa snažila sformulovať spolupatričnosť Európanov tak že vnútorné protirečenia ich súčasnej identity obchádzala. Pravidlo platí obzvlášť pre nacionalizmy strednej Európy. Lenže k vzniku solidárneho politického spoločenstva sa tieto protirečenia

---

²⁶ Jedným z najnovších príkladov boli stanoviská Francúzska a Nemecka na začiatku procesu je rozpadu Juhoslávie.

nedajú obísť. Európa by mala postúpiť zo súčasného stavu postupného zaostávania. V tomto stave dosiahol svoje najväčšie úspechy posledných dvoch stáročí ako aj krízy a zaostávanie. Tento stav sa volá tak že európsky národný štát. Protirečenia súčasného stavu však nesmú viesť k jeho absolútnemu odmietnutiu. Treba zachovať jeho hodnoty a odstrániť jeho chyby. K tomuto však nestačí politické rozhodnutie, potrebná je celospoločenská vôľa. Takáto silná vôľa už viackrát pomohla štátom západnej Európe a tým celému kontinentu. K tomu však sa musí rozhodnúť či sa zmieri so svojim zaostávaním, alebo sa zase chce stať najvyspelejším regiónom sveta. A to nielen v podobe politických deklarácií, ale jeho vôľa je ozajstná. K tomu však sa musí otvorene vyrovnáť so skutočnými príčinami zaostávania a to nielen s miestnymi a regionálnymi ale aj s celoeurópskymi. To však vyžaduje veľmi veľkú politickú ako a aj kultúrnu odvahu.

Aj pre krajiny strednej Európy sa dajú uviesť dva argumenty. Obe sú negatívne. Bez vedomia spolupatričnosti nebudú rásť, ale slabnúť. Hrozí im staré nebezpečenstvo, že sa dostanú pod nadvládu silnejších. Ale je tu aj nová výzva – počas stále dlhšieho a beznádejnejšieho obdobia stagnácie v období globalizácie ich začnú opúšťať skupiny ich vlastnej mládeže. Stará forma národného vedomia pre nich už neponúka perspektívu.

Doterajšia dominantná politika sa pokúšala zadefinovať spoločné vedomie spolupatričnosti Európanov tak, že vnútorné protirečenia ich sebaidentity namiesto uvoľnenia obchádzala.²⁷ Lenže ak chceme docieľiť to, aby sa z občanov členských štátov EÚ stalo politické spoločenstvo, nemožno obísť problémy týkajúce sa systému hodnôt, ktoré ich postavili proti sebe až natoľko, že viedli proti sebe vojnu a vzájomne sa utláčali. Keďže chýba

---

²⁷ Vid' napríklad: The Future of the Union -- The Laeken declaration. (PRESIDENCY CONCLUSIONS EUROPEAN COUNCIL MEETING IN LAEKEN 14 AND 15 DECEMBER 2001.) Alebo: Declaration on European Identity (Copenhagen, 14 December 1973.)

relevantná kritika týchto problémov, naďalej „fungujú“ početné prvky chápania, ktoré zrušilo vedúcu pozíciu Európy vo svete.

Avšak verejná a diskusia o tejto otázke nepredstavuje prvoradú tému európskeho spoločenského diškurzu. Občania Európy diskutujú predovšetkým o problémoch vlastného štátu, a čo je pre nich ešte dôležitejšie, o problémoch vlastného národa.²⁸ O svojich susedoch a ostatných stále vedia len málo, dokonca im to aj nanucujú vidieť cez prizmu vlastného národa. To znamená, že úspech ich vlastného národa je pre nich naďalej v hierarchii hodnôt najdôležitejší, naďovšetko najcennejší, a práve z tohto hľadiska sa má hodnotiť všetko ostatné.

Spoločný priestor poskytnutý spoločnou verejnou mienkou neexistuje. Bez nej verejné mienky jednotlivých štátov následkom národného oddelenia vymieňajú myšlienky v prvom rade medzi sebou. Aj keď správy prichádzajú aj o ostatných, častokrát dokonca aj názory a postoje, ale tieto nevytvárajú priestor pre spoločnú verejnosť.²⁹ Tendencie postdemokracie môžu naďalej posilňovať vládu elity nad verejnou mienkou svojich krajín. EU je v tomto svetle priestorom rovnováhy zrážok národných záujmov a ich prípadného spojenia. V tejto veľkej hre si uplatňujú svoj vplyv tí silnejší a šikovnejší. Od starších dôb sa tá dnešná odlišuje tým, že tí slabší a menej šikovní nie sú ovládnutí, ale aj oni dostanú nejaký priestor na krok dopredu. Ako aj novú šancu na uplatnenie svojich cieľov v prípade nových konfrontácií záujmov.

Vo svojom postupnom zaostávaní by bolo treba si premyslieť, národy kontinentu odkiaľ by mohli čerpať zdroje svojej budúcej dynamiky! Najsilnejším negatívnym argumentom je, že bez dostatočnej dynamiky

---

²⁸ Často vo viere v jedinečnej starobylosti. SMITH, A., D.: *The Antiquity of Nations*. Cambridge: Polity Press, 2004, s. 201.

²⁹ Otvorenie národných verejností požaduje Jürgen Habermas. HABERMAS, J.: *Zur Verfassung Europas*. Berlin: Suhrkamp, 2011, s. 77—78.

tradičné európske štáty postupne stratia aj svoju súčasnú váhu vo svete. Jeden zo zdrojov kultúrnej dynamiky by mohlo byť odstránenie oddelenia národných kultúr. Tento program by pomohol Európanom čerpať z oveľa bohatšieho a hlbšieho jazera kultúrneho dedičstva, ako doteraz. Nová perspektíva, by sa nesnažila pozerat' na minulosť, prítomnosť a budúcnosť Európy cez okuliare vlastnej národnej kultúry, ale aj cez ostatné. Európskej kultúre už niekoľkokrát dodala dynamiku kombinácia rôznych zdrojov prameňov, lebo práve z takýchto stretnutí sa zrodili nové idej, pohľady, emócie, a perspektívy.

Súčasná oddelenosť sa v porovnaní s dynamikou sveta už zaostáva. Tieto národné kultúry sami už nie sú zdrojom dostatočného tempa rozvoja.³⁰ A v tomto prípade treba sa vyrovnat' s realitou, že európske národné kultúry v svojom súčasnom stave dostatočne rýchlemu rozvoju už bránia.

Jedným zo známych historických príkladov bola kombinácia antického dedičstva s pravidlami života barbarov počas a po páde Rímskej ríše. Tento sťah prekonal úvodný konflikt, a nové štáty po dobití jednotlivých častí ríše viaceré jej pravidlá preberali a skombinujú s vlastnými. Politická a kultúrna pestrosť Európy v kombinácii s kresťanským univerzalizmom nielen umožnilo prechod myšlienok, technológií, umeleckých štýlov z jedného štátu do druhej, ale často -- aj keď nie vždy -- ponúka aj priestor pre prenasledovaných novátorov. Jedna jednotná ríša by takýto priestor určite nevytvorila, a absolútna politická a kultúrna oddelenosť taktiež nie. To že idea európskeho zjednotenia sa okrem ríšskeho modelu sa mohla objaviť aj v podobe dobrovoľného združenia stavovských štátov už v stredoveku ukazuje tvorivú silu kombinácie kresťanského univerzalizmu s politickou mnohofarebnosťou kontinentu.

---

³⁰ Koncepciu spoznávania jednotlivých európskych kultúr zastáva Richard Hill. HILL, R.: *We Europeans*, Europublic, Brussels, 1997.

Postkomunistické krajiny problémy západnej čiže vyspelejšej časti Európy pociťujú oveľa menej, keď vôbec. Jednak kvôli tomu, lebo nikdy nepatrili medzi najvyspelejších, vždy boli zaostalejšie ako západ. Počas komunizmu tento rozdiel ešte viac narástol. Po roku 1989 dostali možnosť dobehnúť Západnú Európu. Zážitok novej modernizácie do dnešného dňa zakryje pred ich verejnosťou ich relatívnu pozíciu. Je ťažko vysvetliteľný, že ich obeť pre rozvoj v súčasnosti môže znamenať ďalšie obdobie zaostalosti, už v Európe ako celku. Pocit vôle byť najlepším, aj tak je slabší v týchto krajinách. Kultúra odôvodnenia zaostalosti však silná. Čiže sú politicky, ekonomicky, technologicky, ale aj kultúrne zvyknutý na svoju relatívnu zaostalosť, a sústavné dobíhanie. Oveľa menej očakávajú od svojich vedení prvenstvo ako krajiny západnejšie. Okrem toho po tom, čo namiesto federalizácie Rakúsko-Uhorska rozkukovali tento štátny útvar jeho národy stratili aj svoje veľmocenské postavenie. Ich elity namiesto národnej dohody si zvolili konflikt so susedmi, a tak podstatou ich geopolitickej stratégie sa stala podpora snáh a záujmov rôznych veľmocí, od ktorých mohli čakať podporu v národnom konflikte so svojimi susedmi. Podpora znamenala aj podporu danej veľmoci v získaní dominancie nad Strednou Európou. Čiže nestačí že zničili svoje vlastné veľmocenské postavenie, ale sa snažili spolupracovať s každou veľmocou v záujme pokračovania vo svojom národnom boji.

Pokračujúca zaostalosť a obmedzená suverenita mohla byť odôvodnená jedine pozičnými manévrami v rámci národného boja proti susedovi. Významné skupiny ich elít do takej miery spojili svoju národnú legitimitu s touto argumentáciou pred vlastnou verejnosťou, a aj v rámci medzinárodnej propagandy, že zásadná zmena by znamenalo silné oslabenie ich národnej legitimity. To je hlavným dôvodom toho, že napriek vstupu týchto krajín do NATO a EÚ sa ich správanie zásadne nezmenilo. Aj ako

členovia týchto zoskupení taktizujú a manévrujú tak medzi ich silnými členskými štátmi. Ale tak isto aj s veľmocami a vplyvnými štátmi mimo NATO a EÚ aj keď tieto štáty vôbec nezdieľajú hodnoty a ciele demokracie. Nezriedka oni zastupujú ich záujmy v aliancii namiesto presadzovania hodnôt a cieľov združení kde aj oni sú členmi. Takéto správanie totiž pokladajú len za potrebné geopolitické manévry ktorým sa vyvažujú nepriateľské zámery obdobne správajúceho suseda. Táto regionálna prepojenosť drží ich aktérov vo svojom zovretí. Dejiny si píšu na základe svojich pozičných úspechov a neúspechov. Zmena režimov, pomoc rôznym agresívnym mocnostiam, podpora podobných agresívnych krokov voči iným štátom a menšinám je len potrebná súčasť národného boja. Čiže zmena identity do podoby akej si celoeurópskej spolupatričnosti na báze národnej rovnosti občanov, politiky uznania, univerzálnych národných práv všetkých ktorá by musela vyrásť z kritiky dvadsiateho storočia. Po dôkladnej kritika by však verejne ukázala oddelenie národného a demokratického na základe momentálnych taktík.

Okrem kritiky však ku zmene by bola potrebná aj nová stredoeurópska koncepcia budúcnosti. Akási nová stredoeurópska identita. Rozmlátenie predchádzajúcej a nasledujúcej potom vzájomne napáchané národné ujmy sa nedajú riešiť mlčaním a tichším pokračovaním na tejto ceste. Okrem jasnej kritiky tohto obdobia je však potrebný aj vznik vedomia novej spolupatričnosti. Nová koncepcia regiónu, ktorá zase urobí tento región silným aktérom však nemôže vzniknúť bez toho že by medzi jeho malými národmi nevznikol sťah vzájomnej podpory národného rozvoja. Doteraz určujúcu zásadu národného boja by bolo treba vymeniť koncepciou novou. Namiesto ich použitia na účely nacionálnej mobilizácie by bolo treba sa vrátiť k tomu, ako oni videli svoj svet počas svojho života, a pred obdobím začatia nacionálnych bojov.

Existuje spoločná tradícia zaostalosti a pokusov o jej prekonanie, ako aj o jej zachovanie. V tomto prípade treba sa pozeráť tak na pozitívne ako aj na negatívne stránky tohto stavu. Aj skúsenosti úspešnejších pokusov ako aj ponaučenia z neúspešných by mohli začať vnímať ako spoločné dedičstvo. Nielen kvôli ich podobnostiam, ale aj preto, lebo boli veľmi často prepojené. Tradícia zachovania zaostalosti, obrana proti modernizačným snahám, ukazuje taktiež podobnosti. Ich kritika spoločná by sa mohla stať taktiež súčasťou dedičstva regiónu. A to taktiež nie len kvôli podobnostiam týchto snáh, ale aj preto, lebo aj v tomto prípade boli často prepojené.

Stredoeurópske štáty sú členmi Európskej Únie a NATO. Ich štátna bezpečnosť nikdy v dvadsiatom storočí nebola pevnejšia ako v súčasnosti. Základom ich sťahov sa môže stať národná sloboda a rovnosť každého človeka, nech žije v hociktovej krajine. Ďalej ich spoločné pozitívne tradície vo snažení prekonania zaostalosti a dobehnutia tých najvyspelejších. Snaženie o národnú slobodu a rozvoj každého by malo byť zaradené medzi spoločné základné hodnoty. Bolo by treba spoločne uznať a verejne vyhlásiť aj to že medzi spoločné negatívne tradície patria opakované pokusy o národný útlak ľudí ktorí patrili k susedným národom a taktiež túžili po národnej slobode a národnom rozvoji. Občianska a národná sloboda sú však prepojené hodnoty. Každá jedna bez tej druhej sa prejaví len skomolene. Práve dejiny strednej Európy sú toho jasným dôkazom.

2. Stratégia maximalizácie moci, ako národný záujem mocností

Jozef Hrabina³¹

Ak teda vychádzame z realistického poňatia systémovej anarchie, kedy v systéme každý aktér sleduje svoj národný záujem, tak pre definíciu správania aktérov v systéme potrebujeme definovať národné záujmy aktérov ako takých. Národný záujem predstavuje prepojenie objektívnej reality v podobe štátu a medzinárodného prostredia so subjektom zahraničnej politiky- štátnikmi, politikmi, verejnosťou. Objektívnosť národného záujmu je spravidla spájaná z jednej strany s materiálnymi potrebami štátu a z druhej strany s vonkajším prostredím štátu.³² Povaha národných záujmov je odlišná a líši sa od postavenia štátu v mocenskej pyramíde. Keď základným národným záujmom aktéra medzinárodnej politiky je jeho prežitie a teda zachovanie si vlastnej suverenity, tak najvyšším možným záujmom je v súčasnosti získanie dominantného postavenia v mocenskej štruktúre a teda hegemonie. Najvyššia forma hegemonie je dnes globálna nadvláda, zatiaľ čo v minulosti bolo najčastejším postavením, postavenie regionálneho hegemóna o ktoré sa aj napriek globalizovanej štruktúre medzinárodnej politike, stále usilujú iné mocnosti. Ako uvádza Oskar Krejčí, tieto rozdiely vychádzajú z odlišnosti potrieb a záujmov. Potreba je spravidla definovaná ako objektívna, materiálna nutnosť, podmienka naplnenia určitého cieľa absolútne, či relatívne nutného pre pretrvanie, alebo rozvoj štátu. Záujem je naopak chápaný ako subjektívny- ako odraz tejto potreby vo vedomí

---

³¹ Mgr. Jozef Hrabina, odborný asistent, Vysoká škola medzinárodných a verejných vzťahů Praha, o.p.s., jhrabina@yahoo.com

³² KREJČÍ, O. 2014. *Medzinárodná Politika*. 5. vydanie, Praha. Ekopress. s.293

človeka.³³ Vieme tvrdiť, že národný záujem štátov na vrchole mocenskej pyramídy a prostriedky zvolené na ich dosahovanie rámcujú povahu medzinárodného systému, taktiež ako sa tieto záujmy dajú odstupňovať podľa dôsledkov na samotný systém. Keď sa štát usiluje o globálnu hegemoniu výsledkom okrem želanej hegemonie a teda redistribúcie moci v systéme odpovedajúcej silovým potenciálom najsilnejších mocností môže byť aj hegemonistická vojna v záujme zachovania statusu quo, zmeny systému vo svoj prospech, či udržania si hegemonie starými mocnosťami v systéme. Ako uvádza Oskar Krejčí, záujem je obecnou kategóriou politiky, teda ako politiky vnútornej, tak zahraničnej. Záujmy v zahraničnej politike sú u všetkých štátov a.) obdobné, b.) trvalé, ako je trvalá anarchia a c.) spájajú sa priamo s mocou - sú teda absolútne.

Popri realistických definíciách národného záujmu sa počas studenej vojny a po jej skončení dostáva do popredia liberálna teória medzinárodných vzťahov. Tá odmieta realistický prístup k národnému záujmu ako sebeckej maximalizácii moci národných štátov. Zároveň odmieta prístup realistickej školy, ktorá tvrdí, že anarchické usporiadanie medzinárodného systému znemožňuje morálne správanie aktérov v dôsledku absencie vyššej autority, ktorá by regulovala správanie aktérov v systéme. Scott Burchill uvádza, že anarchická štruktúra medzinárodných vzťahov má tendenciu homogenizácie správania v zahraničnej politike prostredníctvom socializácie štátov do systému mocenskej politiky³⁴ a to tak, že aktéri budú aktívne participovať vo väčších alianciách. Liberálni učitelia vychádzajú z myšlienok Immanuela Kanta, ktorý tvrdí, že prirodzeným stavom medzinárodného prostredia je mier. Vojnu považujú za amorálnu a iracionálnu a teda odmietajú realistické teórie, ktoré akceptujú vojnu ako súčasť zahraničnej politiky. Za národný

---

³³ KREJČÍ, O. 2014. *Medzinárodná Politika*. 5 vydanie, Praha. Ekopress. s.293

³⁴ BURCHILL, S. 2005. *The National Interest in International Relations Theory*. United Kingdom. Palgrave Macmillan. s.321

záujem z pohľadu liberálnej teórie je považované šírenie demokracie a voľného obchodu. Tie sú podľa liberálov riešením vojnových konfliktov vo svete, nakoľko vychádzajú z teórie, že západné demokracie dospeli do bodu, kedy svoje rozdiely neriešia vojnou a voľný obchod podporuje spoluprácu medzi krajinami, čím sa vojna stáva nerentabilnou. Z toho nám vyplýva, že národný záujem v liberálnej teórii je determinovaný spoluprácou. Zároveň je dobré spomenúť spillover (prelievanie) efekt Davida Mitranyho, ktorý tvrdí, že vzájomná integrácia a prepájanie aktérov medzinárodných vzťahov na rôznych úrovniach zamedzuje vznikom konfliktov, nakoľko sa títo aktéri stávajú vzájomne-závislými na oblastiach v ktorých sa prepájajú.³⁵ Môžeme teda vychádzať z faktu, že koncepcie národného záujmu podľa liberálnych teórií sú zamerané na voľný obchod a vychádzajú z Burchilla, že každá ekonomika by bola materiálne lepšie zabezpečená, pokiaľ by sa štáty sústredili viac na voľný obchod, ako na presadzovanie nacionalizmu a autarkie. Voľný obchod ako súčasť národného záujmu liberálnych teórií tiež predpokladá, že takáto kooperácia by spôsobila elimináciu bariér medzi štátmi a spojila jednotlivcov do jednej komunity.³⁶ A teda v zásade môžeme tvrdiť, že obchod by vytvoril vzťahy vzájomnej-závislosti, ktorá by vytvorila porozumenie medzi národmi a redukovala konflikt, čo by malo za následok nahradenie národnej konkurencie v medzinárodnom systéme. V kontexte konkurencie liberálne učenie poukazuje na fakt, že spolupráca medzi štátmi by mohla byť zvýšená aj bez prítomnosti hegemóna, ktorý pôsobí ako supervízia pri dodržiavaní dohôd. Vyplývajú z uvedených tvrdení vieme deklarovať, že liberálne učenie sa v zmysle národného záujmu zameriava viac na absolútne a teda zaručené zisky prostredníctvom spolupráce v medzinárodnom systéme.

---

³⁵ MITRANY, D. 1966. *A working peace system*. Quadrangle Books. s.89

³⁶ BURCHILL, S. 2005. *The National Interest in International Relations Theory*. United Kingdom. Palgrave Macmillan. s.323

Z hľadiska národného záujmu a jeho dosahu na štruktúru medzinárodného systému je nutné si definovať štáty podľa veľkosti, tie definuje Jeanne Hey. V systéme poznáme štáty malé, ktorých základným záujmom je prežitie, teda zachovanie si vlastnej suverenity. Tieto štáty nezasahujú nijako drasticky do štruktúry medzinárodného systému a pre určenie takého štátu sa uvádza počet obyvateľov pod 15 miliónov a rozloha pod 150 tisíc kilometrov štvorcových. Ďalším štátnym aktérom v systéme sú stredné a veľké štáty, ktoré takmer vôbec nevplyvajú na jeho štruktúru a nie sú schopné si zaručiť vlastnú bezpečnosť, teda suverenitu. Kategóriou štátu, ktorý je nositeľom vlastnej suverenity sú veľmoci.³⁷ Veľmoci sa teda nepotrebnú vzdávať časti svojej suverenity iným aktérom v záujme svojej bezpečnosti, či iných životných záujmov. V súčasnosti sa väčšinou jedná o regionálne mocnosti, alebo mocnosti bez globálnych záujmov s prípadnou nukleárnou kapacitou zameranou len na odstrašenie potenciálneho agresora. Poslednou kategóriou sú superveľmoci. Jedná sa o jadrové mocnosti s možnosťou odvetného jadrového útoku, či útoku, ktorý by bol pre protivníka fatálny. Z pohľadu národného záujmu je superveľmoc klasifikovaná ako mocnosť, ktorá má globálne ambície a do značnej miery požíva veľkú časť distribúcie moci v medzinárodnom systéme. Dnes poznáme dve takéto mocnosti a to Ruskú federáciu a Spojené štáty.

Aktéri medzinárodných vzťahov vstupujú do systému za účelom vytvárania sociálnych štruktúr v záujme presadiť súbor politických, ekonomických alebo iných typov záujmov. Pretože záujmy niektorých aktérov sa môžu krížiť so záujmami iných aktérov, sa vybrané záujmy, ktoré majú vyššiu prioritu v týchto sociálnych interakciách, zvyknú premietnuť do pomeru relatívnej sily aktérov, ktorí sú v tejto interakcii zapojení. To znamená, že

---

³⁷ HEY, J. A. K. 2003. *Small States in World Politics – Explaining Foreign Policy Behaviour*. Boulder. Lynne Rienner Publishers. S.4

aktéri sledovaním svojich národných záujmov vstupujú do siete, ktorú tvorí medzinárodný systém a ich plnením vytvárajú jeho štruktúru. Podľa toho ako sa aktérom darí naplňať svoje národné záujmy v systéme, vzniká jeho mocenská štruktúra na vrchole ktorej sa nachádzajú aktéri s relatívne najväčšou mocou, vplyvom a prestížou. Títo aktéri určujú povahu systému a pomer rovnováhy sily v ňom a to najmä prostredníctvom determinácie svojich záujmov, výberom prostriedkov na ich plnenie a ich dosahovaním.

Kapitola vychádza z realistického prístupu k medzinárodným vzťahom a preto definuje medzinárodný systém ako anarchickú štruktúru vzťahov jednotlivých aktérov, ktorí v systéme hľadajú naplnenie svojich životných záujmov. Aktéri vstupujú do medzinárodného systému za účelom vytvárania sietí v politickej, ekonomickej, či inej sfére a nástrojom na vytváranie takej siete sa stáva medzinárodná politika. Avšak záujmy niektorých aktérov môžu byť konfliktné. Taká situácia nastáva v momente, kedy sa záujmy jednotlivých aktérov medzinárodných vzťahov menia prostredníctvom ekonomického, technologického, alebo iného rozvoja.³⁸ Inými slovami sa jedná o zmenu distribúcie moci v prospech iného, alebo skupiny iných aktérov medzinárodných vzťahov za účelom sledovania ich národných záujmov. Zároveň zmena systému reflektuje distribúciu výhod a nákladov na udržiavanie súčasného stavu mocenskej rovnováhy prostredníctvom jednotlivých aktérov medzinárodných vzťahov. V tomto kontexte uvádza Robert Gilpin, „štúdium medzinárodnej politickej zmeny sa musí sústrediť na medzinárodný systém a snahy politických aktérov zmeniť systém v prospech ich vlastných záujmov. Či sú tieto záujmy v oblasti bezpečnosti, ekonomického profitu, alebo ideologické ciele, tak dosahovanie štátneho

---

³⁸ GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York. Cambridge University Press. s.9

záujmu je závislé na povahe medzinárodného systému.“³⁹ Ak teda budeme vychádzať z práce Roberta Gilpina, tak môžeme tvrdiť, že proces medzinárodnej politickej zmeny, akou zmena hegemóna je, reflektuje snahy a záujmy jednotlivcov, či skupín usilujúcich o transformáciu systému na dosiahnutie svojich záujmov. Gilpin tiež zostavuje 5 situácií pri ktorých sa aktéri medzinárodných vzťahov môžu usilovať o zmenu v mocenskej rovnováhe:

1. Medzinárodný systém je stabilný- teda v štádiu equilibria, ak žiaden z aktérov neverí v profit zo zmeny systému
2. Aktér sa pokúsi zmeniť systém ak predpokladaný zisk prevýši cenu za jeho zmenu
3. Aktér sa pokús zmeniť medzinárodný systém prostredníctvom teritoriálnej, politickej, alebo ekonomickej expanzie pokiaľ hranica výdavkov zmeny systému bude rovná, alebo vyššia ako hranica výhod
4. V momente ako je dosiahnuté equilibrium medzi výdavkami a benefitmi zmeny a expanzie, stúpa tendencia ekonomických výdavkov na udržiavanie statusu quo rýchlejšie ako kapacita na udržiavanie statusu quo
5. Ak nie je nerovnováha v medzinárodnom systéme riešiteľná, systém sa zmení a nová rovnováha (equilibrium) bude reflektovať zmenu distribúcie moci⁴⁰

---

³⁹ GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press. s.8

⁴⁰ GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York. Cambridge University Press. s.10-11

Ak teda uchopíme Gilpinovu tézu, tak z nám z nej vychádzajú závery, že pozície hegemóna pramení mnoho výhod spojených s vrcholnou pozíciou v mocenskej pyramíde. Jedná sa najmä o pomer moci, prestíže a s týmito determinantmi korešpondujúcou silou. Zatiaľ čo moc sa dá považovať za akýsi výsledok schopností aktérov medzinárodnej politiky na dosahovanie vlastných záujmov, prestíž je súborom subjektívnych a objektívnych determinantov. Zatiaľ čo moc je väčšinou subjektívnym determinantom, prestíž vyplýva z vplyvu a teda zo schopnosti ovplyvňovať ostatných aktérov medzinárodných vzťahov v prospech záujmov mocenských ambícií. Tieto základy pre stúpanie v mocenskej pyramíde sú spojené s hegemoniou, avšak aj s adekvátnymi výdavkami na jej udržanie. Tie, ako vidíme v Gilpinovej stati, sa s rastúcim mocenským potenciálom hegemóna stávajú omnoho nákladnejšími až do momentu, kedy súčasný hegemón nie je schopný udržiavať svoju pozíciu.

V rámci prostriedkov na zvýšenie relatívnej moci sa veľmoci v systéme môžu zachovať štyrmi rôznymi spôsobmi. Pri snahe o vyvolanie novej distribúcie moci sa veľmoci môžu uchýliť k stratégii vojny, vydierania, zatiahnutia oponentov do vojny alebo snahe o vyčerpanie oponenta.

Hegemonistická vojna, ako uvádza John J. Mearsheimer je najkontroverznejšou stratégiou, ktorú môžu mocnosti aplikovať v kontexte zväčšenia ich relatívnej moci.⁴¹ Keď vezmeme do úvahy, že systém je anarchický permanentne, ale vojny meniace povahu rovnováhy moci nie. Podľa Mearsheimera je to distribúcia moci medzi vedúcimi štátmi systému. V prípade striedania hegemóna hovoríme o redistribúcii moci, ktorej či už hlavným nástrojom, alebo vedľajším efektom môže byť hegemonistická vojna. A teda nerovnosť medzi výdavkami na udržiavanie výhradného

---

⁴¹ MEARSHEIMER J. J. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. University of Chicago. s.147

postavenia v mocenskej pyramíde a distribúciou moci v systéme pôsobí tendenčne na konkurenčné mocnosti. „Distribúcia teritória, prístupu k ekonomickým vzťahom a hierarchia prestíže reflektuje novú distribúciu moci v systéme, tak ako sa tomu dialo pri predchádzajúcej redistribúcii moci.“⁴² V takomto prípade nástupnícke mocnosti rozšíria svoj vplyv do takej miery, akú im budú umožňovať ich ekonomické, vojenské a ostatné kapacity, zatiaľ čo na periférii budú rásť nové mocnosti. Potom sa opäť zopakuje proces zmeny systému odpovedajúci novej distribúcii moci.

Vydieraním dokáže štát získať moc na úkor svojho rivala bez toho, aby s ním začínal vojnu. Jedná sa o vojenské hrozby proti oponentovi. Donucovacie hrozby a zastrašovanie, nie sú užitím skutočnej sily a môžu produkovať žiadaný účel. Ak zastrašovanie zaberie, tak je v rámci prostriedkov na dosahovanie národného záujmu mocností tak isto účinné ako vojna, bez zbytočných devastujúcich účinkov. Avšak ako uvádza Mearsheimer, je nízka pravdepodobnosť, že vydieraním aktér medzinárodných vzťahov dosiahne vytýčené ciele v rovnováhe moci, pretože hrozby samotné nie sú postačujúcim prostriedkom k prinúteniu veľmoci k učeniu významných ústupkov voči konkurentovi.⁴³ To je spôsobené tým, že veľmoci väčšinou oplývajú relatívne podobnou vojenskou silou a neustúpia v prípade vydierania bez toho, aby ju neuplatnili.

Zatiahnutie oponentov do vojny je stratégia pri ktorej jedna z veľmocí zatiahne dvoch oponentov do tiahlej vojny počas ktorej sa obe mocnosti vyčerpajú natoľko, že nie sú schopné udržať svoju pozíciu na vrcholných priečkach mocenskej pyramídy. Zatiaľ čo sa oponenti vyčerpávajú, tretia

---

⁴² GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press. s.210

⁴³ MEARSHEIMER J. J. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. University of Chicago. s.152

mocnosť ostáva pri plnej ekonomickej a vojenskej sile neporušená vojnou. Problémom tejto stratégie je vysoká pravdepodobnosť odhalenia stratégie, či už politickými elitami zainteresovaných mocností a zároveň v ére informačných technológií a pokročilého spravodajského systému, spravodajskými agentúrami ostatných mocností.

Vyčerpanie oponenta, je vo žiadanom výsledku stratégia podobná zatahnutiu oponentov do vojny. Avšak pri tejto stratégii oponenti začnú vojnu samostatne bez akéhokoľvek manévrovania iných veľmocí. V momente ako sa konkurenčná veľmoc ocitne v konflikte, jej konkurenti urobia maximum pre to, aby sa ten konflikt stal dlhým a vyčerpávajúcim pre jej ekonomiku a vojenskú silu. Pri takýchto konfliktoch väčšinou veľmoci trpia aj stratou prestíže ako tomu je napríklad v prípade intervencie Spojených štátov v Iraku, či neschopnosti presadiť svoje záujmy v Sýrii.

Na opačnej strane uvádza Oskar Krejčí techniky pre udržanie sa v mocenskej pyramíde:

1. vytvorenie prostredia pre ekonomicko-technickú a vojenskú inováciu
2. eliminovať mocenské konkurenčné centrum (zmierovacou politikou, alebo preventívnou vojnou)
3. stiahnutie sa do výhodnejšej strategickej pozície
4. obmedzenie dominantného postavenia v štruktúre⁴⁴

Základnou premisou článku je skúmanie zmeny medzinárodného systému za špecifických podmienok. Oporným bodom kapitoly je argument Roberta Gilpina, ktorý tvrdí, že aktér, alebo skupina aktérov sa pokúsi zmeniť systém len momente, kedy predpokladané zisky prevýšia náklady na takúto zmenu. Z toho nám vyplýva aj obrátená logika tohto argumentu, že aktéri na vrchole

---

⁴⁴ KREJČÍ, O. 2014. *Medzinárodná Politika*. 5. vydanie, Praha. Ekopress. s.184

mocenskej pyramídy sa pokúsia zmeniť systém v momente, kedy začínajú na periférii systému rásť nové mocnosti, ktoré majú potenciál systém zmeniť, či dosahovať väčší profit ako súčasní aktéri na vrchole mocenskej pyramídy.

Pri skúmaní histórie nám vyplýva súbor determinantov, ktoré predikujú nadchádzajúcu zmenu v medzinárodnom systéme. Tá vždy reflektuje nové rozdelenie moci v systéme, ktoré má však korene vo viacerých úrovniach. Základným katalyzátorom tohto procesu je samotná potreba zmeny. Tá pozostáva z dvoch hlavných faktorov. Prvým z faktorov je schopnosť najsilnejších aktérov udržiavať status quo a teda súčasné usporiadanie systému. Tento systémový komponent sa nazýva rovnováha moci, ktorú niektorí autori označujú za abstraktný a najviac dynamický systémový komponent. Rovnováhu moci ako determinant medzinárodnej zmeny pre to budeme analyzovať na konci príspevku a to najmä z dôvodu, že aktéri medzinárodného systému musia primárne pracovať s materiálnymi determinantmi, ktoré ich posúvajú na vrchol mocenskej pyramídy. Druhým faktorom, ktorý vyplýva zo schopnosti udržiavania statusu quo, je súbor determinantov, ktoré spoločne tvoria materiálno-mocenský potenciál jednotlivých aktérov v systéme. Tieto determinanty sú vzájomne prepojené a zo seba vyplývajúce, jedná sa o: udržateľný ekonomický rozvoj, z ktorého vyplýva budovanie silnej armády a oba tieto faktory sú podmienené nutnosťou vedecko-technologických inovácií a tým zvyšovaním efektivity ako v ekonomickej, tak vojenskej oblasti a v neposlednom rade nutnosť adaptácie na zmeny v spoločnosti a teda schopnosti elit sprostredkovať ekonomický a technologický pokrok širokým masám a tým aj prispôbovať spoločenské zriadenie aktuálnemu trendu v spoločnosti. Z toho nám vyplýva ideologický kontext, ktorý je prítomný pri každom období zmeny v medzinárodnom systéme. V zásade sa jedná o nástroje maximalizácie

moci, ktoré predurčujú aktérov medzinárodných vzťahov k dominancii v medzinárodnom systéme.

Ekonomická sila podporuje viaceré prvky, ktoré pridávajú hodnotu celkového mocenského potenciálu jednotlivých aktérov v systéme. Zároveň ako budeme demonštrovať, je dôležité aby aktéri tento determinant dokázali pretaviť do udržateľného rozvoja, ktorý zahŕňa technológie, armádu a implementovať ekonomické blaho do spoločnosti. Do tohto súboru sa však ráta aj veľkosť populácie jednotlivých aktérov. Ako demonštruje John M. Mearsheimer, veľkosť populácie má veľký význam, nakoľko mocnosti potrebujú veľké armády, ktoré môžu byť budované len v krajinách s veľkou populáciou. Zároveň veľkosť populácie má aj dôležité ekonomické pozadie, pretože len mnohopočetné národy môžu produkovať veľké bohatstvo, ktoré je pretavené do budovania veľkých armád, alebo investícií do výskumu nových technológií.⁴⁵

Argument tejto časti príspevku spočíva v historickej skúsenosti. Už Habsburgovci dokázali dominovať v systéme najmä vďaka ekonomickej moci plynúcej z kolónií a obrovského daňového zaťaženia v posledných rokoch svojej dominancie. Keď vezmeme do úvahy fakt, že Habsburgovci vládli na roztrieštenom území, bolo ťažké udržiavať vysoké daňové zaťaženie v oblastiach, ktoré práve neboli postihnuté vojnou v dôsledku nutnosti aktívnej účasti armády v inej časti ríše. Habsburgovci strávili v aktívnom konflikte väčšinu času svojej snahy o hegemoniu a teda približne 150 rokov. Víťazstvo však nebolo možné nakoľko z ich rivalov, ktorými boli rebeli v Holandsku, Francúzsko, Turecko, Švédsko, nemecké kniežatá a Anglicko, vždy niektorý uzavrel separátny mier a zatiaľ čo Habsburgovci boli nútení bojovať s inými aktérmi, jednotliví rivali tak mali čas na

---

⁴⁵ MEARSHEIMER J. J. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. University of Chicago. s.328

ekonomickú aj vojenskú rekonvalescenciu. Storočie a pol v konštantnom konflikte s inými aktérmi systému sa podpísalo na neschopnosti investovať do nových technológií v armáde, či poľnohospodárstve, ktoré by zefektívnilo ekonomiku ríše. Miesto rozvoja finančných inštitúcií, zaoberajúcich sa zhodnocovaním kráľovského majetku po vzore Holandska a Anglicka, sa Habsburgovci sústredili na stále vyššie pôžičky, zvyšovanie daní a vykorisťovanie kolónií, čo malo miestami za následok masívnu úmrtnosť domorodého obyvateľstva a teda aj nedostatok pracovnej sily. Toto vážne podcenenie dlhodobej ekonomickej stratégie malo za následok totálne vyčerpanie španielskej ekonomiky, bankrot a neskôr zo sekundárnych determinantov vyplývajúcu demoralizáciu armád, obyvateľstva a neschopnosť udržiavať si status veľmoci. Dôsledkom toho sa stalo Španielsko mocnosťou druhej triedy a teda sa rapídne prepadlo v mocenskej pyramíde. Snaha Španielska o získanie dominantného postavenia v systéme prostredníctvom vojny, tak bola zastavená ostatnými aktérmi, ktorí by z nasledujúcej distribúcie moci neprofitovali. Avšak z teoretického hľadiska to bolo práve dominantné postavenie Španielska, ktoré ku koncu nadvlády Habsburgovcov už nebolo relevantné mocenským potenciálom ostatných aktérov v systéme, čoho dôsledkom bola zmena systému odpovedajúca reálnej distribúcii moci v danom období.

Nárast významu ekonomických determinantov vo svetovom politickom systéme vidíme v dobe tzv. Európskeho koncertu. Ekonomika sa stáva globalizovanou a Európa prechádza industrializáciou. Toto obdobie je prezývané aj Pax Britannica, vďaka nadvláde Veľkej Británie. Faktom ostáva, že Veľká Británia dokázala primárne ťažiť zo silného loďstva, ale jej pozemná armáda bola relatívne slabá. Preto Británia nikdy nedosiahla postavenie úplného hegemóna a v systéme plnila rolu balancéra, ktorý udržiaval mocenskú rovnováhu a status quo, prostredníctvom aliancií proti

potenciálnym hegemónom. Obdobie devätnásteho storočia sa stalo zaujímavým z pohľadu unifikácie Nemecka a posilňovania jeho postavenia v mocenskej pyramíde. John Mearsheimer uvádza v tomto prípade súperenie dvoch mocností Francúzska a Nemecka. Francúzsko bolo citeľne bohatšie ako Prusko v období medzi rokmi 1816 a 1871, kedy Otto von Bismarck transformoval Prusko na Nemecko. Nemecko prvý krát dosiahlo rovnakú produkciu ocele ako Francúzsko v roku 1870, v roku kedy vypukla Francúzsko-Pruská vojna. Od toho momentu do prvej svetovej vojny sa ekonomický rozdiel medzi Francúzskom a Nemeckom začal meniť v prospech Nemecka a v roku 1913 bolo Nemecko takmer tri krát bohatšie ako Francúzsko. Pre ilustráciu John J. Mearsheimer uvádza, že podiel Nemecka na celkovom HDP Európy bol v roku 1860 cca 10%, zatiaľ čo v predvečer Prvej svetovej vojny a teda v roku 1913 to bolo 40%.⁴⁶ Relatívne podobná územná a populačná veľkosť oboch veľmocí nám teda indikuje, že to bola industrializácia a efektivita hospodárstva Nemecka, ktoré stáli za touto prevahou. Ako si ukážeme v nasledujúcej časti, nemecký cisári Vilhelm I. aj II., masívne podporovali rozvoj vedy v Nemecku. Zároveň Francúzsko získavalo značné bohatstvo zo svojich kolónií, zatiaľ čo zisk bohatstva z kolónií sa stali pre Nemecko jednou z hlavných príčin vyvolania prvej svetovej vojny. Dve svetové vojny sa stali príkladom rapídneho rastu Nemecka a nerovnomernej distribúcie moci v systéme dôsledku uvedeného rastu. Preto sa Nemecko pokúsilo zmeniť systém vo svoj prospech. Jedná sa o typický príklad mocností systémovej periférie, ktorých náklady na ekonomickú výrobu a rast boli omnoho nižšie ako dovtedajších lídrov v systéme. Rast Nemecka musel byť zastavený až zámorským aktérom, ktorého ekonomická sila bola neporovnateľne vyššia vďaka výhodnej polohe, industrializácii, veľkosti a ľudnatosti, ktoré následne pretavil do

---

⁴⁶ MEARSHEIMER J. J. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. University of Chicago. s.68

výstavby mocnej armády a finančnej pomoci spojencom v oboch svetových vojnách. Spojené štáty po druhej svetovej vojne, vďaka pochopeniu svojho mocenského potenciálu dosiahli výsadné miesto v štruktúre systému a spolu s druhou víťaznou mocnosťou, Sovietskym zväzom na pol storočie vytvorili rámec systému, ktorý nazývame bipolárny systém.

Ekonomiky oboch veľmocí, ktoré rámcovali bipolárnu štruktúru systému, paradoxne vzišli z druhej svetovej vojny s lepšou efektívnosťou ako pred ňou. Sovietsky zväz síce utrpel ťažké škody v dôsledku nemeckej invázie a odhadovaný počet mŕtvych Sovietov sa pohybuje medzi 20-25 miliónmi, avšak reštrukturalizácia priemyslu, ktorý bol vystavaný na nových technológiách, posunula Sovietsky zväz na vrcholné miesta v mocenskej pyramíde. Rozdiel oboch ekonomík spočíval v implementácii nových technológií a prepájaní svetových trhov. Zatiaľ čo Spojené štáty obchodovali s rozvinutými kapitalistickými ekonomikami v západnej Európe, Austrálii či v Japonsku a Bretton-Woodskej systéme napomáhal v integrácii medzinárodného obchodu do globalizovaného celku, sovietska ekonomika s prísne riadeným centrálnym plánovaným hospodárstvom, nedokázala poskytnúť širokým masám a svojim satelitom tovary vyvíjané v konkurencii súkromných spoločností a uspokojené priamo pre spotrebiteľa, čím by zvýšili spotrebu a ekonomický rast. Z dlhodobého hľadiska sa tieto ekonomické nedostatky prejavili na začiatku osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia, pretože sovietska ekonomika nedokázala držať krok s tou americkou v oblasti rozvoja počítačov a iných informačných technológií, ktoré urýchlili prepájanie trhov a stali sa ekonomickou mantrou post-bipolárneho obdobia. Sovietski lídri tento problém rozpoznavali príliš neskoro a keď sa Gorbačov snažil reformovať Sovietsky zväz, liberalizácia spoločnosti uvoľnila napätie, ktoré prepuklo do revolúcií v satelitoch vo vlne nacionalizmu spojeného so snahou o westernizáciu. Sovietsky zväz

nebol schopný ďalej udržiavať status quo a v tomto prípade sa ekonomické a spoločenské problémy pretavili do enormného zaťaženia plynúceho z výdavkov na udržiavanie mocenskej pozície v štruktúre systému, až vyústili do kolapsu sovietskeho impéria. Bipolárne obdobie a jeho koniec sa zdá ako potvrdenie liberálnych teórií, že práve prepájanie ekonomík a inštitucionalizácia medzinárodného systému boli víťazným prvkom v studenej vojne. Z časti sa dá táto téza potvrdiť, avšak na druhej strane stojí argument neschopnosti Sovietskeho zväzu reformovať svoju ekonomiku a občiansku spoločnosť, či nesprávna voľba nástrojov pri snahe o tieto reformy. Každopádne kapitalistický model usporiadania štruktúry svetového systému sa v období studenej vojny považuje za úspešnejší a efektívnejší, o čom svedčí aj následné postavenie Spojených štátov ako globálneho hegemóna. Zaujímavý náhľad na rozpad bipolarity ponúka aj Joseph Nye z pohľadu jeho teórie mäkkej a tvrdej moci, ekonomické zdroje môžu produkovať správanie podľa mäkkej moci, rovnako ako aj tvrdej. Úspešný ekonomický model produkuje nie len potenciálne vojenské zdroje na vykonávanie tvrdej moci, ale tiež dokáže inšpirovať ostatných aktérov aby napodobňovali tento príklad. Mäkká moc Európskej únie na konci studenej vojny a mäkká moc Číny v súčasnosti sú podporené úspechom ich ekonomických modelov.⁴⁷

Zo štúdia ekonomických determinantov ovplyvňujúcich medzinárodnú zmenu sme dospeli k záveru, že ekonomické motívy a faktory hrajú dôležitú rolu v medzinárodných vzťahoch. Politickí realisti ako John Mearsheimer vychádzajú z názoru, že ekonomická sila je základom maximalizácie vojenskej moci, ktorá vedie k zabezpečeniu základného národného záujmu aktéra medzinárodných vzťahov a teda bezpečnosti, či uchovaniu si vlastnej suverenity. Ekonomická sila definovaná prostredníctvom realistického

---

⁴⁷ NYE, J. 2011. *The Future of Power*; New York. Public Affairs. s.54

konfliktu sa dá vyjadriť nasledovne. Politické motívy vo praxi môžu byť vyjadrené len prostredníctvom ekonomických termínov. Každý konflikt je konfliktom mocenských potenciálov a moc je závislá od zdrojov. Zatiaľ čo, populácia sama o sebe je ekonomickou kvantitou, jej rast a pohyb je rámcovaný ekonomickými podmienkami.⁴⁸

Získanie cenných zdrojov, či obchodných trás však nie je vždy podmienené vyvolaním konfliktu a maximalizácia bohatstva nemusí vždy znamenať okamžitý transfer zdrojov do vojenskej sily. Aj napriek uvedenému tvrdeniu sa ekonomika stala jedným z faktorov, ktoré rámcujú moderný systém medzinárodných vzťahov. Zatiaľ čo počas minulých období bol systém rámcovaný mocenskými ambíciami prostredníctvom politického boja, či náboženskou ideológiou, v súčasnosti ekonomické záujmy a kalkulácie zastávajú výraznú rolu ako determinant zahraničnej politiky. Ako uvádza Robert Gilpin, to čo je unikátne na modernom svete je fakt, že ekonomické aspekty sociálneho života sa stali omnoho diferencovanejšie od ostatných aspektov v dôsledku vzostupu trhovej ekonomiky. Ako sme si ukázali v príspevku tento fenomén odlišuje moderné usporiadanie medzinárodných vzťahov od premoderného usporiadania. A tak vieme z časti potvrdiť liberálne učenie prostredníctvom Gilpinovej tézy, význam ekonomických faktorov v globálnej politike vzrástol súčasne s expanziou vzájomne závislej svetovej trhovej ekonomiky.

Vedecko-technologický pokrok je nutnou oblasťou záujmu mocností, či pri udržaní sa na vrchole mocenskej pyramídy, tak ako aj pre ich vzostup v nej. Do tejto kategórie patrí aj rozvoj v oblasti transportu a komunikácie. Urýchlenie komunikačných kanálov, či budovanie infraštruktúry podporuje

---

⁴⁸ GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press. s.68

všetky determinanty uvedené v našej práci a teda presun, či organizáciu vojska, podporujú rozvoj regionálneho aj medzinárodného obchodu, či fluktuáciu obyvateľstva. V tomto zmysle uvádza Robert Gilpin, že vylepšenia v preprave a komunikácii podporujú vojenskú expanziu a politickú unifikáciu. Tieto inovácie uľahčujú schopnosť imperiálnej, alebo dominantnej mocnosti vyťažiť a využiť bohatstvo z podmaneného teritória a teda technológie v oblasti komunikácie a dopravy vytvárajú silné ekonomiky a poskytujú výhody veľkým štátom. Výsledkom snahy o hegemoniu Habsburgovcov bola niektorými teoretikmi prvá globálna vojna, avšak jej dôsledkom bola globalizácia, ktorá pod tlakom formovania trhovej ekonomiky, začínala získavať aj nevojenské rysy, z čoho sa začala formovať celoplanetárna civilizácia.⁴⁹ Ako sprievodný jav sa objavil proces unifikácie merania, keď bol zavedený Gregoriánsky kalendár, metrický systém, poludníky a časové pásma. Tieto unifikačné tendencie uľahčili orientáciu v čase a priestore. Zároveň na nich nadväzovali pokroky v námornej preprave a organizácii námorného obchodu, či logistike zásobovania. Anglicko a Francúzsko ako koloniálne mocnosti boli lídrami v tejto oblasti, čo sa odzrkadlilo do 150 ročného obdobia zápasu týchto dvoch mocností o hegemoniu. Tá vyústila v roku 1789 do Veľkej francúzskej revolúcie, ktorá bola následkom absolutizmu francúzskych panovníkov, ktorých pokladnice boli vyčerpané kontinuálnymi konfliktami a neschopnosťou implementovať inovácie do spoločnosti, medzi inými aj osvietenské myšlienky, ktoré boli z veľkej časti protikladom toho, čo predstavovali absolutistickí monarchovia.

Z pohľadu realistov sa technologický determinant medzinárodnej zmeny najviac prejavuje po Veľkej francúzskej revolúcii. V roku 1789 prichádza k reforme organizácie, štábneho plánovania, delostrelectva a bojovej taktiky.

---

⁴⁹ KREJČÍ, O. 2014. *Medzinárodná Politika*. 5. vydanie, Praha. Ekopress. s.60

Tieto reformy sa prejavili na úspechoch francúzskej armády za vlády Napoleona. V základe sa jednalo kombináciu nacionalistickej ideológie, ktorú si rozoberieme neskôr v príspevku a úspešnej modernizácie armády, ktoré čelili zastaraným cisárskym vojskám európskych panovníkov. Nový spôsob zásobovania armády, prostredníctvom umiestňovania zásobovacích skladov na dôležitých trasách, urýchlil postup Napoleona, ktorý sa zastavil až v Rusku, kde práve tento systém zlyhal vďaka taktike spálenej pôdy. To znamená, že uvedená téza Roberta Gilpina je pravdivá a technologické inovácie v doprave a komunikácii sú jedným z determinantov, ktoré dávajú veľmociam predispozíciu dominovať v systéme.

Ďalším z príkladov uvedeného determinantu je Nemecko koncom devätnásteho a začiatkom dvadsiateho storočia. Význam technologického pokroku pre ekonomický rozvoj Nemecka sme naznačili už predchádzajúcej časti príspevku, kde sme zistili, že aj napriek relatívne malej veľkosti krajiny mala úspešná implementácia priemyselných technológií vplyv na rast ekonomiky, ktorý posunul Nemecko z druhoradej mocnosti na vrcholne pozície v systéme. Počiatky podpory vedeckej inovácie sa skrývajú už u pruského panovníka Fridricha Veľkého. Ten do značnej miery odštartoval to, čoho výsledok zožal o vyše storočie Otto von Bismarck, keď v januári 1744 založil obdobu britskej Kráľovskej spoločnosti s názvom Pruská akadémia vied a krásnych umení. Samotný Fridrich Veľký bol známy svojou láskou k vede a zároveň snahou prilákať do Pruska najväčších mysliteľov svojej doby. Adaptácia Pruska na nové trendy v oblasti technológií sa premietla napríklad aj do implementácie tzv. Robinsonových princípov delostrelectva, ktoré po ich implementácii bolo presnejšie, mobilnejšie a malo väčší dostrel. Táto stratégia sa naozaj neskôr vyplatila a je veľmi podobná práve stratégii, ktorú v danej oblasti využívali Spojené štáty počas celého dvadsiateho storočia. Zároveň je to dlhodobý proces, ktorého

výsledok sa premieta najmä v efektívite ekonomiky, armády a fungovaní spoločnosti.

Práve technologický rozvoj v devätnástom storočí umožnil mechanizáciu vojenského konfliktu, ktorá sa úplne prejavila v dvoch svetových vojnách. Keď v roku 1836 bol vynájdený revolver s automatickým otáčaním, tak vrcholom jeho technológie sa stal guľomet maxim v roku 1883. Parný stroj dokázal dramaticky zvýšiť mobilitu armády a potvrdil našu teóriu o schopnosti vykonávať moc, či užívať silu na väčšie vzdialenosti, čoho dôkazom sa stala Francúzsko-Pruská vojna, či Americká občianska vojna v ktorých zohrala parná železnica veľkú úlohu či v komunikácii, ale aj v presúvaní armád. Umiestnenie parného stroja na vojnovú loď, umožnilo, že prevaha Európanov na mori sa mohla presunúť do hĺbky kontinentov takými veľkými vodnými cestami, ako sú Niger, Indus, ale aj Jang-c'-tiang.⁵⁰

Studená vojna bola špecifickým obdobím práve z pohľadu vplyvu technológií na mocenskú rovnováhu. Keď v dovedajšej histórii bolo nutné technológie implementovať do priameho konfliktu voči ostatným konkurentom v rovnováhe moci, v studenej vojne sa stal technologický závod determinantom postupu bipolárnych mocností v súperení o vedúcu pozíciu v medzinárodnom systéme. Tento závod sa však nevzťahoval len na vojenské technológie, charakteristickým bol závod aj v civilných technológiách. Príkladom sú závody vo vesmírnych technológiách, ktoré presunuli do vesmíru nie len mocenský zápas aktérov medzinárodných vzťahov, ale umožnili globálne televízne vysielanie, rozmach komunikačných technológií, internetu, spresnili predpovede počasia a navigáciu. Využívanie civilných technológií ako komerčné lety, či informačné a komunikačné technológie spôsobili previazanie globálnych

---

⁵⁰ KREJČÍ, O. 2014. *Medzinárodná Politika*. 5. vydanie, Praha. Ekopress. s.79

trhov a teda kumulovanie kapitálu v rukách západných mocností. Práve technologický pokrok v západnej spoločnosti pôsobil ako katalyzátor revolúcií v satelitoch Sovietskeho zväzu. A teda v studenej vojne sa zvýšil natoľko vplyv technológií s priamym vplyvom na ekonomiku aktérov v systéme, že vieme hovoriť o ich priamom vplyve na medzinárodnú zmenu. Moderná komunikácia a technológie zmenšili význam priestoru v kontexte výkonu moci. Pre tento prípad v minulosti platilo, že schopnosť vykonávať moc v priestore sa priamo úmerne znižuje so zväčšovaním územia.

V zásade vieme tvrdiť, že technológie patria medzi determinanty medzinárodnej zmeny a stratégie maximalizácie moci, alebo skôr ich úspešná implementácia. Aktéri medzinárodných vzťahov sú nútení implementovať najnovšie technológie, ako sa ukázalo tento determinant bol dôležitý nie len pre víťazstvá Napoleona v jeho ťažení Európou, ale aj pri upevňovaní britskej nadvlády v zámorí. Tiež môžeme hovoriť o poskytovaní ekonomickej výhody pri využívaní najnovších technológií ako to bolo v prípade Vilhelmovského Nemecka, či Spojených štátov počas studenej vojny.

Vojenská sila je jedným z najdôležitejších determinantov pri skúmaní medzinárodnej zmeny. Ofenzívni realisti všetky spomínané determinanty pretavujú do oblasti vojenskej sily a teda, štát bez dostatočnej ekonomickej sily nie je schopný vyvinúť najmodernejšie technológie a tým nie je schopný zaručiť dostatočnú efektivitu svojej armády a teda sa nemôže uchádzať o najvyššie priečky v štruktúre systému z čoho vyplýva, že nie je schopný maximalizovať svoju silu a ovplyvňovať systém do takej miery, aby bol zmenený v jeho prospech. Avšak argumentom vyplývajúcim z nášho príspevku je fakt, ktorý priznáva aj sám John Mearsheimer, bohaté štáty občas nebudujú armádu navyše, aj napriek tomu, že v princípe sú schopné ju ekonomicky zastrešiť, v tomto konaní vychádzajú z porozumenia, že aj

napriek silnej armáde by nedokázali získať strategickú výhodu oproti svojim rivalom.⁵¹ Ako sme uviedli v príspevku, ekonomická sila je nevyhnutná pre budovanie veľkých armád, zatiaľ čo význam vojenských inovácií je taktiež spojený s ekonomickou silou túto tézu formuluje Robert Gilpin nasledovne, vojenské inovácie dávajú vybranej spoločnosti monopol na kvalitnejšiu výzbroj, alebo techniku boja a dramaticky znižujú výdavky na rozširovanie oblasti dominancie, prostredníctvom poskytnutia citeľnej výhody nad ostatnými aktérmi a v expanzívnej iniciatíve, či pri zmene medzinárodného systému.⁵²

Z príspevku vyplýva, že či to boli Habsburgovci, Napoleon, Veľká Británia, alebo Nemecko, vždy sa jednalo o aktérov medzinárodného systému s veľkou vojenskou mocou, ktorí vo svojich počiatkových úsiliach o zmenu systému primárne ťažili z dobrej ekonomickej základne, ktorá im dala možnosť inovovať armádu. Výnimkou bol Napoleon, ktorý inovovanú armádu zdedil a spolu s ňou aj obrovské dlhy po jeho predchodcoch, tie dokázal vyrovnať jedine vojenskou expanziou, korisťou z nej a reformami finančného a daňového systému. Habsburgovci dokázali so svojou infantériou bojovať na viacerých miestach naraz a zároveň budovanie profesionálnych armád, dávalo možnosť ľuďom z nižších vrstiev zarobiť pomerne dobrý žold v armáde. Tieto dva faktory poskytli Španielsku pomerne širokú základňu odvedencov a spolu s ňou aj technologickú prevahu podporovanú ziskami z kolónií. V záverečnej fáze habsburgovskej snahy o hegemoniu však už neboli schopní udržiavať početné armády na viacerých bojiskách na raz a držať tempo s najnovšími vojenskými trendmi, ktoré stelesňovala armáda švédskeho kráľa Gustáva Adolfa I.

---

⁵¹ MEARSHEIMER J. J. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. University of Chicago. s.76

⁵²GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press. s.60

Veľká Británia bola ukážkou termínu morská moc. Aj napriek relatívne malej pozemnej armáde sa britské snahy sústreďovali na inovácie v námorníctve a budovanie zámorských plavidiel schopných vykonávať moc koruny na veľké vzdialenosti. S rozvojom ostatných technológií však námorná moc Británie slabla a ostatné mocnosti dokázali na menšie flotily implementovať efektívnejšie technológie, čo obrovské kráľovské námorníctvo nebolo schopné ani s najvýkonnejšou európskou ekonomikou implementovať do takej miery, aby dokázalo udržiavať svoju moc globálne. V tejto oblasti začalo byť v predvečer prvej svetovej vojny ohrozované Nemeckom, ktoré na prelome storočí vybudovalo najmodernejšiu flotilu, ktorá bola schopná konkurovať tej britskej a súperiť s ňou a inými koloniálnymi mocnosťami o vplyv v zámorí.

Nemecko v oboch svetových vojnách dokázalo vysokú mieru porozumenia pre najnovšie technológie v oblasti armády a s nimi spojenou novou taktikou, ktorá musela reflektovať v tom čase drastický prechod k motorizácii armády. Keď v prvej svetovej vojne hovoríme o sporadickom použití tankov a statickej zákopovej vojne, v ktorej však boli využívané technológie od parného stroja, ponorky až po guľomet, tak v druhej svetovej vojne sa objavuje termín Blitzkrieg a teda blesková vojna, ktorá bola charakteristická dynamikou pohybu po bojisku za pomoci obrnených vozidiel a tankov. Medzi iné technologické výdobytky, ktoré sa zaradili do arzenálu mocností v danom období patrili napríklad radary, helikoptéry, lietadlové lode, tryskové motory na lietadlách, či balistické strely. Vyvrcholením vojensko-technických premien a predznamenáním strategickej výhody aktérov snažiacich sa o zmenu medzinárodného

systemu, bolo zvrhnutie jadrových púm na japonské mestá Hirošimu a Nagasaki v roku 1945.⁵³

Studená vojna znamenala zmenu ponímania vojenského potenciálu najsilnejších aktérov systému. Počas celej našej práce sa stretávame s vojenskými konfliktami, ktoré menili štruktúru medzinárodného systému, avšak vývoj nukleárneho arzenálu znamenal kreáciu nového prostredia v ktorom sa mocnosti museli naučiť fungovať. Bolo prostredie MAD, ktoré ako nám ukazuje práca dokázalo odradiť Spojené štáty a Sovietsky zväz od vzájomnej ozbrojenej konfrontácie v takom meradle, že by sa po ňom štruktúra systému musela zmeniť. Studená vojna vytvorila systém v ktorom sa otázka výstavby jadrových síl stala takou istou prioritou ako výstavba pozemných a námorných síl počas predchádzajúcich období. Zároveň nám poskytuje argument, ktorý tvrdí, že aj napriek nutnosti mocností operovať v prostredí MAD, je stále citeľný intenzívny závod v zbrojení s veľkým dôrazom na budovanie konvenčných síl a primárne na rovnováhu pozemnej moci.

Z analýzy histórie studenej vojny vieme teda povedať, že nukleárny vek priniesol nový spôsob strategickej prevahy najsilnejších aktérov systému. Zároveň Kubánska kríza nám dokazuje, že nie je dôležitý počet a kvalita jadrových hlavíc, či ich nosičov, ale schopnosť aktéra prežiť prvý úder so schopnosťou jeho odvety. Avšak zo súčasnosti vieme, že faktor nukleárneho odstrašenia v prípade Severnej Kórei pôsobí ako negácia parity v oblasti armády, ekonomiky a dokonca aj rovnováhy moci. V rovnováhe moci sa síce stále do mocenského potenciálu aktéra systému ráta aj sila konvenčnej armády, no ako vidíme pri príklade Severnej Kórei, tak jedným zo základných nástrojov zachovania si vlastnej suverenity je získanie

---

⁵³ KREJČÍ, O. 2014. *Medzinárodná Politika*. 5. vydanie, Praha. Ekopress. s.77

nukleárneho arzenálu. Studená vojna prináša nový typ konfliktu, ktorý má vplyv na povahu systému. Sú to takzvané vojny v zastúpení, či proxy vojny. Takéto konflikty sa väčšinou odohrávajú medzi slabšími aktérmi a veľmocami, na príklade vojny v Kórei, Vietname, či Afganistanu, vieme určiť, že armáda slabšieho aktéra je podporovaná konkurenčnou mocnosťou, či koalíciou za účelom vyčerpania útočiaceho konkurenta v systéme. Takýmto spôsobom síce nedochádza ku priamej konfrontácii jadrových mocností a teda nehrozí nukleárny konflikt, ale zároveň sa konkurent dostáva do pozície, kedy sa jeho mocenský potenciál vyčerpáva a stráca medzinárodnú prestíž. To má za následok úpadok moci v mocenskej pyramíde a zmenu rovnováhy moci a teda aj systému. Pre Sovietsky zväz sa takým konfliktom stal Afganistan.

V základe môžeme povedať, že pri strete dvoch silových potenciálov mocností je logické, že víťazne z takejto zrážky pri ozbrojenom konflikte vychádza aktér s lepšie ozbrojenou a početnejšou armádou. Avšak historická skúsenosť nám dokazuje, že aj napriek vojensko-technologickej prevahe Habsburgovcov, Napoleona, či Nemecka, to bola nakoniec mocenská rovnováha a teda schopnosť aktérov tvoriť koalície, či balansovať medzi rôznymi mocenskými centrami, ktoré viedli buď k ekonomickému, alebo vojenskému vyčerpaniu aktérov snažiacich sa o zmenu systému prostredníctvom hegemonickej vojny. Jednalo sa tak o zhodný zámer väčšiny aktérov systému a teda zabráneniu jednému aktérov dominovať systému. Zároveň studená vojna sa stala špecifickou práve v tom, že ju neukončil ozbrojený konflikt, ktorý zmenil povahu medzinárodného systému. To dalo vzniknúť teóriám, ktoré tvrdia, že prepájanie svetových trhov, integrácia na regionálnych a národných úrovniach, či inštitucionalizovanie medzinárodného spoločenstva, sú hlavnými príčinami, ktoré zabránili vzniku celo-systémového konfliktu. My však môžeme

konštatovať, že to bolo vzájomné nukleárne odstrašenie západného bloku a Sovietskeho zväzu, ktoré zabránilo vzniku takého konfliktu a zároveň po rozpade bipolarity, absencia funkčného systémového protipólu, voči kumulácii mocenského potenciálu v západnej hemisfére.

Posledným zo štyroch determinantov predurčujúcich aktérov dominovať medzinárodnému systému, sú zmeny v spoločnosti. Konkrétne, pozitívne aplikovanie inovácií do spoločnosti vychádzajúcich z nutnosti reflektovať a adaptovať sa na nové prostredie, ktoré má kontext ekonomický, vnútropolitický, vojenský, či medzinárodný. Robert Gilpin k nášmu argumentu dodáva, že povaha domáceho usporiadania priraduje spoločnosti relatívnu výhodu, alebo nevýhodu s ohľadom na jej kapacitu adaptovať sa na špecifické zmeny prostredia a príležitosti na zmenu. Túto zmenu reprezentoval napríklad Napoleon, ktorý dokázal natoľko vyburcovať francúzsku spoločnosť, že šírenie myšlienok francúzskej revolúcie je posvätnou úlohou každého Francúza, že si takmer dokázal podmaniť celú Európu. Potrebu zmeny vieme zachytiť aj v skorších obdobiach, ako napríklad počas reformácie, avšak špecifikum tohto obdobia spočíva v pochopení elít, že zisk zvrchovanosti nad vlastným územím v kontexte náboženskej slobody v podobe zriadenia menej represívnej formy kresťanstva, im umožní mobilizovať širokú verejnosť.

V zásade vieme tvrdiť, že zmeny v spoločnosti začínajú na úrovni jednotlivca, ako tomu bolo už pri reformácii, ktorú začal Martin Luther, neskôr prechádzajú na štátnu, či regionálnu úroveň a nakoniec sa šíria naprieč systémom. Základným argumentom tejto podkapitoly je však politické rozhodnutie elít túto nutnosť zmien akceptovať, aplikovať a z úspešnosti predchádzajúcich dvoch krokov, dokázať zmeniť systém. Kenneth Waltz naše tvrdenie podkladá nasledovne, implicitná je idea, že ľudia budú trvať na adoptovaní správnej politiky, iba v prípade, že budú

chápať, ktoré z navrhovaných politik sú správne. Nakoľko, vďaka vôli nasledovať silných lídrov a dôverčivosti sa môže stať, že budú nasledovať falošných vodcov.⁵⁴ V takom prípade hovoríme o manipulatívnom efekte ideológie, ktorý vedie k ovplyvneniu verejnej mienky za nejakým účelom. Zhrnutie argumentu dôležitosti spoločenských zmien pri maximalizácii moci v medzinárodnom systéme, môžeme uviesť nasledovne, unifikácia a vnútorná prestavba spoločnosti novými dominantnými politickými elitami, sociálnou triedou, náboženstvom, alebo ideológiou je často predohrou pred jej rapídny rastom a expanziou. Efekt zmeny elít, názorov, alebo organizácie môže smerovať energiu kumulovanú v spoločnosti smerom k spoločnému politickému, ekonomickému, alebo ideologickému cieľu renomovanej spoločnosti. Z nášho príspevku vyplýva, že veľké zmeny v histórii boli vytvorené politickými a vojenskými lídrami, ktorí pochopili význam nových možností a reorganizovali svoje spoločnosti v kontexte využitia výhod plynúcich z tejto príležitosti. Ako uvádza Robert Gilpin, pri skúmaní tohto fenoménu treba mať na pamäti, že vzostup nových elít a rozduchanie náboženských, či ideologických vášní je často sprevádzané vonkajšou expanziou.⁵⁵

Z toho vyplýva, že o úspešnosti ideológie pri zmene medzinárodného usporiadania rozhoduje jej univerzálnosť. Idey Veľkej Francúzskej revolúcie boli určené širokým masám a novej vrstve spoločnosti, teda meštianstvu, to ich predurčilo k etablovaniu sa v spoločnosti a o pol storočia sa v ich kontexte Európou prehnala vlna nacionalistických revolúcií. Na opačnej strane vidíme myšlienky nacizmu, ktoré síce reflektovali kultúrne špecifiká doby, ako rasizmus, antisemitizmus, antikomunizmus, či oslovenie robotníckej triedy, ale ich základom bola ideológia založená na nadradenosti

---

⁵⁴ WALTZ, K. 2001. *Man, the State and War*. New York. Columbia University Press. s.17

⁵⁵ GILPIN R. 1981. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press. s.101

germánskej rasy, čo túto myšlienku učinilo neprijateľnú pre všetky ostatné spoločnosti, okrem tých v ktorých dominovala germánska rasa. V prípade univerzálnej ideológie snažiacej sa zmeniť systém, je ďalšou prekážkou rovnováha moci. Tu sa dostávame do klasickej realistickej teórie, kde môžeme tvrdiť, že pokiaľ súčet mocenských potenciálov aktérov, ktorých elity adaptovali nové spoločenské usporiadanie prevyšuje súčet mocenských potenciálov aktérov, ktorí reprezentujú starý spoločenský, ale aj medzinárodný systém, čo z nich robí vrcholné štruktúry mocenskej pyramídy a teda z tohto postavenia čerpajú aj adekvátne benefity, tak sa systém zmení a zmeny v spoločnosti reprezentované ideológiou víťazných aktérov budú aplikované na celý systém, prípadne aktéri so zhodným spoločenským usporiadaním budú zo systému čerpať väčšie benefity ako aktéri s iným spoločenským usporiadaním. K takejto zmene dochádza za prepočtu benefitov zo zmeny a nákladov na jej vykonanie. V závere je nutné doplniť, že každá ideológia snažiaca sa dominovať medzinárodnému systému vychádza zo spoločnej črty a tou je militarizmus, ten je potrebný pri maximalizácii moci aktérov medzinárodného systému za účelom dosiahnuť najvyššie priečky v mocenskej pyramíde a v rovnakej miere dôležitosti pri presvedčovaní verejnosti nutnosti bojovať za svoje ideály, či skôr ideály elít. Zároveň spoločnou črtou militarizmu v ideológiách, je tvrdenie elít, že pri víťazstve konkrétnej ideológie zavládne večný mier, tento prvok bolo charakteristický pre katolícku unifikáciu Európy, víťazstvo Napoleona, marxistické teórie, ktoré tvrdili, že kapitalistické štáty spôsobujú vojnu a ustanovením socializmu, vojny skončia, či súčasné teórie kapitalistického, alebo demokratického mieru, postavené na podobnom princípe, ako tie marxistické. Zaujímavé je aj tvrdenie ideológov po víťazstve konkrétnych ideologických blokov o konci dejín, ten posledný zdokumentoval Francis Fukuyama vo svojej knihe Koniec dejín a posledný človek, ktorý bol

manifestom víťazstva demokracie a kapitalizmu nad komunistickou ideológiou, podobné knihy nájdeme aj v období po náboženských vojnách, či po oboch svetových vojnách.

V predchádzajúcich častiach príspevku sme sa sústredili na štyri hlavné determinanty, ktoré poskytujú aktérom medzinárodných vzťahov dostatočný mocenský potenciál a teda predispozíciu zmeniť systém. Tieto determinanty môžeme zaradiť do materiálnej kategórie, zatiaľ čo rovnováha moci je skôr abstraktný pojem, ktorý závisí od vôle samotných aktérov meniť, alebo udržať usporiadanie systému. V prípade, že jeden aktér systému spĺňa všetky atribúty schopnosti meniť medzinárodný systém, je už len na jeho schopnosti manévrovať s usporiadaním systému a teda balansovaním medzi jednotlivými aktérmi, tak aby dokázal rovnováhu moci nakloniť vo svoj prospech. Táto téza funguje aj opačným smerom. Už od čias kardinála Richelieu a jeho *raison d'état*, kedy sa katolícke Francúzsko spájalo s protestantskou ligou, či osmanskými Turkami proti nadvláde Habsburgovcov v Európe, je plnenie národného záujmu prostredníctvom ovplyvňovania rovnováhy moci najúčinnjším nástrojom pre a.) stabilitu systému, či b.) zmenu systému a ako základný komponent pri balansovaní v rovnováhe moci je využívaný prepočet mocenských potenciálov jednotlivých aktérov a teda platí, že aktéri v medzinárodnom systéme pri ovplyvňovaní mocenskej rovnováhy musia primárne maximalizovať svoju moc do takej miery, aby ich postavenie v systéme malo adekvátny dosah na vrchol mocenskej pyramídy.

Vyplývajúc z práce môžeme potvrdiť tézu Kennetha Waltza, že rovnováha moci nie je ovplyvňovaná štátnikmi pri zásadných udalostiach v medzinárodnom systéme, ale tieto udalosti ovplyvňujú štátnikov v rozhodovaní. To v praxi znamená, že katolícke Francúzsko neplánovalo tvoriť protihabsburské koalície s Turkami, či protestantskými krajinami

dlhodobo, ale že rast moci Habsburgovcov a neschopnosť Francúzska odolávať ich tlaku samostatne, prinútila Richelieu konať v zmysle *raison d'état* a tvoriť tieto koalície za účelom zamedziť také postavenie Habsburgovcov v systéme, ktoré by ohrozovalo suverenitu Francúzska. Tento fakt nám potvrdzuje tézu, že aktéri medzinárodného systému budú tvoriť fungujúcu rovnováhu, alebo protiváhu moci dokým budú mať zhodné záujmy v systéme, čo nás vedie ku už spomínanému strachu pred dominanciou Habsburgovcov v Európe a zároveň, že systémové usporiadanie nemá vzorec správania, tvorí sa živelne podľa záujmov jeho najsilnejších aktérov a teda je anarchické. Doplníme tézou Henryho Kissingera, koncepcia, že by sa koalícia slabších štátov mala spojiť, aby vytvorila protiváhu silnejšiemu, nie je sama o sebe nijak pozoruhodná. Avšak mocenskú rovnováhu je nutné neustále udržiavať.⁵⁶

Veľká Británia po Napoleonských vojnách uchopila princíp rovnováhy moci a dokázala udržať stabilitu systému celé storočie až do prvej svetovej vojny. Pochopenie zákonitostí rovnováhy moci spočívalo v tom, že kombinácia pozemných mocností s námornou silou Veľkej Británie, dokázala udržať kontinentálnu Európu v stabilnom prostredí a kooperujúcu proti potenciálnym aspirantom na vedúce pozície v systéme. Zároveň vzájomná kooperácia mocností v systémovom usporiadaní devätnásteho storočia, podporuje liberálny argument, že mierová spolupráca podporuje ekonomicko-technologický rozvoj. Základ tejto politiky vyplývajúcej definuje John Mearsheimer, dôvodom prečo sa veľmoci sústreďujú na rovnováhu moci je fakt, že ich myslenie sa zameriava na relatívne zisky v momente, kedy zvažujú kooperáciu s inými štátmi. Samozrejme, každý štát sa snaží maximalizovať svoje absolútne zisky, avšak stále je dôležité uistiť sa, že zisky z dohôd sú rovnomerné, ak nie lepšie pre jeho stranu. Z toho

---

⁵⁶ KISSINGER, H. 1994. *Umenie Diplomacie*. Praha. Prostor. s.847

vyplýva, že je ťažké dosahovať dohodu, keď sú štáty zamerané na relatívne zisky, skôr ako na absolútne. V praxi toto tvrdenie vieme pretaviť do historickej skúsenosti z devätnásteho storočia. Systém bol jeho prvej polovici nastavený na zadržiavanie mocenských ambícií Francúzska. Zatiaľ čo v druhej polovici devätnásteho storočia sa aktéri začali zameriavať na vlastné zisky, ktoré boli definovateľné ako relatívne. Upadajúca moc Osmanskej ríše sa stala stredom konfliktu o vplyv na Balkáne, zatiaľ čo v strednej Európe sa zjednotené Nemecko dostalo do systému ako mocnosť prvého rádu a začalo mať expanzívnu tendenciu. V tom období sa Veľká Británia a ostatní aktéri zameriávali na udržiavanie stability systému a militarizmus vo vilhelmovskom Nemecku bol považovaný za klasické privilegium veľmoci a teda ostal nepovšimnutý, z časti aj vítaný, nakoľko v mocenských kalkuláciách balancéra a teda Veľkej Británie, tvorilo Nemecko a zjednotená stredná Európa protiváhu proti Francúzsku a imperialistickému Rusku.

Mocenská rovnováha v Európe bola obnovená až v momente, kedy sila Nemecka a jeho schopnosť sformovať alianciu snažiacu sa tvoriť protiváhu voči súčasnému usporiadaniu európskeho systému, eskalovala do prvej svetovej vojny. Tá bola spôsobená dosiahnutím maximálneho mocenského potenciálu Nemecka a jeho ďalší rast bol podmienený zmenou systémového usporiadania, čo nevyhovovalo starým mocnostiam Veľkej Británie, Francúzska a Rusku. Zapojenie Spojených štátov do konfliktu vychádzalo z porozumenia, že systém vedený anglo-saskou Veľkou Britániou so stabilnou kontinentálnou Európou, bol výhodnejší ako nové systémové usporiadanie, ktoré dokázali elity Spojených štátov kalkulovať len v relatívnej rovine, preto vieme potvrdiť Mearsheimerovu tézu, že kooperácia sa rodí ľahšie, pokiaľ mocnosti kalkulujú v absolútnych ziskoch. To isté platilo pre Nemecko v druhej svetovej vojne, pred ktorou

najmocnejší aktéri odmietli zahrnúť komunistický Sovietsky zväz do nového usporiadania systému a Spojené štáty sa utiahli späť do izolácie. To znamenalo, že systém absentoval najsilnejšieho aktéra, ktorým boli v tej dobe Spojené štáty a zároveň mocnosť, bez ktorej sa nedá riešiť bezpečnosť kontinentálnej Európy a teda Sovietsky zväz. To pochopil Hitler, ktorý so Sovietskym zväzom uzavrel pakt a až do nemeckej invázie do Sovietskeho zväzu, dokázal ovládať rovnováhu moci v Európe. A teda vzťah mocenskej rovnováhy k mocenským konfliktom vieme určiť nasledovne, je to protiváha, ktorá limituje expanziu štátu a medzinárodnú zmenu a teda protiváha silových potenciálov štátov, snažiacich sa o zmenu systému. Ako uvádza Robert Gilpin, idea zjednocovania síl ako odporu voči expandujúcemu štátu bola vždy univerzálnym princípom obozretnej politiky.

Rovnováha moci je dôležitá aj v nukleárnom veku, keď pochopíme, že Sovietsky zväz by nebol schopný brániť svoje pozície bez satelitných štátov, zároveň by prevaha Spojených štátov nebola taká markantná bez unifikácie západného bloku do Severoatlantickej aliancie, ktorá zjednotila Európu. Základom formovania tejto aliancie sa stal strach z imperialistických ambícií Sovietskeho zväzu. Z toho vyplýva argument prečo sa v nukleárnom veku štáty združujú okolo jadrových mocností. Tento argument vysvetľuje povahu rovnováhy moci v nových podmienkach. Jadrové aliancie zabezpečujú nenukleárnym štátom určitý stupeň suverenity a teda životný národný záujem, ktorým je prežitie v anarchickom systéme. A teda, síce sa nenukleárni aktéri vzdávajú časti svojej suverenity na úkor členstva v takej aliancii, je napriek tomu zabezpečené ich prežitie. Rozpad Sovietskeho zväzu bol dôsledkom zrútenia vnútorného systému mocnosti, ktorá nedokázala vyrovnať náklady na svoju veľmocenskú pozíciu so ziskami z nej, avšak mocenská rovnováha v systéme indikovala, že protiváha ktorú tvorilo NATO a Európska únia, zabezpečila pochopenie lídrov Sovietskeho

zväzu, že nedokážu vytvoriť ekvivalent, ktorý bol schopný konkurovať týmto zoskupeniam, bez rozsiahlych reforiem a tie nemohli fungovať, bez súhlasu sovietskych satelitov ďalej tvoriť takúto protiváhu. Nechuť tvoriť protiváhu západu spoločností v sovietskych satelitoch malo za následok kumuláciu nacionalistických tendencií a vlnu revolúcií, ktoré znamenali po vnútornom kolapse Sovietskeho zväzu aj kolaps vonkajší.

Z historickej analýzy vieme potvrdiť, že štáty sú nútené zapojiť sa do systému a najsilnejší aktéri sú nútení adoptovať správanie sa v medziach rovnováhy moci, či už je rovnovážny systém výsledkom ich správania, alebo nie.⁵⁷ Z toho vyplýva systémová tendencia k rovnováhe moci, nakoľko je systém anarchický a rovnováha moci je živelným stabilizačným prvkom. Systémovým predpokladom je, že doposiaľ dosiahnutá rovnováha nebude večná, avšak ako nám ukazuje história, narušená rovnováha, bude obnovená za každých okolností s možnosťou obmeny kľúčových aktérov, ktorí rovnováhu moci tvoria. Zároveň vieme deklarovat' fakt ktorý tvrdí John Mearsheimer, že štáty nezakladajú svoje správanie v medzinárodnom systéme na agresívnej politike, ale základným motívom správania sa veľmocí v systéme je prežitie. V anarchickom usporiadaní však túžba veľmocí prežiť podporuje agresívne správanie. Z toho vyplýva, že medzinárodná zmena je vždy spôsobená rozličnou rýchlosťou vývoja hlavných komponentov tvoriacich medzinárodný systém. Čo je v zásade spôsobené snahou aktérov medzinárodných vzťahov maximalizovať svoju moc. Rovnováha moci medzi aktérmi (napríklad sila ekonomickej produkcie) predurčuje systém k prudkejšiemu vývoju ako ostatné komponenty systému, čiastočne hierarchiu prestíže v systéme, či pravidlá systému.

---

⁵⁷ WALTZ, K. 1979. *Theory of International Politics*. Columbia University. Waveland Press. s.128

V zhrnutí vieme deklarovat', že tvorba rovnováhy, či protiváhy moci v systéme reflektuje zmeny v distribúcii moci medzi najsilnejšími aktérmi najdynamickejšie zo všetkých uvedených determinantov. Zároveň z histórie vieme potvrdiť, že v prípade ak sa v systéme začnú formovať nové koalície, ako to bolo počas dvoch svetových vojen, či reformácie, tak systém dosiahol equilibrium a nastáva obdobie zmeny, ktorá sformuje nové usporiadanie rovnováhy moci. Pri kreovaní rovnováhy moci je dôležitý spoločný zámer vedúcich aktérov, ktorý väčšinou vychádza z ich základného záujmu, čo väčšinou býva prežitie v anarchickom systéme, strach zo zmeny systému v prospech iného aktéra, alebo z vlastnej pohnútky zmeniť systém vo svoj prospech a teda maximalizácie moci. Ak sú aktéri schopní vytvoriť dostatočne silný súčet mocenských potenciálov, aby prevážili svojich konkurentov, dokážu zmeniť systém vo svoj prospech, alebo zachovať ten pôvodný. To robí z rovnováhy moci najsilnejší z determinantov medzinárodnej zmeny a to primárne z dôvodu a.) obsahuje vôľu dvoch a viacerých najsilnejších aktérov v systéme a b.) aj napriek splneniu podmienok na dosiahnutie najvyšších priečok v mocenskej pyramíde jedným aktérom, ostatní sú schopní jeho snahu negovať vytvorením adekvátnej protiváhy.

Zistili sme, že veľmoci vstupujú do medzinárodného systému za cieľom systém prispôbiť pomeru svojej sily a národných záujmov. Tento pomer vyjadruje distribúcia moci v systéme. Ako uvádza Robert Gilpin *„štúdium medzinárodnej politickej zmeny sa musí sústrediť na medzinárodný systém a snahy politických aktérov zmeniť systém v prospech ich vlastných záujmov. Či sú tieto záujmy v oblasti bezpečnosti, ekonomického profitu, alebo ideologické ciele, tak dosahovanie štátneho záujmu je závislé na povahe*

medzinárodného systému.“⁵⁸ Najčastejšie dochádza k zmene distribúcie moci v systéme práve v momente, kedy sa národné záujmy mocností prekrývajú a tak dochádza k zrážke silových potenciálov veľmocí. Táto zrážka následne vedie k redistribúcii moci v systéme a usporiadaniu mocenskej pyramídy podľa výsledkov takejto konfrontácie.

Ako sme ďalej zistili, veľmoci sú naozajstným nositeľom vlastnej suverenity, nakoľko definícia mocnosti je založená na schopnosť garancie vlastnej bezpečnosti a teda základný národný záujem automaticky splňajú. Národné záujmy mocností bývajú absolútne a teda spojené s maximalizáciou mocenského potenciálu. Z pohľadu absolútnosti národných záujmov na najvyššiu priečku radíme superveľmoci, ktorých schopnosťou je a.) možnosť odvetného jadrového úderu b.) globálne vplývať na medzinárodný systém, z toho vyplýva aj sféra globálnych záujmov.

Mocnosti pri maximalizácii moci vychádzajú z ekonomickej sily, vedecko-technologických inovácií, budovania silnej armády a medzi materiálne determinanty sme v článku zaradili aj spoločenské zmeny, či ideologické premisy. Ako abstraktný determinant maximalizácie moci, sme uviedli rovnováhu moci, pomocou ktorej dokážu aktéri v medzinárodnom systéme vytvárať podmienky pre svoju expanziu a teda maximalizovať moc. Z toho vyplýva, že všetky uvedené determinanty sú tak nástrojmi na maximalizáciu moci aktérov medzinárodných vzťahov, tak ako aj vedú k schopnosti aktérov kreovať architektúru medzinárodného systému a teda vyvolávať, či potláčať zmeny v usporiadaní medzinárodného systému. Základným stavebným prvkom medzinárodného systému je teda vôľa jeho najsilnejších aktérov a ich záujem. V prípade, že sa záujmy najsilnejších aktérov v systéme

---

⁵⁸GILPIN, R. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press, 1981.s.10

zhodujú, systém ostáva nezmenený a teda stabilný. V opačnom prípade nastane medzinárodná zmena, ktorá bude prebiehať do momentu, dokým distribúcia moci v systéme nebude odpovedať mocenským potenciálom jeho najsilnejších aktérov, alebo súčet mocenských potenciálov najsilnejších aktérov v systéme so zhodným zámerom, nebude prevyšovať súčet mocenských potenciálov aktérov, ktorí nie sú spokojní so súčasným usporiadaním systému.

Z uvedeného výskumu teda vyplýva, že veľmoci sa snažia prostredníctvom plnenia svojich národných záujmov primárne maximalizovať svoju moc a tým získať dominantné postavenie v systéme. Národný záujem mocností je teda taký, ktorý priamo pôsobí na rovnováhu moci v systéme a v prípade nerovnosti v distribúcii moci, ho mení v prospech súčasných silových potenciálov mocností a teda kreuje anarchický systém podľa nového usporiadania v mocenskej rovnováhe.

3. Bezpečnosť ako národnoštátny záujem v kontexte členstva v EÚ

Radoslava Brhlíková⁵⁹

Bezpečnosť – abstraktný pojem, ktorý je skôr pocitovým fenoménom – je v odbornej literatúre považovaná za základnú hodnotu a najvyšší cieľ každého štátu alebo bezpečnostného spoločenstva. Je považovaná za najvyšší a najzákladnejší národnoštátny záujem, resp. štátny záujem⁶⁰. V podstate môžeme konštatovať, že štátny alebo národný záujem a bezpečnosť sú totožné. Každý štát, pri definovaní svojich základných cieľov a funkcií, čo sú v prenesenom zmysle vlastne štátne či národné alebo národnoštátne záujmy⁶¹, vlastne uvažuje v kontexte bezpečnosti. Národný záujem popisuje celkový cieľ a hodnotové zázemie zahraničnej politiky štátu a je zároveň posledným rozhodujúcim faktorom pri formovaní zahraničnej politiky štátu so všetkými dôsledkami na jeho bezpečnosť. Je to teda je súbor požiadaviek, ktorých naplnenie podmieňuje zachovanie suverenity štátu⁶².

---

⁵⁹ Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD., odborný asistent, Katedra politológie a euroázijských štúdií Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, rbrhlikova@ukf.sk

⁶⁰ V celom texte tejto kapitoly budeme používať pojem *národný záujem*. Pri bližšom skúmaní, ak by sme použili pojem *štátny záujem*, bolo by možné konštatovať, že v domácom politickom prostredí môže tento pojem nadobudnúť negatívnu konotáciu v prípade, že sa „štátny záujem“ dostane do kolízie s právami jednotlivca (napr. vyvlastnenie pozemkov v prospech budovania infraštruktúry). Národný záujem sa definíčne skôr spája s tvorbou zahraničnej politiky a teda pôsobením štátu navonok, v rámci medzinárodného prostredia.

⁶¹ Všetky tieto pojmy sa tak v odbornej, ako aj v strategických politických dokumentoch, vyskytujú. Je to však viac problém lingvistický, ako problém definície. Pri prekladoch z anglického jazyka, v angloamerickej literatúre, kde je zaužívaný pojem „*national interest*“, ktorý je v danom kontexte chápaný ako záujem politického štátneho národa, ktorý je –v rámci etnických skupín - jednotný pre celý štát, vzniká posun spôsobený skôr neexistenciou dohody ako daný pojem uchopiť v slovenskom jazyku a prekladať sa skôr na základe kontextu. V Európe – najmä strednej a východnej - sa pojem národný spája skôr s etnikom. Národný teda častokrát znamená záujem určitého národa či etnika, nie štátu. To viedlo pravdepodobne k vzniku pojmu *národnoštátny*, ktorý by mal evokovať, že národ a štát sú jedno; to ale v prípade mnohonárodných štátov môže spôsobovať exkluzivitu väčšinového národa a vylúčenie menšinového.

⁶² Bližšie pozri KREJČÍ, O.: *Mezinárodní politika*, Praha: Ekopress, 2001, s. 645

V nasledujúcom texte definujeme pojem bezpečnosť a v kontexte národného záujmu a členstva Slovenska v Európskej únii (EÚ) budeme porovnávať záujmy Európskej únie a záujmy Slovenska ako člena širšieho spoločenstva. Vychádzame z predpokladu, že s postupom integračného procesu aj v oblasti zahraničnej politiky – hoci tá je v rámci EÚ stále vnímaná viac ako medzivládny pilier⁶³ – sa národný záujem Slovenska stále viac približuje a stotožňuje so zahraničnopolitickými záujmami Európskej únie, respektíve tých, ktorí tieto záujmy v mene EÚ definujú primárne a to sú jednak úradníci ministerstiev zahraničných vecí predovšetkým Francúzska a Nemecka a jednak multinárodný tím úradníkov Európskej služby pre vonkajšiu činnosť pod vedením Vysokého predstaviteľa pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

Bezpečnosť⁶⁴ sa v súvislosti so štátom vo všeobecnosti chápe ako systémový, multidimenzionálny fenomén, nezahrňajúci výlučne vojenskú dimenziu, ale ktorý kladie dôraz aj na iné oblasti, ktoré štát považuje za oblasti svojho záujmu a ktoré majú pre štát strategický význam. Práve v týchto oblastiach sa potom snaží dosiahnuť stabilitu, rovnováhu, vyrovnané prostredie, ktoré mu zaručí trvalý rozvoj bez komplikácií a konfliktov. Ideálnym stavom pre štát je stav bez vojny či iného typu ozbrojeného konfliktu.

Dosiahnuť absolútnu bezpečnosť je pre štát alebo jednotlivca chimérou z dôvodu prítomnosti veľkého počtu možných ohrození – vojenských, hospodárskych, environmentálnych, kybernetických. Bezpečnosť spoločnosti z tohto dôvodu „*môže pominúť veľmi rôznymi spôsobmi: vojensky, hospodársky, cestou ideologickej nadvlády alebo vnútorným rozpadom.*“⁶⁵ Nie je viac dôležité len to, či a ako štát dokáže akumulovať a využiť vojenské prostriedky na prevenciu voči iným vojenským akciám protivníkov, ale v dôsledku globalizácie a rastúcej vzájomnej závislosti

---

⁶³ Dôkazom toho je i to, že existencia tejto politiky je skôr papierová, deklaratívna, resp. existuje v hlavách európskych úradníkov. Súčasná európska dvadsať osmička je veľmi heterogénne spoločenstvo s rozdielnym prístupom k bezpečnostnej a obrannej politike – skladá sa z členských krajín NATO ale i z neutrálnych štátov – čo spôsobuje skôr neakcieschopnosť EÚ samotnej.

⁶⁴ V individuálnej rovine ide o psychický a právny stav, v ktorom má jednotlivec pocit istoty, podpory od inej osoby alebo dôveru v existujúci právny systém.

⁶⁵ WOYKE, W.: *Handwörterbuch Internationale Politik*, 5. Auflage, Opladen: Leske und Budrich, 1993, s. 291

a previazanosti tak regiónov, ako aj jednotlivých spoločenských javov možno za primárny nástroj budovania bezpečnostného prostredia považovať nadväzovanie priateľských a mierových vzťahov.

V kontexte štátu môžeme bezpečnosť vnímať dvomi spôsobmi, v širšom zmysle možno hovoriť o stabilite, poriadku, určitosti, spoľahlivosti, rovnovážnosti, existencii subjektu bez hrozieb, o stave a pocite istoty. V užšom zmysle je charakterizovaná ako neexistencia vojen, hrozieb, ozbrojeného násillia⁶⁶ a podieľa sa na nej systém bezpečnostných zložiek ako armáda, polícia, informačné služby, rozviedka. V kontexte medzinárodnej bezpečnosti možno hovoriť o troch podobách bezpečnosti ako relatívnej neexistencii ohrozenia; ako stave, keď nehrozí ohrozenie a stav vyznačujúci sa zabezpečením poriadku, dodržiavaním pravidiel, úprav a dohôd⁶⁷. Pri vonkajšej bezpečnosti je povinnosťou štátu zabezpečiť ochranu pred ovládnutím alebo ohrozením existencie zvonka, pri čom hlavnú úlohu zohráva najmä vojenská sila, tlak, hrozba, vydieranie, bojkot či embargo. Objektívna bezpečnosť je potom neprítomnosť ohrozenia spoločenského systému a jeho hodnôt a pod subjektívnou bezpečnosťou sa rozumie neprítomnosť obavy, že spoločenský systém a jeho hodnoty sú ohrozené. Pod národnou bezpečnosťou sa následne rozumie schopnosť štátu ochrániť svoje hodnoty pred vonkajším ohrozením, a to buď víťazne prežiť útok alebo víťazne odolať tlaku, hrozbe a vydieraniu⁶⁸.

Pod bezpečnostnou politikou štátu sa chápu snahy štátu, respektíve jeho rozhodovacích orgánov, vytvoriť v spoločnosti atmosféru bezpečia a istoty. Predstavuje deklaráciu zodpovednosti subjektu bezpečnosti, teda štátu, za bezpečnosť osôb, ochrany majetku a informácii, definuje chránené záujmy subjektu a stanovuje systémové zásady, ako tieto záujmy chrániť. Predstavuje komplexný súbor cieľov, zásad, postupov a opatrení štátu na zaručenie bezpečnosti štátu a občanov. Okrem obranného rozmeru v sebe integruje zahraničnú, vnútrobezpečnostnú, ekonomickú, sociálnu, environmentálnu a ďalšie dimenzie⁶⁹. Jej účinnosť je podmienená mierou kooperatívnosti orgánov verejnej moci, mimovládnych organizácií,

---

⁶⁶ ŠKVRNDA, F.: *Mäkká bezpečnosť a nevojenské bezpečnostné hrozby*, In: Mezinárodní politika 12/2001, Praha: IIR, 2001, s. 16

⁶⁷ KULAŠIK, P. a kol.: *Slovník bezpečnostných vzťahov*, Bratislava: Smaragd, 2002, s. 22

⁶⁸ KULAŠIK, P. a kol.: *Slovník bezpečnostných vzťahov*, Bratislava: Smaragd, 2002, s. 22

⁶⁹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Bratislava 2001

právnických osôb a fyzických osôb. Na tento účel využíva rôzne prostriedky na obranu suverenity, ako napríklad priame odrazenie protivníka prostredníctvom armády, zbrojenie, zabezpečenie v oblasti zásobovania energiou a potravinami, budovanie ochranných zón, zahraničná špionáž, pozitívne vytváranie zahraničných vzťahov⁷⁰. Štát sa nikdy nesmie spoliehať na to, že dosiahne stav, kedy bude bezpečnosť zaručená v každom okamihu.“ *Bezpečnosť nie je stav, ktorý dosiahneme raz a navždy. Je to neustále sa vyvíjajúci proces, interakcia medzi bezpečnostnými hrozbami, rizikami a výzvami na jednej strane a našimi odpoveďami na strane druhej.*”⁷¹ To znamená, že štát, ak chce zabezpečiť aspoň relatívnu bezpečnosť, musí zohľadňovať rôzne faktory, ktoré ohrozujú alebo menia bezpečnostné prostredie a musí využívať také formy a prostriedky, ktoré situáciu riešia systematicky a komplexne. Štát si v podstate môže vybrať medzi dvoma prístupmi: buď bude svoju bezpečnosť obhajovať výlučne svojimi vlastnými prostriedkami a možnosťami, alebo spojí svoje materiálne a ľudské zdroje s ďalšími suverénnymi štátmi a spolu vytvoria systém kolektívnej bezpečnosti, ktorý zaručí vzájomnú pomoc členom v prípade ohrozenia ich bezpečnosti podľa princípov, na ktorých sa títo členovia dohodli.

Zánik bipolárneho usporiadania medzinárodných vzťahov vyniesol do popredia snahy o prekonanie minulosti a využitie nového otvoreného priestoru v najväčšej možnej miere na dosiahnutie priateľských a mierových vzťahov, ktoré sú zárukou stabilnej bezpečnosti. Stabilitu studenej vojny, garantovanú rovnováhou vojenských potenciálov ZSSR a USA počas studenej vojny, čo je možné interpretovať ako určitú záruku bezpečnosti a prevencie pred katastrofou tzv. „druhého úderu“, nahradila nestabilita najskôr unipolárneho a dnes multipolárneho sveta. Riziko globálnej vojny sa v tomto období znížilo na nulu a väčšina členských štátov EÚ preto znížila výdavky na obranu. Takýto obrat strategického prostredia si zákonite vyžiadala iný prístup a iné spôsoby riešenia konfliktov. Táto zmena priniesla pozitívne očakávania v zmysle redukcie hrozby jadrovej katastrofy a prechodu od politiky zbrojenia k vytváraniu priateľských a otvorených vzťahov medzi oboma bývalými konkurentmi, no dnes sa do popredia opäť dostáva možnosť jadrového vydierania (Severná Kórea), asymetrických

---

⁷⁰ pozri Brockhaus Enzyklopädie, 20. Band, Mannheim: F. A. Brockhaus 1993, s. 231

⁷¹ FIGEL, J.: *Bezpečnostné výzvy po ukončení studenej vojny a slovenská bezpečnostná politika*, 2001

útokov či použitie zbraní hromadného ničenia zo strany teroristických organizácií alebo nevypočítateľnými režimami (Islamský štát, Al-Kajdá, Boko Haram).

Ide o výzvy, ktoré prináša proces globalizácie, existencia a prehĺbovanie globálnych problémov, ktoré môžu vyvolať napätie, krízy a následne i vojny⁷². Pod ich vplyvom štáty prispôsobujú svoju politiku zaručenia bezpečnosti a stanovujú si nové ciele. Z tohto konania následne plynú riziká⁷³, a keďže pravdepodobnosť svetového konfliktu sa čiastočne zredukovala⁷⁴, riziká sa prenášajú do iných – nových oblastí bezpečnosti ako ekonomická, vedecko-technická, environmentálna, sociálna, pričom ich zdrojom je národný záujem štátu. Bezpečnostné riziká sú potom stavy bezpečnostnej situácie (vnútornej a vonkajšej), ktorých prejavy môžu vyvolať ohrozenie subjektu⁷⁵. Sú to javy a procesy, ktoré môžu priamo alebo nepriamo pôsobiť na spoločnosť, funkciu štátu alebo občanov⁷⁶. Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky z roku 2001 charakterizuje riziká, ktorým by Slovensko mohlo čeliť, v nasledovných oblastiach: bezpečnosti SR v nasledovných oblastiach: *úsilie viacerých nestabilných štátov o zvyšovanie svojho potenciálu zbraní hromadného ničenia; pretrvávajúce dlhodobé konflikty v nestabilných regiónoch; nekontrolovateľná migrácia, aj keď Slovenská republika nie je hlavným cieľom migračných tokov; medzinárodný organizovaný zločin a terorizmus; aktivity cudzích štátnych služieb; zlyhanie alebo cieleňé narušenie informačných systémov; nadmerná závislosť Slovenskej republiky od nestabilných zdrojov niektorých základných surovín a energie; negatívny demografický vývoj, ktorý prispieva k poklesu podielu práceschopného obyvateľstva; narušovanie životného prostredia, ktorého dôsledky nemožno*

---

⁷² KULAŠIK, P. a kol.: *Slovník bezpečnostných vzťahov*, Bratislava: Smaragd, 2002, s. 19

⁷³ Riziko je možnosť vzniku udalosti alebo javu, ktorého výsledok sa s objektívnou pravdepodobnosťou odlišuje od predpokladaného cieľa, resp. možné nebezpečenstvo, že predpokladané negatívne javy prebehnú. Pozri: BUZALKA, J.: *Vybrané otázky teórie krízového manažmentu a civilná ochrana*, Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2001, s. 35

⁷⁴ WOYKE, W. (vyd.): *Handwörterbuch Internationale Politik*, 5. Auflage, Opladen: Leske und Budrich, 1993, s. 292

⁷⁵ KULAŠIK, P. a kol.: *Slovník bezpečnostných vzťahov*, Bratislava: Smaragd, 2002, s. 20

⁷⁶ KREJČÍ, O.: *Geopolitika stredoevropského priestoru*, Praha: Ekopress, 2000, s. 258

presne predpokladať; zníženie potravinovej bezpečnosti pod prahovú úroveň⁷⁷.

Riziko môže narastať, alebo sa jeho podoba môže zhmotniť do priamych opatrení iných štátov či iných subjektov medzinárodného systému. Tieto aktivity môžu viesť k poškodeniu záujmov iného štátu a prerásť tak do hrozby, ktorá sa neskôr môže pretaviť do konfliktu a ďalej do krízy⁷⁸. Hrozbu možno charakterizovať ako potenciálnu krízu, ktorej riešenie si vyžaduje použitie mimoriadnych prostriedkov. Znamená to, že ohrozenie je stav krátko pred vypuknutím krízy, keď sú zámerne ovplyvňované udalosti, alebo prirodzeným vývojom smerujú k zhoršeniu⁷⁹.

V kontexte definovania výziev, hrozieb a rizík pre Európu, Európsku úniu a Slovenskú republiku môžeme konštatovať, že začiatok 21. storočia priniesol stret úplne odlišných strategických kultúr⁸⁰ a princípov v podobe

---

⁷⁷ Bezpečnostná stratégia SR, Bratislava 2001

⁷⁸ IVANČÍK, R. – JURČÁK, V.: *Kauzalita participácie ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu a jej finančné aspekty*. 2014

⁷⁹ Kulašik, P. a kol.: *Slovník bezpečnostných vzťahov*, Bratislava: Smaragd, 2002, s. 137. Ale Eichler definuje hrozbu ako prejav, gesto, opatrenie alebo čin, ktorý odráža schopnosť alebo úmysel niekomu spôsobiť škody. Je to jav objektívneho charakteru, ktorý pôsobí nezávisle na záujmoch ohrozeného, pričom tento ho svojimi opatreniami môže zmierniť alebo umocniť či dokonca úplne eliminovať. Je znamením alebo predzvesťou takého pôsobenia, ktoré na strane ohrozeného vyvoláva obavy. Riziká sú od hrozieb odvodené sociálne javy, ktoré majú vždy subjektívny charakter a odvíjajú sa od rozhodnutí a činov tých, ktorí vyhodnocujú situáciu a prijímajú rozhodnutia. Vždy sa jedná o najvyšších predstaviteľov štátu alebo medzinárodných organizácií, ktorí na seba preberajú zodpovednosť a tým aj riziko za úspech alebo neúspech svojich krokov. Ten, kto rozhoduje sa vystavuje zodpovednosti v dvoch krajnostiach, ktoré Eichler definuje na jednej strane ako sebauspokojenie, teda nezodpovedné zanedbanie hrozby, alebo paranoja či sekuritizácia neexistujúcich hrozieb. Pozri: EICHLER, J.: *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. 2009, s. 43. Volner naopak hovorí, že riziká môžeme chápať ako uvedomenie si reálnych hrozieb. Považuje ich za javy objektívneho charakteru, bezprostredne nepôsoiace na ľudstvo, národy či štáty alebo jednotlivcov. Hrozbu chápe ako objektívny jav, ktorý je na rozdiel od rizika aktuálnejší, realnejší, otvorenejší, časovo bližší. Je to jav, ktorý reálne a evidentne priamo začína deštruktívne pôsobiť. Pozri: VOLNER, Š.: *Nová teória bezpečnosti*. 2007, s. 104. Aj podľa Škvrndu a Polonského je riziko potenciálne nebezpečenstvo, ktoré sa môže prejaviť v určitom čase a priestore a ohrozenie je aktuálne priamo pôsoiace nebezpečenstvo, bezprostredne pôsoiace. Pozri: ŠKVRNDA, F. - POLONSKÝ.: *Terorismus a medzinárodní bezpečnost' po skončení studenej vojny*. 2003, s. 30.

⁸⁰ Strategická kultúra je definovaná ako súhrn osvedčených myšlienkových postupov a konkrétnych opatrení pri použití ozbrojených síl na dosiahnutie politických cieľov. Strategická kultúra napr. USA sa vyznačuje dôrazom na totálnu vojnu, ktorá má byť čo najkratšia a ktorej cieľom je bezpodmienečná kapitulácia nepriateľa. Ten je propagandisticky stotožňovaný so zlom, aby vojna získala čo najväčšiu podporu verejnosti.

tzv. preemptívnych akcií⁸¹ na hrane medzinárodného práva. Vojenská prevaha ako taká už nepostačuje a stáva sa nepodstatnou, dôležitejšia je sila propagandy a presvedčenia, prekvapenie a rýchlosť útoku a samozrejme technologická vyspelosť nasadených ozbrojených síl. Rýchle víťazstvo nie vždy znamená úplnú elimináciu nepriateľa. Ten sa uchýľuje do ilegality, vedie partizánsku vojnu, čo vedie k navyšovaniu počtu jednotiek na mieste konfliktu a predlžovaniu ich pobytu. Sťažuje to fázu stabilizácie a rekonštrukcie a vyvoláva negatívnu odozvu u miestneho obyvateľstva. Ani konvenčná prevaha na zemi, či vo vzduchu alebo vo využívaní informačných technológií nestačí na zlomenie odporu, ak sa nepriateľské jednotky vyhýbajú priamej konfrontácii a zameriavajú sa na nepriame formy boja ako je infiltrácia, pasce, bombové atentáty, prepady, únosy a civilné obyvateľstvo ako štít. Na takýto typ boja nie sú konvenčné ozbrojené sily cvičené a pripravené. Vojenským zásahom sa síce jedna skupina problémov vyrieši, ale zároveň sa tým otvorí *pandorina skrinka* nových, ešte závažnejších problémov⁸². Vojenská intervencia v záujme šírenia demokracie a stability nemusí vždy viesť k mieru a stabilite v regióne, ako to môžeme vidieť na výsledkoch tzv. Arabskej jari.

Pokiaľ obdobie 90-tych rokov 20. storočia, toto možno nazvať obdobím hľadania novej bezpečnostnej architektúry v Európe, založenej na kolektívnej bezpečnosti, zatiaľ čo začiatok 21. storočia poznačili teroristické útoky 11. septembra 2001 v New Yorku, neskôr 11. marca 2004 v Madride a 7. júla 2005 v Londýne, ktoré upriamili pozornosť na to, že štáty nie sú pripravené na nepriateľské aktivity neštátnych aktérov. Scenár rýchlej

---

Americká strategická kultúra neuplatňuje prvky nepriamej stratégie alebo opotrebovania nepriateľa v dlhodobých bojových akciách. Jej opakom je kultúra, ktorú uplatňujú gerilové a teroristické organizácie. Tieto sa vyhýbajú priamym bojom, pripravujú rôzne pasce, psychologicky pôsobia na morálku a zameriavajú sa na zabíjanie bezbranného civilného obyvateľstva. Takáto strategická kultúra sa stáva podstatou bezpečnostného prostredia 21. storočia.

⁸¹ Po prvýkrát sa tento nový prístup USA k bezpečnostným hrozbám objavuje v Národnej bezpečnostnej stratégii 2002. Podstatou tohto prístupu je odhodlanie udrieť na nepriateľa skôr, ako zaútočí on. Preempcia sa má použiť v tom momente, kedy už nie je možné uplatňovať odstrašovanie, pretože by jednoducho nefungovalo. Cieľom preempcie sú buď neštátne organizácie alebo štáty, ktoré logiku odstrašenia jednoducho neprijímajú. Preempcia sa má použiť i v prípade hrozby použitia zbraní hromadného ničenia. Nástrojmi preempcie sú vzdušné údery, po ktorých nasleduje rýchly postup obrnených jednotiek pozemného vojska o sile jednej či niekoľkých brigád.

⁸² Pozri: IVANČÍK, R. – JURČÁK, V.: *Kauzalita participácie ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu a jej finančné aspekty*. 2014

reakcie s neznámou – čas a miesto konfliktu, vystriedal klasickú lineárnu stratégiu, známu z čias studenej vojny. Predvídateľnosť vojenského konfliktu je mizivá, pokiaľ ide o miesto a čas, a preto sa stalo pravidlom zdôrazňovať, že jedine technicky a na vysokej úrovni pružná a profesionálna armáda môže efektívne zasahovať a brániť zverené územie. Štáty nevedia, aké nástroje by mali v prípadoch, keď útočník neprichádza z vonka, ale z vnútra štátu a nevyznačuje sa tradičnými znakmi organizovanosti, ale v mnohých prípadoch ide o jednotlivcov alebo izolovanú bunku, či nepoužíva klasické zbrane, ale využíva ako hromadnú zbraň dopravné prostriedky, či výbušniny, použiť. Takto zadefinovaná hrozba si následne vyžaduje iný prístup, vyplývajúci skôr z práce polície a tajných služieb, ako z úloh a zamerania tradičnej armády, ktorá sa orientuje na vonkajšie ohrozenie štátu. Reakciou Spojených štátov na takto zmenené podmienky sú intervencie v krajinách ako Irak, Afganistan, Líbya, Jemen či Sýria, zatiaľ čo Európa považuje vojenské riešenie za jedno z posledných. Stanley Hoffman konštatuje, že americká administratíva prešla od odstrašovania k vojenskými operáciami a intervenciami, ktoré sú zamerané na zvrhnutie režimov, označených americkými plánovačmi za nepriateľské a k uprednostňovaniu unilateralizmu a plánovaniu vojenských operácií bez NATO⁸³. Európania, najmä Európska únia zas radšej kladie dôraz na zložitost' sveta a zameriava sa skôr na spoluprácu a globalizmus. Vo všeobecnosti EÚ nesúhlasí s tým, aby si veľké a vojensky silné štáty osobovali právo samé rozhodovať, kedy a kde je potrebné uskutočniť ozbrojenú intervenciu a na počiatku nezdieľala americkú ideológiu darebáckych štátov či osi zla. Dôraz skôr donedávna kládla na prevenciu, ekonomické pôsobenie a na politické riešenie konfliktov⁸⁴. Ukazuje sa však, že obe tieto pozície sú neúčinné. Pokiaľ americký prístup vyvoláva skôr odpor a rezistenciu⁸⁵, európsky prístup je považovaný za mäkký a pomalý.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť aj ruský prístup, ktorý sa začal formovať s nástupom nového tisícročia, po ekonomickej konsolidácii

---

⁸³ HOFFMAN, S.: *The crisis in transatlantic relations*. 2003, s. 13

⁸⁴ BRHLÍKOVÁ, R. *Bezpečnosť a Európska únia*. 2014

⁸⁵ Ani po 16 rokoch prítomnosti v Afganistane sa Spojeným štátom a ich koalícii nepodarilo eliminovať Taliban a konsolidovať americkou intervenciou a následným vojenským konfliktom rozvrátenú krajinu. Niektoré európske krajiny sa podobným spôsobom ako USA angažujú na africkom kontinente (Líbya, Pobrežie Slonoviny, Togo), ale výsledok je rovnaký ako v prípade USA.

krajiny⁸⁶. Rusko si prešlo obdobím hľadania svojej pozície v medzinárodných vzťahoch, keďže po rozpade ZSSR sa zo svojich tradičných geopolitických pozícií stiahlo, dokonca pripustilo, že sa NATO priblížilo k jeho hraniciam a nárazníková zóna medzi ním a NATO sa tak zúžila na jeho západnej hranici len na Bielorusko a Ukrajinu. V súčasnosti sa Rusko snaží o navrátenie svojej bývalej pozície na medzinárodnej scéne, využívajúc dynamický štýl riadenia a rozhodné presadzovanie štátnych záujmov na všetkých úrovniach. Až do konfliktu v Sýrii sa Rusko obmedzovalo na vyrovnávanie sa s hrozbami v bezprostrednom susedstve, postupne však začalo napĺňať ciele svojej Stratégie národnej bezpečnosti, ktorá predpokladá vyšší vplyv Ruska na medzinárodnej scéne a jeho zaradenie sa k vedúcim mocnostiam v oblasti globálneho vplyvu⁸⁷. Jeho stratégiou je ovládanie zdrojov, realizácia záujmov prostredníctvom „mäkkej sily“ a prípadné riešenie problémov použitím vojenskej sily. Zároveň zdôrazňuje dodržiavanie princípov medzinárodného práva, rovnakej bezpečnosti štátov, pričom za ústredný prvok stabilného systému medzinárodných vzťahov považuje OSN a jej Bezpečnostnú radu⁸⁸. Rusko sa snaží využívať ďalšie formáty ako G-8, G-20 a predovšetkým zoskupenia, v ktorých má výrazný vplyv – RIC (Rusko, India, Čína) a BRIC (Brazília, Rusko, India, Čína). V zahraničnej politike sa zameriava na rozvoj spolupráce v rámci Spoločenstva nezávislých štátov (SNŠ) a Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti (ODKB). Z regionálneho hľadiska posilňuje Euroázijské ekonomické spoločenstva a Šanghajskú organizáciu spolupráce⁸⁹.

Pre posledné obdobie vývoja bezpečnostného prostredia a bezpečnostných vzťahov (2008-2017) v globálnom meradle je charakteristická chudoba, stále viac sa zväčšujúca príjmová priepať, masová migrácia a s ňou spojená migračná kríza, ktorá postihla najmä Európsku úniu, nedostatok a nerovnomerné rozloženie energetických zdrojov, rozsiahla hospodárska a finančná kríza a s ňou spojená hospodárska nestabilita a zadlženosť USA

---

⁸⁶ Tento prístup sa dostáva do pozornosti v súvislosti s konfliktom v Sýrii a problémom so skupinou banditov z tzv. Islamského štátu.

⁸⁷ Strategia Nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda (Utverždena ukazom prezidenta RF ot 12 maja 2009 No 537). [dostupné online]: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>

⁸⁸ Strategia Nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda , čl. 13.

⁸⁹ Strategia Nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda , čl. 14 a čl. 15.

a EÚ, ktorú sa USA snažili preklenúť geopolitickými dohodami s názvom Transpacifické partnerstvo (TPP) a Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo (TTIP), ktoré svojho času Hilary Clintonová nazvala ekonomickým NATO. Obe tieto dohody sú projektované geopoliticky. Cieľom TPP bolo odrezat' zúčastnené krajiny od Číny a obnoviť ekonomickú dominanciu Spojených štátov v oblasti juhovýchodnej Ázie, cieľom TTIP je odrezat' Európsku úniu ekonomicky od Ruska a dostať ju pod vplyv USA viac ako kedykoľvek predtým, podľa scenára vazalstva načrtnutého Z. Brzezinskim. Obe tieto zmluvy, okrem benefitov pre americké korporácie, sú aj symetrické voči obom stranám oceánu a dajú sa čítať ako snaha o zachovanie zóny, ktorá bude nútená akceptovať americký dolár ako referenčnú menu, čo pomôže USA kumulovať dlh a udržať si kontrolu nad kapitálom. Viacero ekonómov a analytikov už vyslovilo vážne pochybnosti o výhodách týchto dohôd pre obchod a o možných dôsledkoch pre geopolitické postavenie EÚ⁹⁰. Na druhej strane to spôsobilo odozvu v podobe vytvorenia Eurázijskej únie, obnovenia sna o tzv. Hodvábnej ceste a urýchlenia zblížovania krajín BRICKs , napríklad vytvorením spoločnej bankovej inštitúcie či prípravou na osamostatnenie bankových operácií vytvorením vlastného swift systému.

Po posledných prezidentských voľbách v USA však v americkej politike prevládol protekcionizmus podľa hesla *America first* a v obave aj zo straty pracovných miest, prezident Trump odmietol zatiaľ podpísať Zmluvu o Transpacifickom partnerstve a podľa posledných správ túto zmluvu odmietli podpísať aj niektoré ďalšie zúčastnené krajiny. Nástup prezidenta Trumpa priniesol zmeny aj v medzinárodných vzťahoch a v bezpečnostnej politike. Treba povedať, že osoba prezidenta Trumpa je nečitateľná a nevypočítateľná, čo sa podpísalo aj na zhoršení bezpečnostného prostredia a hrozbe jadrového stretu.

Porušovanie medzinárodného práva, tzv. dvojaký meter, „fake news“ a mediálna manipulácia, trolling, post faktualnosť, post pravdivosť, populizmus, multipolárny poriadok, zdieľané záujmy, masová migrácia,

---

⁹⁰ Napríklad Joseph Stiglitz, Ilona Švihlíková, Paul Krugman, Noam Chomsky, Pascal Lamy. Chomsky nazýva zmluvy TTIP a TPP pokračovaním neoliberalného projektu a Joseph Stiglitz o nich hovorí, že slúžia len záujmom najbohatších, keďže by mohli zvýšiť schopnosť korporácií presadiť kontrolu nad právami duševného vlastníctva a dosiahnuť v tejto oblasti legálny monopol. I samotní americkí senátori sa stavajú voči týmto dohodám do opozície.

„umiernená“ opozícia či „umiernený“ terorizmus, brexit, zvyšovanie vojenských rozpočtov, zvýšené vnímanie inakosti (kto k nám patrí a kto nie), relativizácia hodnôt a authority, establišment a mainstream verzus periféria, kybernetická vojna a hybridná vojna to všetko sú nové fenomény, ktoré ovplyvňujú bezpečnostné prostredie, bezpečnosť a tým aj formulovanie národných záujmov štátov v súčasnosti. Medzinárodné bezpečnostné vzťahy sú sociálne konštruované, čo znamená že výsledok bezpečnostnej politiky je závislý na jej interpretácii aktérmi⁹¹. To vytvára bezpečnostnú kultúru ako stabilizujúcu štruktúru, ktorá je výsledkom vzájomného ovplyvňovania bezpečnostných diskurzov. Pokiaľ sa má zmeniť povaha medzinárodnej bezpečnosti, musí sa najskôr zmeniť náš prístup k nej, musí sa zmeniť spôsob, akým na bezpečnosť nazeráme.

Primárny záujem a zároveň cieľ Európskej únie možno nájsť v článku 21 Zmluvy o Európskej únii, ktorý hovorí, že hlavným cieľom Únie je zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti prostredníctvom predchádzania konfliktov, podpory rozvojových krajín s cieľom, v čo možno najväčšej miere eliminovať chudobu, pomáhať obyvateľstvu krajín, ktoré boli postihnuté prírodnou katastrofou, podporovať posilnenú mnohonárodnostnú spoluprácu a mnoho ďalších⁹², pričom musia byť zachované a dodržané zásady ako demokracia, ľudské práva a základné slobody, rovnosť a solidarita, dodržiavanie nie len zásad Charty Organizácie Spojených národov, ale aj medzinárodného práva⁹³. Za formuláciu a napĺňanie týchto cieľov a záujmov EÚ, pri ktorej nesmieme spúšťať zo zreteľa, že, hoci je v rámci medzinárodných vzťahov neprehliadnuteľným aktérom, je tvorená dvadsiatimi ôsmymi – zatiaľ – suverénnymi členskými krajinami s vlastnými zadefinovanými národnými záujmami, ktoré sú napĺňané prostredníctvom vlastných zahraničných a bezpečnostných politik, zodpovedajú konkrétne orgány EÚ spolu so štátnymi aparátmi členských krajín.

V prvom rade treba zdôrazniť, že bezpečnostná politika Európskej únie je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ

---

⁹¹ V tom spočíva aj určité nebezpečenstvo pre bezpečnostné prostredie a rozhodovací proces, pretože chybná interpretácia a posunutie vnímanie bezpečnostných signálov, môžu viesť k zlým rozhodnutiam, ústiacim do konfliktu až globálneho charakteru.

⁹² Článok 21odsek 2 Zmluvy o Európskej únii, 2010, s. 28-29

⁹³ Článok 21odsek 1 Zmluvy o Európskej únii, 2010, s. 28

a spolu s ňou je len podkategóriu širšej, tzv. vonkajšej činnosti Únie. Táto vonkajšia činnosť je zložená z tzv. vonkajších vzťahov EÚ, ktoré pred prijatím Lisabonskej zmluvy patrili pod tzv. komunitárny pilier EÚ. Ide o rozvojovú politiku, humanitárnu pomoc, Európsku susedskú politiku, politiku rozširovania, obchodnú politiku a spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Samostatná zahraničná politika EÚ začala vznikať ako neformálna gentlemanská dohoda medzi najvyššími predstaviteľmi členských štátov v 70-tych rokoch 20. Storočia. Usmerňovaná bola na základe nepísaných pravidiel a bezpečnostná dimenzia sa k nej pridala až po prijatí Maastrichtskej zmluvy. Postupne sa táto politika rozvinula do systému formálnych povinností a organizácie s vlastným rozpočtom, štábom a sídlom, v ktorom sa i rozhodovanie posunulo od vyjednávania k riešeniu problémov. V podstate ide o fúziu medzivládnej, transvládnej a nadnárodnej metódy prijímania rozhodnutí pri zapojení Európskej rady a Rady EÚ, ale s minimálnou úlohou Európskej komisie a vylúčením Európskeho parlamentu a Európskeho súdneho dvora z rozhodovania a posudzovania prijatých rozhodnutí. Ostatné formy vonkajších aktivít EÚ sú založené na „tradičnej metóde Spoločenstva“, čo znamená prenos kompetencií z členských štátov na Európsku komisiu v oblasti rozvoja a riadenia politik, nástrojov a dohôd, ale pri zahraničnej a bezpečnostnej politike možno jednoznačne tvrdiť, že národné vlády si v tejto oblasti zachovávajú značný stupeň autonómie, čo znamená, že orgány EÚ v tomto prípade len odrážajú silu a záujmy členských štátov, ich prevládajúce názory a koncepcie, ako aj úroveň zhody o rozsahu, možnostiach a povahe riešenia konfliktov Európskou úniou⁹⁴.

Pri analýze vývoja tejto politiky možno pozorovať pokusy o posilňovanie orgánov EÚ, ako aj snahu o zjednocovanie národných pozícií do spoločnej pozície Únie. Takisto možno pozorovať snahy o premenu EÚ na politickú entitu, o jej premenu z politického trpaslíka na relevantného hráča v medzinárodných vzťahoch, ktorý bude aktívne participovať na riešení problémov s terorizmom či obchodu so zbraňami, bude aktívne vstupovať do riešenia konfliktov a problémov na Balkáne či na Blízkom východe alebo participovať na rozvojovej pomoci Afrike. Napriek týmto snahám sa však členským štátom stále darí zachovávať si v tejto oblasti suverenitu a držať zahraničnú a bezpečnostnú politiku pevne v rukách. Podporujú však rozvoj

---

⁹⁴ Brhlíková, R.: *Bezpečnosť a Európska únia*, 2014, s. 58-61

neprehľadného komplexu politických a byrokratických aktérov s rôznymi kompetenciami a zdrojmi na úrovni Európskej únie⁹⁵.

Do prijatia Lisabonskej zmluvy bola vrcholná reprezentácia minimálne trojaká: Európska komisia, Rada reprezentovaná tak Vysokým predstaviteľom pre SZBP, ako aj predsedníctvom Rady (t.j. predsedajúcou krajinou) a členské štáty. Komisia zodpovedala za medzinárodnú reprezentáciu a vonkajšie vzťahy v rámci ekonomických vzťahov a členské štáty, Vysoký predstaviteľ, Rada ministrov a členské štáty konali v rámci politických záležitostí. To častokrát viedlo k duplicite tak geografických, ako aj tematických oddelení v rámci Komisie a sekretariátu Rady EÚ, k duplicite prostriedkov, k problémom s rozptýlenými zdrojmi, zmene hlasu a tváre na poste najvyššieho predstaviteľa každých šesť mesiacov, neschopnosti konkrétneho aktéra konať, pretože zdroje sú v kompetencii iného aktéra, či dokonca v kompetencii iného piliera⁹⁶. To samozrejme viedlo k problémom s autoritou vodcovstva, kontinuitou a kredibilitou Európskej únie na medzinárodnej scéne. Lisabonskou zmluvou sa tieto nedostatky mali odstrániť. Zmluva zrušila pilierovú štruktúru, zavedenú Maastrichtskou zmluvou v roku 1993⁹⁷, zjednotila vonkajšie aktivity a reprezentáciu EÚ tak, že Vysoký predstaviteľ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku je zároveň z titulu svojej funkcie podpredsedom Európskej komisie a predsedom Rady EÚ pre zahraničné veci a stojí na čele novovytvorenej Európskej služby pre vonkajšiu činnosť, ktorá vznikla zlúčením príslušných generálnych riaditeľstiev v Rade EÚ a Komisie (obr. č. 1).

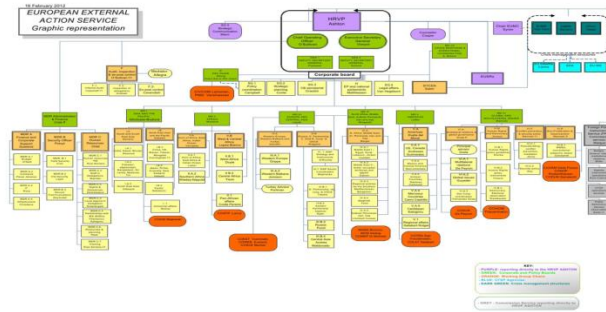
---

⁹⁵ Brhlíková, R.: *Bezpečnosť a Európska únia*, 2014, s. 58-61

⁹⁶ Ilustráciou tohto zmätku v reprezentácii a kompetenciách sa stalo bradaté konštatovanie Henryho Kissingera, že nevie komu v Európe má zavolať, ak sa vyskytne neodkladná, naliehavá medzinárodná situácia.

⁹⁷ Napriek tomu v oblasti zahraničnej politiky tento pomyselný pilier pretrváva už len preto, že zahraničná a bezpečnostná politika zostala medzivládnuou politikou, čo z hry vylučuje Európsky parlament či Európsky súdny dvor.

Obrázok č. 1 Organizačná štruktúra Európskej služby pre vonkajšiu činnosť

Zdroj: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2017-09-16_eeas_organisation_chart_0.pdf

Zmluva tiež zaviedla funkciu predsedu Európskej rady, ktorá bola interpretovaná ako prezident Európskej únie. Napriek tomuto *kvázi* zjednodušeniu reprezentácie Únie navonok, stále tu pretrváva problém s autoritou a vodcovstvom, keďže v určitých oblastiach EÚ reprezentuje predseda Komisie, predseda Európskej rady alebo Vysoký predstaviteľ.

Citlivosť a špecifickosť zahraničnej a bezpečnostnej politiky – a tým aj snahu o aspoň čiastočné uchovanie pilierového členenia - dokazuje aj jej začlenenie do prvej časti Zmluvy – Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) a nie v časti o fungovaní Európskej únie, kde sú charakterizované všetky výlučné, zdieľané a doplnkové kompetencie Európskej únie. Zmluva o EÚ sa zahraničnej a bezpečnostnej politike venuje v článkoch 21 až 46, pričom článok 42 Zmluvy hovorí o spoločnej bezpečnostnej a obrannej politike ako o „...*neoddeliteľnej súčasťi spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky*...“⁹⁸. Toto umiestnenie bolo zdôvodnené osobitosťou zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ. Pre prijímanie rozhodnutí zostal zachovaný jednomyselný spôsob hlasovania a teda medzivládny prístup so silnou pozíciou národných štátov na úkor orgánov EÚ. Zachovanie jednomyselnosti a vymedzenie zahraničnej politiky ako osobitnej politiky EÚ svedčia o zachovaní duality a dvojsmernosti integrácie v tejto oblasti a zároveň potvrdzujú medzivládny prístup k zahraničnej politike na úrovni EÚ, čo znamená že táto zostáva politikou s „integracionistickou“ ambíciou,

⁹⁸ Článok 42 odsek 1 Zmluvy o Európskej únii, 2010, s. 38

ale kontrolovanou prostredníctvom intergovernmentalizmu – teda aj naďalej najmä silnými členskými štátmi⁹⁹.

Zahranično-politická a bezpečnostná orientácia EÚ je koncipovaná široko. Priority EÚ možno rozdeliť do troch úrovní: vertikálnej, horizontálnej a multilaterálnej. Tieto úrovne možno stotožniť so záujmami¹⁰⁰, ktoré sa Únia na medzinárodnej scéne snaží sledovať a riešiť. Vo vertikálnej rovine možno za záujmy EÚ považovať:

- rozširovanie Únie;
- Európsku susedskú politiku a v rámci nej: Východné partnerstvo, Južné partnerstvo, Euro-stredomorské partnerstvo a Blízkovýchodný mierový proces¹⁰¹;
- vzťahy so strategickými partnermi, za ktorých sú považované USA, Kanada, Austrália, Japonsko a tzv. *BRICS* štáty (Brazília, Rusko, India, Čína a Juhoafrická republika).

V horizontálnej úrovni sa EÚ orientuje na:

- bezpečnosť, ktorá zahŕňa spoločnú zahraničnú politiku a spoločnú bezpečnostnú politiku;
- rozvojovú a humanitárnu pomoc a krízový manažment;
- ekonomiku, obchod a financie;

---

⁹⁹ Brhlíková, R.: *ESDP - respond to 21st century security challenges according to the new treaty?* 2009

¹⁰⁰ V prípade EÚ je problematické hovoriť o národnom či štátnom záujme, keďže o nej, napriek tomu, že požíva právnu subjektivitu a je teda nielen objektom, ale aj subjektom medzinárodného práva a ako taká môže vstupovať do vzťahov s inými subjektmi medzinárodného práva, stále nemožno hovoriť ako o štáte, super – štáte či federácii a nemožno o nej hovoriť ani ako o čistej medzinárodnej organizácii, pretože tou už dávno nie je. Preto je problematické hovoriť v jej prípade o záujmoch, skôr možno aj v Zmluvách nájsť formulácie ako priorita či cieľ. To však neznamená, že EÚ záujmy nemá, minimálne sa jej záujmami stávajú národné záujmy členských štátov.

¹⁰¹ Podľa článku 8 ZEÚ má Únia rozvíjať osobitné vzťahy so susednými krajinami s cieľom vytvoriť priestor prosperity a dobrého susedstva, ktorý je založený na hodnotách EÚ a charakterizovaný blízkymi a mierovými vzťahmi založenými na spolupráci. Európska susedská politika sa primárne sústreďuje na 16 najbližších susedov EÚ: Alžírsko, Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Egypt, Gruzínsko, Izrael, Jordánsko, Libanon, Líbyu, Moldavsko, Maroko, Palestínu, Sýriu, Tunisko a Ukrajinu.

- terorizmus;
- ľudské práva;
- klimatické zmeny a energetiku;
- migráciu.

V multilaterálnej oblasti EÚ rozvíja, vychádzajúc z existencie množstva svetových regionálnych zoskupení, spoluprácu s:

- organizáciami pre bezpečnosť, teda so Severoatlantickou alianciou (NATO) a Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE);
- globálnymi medzinárodnými organizáciami ako je Organizácia spojených národov (OSN) a Svetová obchodná organizácia (WTO);
- regionálnymi organizáciami ako ASEAN, Mercosur, Rada Európy;
- a so záujmovými zoskupeniami, ktorých spoločným menovateľom sú najmä ekonomické parametre – G20, G8 a podobne¹⁰².

K základným strategickým bezpečnostným cieľom EÚ podľa Bezpečnostnej stratégie Európskej únie, ktorej autorom je prvý Vysoký predstaviteľ pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku a bývalý generálny tajomník NATO Javier Solana a ktorá bola prijatá 12. decembra 2003 na summite EÚ v Bruseli pod názvom *Bezpečná Európa v lepšom svete*, patria:

- rozširovanie zóny bezpečnosti okolo Európy tak, aby krajiny na východných a južných hraniciach Európy¹⁰³ boli dobre spravované a riadené;
- vyriešenie palestínsko-izraelského konfliktu;
- posilnenie medzinárodného poriadku v rámci globalizovaného sveta¹⁰⁴.

---

¹⁰² RŮŽIČKA, F-KARVAŠOVÁ, E.: *Európska diplomacia*, 2012, s. 130

¹⁰³ Cieľovou skupinou sú post sovietske republiky a krajiny v oblasti Stredomoria

¹⁰⁴ SOLANA, J.: *A secure Europe in a better world. European security strategy*. 2003

Za najaktuálnejšie a najnebezpečnejšie hrozby stratégia považuje medzinárodný terorizmus spojený s násilným náboženským extrémizmom a možnosťami moderných technológií; rozširovanie zbraní hromadného ničenia vrátane šírenia technológií raketových nosičov; regionálne konflikty; existenciu slabých štátov spolu s hrozbou rozpadu ich štátneho systému, sociálnej štruktúry a územia; organizovaný zločin, ktorý má okrem vnútorných hrozieb aj svoju vonkajšiu dimenziu, ďalej pirátstvo energetické a kybernetické hrozby a zmenu klímy¹⁰⁵. S týmito hrozbami by sa mala EÚ vyrovnávať aktívne, predsunutou obranou a činnosťou zameranou na príčiny ich vzniku s použitím celej škály nástrojov, ktoré by smerovali k posilňovaniu správy vecí verejných, vlády zákona a ochrany ľudských práv, pri čom sa nevylučuje ani použitie vojenských prostriedkov, no za súčasného rešpektovania ich obmedzeného účinku voči niektorým bezpečnostným hrozbám¹⁰⁶.

Dokument vymedzuje tiež dva základné piliere bezpečnosti a to:

- posilnenie bezpečnosti v najbližšom susedstve, ktoré je oblasťou geograficky a strategicky previazanou s EÚ. Integrácia štátov východnej Európy síce zvyšuje bezpečnosť EÚ, ale súčasne ju približuje do tesnej blízkosti krízových oblastí.
- účinný multilateralizmus ako základ stabilného medzinárodného systému, ktorý je podľa tradičného európskeho prístupu založený na posilnení účinnosti medzinárodného práva, zodpovednosti Bezpečnostnej rady OSN za svetový mier a medzinárodnú bezpečnosť, úlohe medzinárodných organizácií akými sú Svetová obchodná organizácia a ďalšie finančné inštitúcie, OBSE, NATO či Africká únia¹⁰⁷.

A definuje spôsoby, ktorými môže Únia budovať bezpečnejší, spravodlivejší a zjednotenejší svet, a to

- aktívnejším využívaním národných a spoločných nástrojov na dosiahnutie strategických cieľov – koherentnejšou kombináciou

---

¹⁰⁵ SOLANA, J.: *A secure Europe in a better world. European security strategy*. 2003

¹⁰⁶ SOLANA, J.: *A secure Europe in a better world. European security strategy*. 2003

¹⁰⁷ SOLANA, J.: *A secure Europe in a better world. European security strategy*. 2003

nástrojov na riešenie kríz a konfliktov v oblasti politickej, diplomatickej, vojenskej, civilnej, obchodnej a rozvojovej pomoci;

- väčšou schopnosťou konať, založenou na: hlbšej vojenskej integrácii a zvýšenej flexibilita ozbrojených síl; aktívnej diplomatickej súčinnosti a spoločnej analýze bezpečnostných hrozieb ako základu spoločných opatrení; rozšírenom spektre operácií na odzbrojenie strán v konflikte; na podpore tretích krajín v boji proti terorizmu a posilňovaní ich štátnych inštitúcií;
- väčšou koherentnosťou konania v oblasti *bezpečnostnej a obrannej politiky* medzi nástrojmi a schopnosťami jednotlivých členských krajín v oblasti programov pomoci, rozvojových fondov, vojenských a civilných postupov, rozvojovej, obchodnej a environmentálnej politiky;
- spoluprácou s najbližšími partnermi v rámci medzinárodných organizácií a partnerstva s dôležitými krajinami. Základom je účinné, vyvážené partnerstvo s USA, tesná spolupráca s Ruskom ako aj strategické partnerstvo s Japonskom, Čínou, Kanadou a Indiou¹⁰⁸.

Táto stratégia vznikla v období, kedy sa EÚ rozštiepila na dva tábory v otázke napadnutia Iraku a hrozil konflikt medzi samotnými členskými štátmi. Jej cieľom bolo identifikovať hrozby a poskytnúť základ budúceho spoločného konania. Mala tiež potvrdiť širší európsky konsenzus o podobách spoločných odpovedí na tieto hrozby a zaviazat' EÚ, aby sa stala aktívnejším, schopným a súdržným hráčom v medzinárodných vzťahoch, o čo sa vlastne Únia snaží dodnes a čo v sebe obsahuje aj Lisabonská zmluva. Základným motívom bol záväzok, že Európa na seba prevezme svoj diel zodpovednosti na svetovej bezpečnosti, k čomu ju nútili hlavne USA. Zároveň táto stratégia, 14 rokov od jej prijatia, slúži ako interný nástroj na vytváranie zhody a ako základ strategického bezpečnostného dialógu s USA, Ruskom, Čínou a Indiou. Od jej prijatia sa v cieľoch a prioritách veľa nezmenilo a v praktickej oblasti sa dosiahol len veľmi malý pokrok, poznačený rozvrátením Líbye, vznikom Islamského štátu, tzv. proxy vojnou v Sýrii a migračným prívalom do Európy v roku 2015, čo zhoršilo bezpečnostnú situáciu priamo v členských štátoch a ukázalo v plnom svetle,

---

¹⁰⁸ SOLANA, J.: *A secure Europe in a better world. European security strategy*. 2003

aká je Európska únia nepripravená, nerozhodná, pomalá a ťažkopádna pri riešení problémov priamo na jej teritóriu.

Členské štáty sa svojím vstupom do EÚ a podpisom zmluvy zaviazali, že budú prispievať k rozvoju vzájomnej politickej solidarity medzi členskými krajinami Únie a rešpektovať a podporovať všetky podniknuté kroky Európskej únie¹⁰⁹. Zaviazali sa, že budú svoje postupy koordinovať na základe spoločnej pozície Európskej únie a - na základe princípu solidarity – si stanovili, že, ak sa „niektorý z členských štátov stane na svojom území predmetom ozbrojenej agresie, ostatné členské štáty sú povinné pomôcť mu všetkými možným prostriedkami, ktoré štáty budú mať k dispozícii“... a alibisticky doplnili, že „členské štáty, ktoré sú zároveň aj členmi NATO, pri tom konajú v súlade so svojimi záväzkami, ktoré im vyplývajú z tohto členstva a z kolektívnej obrany, ktorú im deklaruje Severoatlantická zmluva“¹¹⁰.

Tvorba strategických dokumentov, definujúcich základné záujmy Slovenskej republiky sa nachádza pod gesciou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Avšak tieto dokumenty pripravujú byrokratické aparáty príslušných rezortných ministerstiev (buď Ministerstvo zahraničných vecí alebo Ministerstvo obrany), ba dokonca až – ako v prípade novej Bezpečnostnej stratégie SR 2017 – spriaznené mimovládne organizácie jednoznačnej orientácie¹¹¹. Zväčša je vylúčená širšia odborná diskusia v rámci tak akademickej obce, ako aj odborníkov z praxe. Tieto dokumenty síce prechádzajú pripomienkovým konaním cez jednotlivé ministerstvá, ale viac-menej bez povšimnutia verejnosti. Výsledný dokument schvaľuje vláda a následne Národná rada Slovenskej republiky. Zásahy do týchto dokumentov počas celého schvaľovacieho procesu sa robia v dobrej viere zlepšiť tieto dokumenty, ale ich podstata zostáva nezmenená a preto sa často stáva, že tieto dokumenty majú viac všeobecný charakter, neobsahujú konkretizované záujmy, ciele a priority, ani vymedzenie nástrojov, ktoré sa na ich dosiahnutie využijú. Pôsobia viac ako dokumenty definujúce a obhajujúce záujmy niekoho iného ako Slovenskej republiky. Pri

---

¹⁰⁹ Článok 42 odsek 7 Zmluvy o Európskej únii, 2010, s. 39

¹¹⁰ Článok 42 odsek 7 Zmluvy o Európskej únii, 2010, s. 39

¹¹¹ V danom prípade pro-NATO a proatlantickej orientácie, ktorá rétoricky a ideologicky zachádza až za hranice, ktoré samotné NATO neprekračuje, preto je symptomatické, že národné záujmy sú definované viac v prospech USA ako v prospech EÚ či Slovenskej republiky.

porovnaní s dokumentmi podobného charakteru, prijatými na úrovni Európskej únie či NATO možno pozorovať rovnakú dikciu a rovnakú zahranično-politickú orientáciu bez zohľadnenia geografickej, politickej a mocenskej pozície Slovenska. Potom sa dostávame do situácie, že síce s navrhovaným riešením či politikou EÚ nesúhlasíme a vieme, že je pre krajinu na hrane jej bezpečnostných záujmov¹¹², ale napriek tomu ju podporíme, veď predsa nechceme patriť medzi tzv. troublemakerov.

Konkrétne v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na roky 2016-2020 sa uvádza, že „*národno-štátnym záujmom krajiny je jednoznačná kontinuita v proeurópskej a proatlantickej orientácii Slovenskej republiky, založená na širokej politickej zhode*“¹¹³. V nasledujúcich riadkoch sa píše: „*Zahraničná a európska politika Slovenskej republiky je podriadená záujmom štátu a slúži občanom*“¹¹⁴. Text pokračuje opisom bezpečnostného prostredia, ktoré vníma ako komplikujúce sa, nestabilné a násilné¹¹⁵ a preto sa vláda SR zaručuje, že bude „*vychádzať z predvídateľnej, dôveryhodnej a transparentnej zahraničnej politiky a členstva v Európskej únii a NATO*“ a bude „*dbať o posilňovanie postavenia EÚ z pozície predsedníctva v Rade*“¹¹⁶, keďže EÚ „*...predstavuje primárne prostredie/základný rámec, s ktorým sa spájajú kľúčové záujmy Slovenskej republiky. Vláda bude posilňovať postavenie krajiny ako kredibilného, rešpektovaného a transparentného partnera v EÚ. Aktívnym prístupom s dôrazom na spoločné riešenia a dodržiavanie pravidiel, bude SR prispievať k vyriešeniu najväčších výziev, ktorým v súčasnosti Únia čelí.*“¹¹⁷ V tomto dokumente teda vidíme jasnú orientáciu na Európsku úniu a prihlásenie sa k snahe o posilňovanie postavenia EÚ vo svete, aj prostredníctvom akceptovania spoločných pozícií a riešení a dodržiavaním pravidiel. To môže viesť k tomu, že sa Slovensko dostane do dilemy, ktorý záujem uprednostniť –

---

¹¹² Napríklad nesúhlas so sankciami voči Rusku, a zároveň označenie Ruska za hlavného nepriateľa Slovenska v novej Bezpečnostnej stratégii 2017

¹¹³ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 3

¹¹⁴ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 4

¹¹⁵ Programové vyhlásenie považuje za najakútnejšie vonkajšie výzvy: pásmo pretrvávajúcej nestability na hraniciach EÚ, ozbrojené konflikty v susedstve EÚ, ktoré sú zdrojmi masovej migrácie a medzinárodného terorizmu, porušovanie či odklon od základných noriem medzinárodného práva a princípov povojnovej európskej architektúry, tradičné a nové hybridné formy hrozieb a snahy o oslabovanie národno-štátnej identity. Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 4

¹¹⁶ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 4

¹¹⁷ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 4

vlastný národný záujem alebo spoločnú pozíciu EÚ, keďže slovenská vláda chce Slovenská vláda chce „*podporovať opatrenia, ktoré prispejú k lepšiemu manažovaniu vonkajších hraníc EÚ a funkčnému schengenskému priestoru ako pozitívnemu výdobytku európskej integrácie, podporiť aj konštruktívne riešenia bezprecedentnej migračnej krízy so zachovaním špecifik a možností jednotlivých členských krajín, podporovať posilňovanie vnútorného trhu ako hlavného nástroja EÚ na dosiahnutie hospodárskeho rastu a pracovných miest, sústrediť sa na Európsku energetickú úniu, jednotný digitálny trh či úniu kapitálových trhov, aktívne presadzovať prehlbovanie Hospodárskej a menovej únie, konštruktívne pristupovať k rokovaniam o zabezpečení udržateľnosti a stability eurozóny a Európskej únie, podporovať rozširovanie Európskej únie, ako aj „politiku súdržnosti a Európske štrukturálne a investičné fondy“¹¹⁸. Už v uvedených prioritách sa črtajú určité rozpory a výhrady v zmysle presadzovania národných záujmov Slovenska.*

Pokiaľ ide o oblasť bezpečnosti, Programové vyhlásenie síce konštatuje, že „*poslaním bezpečnostnej politiky štátu je aktívne pôsobiť na bezpečnostné prostredie tak, aby chránila, obhajovala a presadzovala bezpečnostné záujmy Slovenska, a že „zachovanie bezpečnosti občanov a štátu“ je „nevyhnutné pre jeho stabilitu a dynamický ekonomický a sociálny rozvoj“*, a že „*pre bezpečnosť SR majú zásadný význam systém kolektívnej obrany NATO a Spoločná bezpečnostná a obranná politika EÚ*“¹¹⁹, ale nikde tieto bezpečnostné záujmy konkretizované nie sú. Definuje ich ale Bezpečnostná stratégia SR z roku 2005, ktorá konštatuje, že základným cieľom bezpečnostnej politiky Slovenska je zaručenie bezpečnosti občana a štátu v stabilnom a predvídateľnom bezpečnostnom prostredí¹²⁰. Ako bezpečnostné záujmy Slovenská definuje úlohy ako:

- *zaručiť bezpečnosť občanov a chrániť ich ľudské práva a základné slobody;*
- *zaručiť územnú celistvosť, zvrchovanosť, nedotknuteľnosť hraníc, politickú nezávislosť a identitu;*

---

¹¹⁸ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 5

¹¹⁹ Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020, s. 7

¹²⁰ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, 2005, s. 3

- *rozvíjať demokratické štátne zriadenie, právny štát a trhovú ekonomiku;*
- *vytvárať predpoklady trvalo udržateľného hospodárskeho, sociálneho, environmentálneho a kultúrneho rozvoja spoločnosti;*
- *posilňovať transatlantické strategické partnerstvo, byť spolugarantom bezpečnosti spojencov;*
- *posilňovať efektívnosť medzinárodných organizácií, ktorých je SR členom a podporovať rozširovanie NATO a EÚ;*
- *rozvíjať dobré partnerské vzťahy a všetky formy vzájomne výhodnej spolupráce s krajinami, s ktorými SR má spoločné záujmy;*
- *prispievať k posilňovaniu a šíreniu slobody a demokracie, dodržiavania ľudských práv, právneho štátu, medzinárodného práva, mieru a stability vo svete¹²¹.*

Pri porovnaní Bezpečnostnej stratégie Európskej únie a Bezpečnostnej stratégie Slovenska si hneď na prvý pohľad môžeme všimnúť, že dokument z dielne Európskej únie je kratší, logicky vystavaný, bez kvetnatých a prázdnych floskúl, priamo pomenúvajúcí hrozby a načrtávajúci možné formy riešenia, kdežto oba spomenuté slovenské dokumenty sú plné fráz, bez uvedenia konkrétnych záujmov, cieľov a nástrojov, ktoré budú na napĺňanie všeobecne definovaných záujmov použité. Vláda Slovenskej republiky za základný *národnoštátny* záujem považuje *kontinuitu v proeurópskej a proatlantickej orientácii*, a tým akoby povedala všetko. Svoje ciele formuluje v kontexte členstva v Európskej únii, to znamená, že kalkuluje a uzatvára partnerstvá a koalície nie na základe toho, čo požadujú občania, ale na základe toho, čo môže v rámci nastavených pravidiel dosiahnuť. Ak by totiž postupovala proti týmto pravidlám, hrozili by sankcie a izolácia.

Možno na základe takejto konštelácie ešte hovoriť, že si štát stanovil základný záujem v klasickom poňatí? Má vôbec štát, ktorý sa stane členom širšieho spoločenstva štátov, zjednocujúcich svoje politiky, a ktorý je navyše, na základe merania svojej sily, spôsobilostí a schopností,

---

¹²¹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, 2005, s. 3

považovaný skôr za malý štát, ešte svoj národný záujem? Pozorujeme, že záujmy štátu sa prezentujú skôr cez hrozby a riziká. Definujú sa akoby ad hoc, ako reakcia na už vzniknutý problém. Štát akoby v širšom spoločenstve rezignoval na vlastné záujmy a hľadá ochranu a tým aj napĺňanie svojich priorit a cieľov pod krídlami spoločnej organizácie.

4. Štátny záujem a politici

Norbert Kmeť¹²²

Každý štát má vlastné záujmy, ktoré sa označujú buď za národné, štátne, národnoštátne alebo za národno-štátne. Problematika ich definovania je predmetom neustáleho výskumu a diskusií v politickej vede.¹²³ Pri prerokovávaní Programového vyhlásenia druhej vlády Vladimíra Mečiara 14. júla 1992 v Slovenskej národnej rade (SNR) hovoril Peter Weiss, prvý podpredseda SNR, o neochote „jasne definovať dlhodobý národno-štátny záujem“ u všetkých vlád od Novembra 1989. Považoval to za hlavnú slabinu slovenskej politiky a za tento stav boli zodpovedné aj politické strany. Zástupcov relevantných politických strán vyzval, aby spoločne dospeli

---

¹²² Mgr. Norbert Kmeť, PhD., samostatný vedecký pracovník, Ústav politických vied SAV, Bratislava, norbert.kmet@savba.sk

¹²³ Pozri napríklad BÁTORA J.: *Identita a štátny záujem v slovenskej zahraničnej politike*. In: Medzinárodné otázky, 13, 2004, č. 2, s. 39-53; CLINTON W. D.: *The two faces of national interest*. Baton Rouge: Louisiana State University 1994; DRULÁK P.: Úvod. In: DRULÁK P. – STRÍTECKÝ V. a kol.: *Hľadání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2010, s. 7-16; JUZA P.: Zahraničná politika Slovenskej republiky a napĺňanie národnoštátnych záujmov Slovenska. In: PEKNÍK M. a kolektív: *Pohľady na slovenskú politiku po roku 1989*. II. Časť. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV 2016, s. 142-162; KRATOCHVÍL P.: Národný zájem a jeho legitimita. In: DRULÁK P. – STRÍTECKÝ V. a kol.: *Hľadání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost, s. 17-30; KRATOCHVÍL P.: Původ a smysl národního zájmu. Analýza legitimacy jednoho politického konceptu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2010; KREJČÍ O.: Mezinárodní politika. Praha: EKOPRESS 2001, druhé, aktualizované a rozšířené vydání, s. 257-266; KRPEC O.: *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav 2009; ĽOŠ – NOWAK T.: *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2000, s. 196-200; RUSIŇÁK P.: *K teoretickým přístupom skúmania zahraničnej politiky*. In: Medzinárodné vzťahy, 3, 2005, č. 2, s. 35-38; VALENTA J. a kol.: *Máme národné zájmy?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů 1992; WEISS P.: Národný záujem a zahraničná politika štátu. In: MARUŠIAK J. a kol.: *Za zrkadlom politiky*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV 2010, s. 42-83; WEISS P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*. Bratislava: Kalligram 2009.

k vytýčeniu tohto záujmu.¹²⁴ Situácia sa nezmenila ani po zhruba roku a pol od tohto vyjadrenia, na čo poukázal Ivan Laluha, predseda Zahraničného výboru Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR) v rokoch 1992 – 1994, keď pri prerokovávaní správy o plnení úloh a aktuálnych cieľoch zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2. februára 1994 upozornil na potrebu presnejšie vymedziť štátny záujem.¹²⁵ Národný záujem bol po roku 1993 definovaný v dokumente Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti schválenom treťou vládou SR V. Mečiara dňa 23. apríla 1996. Parlament tento materiál prerokoval 20. júna 1996. Predstavuje zaručenie zvrchovanosti, suverenity, územnej integrity, nenarušiteľnosti hraníc, bezpečnosti, hospodárskej prosperity, spoločenskej stability a medzinárodného uznania.¹²⁶ Ide o politické, vojenské, hospodárske a kultúrne záujmy štátu.¹²⁷ Slovenská národná strana (SNS) v programe z roku 1994 uvádza, že za národnoštátny záujem SR „považuje otázku zvrchovanosti, integrity a bezpečnosti štátu, budovanie priateľských vzťahov so všetkými krajinami sveta, pričom prirodzene bude venovať zvýšenú pozornosť svojim bezprostredným susedom“.¹²⁸ Slovné spojenia národný záujem, štátny záujem, či národnoštátny záujem prezentuje väčšinou politický štátny národ a bežne sa uvádzajú nielen v angloamerickej literatúre.¹²⁹ Používanie výrazu národný záujem v prípade Slovenska pred poslancami NR SR 20. júna 1996 odôvodňoval minister obrany SR Ján Sitek

---

¹²⁴ Stenografická správa o 2. schôdzi Slovenskej národnej rady, konanej 14. a 15. júla 1992. X. volebné obdobie, s. 73.

Pozri aj <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=71564>

¹²⁵ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 461. In: <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=12498&fileName=zazn.pdf&ext=pdf>

¹²⁶ Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky. In: http://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=22424&fileName=nav_0424.pdf&ext=pdf

¹²⁷ HAD M.: Státní zájmy. In: VALENTA J. a kol.: *Máme národní zájmy?*, s. 25.

¹²⁸ Program Slovenskej národnej strany 1994, s. 34.

¹²⁹ Bližšie pozri napríklad VALENTA J.: Národní zájmy, demokratické princípy a postkomunistické Československo. In: VALENTA J. a kol.: *Máme národní zájmy?*, s. 12.

pri predkladaní spomínaného materiálu Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky tak, že to nie je možné vnímať na etnickom základe, pretože „celý dokument je postavený na vyvážení etnického a občianskeho princípu, o čom svedčí použitá anglosaská dikcia, v rámci ktorej sa pojmy ‚národ‘ a ‚štát‘ nerozlišujú, a aj použitie termínu ‚národný‘ je vždy vo väzbe na Slovenskú republiku“.¹³⁰

Sú štáty, v ktorých národný záujem splýva so štátnym, ale existujú aj ďalšie, v ktorých by bolo vhodnejšie rozlišovať medzi týmito výrazmi. Kreovanie politického národa vo viacnárrodných štátoch sa málokedy končí úspešne. Väčšinou prevládnu rôzne nacionalistické pohľady, ktoré zatlačia do úzadia občiansky princíp. Zdôrazňovaním národných tém politici a politické strany vyvolávajú u voličov presvedčenie, či skôr pocit, že sú ochrancami ich záujmov voči okoliu, ktoré považujú väčšinou za nepriateľské. Zamieňanie slovných spojení národný záujem a štátny záujem väčšinou vo viacnárrodných štátoch vytvára zbytočné napätie nielen vo vnútri štátu, ale negatívne ovplyvňuje tiež bilaterálne vzťahy najmä so susednými štátmi. Slovné spojenia štátny záujem, národný záujem, či národnoštátny záujem sa v slovenskej politike od Novembra 1989 často používajú a začiatkom 90. rokov 20. storočia prebiehali rôzne diskusie o nich aj medzi odborníkmi a reprezentantmi politických strán.¹³¹

Politická scéna na Slovensku však bola v 90. rokoch 20. storočia jasne rozdelená a hlavný vnútropolitický konflikt bol medzi Hnutím za demokratické Slovensko (HZDS) a jeho koalíčnými partnermi a ostatnými parlamentnými subjektmi reprezentovanými Stranou demokratickej ľavice

---

¹³⁰ Stenografická správa o 16. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky. I. volebné obdobie, s. 195. Pozri aj <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=65839>

¹³¹ ŠKVARNA D. – MOJŽITA M.: Národné záujmy Slovenskej republiky. In: VALENTA J. a kol.: *Máme národné záujmy?*, s. 29.

(SDL) a pravicovými stranami, ktoré mali väzby na európske politické zoskupenia. Tie pripomínali, že bez týchto väzieb nie je možná politická integrácia.¹³² P. Weiss považoval za dôležité ideologické vyprofilovanie politických strán. Ich politický úspech súvisí totiž nielen s podporou obyvateľstva, ale aj s postavením konkrétnej politickej strany v nadnárodných politických zoskupeniach. Zahraničná politika a presadzovanie záujmov štátu sa realizujú nielen prostredníctvom oficiálnych medzinárodných stykov, ale napríklad tiež cez zmieňované nadnárodné politické zoskupenia a vplyvné osobnosti.¹³³

Voľba najvhodnejšieho slovného spojenia z výrazov *národný*, *štátny* alebo *národnoštátny* záujem spočíva okrem iného v tom, či sa prikláňame k stotožneniu národa a štátu, alebo trváme na ich prísnom rozlišovaní. Petr Kratochvíl považuje tieto slová za synonymá, ale pri zmieňovaní sa o historických udalostiach je za striktné rozlišovanie medzi nimi.¹³⁴ Slovné spojenie *štátny* záujem by bolo v prípade Slovenska korektnejšie, ale slovné spojenie *národný* záujem sa používa častejšie, pričom sa k nemu podľa P. Kratochvíla hlásia väčšinou konzervatívni politici. V súčasnosti sa však striktno nerozlišuje medzi *národným* záujmom a *štátnym* záujmom, pretože štát je ponímaný *národne*.¹³⁵ Bez ohľadu na to, či je alebo nie je daný štát považovaný za multietnický, treba diferencovať medzi záujmom štátu

---

¹³² Pri prerokovávaní uvádzanej Správy „o plnení úloh a aktuálnych cieľoch zahraničnej politiky Slovenskej republiky“ 2. februára 1994 v pléne NR SR to pripomínali napríklad Ľubomír Fogaš, Peter Lauko, Peter Weiss. Pozri aj WEISS P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*, s. 16.

¹³³ WEISS P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*, s. 273-274.

¹³⁴ KRATOCHVÍL P.: *Původ a smysl národního zájmu*, s. 8-18.

¹³⁵ KRATOCHVÍL P.: *Původ a smysl národního zájmu*, s. 7-10, 152.

a záujmom národa, pretože nemusia byť v zhode, ako na to upozorňuje napríklad Zbigniew Rykiel.¹³⁶

V prípade Slovenska je dôležité aj to, ktorým rokom pritom venujeme pozornosť, resp. či sledujeme jeho celkový vývoj od roku 1993 do súčasnosti. Počas druhej a tretej vlády V. Mečiara a HZDS boli najvyhrotenejšie vzťahy medzi vládnucou väčšinou a opozíciou, vrátane domácej a zahraničnej kritiky uplatňovanej vládnej národnostnej politiky. Môžeme to považovať za presadzovanie tradičného národného princípu. V Programovom vyhlásení druhej vlády V. Mečiara z roku 1992 sa píše o štátnych záujmoch a konštruktívnom dialógu „so všetkými, ktorí majú záujem na rozkvetení Slovenska“.¹³⁷ V Programovom vyhlásení tretej vlády V. Mečiara v časti zahraničné vzťahy sa operuje záujmami: národnými, štátnymi, zahraničnopolitickými a Slovenskej republiky. Medzi druhou a treťou vládou V. Mečiara v roku 1994 pôsobil kabinet vedený Jozefom Moravčíkom, ktorého cieľom bolo zmierniť spoločensko-politické napätie. Vo svojom Programovom vyhlásení sa zmieňujú o zahranično-politickom záujme alebo o záujme Slovenskej republiky.

V rokoch 1998 – 2006, keď bola súčasťou vládnej koalície i Strana maďarskej koalície (SMK), je bezpochybne možné používať pojem štátny záujem. V Programovom vyhlásení prvej vlády Mikuláša Dzurindu nachádzame slovné spojenia: národné záujmy Slovenskej republiky a taktiež záujmy štátu. V ďalšom Programovom vyhlásení vlády SR sa spomínajú tak štátne záujmy a národné záujmy, ako i záujmy vlasti, záujmy Slovenskej republiky. Prvá vláda Róberta Fica 2006 – 2010 čelila medzinárodnému tlaku z dôvodu účasti SNS vo vláde a od konca augusta 2006 nie je dodnes

---

¹³⁶ KAŁAŻNA K. – ROSICKI R.: *O interesie narodowym i racji stanu – rozważania teoretyczne*. In: *Przegląd Politologiczny*, 2013, vol. 1, s. 124.

¹³⁷ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, s. 35, 33.

uzavretý prípad Hedvivy Malinovej. Vzťahy s maďarskou menšinou v tomto období boli napäté, ale nie natoľko konfrontačné ako za tretej vlády V. Mečiara. Je diskutabilné, či prevažovalo presadzovanie národných záujmov alebo štátnych. V Programovom vyhlásení prvej vlády R. Fica sú slovné spojenia: národný záujem, štátny záujem, národno-štátne záujmy. Po parlamentných voľbách 2010 prevzala moc koaličná vláda pravicových strán Ivety Radičovej, ktorá však pre vnútorné nezhody vládla len do roku 2012. V Programovom vyhlásení tejto vlády sú uvedené buď záujmy Slovenskej republiky, alebo slovenské záujmy. Môžeme teda hovoriť o štátnom, resp. národnoštátnom záujme. To isté platí aj o tzv. jednofarebnej vláde SMER-SD v rokoch 2012 – 2016 a tretej vláde R. Fica, ktorú tvorí od 1. septembra 2016 spolu s Mostom – Híd a SNS, v dôsledku rozpadu poslaneckého klubu strany Siet'.¹³⁸ V týchto vládných vyhláseniach sa väčšinou uvádzajú národné záujmy, štátne záujmy i národno-štátne záujmy.

Jasne určiť, čo je národný záujem, štátny záujem a národnoštátny záujem, je komplikované aj preto, lebo tieto slovné spojenia nie je možné presnejšie vymedziť. Dôležitá je však zhoda v tom, čo je podstatné a žiaduce pre konkrétny štát.¹³⁹ Uvádzané výrazy nie sú jednoznačné a potvrdzuje sa tu známy problém presne definovať čokoľvek v spoločenských vedách. Môžeme operovať pri tejto téme aj záujmom ľudu, čím by sa mal presadzovať občiansky princíp. Existujú aj ďalšie výrazy, ktoré sú rovnocenné k vyššie zmieňovaným, a patria k nim napríklad: úloha,

---

¹³⁸ Štvorkoalícia trvala od 22. marca 2016 do 1. septembra 2016.

¹³⁹ DRULÁK P.: Úvod. In: *Hledání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost. Ústav mezinárodních vztahů: Praha 2010, s. 9.

stratégia, priorita, upevnenie pozície, cieľ, venovanie pozornosti, či akcentovanie. Podobná situácia je pri definovaní verejného záujmu.¹⁴⁰

Najčastejšie sa za národný záujem, štátny záujem, národnoštátny záujem považuje to, na čom sa zhodla najmä výkonná a zákonodarná moc spolu s prezidentom a ďalšími reprezentantmi politickej moci, čiže ide o tie osoby a inštitúcie, ktoré aktívne participujú na moci vrátane politických strán. V súčasnosti sa na formovaní záujmov štátu, či jeho priorit podieľajú aj ďalší aktéri verejného života, napríklad organizácie tretieho sektora, ale aj masmédiá.¹⁴¹ Existuje nepopierateľná súvislosť medzi zverejnenými – jedným alebo viacerými – záujmami a identitou štátu.¹⁴² Potvrďuje sa vlastne legitimita štátu nielen navonok, ale aj dovnútra.¹⁴³ Ministerstvo zahraničných vecí ostáva naďalej najdôležitejším článkom pri tvorbe štátneho záujmu, pričom odzrkadľuje úroveň konsenzu medzi relevantnými politickými silami. Takýto prípad sa prezentuje ako ideálno-typická forma záujmu štátu.¹⁴⁴ V tomto prípade existuje zhoda medzi vládnymi a opozičnými politikmi v tom, čo je skutočný záujem štátu.¹⁴⁵

---

¹⁴⁰ Bližšie pozri napríklad KRATOCHVIL P.: *Původ a smysl národního zájmu*, s. 121-155; KRPEC O.: *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*, s. 86; EICHLER J. – HYNEK N.: *Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti*. In: DRULÁK P. – STRÍTECKÝ Vít a kol.: *Hledání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost, s. 121.

¹⁴¹ Šárka Waisová rozdeľuje tvorcov zahraničnej politiky na formálnych a neformálnych. Do prvej skupiny zaraďuje „prezidenta, členov vlády, najvyšší ministerské úradníky, členy parlamentu a najvyšší predstavitel samosprávnych celkov“. Do druhej skupiny patria podľa nej „politické strany, nevládni organizácie, firmy, médiá, univerzity, poradce a poradní skupiny a odbory“. In: WAISOVÁ Š.: *Tiha volby. Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2011, s. 54; WEISS Peter: *Národní zájem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*, s. 335-337.

¹⁴² BĀTORA J.: *Identita a štátny záujem v slovenskej zahraničnej politike*, s. 40-46.

¹⁴³ KRATOCHVIL P.: *Původ a smysl národního zájmu*, s. 193.

¹⁴⁴ KRPEC Oldřich: *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*, s. 76, 89-95.

¹⁴⁵ EICHLER Jan – HYNEK Nik: *Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti*. In: DRULÁK P. – STRÍTECKÝ V. a kol.: *Hledání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost, s. 121.

Od vzniku Slovenskej republiky v roku 1993 sa podarilo udržiavať konsenzus politických strán a hnutí zastúpených v parlamente v otázkach týkajúcich sa zahraničnej politiky, čo prospelo pri začleňovaní „Slovenska do medzinárodného spoločenstva“. Dokumentovalo to fakt, že existuje spoločný štátny záujem.¹⁴⁶ Zásľuhu na tom má aj vtedajší minister zahraničných vecí Milan Kňažko, keď v januári 1993 „zvolať poradu parlamentných politických strán a hnutí“, na ktorej prerokovali návrh Koncepcie zahraničnej politiky SR. K materiálu neodznili kategorické výhrady a Ján Čarnogurský ocenil toto stretnutie. Považoval ho za „prvý ústretový krok slovenskej vlády voči opozícii, ktorá sa cíti rovnako zodpovedná za osud nášho štátu ako strany vládnej koalície“.¹⁴⁷

Pri prezentovaní správy o plnení úloh a aktuálnych cieľoch zahraničnej politiky Slovenskej republiky J. Moravčík, minister zahraničných vzťahov SR, 2. februára 1994 v NR SR zdôraznil potrebu „sústavne hľadať a nachádzať vysokú mieru konsenzu všetkých alebo aspoň prevažnej väčšiny politických strán“ v oblasti zahraničnej politiky. Odmietol uprednostňovanie straníckych a osobných záujmov v zahraničnej politike nielen z dôvodu ich škodlivosti, ale aj preto, lebo svedčia „o nezrelosti politických štruktúr“. Zdôraznil, že bez stabilnej vnútornej politiky nebude Slovenská republika schopná presadzovať takú zahraničnú politiku, ktorá bude vytvárať podmienky na začlenenie sa do európskych demokratických štruktúr¹⁴⁸. Za nevyhnutný považoval konsenzus politických strán v oblasti

---

¹⁴⁶ Koncepcia zahraničnej politiky Slovenskej republiky. In: Správa o plnení úloh zahraničnej politiky SR. Zameranie zahraničnej politiky SR. Rok 1993 – 1994, 1994 – 1995, 1995 – 1996, 1996 – 1997. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky, s. 6.

¹⁴⁷ MOJŽITA M.: *KŇAŽKO / DEMEŠ / KŇAŽKO. Formovanie slovenskej diplomacie v rokoch 1990 až 1993*. Bratislava: Ústav politických vied SAV – VEDA, vydavateľstvo SAV 2004, s. 92-93.

¹⁴⁸ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 448, 457-459.

štátnopolitických záujmov tiež I. Luluha z HZDS a Peter Lauko z Kresťanskodemokratického hnutia (KDH).¹⁴⁹

Vzťah politických strán, verejnosti a rôznych záujmových skupín k záujmu štátu nemusí byť totožný, čím sa on stáva súčasťou politického zápasu medzi jednotlivými politickými aktérmi. Určitá celospoločenská zhoda v štátnych záujmoch demonštruje aj to, že individuálne ciele je možné v danej spoločnosti podriadiť celospoločenskému zámeru.¹⁵⁰ Napriek deklarovanej jednote, či zhode v základných medzinárodných otázkach SR neexistovala koordinácia v zahraničnej politike, či už medzi politickými stranami alebo medzi vládou, ministerstvom zahraničných vecí, ako na to poukazuje napríklad program Maďarskej občianskej strany (MOS) z októbra 1996.¹⁵¹ Tento problém pretrvával, o čom svedčí predvolebný program Slovenskej demokratickej koalície (SDK), v ktorom sa pripomína, že zahraničná politika nebola koordinovaná medzi Ministerstvom zahraničných vecí SR, Kanceláriou prezidenta SR a Národnou radou SR.¹⁵²

Súčasťou štátnych záujmov sú čoraz viac ekonomické záležitosti, ktoré niekedy majú prednosť pred politickou líniou založenou na dodržiavaní základných ľudských práv a slobôd. M. Dzurinda ako minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR pokladal ochranu záujmov občanov SR za zadanie zahraničnej politiky, ktorej základom majú byť ľudské a občianske hodnoty.¹⁵³ Vo volebnom programe KDH z roku 1992 sa jasne uvádza v časti zahraničné kontakty, že budú „chrániť záujmy slovenských

---

¹⁴⁹ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 463-464, 490.

¹⁵⁰ KRATOCHVIL P.: *Původ a smysl národního zájmu*, s. 8.

¹⁵¹ Program Maďarskej občianskej strany prijatý V. snemom MOS 26.10.1996 (Zhrnutie), s. 6.

¹⁵² Volebný program. Spolu za lepšie Slovensko. Slovenská demokratická koalícia, s. 106.

¹⁵³ Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky. Zahraničná politika v roku 2010. Výročná správa 2010, s. 3.

In: <https://www.mzv.sk/documents/10182/2365670/2010+Vyrocna+sprava+ministerstva>

podnikateľských subjektov a vytvárať im čo najlepšie podmienky na rozvoj a prosperitu“.¹⁵⁴ V podstate v každom dokumente, či diskusii venovanej zahraničnej politike sa pripomína dôležitosť ekonomickej diplomacie. O takomto prepojení sa uvažovalo už v auguste 1992, keď M. Kňažko predložil vláde SR návrh organizačnej štruktúry Ministerstva zahraničných vecí a vonkajších ekonomických vzťahov Slovenskej republiky.¹⁵⁵ Pri prerokovávaní Správy o zahraničnej politike SR v parlamente dňa 2. februára 1994 minister J. Moravčík nepovažoval za opodstatnené deliť diplomaciu na politickú a ekonomickú.¹⁵⁶

SNS vo svojom programe z roku 1994 prezentovala potrebu odpolitizovať zahraničné hospodárske vzťahy a odvolávala sa na historickú skúsenosť, „*že bez hospodárskej prosperity nemožno dosiahnuť trvalú politickú stabilitu*“¹⁵⁷. V predvolebnom letáku Demokratickej únie Slovenska (DÚ) v roku 1994 občanom prisľúbili, že budú „presadzovať hospodárske záujmy Slovenska“.¹⁵⁸ V jej programe z februára 1996 sa uvádza, že ich cieľom bude, aby ministerstvá zahraničných vecí a hospodárstva vyhodnotili funkčnosť ekonomických oddelení na zastupiteľských úradoch.¹⁵⁹ V predvolebnom programe SDK tiež nachádzame zmienky o tom, ako budú posilňovať ekonomickú dimenziu v diplomacii.¹⁶⁰ Túto tému pripomenulo tiež HZDS vo svojom predvolebnom programe v roku 1998.¹⁶¹ Voličom sa SNS v roku 2010 zaviazala, že bude presadzovať, aby súčasťou diplomacie boli aj hospodárske záujmy Slovenska.¹⁶² V tomto období aj SMER-SD

---

¹⁵⁴ Volebný program KDH 1992, VOEBY '92, s. 10.

¹⁵⁵ MOJŽITA M.: KŇAŽKO / DEMEŠ / KŇAŽKO, s. 60-61.

¹⁵⁶ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 525.

¹⁵⁷ Program Slovenskej národnej strany 1994, s. 36.

¹⁵⁸ Ide o veľa. Ide o Slovensko. Demokratická únia Slovenska.

¹⁵⁹ Občan na prvom mieste. Demokratická únia Slovenska, február 1996, s. 50.

¹⁶⁰ Spolu za lepšie Slovensko. Volebný program. Slovenská Demokratická Koalícia, s. 109.

¹⁶¹ Programové zámery HZDS pre voľby 1998, s. 61.

¹⁶² Volebný program Slovenskej národnej strany, s. 30.

hlásal potrebu posilniť ekonomický rozmer diplomacie.¹⁶³ K prvoradým zámerom Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR patrí v každoročnom dokumente pod názvom Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky (napríklad na roky 2014 alebo 2016) ekonomická diplomacia.¹⁶⁴

Pojem národný sa spája väčšinou na Slovensku s nacionalizmom a s tým, že politické subjekty hlásiace sa k tomuto smeru neakceptovali úplne tie politické štandardy, ktoré sú charakteristické pre západnú Európu. Na Slovensku boli hlavnými reprezentantmi takýchto politických subjektov HZDS, SNS a Združenie robotníkov Slovenska. V 90. rokoch 20. storočia bol v spoločnosti a v politike prítomný izolacionizmus, čo súviselo s realizovanou politikou HZDS, najmä v rokoch 1994 – 1998. Podľa názoru P. Weissa išlo o ideológiu, ktorej zdroje sa nachádzali nielen v politike a v spriaznených s ňou privatizátoroch, ale tiež v neakceptovaní západoeurópskych štandardov v oblasti politickej kultúry.¹⁶⁵ Predstavitelia SNS si boli vedomí, že ich politika je v rozpore s tými politickými princípmi, ktoré sa presadili na európskej úrovni. Vo svojom programe z roku 1994 jasne uviedli, že *„SNS sa svojimi programovými zásadami dostáva často do konfrontácie s nadnárodným paneuropanizmom a svetovým kozmopolitizmom. V tejto konfrontácii vychádza SNS vždy z národno-štátnych záujmov“*.¹⁶⁶ V jej programe z roku 1998 sa ale uvádza, že *„hospodárske, politické, kultúrne problémy môže riešiť jedine*

---

¹⁶³ Programové zameranie strany SMER – Sociálna demokracia pre volebné obdobie 2010-2014, s. 4.

¹⁶⁴<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2014+-+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky>;
<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2016+-+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky>

¹⁶⁵ WEISS P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*, s. 307-310.

¹⁶⁶ Program Slovenskej národnej strany 1994, s. 2.

*akceptovaním hodnôt európskeho prostredia, teda európskej politiky, zvykov, európskej verejnej mienky a začlenením sa do európskeho kultúrneho, hospodárskeho, politického a duchovného kontextu“.*¹⁶⁷

Prezentovanie národného princípu a hlásenie sa k nemu v akejkol'vek podobe vzbudzovalo jednak záujem oň, ale aj okamžitú nedôveru k nemu a jeho odmietanie. Občiansky princíp akcentovaný politickými stranami, ktoré boli v politickej opozícii voči HZDS a jeho partnerom, však nemal dostatočný ohlas u verejnosti aj z dôvodu ich nejednotnosti. Rozpor medzi „národným“ a „občianskym“ princípom pretrvával. Situácia sa začala meniť v súvislosti s neúspechmi v euroatlantickej integrácii počas tretej vlády V. Mečiara, pretože HZDS ju síce podporovalo, ale konkrétne politické aktivity a vyjadrenia jeho čelných predstaviteľov neboli pre západné štáty dôveryhodné.¹⁶⁸ Anton Hrnko, poslanec NR SR 2. februára 1994 pri prerokovávaní Správy o plnení úloh a aktuálnych cieľov zahraničnej politiky SR hovoril o potrebe „si uvedomiť, že Slovenská republika bude môcť presadzovať svoje záujmy len vtedy, keď sa svojím vnútorným usporiadaním zaradí do svojho geopolitického prostredia. Akékoľvek iné úvahy, hľadanie iných ciest, nerešpektovanie všeobecných trendov v strednej Európe, môže viesť len k izolácii a potenciálnej strate vlastnej identity“.¹⁶⁹ Tieto skutočnosti pripomenul aj M. Kňažko, poslanec NR SR, podľa ktorého

---

¹⁶⁷ Program Slovenskej národnej strany. 127. výročie založenia SNS. 8. výročie znovuoobnovenia činnosti SNS. 1871 – 1998. Hej, Slováci, ešte naša slovenská reč žije..., s. 33-34.

¹⁶⁸ Podpora vstupu do NATO nebola v HZDS taká jednoznačná ako v prípade pristúpenia k Európskej únii. Podľa informácií Miroslava Mojžitu koncom roka 1992, či začiatkom januára 1993 sa na politickom grémiu HZDS pri prerokovávaní Zahraničnopolitickej koncepcie Slovenska diskutovalo o vhodnosti neutrality Slovenska a jeho pozície ako mosta medzi Západom a Východom. V tomto období aj Ján Čarnogurský na spomínanom stretnutí M. Kňažka s opozíciou mal výhrady k orientácii SR na NATO. Bližšie pozri MOJŽITA M.: *KŇAŽKO / DEMEŠ / KŇAŽKO*, s. 87-88, 91, 93. To isté platí pre Kresťanskodemokratické hnutie, pričom však navonok jednotne podporovalo vstup Slovenska do NATO. In: ČARNOGURSKÝ J.: *Denník 1994 – 2007*. Michal Vaško – Vydavateľstvo: Prešov 2013.

¹⁶⁹ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 470.

členovia Klubu nezávislých poslancov „upozorňovali na mnohé vnútropolitické javy a nevhodné vyhlásenia niektorých predstaviteľov, ktoré značne problematizovali naše zahranično-politické aktivity a ešte dlho budú vrhať tieň na povesť Slovenska“.¹⁷⁰ Nepripustenie diskusií o konkrétnych demokratických deficitoch a nepriznanie parlamentnej opozícii kontrolovanie vládnej moci vyústilo do spochybňovania SR, či je schopná splniť podmienky na začlenenie sa do euroatlantických štruktúr, a do jej označovania za autoritatívny štát.

V spoločnosti, ale aj v rámci politického spektra existovali nielen v 90. rokoch 20. storočia rozpory, či bolo skutočne nutné rozdeliť Československo, keď sa situácia v Českej republike zdala oveľa pokojnejšia a bez takých vnútropolitických sporov, aké boli na Slovensku. Zároveň pretrvávalo delenie spoločnosti na tzv. dobrých Slovákov a tzv. zlých, protislovenských, čiže čechoslovakistov, prípadne maďarónov. Toto nezmyselné kádrowanie a nálepkovanie sa týkalo nielen politikov, ale aj verejne činných osôb. Takto sa kategorizovali aj diplomati, na čo upozornil J. Moravčík v roku 1994 pri prerokovávaní Správy o plnení úloh a aktuálnych cieľoch zahraničnej politiky SR v NR SR. Takéto rozdeľovanie jasne odmietal a považoval ho nielen za umelé, ale aj za „absurdné a veľmi škodlivé“.¹⁷¹ Zmienil sa o ňom tiež P. Weiss, podpredseda NR SR, a nesúhlasil s ním, lebo neprospieva Slovenskej republike. Zároveň pripomenul, že v zahraničí reflektujú aj toto umelé delenie, aj adorovanie slovenského štátu.¹⁷² František Mikloško sa v roku 1994 v predvolebnom letáku vyjadril, že niekoho obviňovať z čechoslovakizmu „je skôr problém

---

¹⁷⁰ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 496.

¹⁷¹ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 453.

¹⁷² Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 507; pozri tiež WEISS P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*, s. 108.

umelo vyvolávaný“.¹⁷³ V roku 1990 aj KDH malo vo volebnom programe zmienku o tom, ako im prekáža nahrádzanie „československého národa fikciou suverénneho ľudu“. Považovali to za urážku, „*ktorá rovnako zasahovala Slovákov a Čechov, ako aj Maďarov, Rusínov, Ukrajincov, Nemcov, Poliakov a Rómov*“.¹⁷⁴ Občianska konzervatívna strana (OKS) v predvolebnom programe z roku 2006 polemizovala s existenciou „*európskeho ľudu*“, či *národa. Jeho vytvorenie je podľa nej nereálne, pretože ho vylučuje množstvo „záujmov jednotlivých národov aj historických interpretácií*“ a odlišné skúsenosti.¹⁷⁵ Rozdeľovanie na priateľov a nepriateľov Slovenska pretrváva, čo dokazuje predvolebný program SNS z roku 2006. Nachádza sa v ňom zmienka o tom, že Slovenskú republiku v zahraničí reprezentujú „väčšinou ľudia, ktorí boli svojim konaním a presvedčením vždy proti slovenskej štátnosti, a ktorí aj po 13 rokoch nezávislosti poškodzujú záujmy Slovenska“.¹⁷⁶

Rozpor vo vnímaní národných alebo štátnych záujmov spočíva najmä, ako som už zdôraznil, v interpretácii týchto pojmov. V čase, keď sa stala Slovenská republika subjektom medzinárodného práva, bolo HZDS nielen vládnucom, ale tiež najsilnejším politickým subjektom. Z tejto pozície určovalo zahraničnú politiku konštituovaného štátu. Vznik Slovenskej republiky spadá do obdobia, keď v západnej Európe prebiehal intenzívny integračný proces. Vo východnej a v strednej časti kontinentu sa však štáty ako Sovietsky zväz, Juhoslávia a Československo rozpadali v dôsledku kolapsu sovietskeho bloku. Dochádzalo tak k absolútnej zmene politicko-

---

¹⁷³ František Mikloško (Poslanec NR SR za KDH). Spolu to dokážeme. Voľby '94. Voľte č. 15. KDH.

¹⁷⁴ Kresťanskodemokratické hnutie. 17. Volebný program, s. 2.

¹⁷⁵ Občianska konzervatívna strana. Štíhla vláda. Program OKS – Správna vec. Volebný program OKS pre voľby do NR SR 2006, s. 55-56.

¹⁷⁶ Volebný program Slovenskej národnej strany. Sme Slováci. Slovákom slovenskú vládu. Rok 2006, s. 37.

spoločenských a ekonomických podmienok v strednej a juhovýchodnej Európe. S týmito zmenami súvisí opätovné definovanie národných záujmov silne ovplyvnených západoeurópskou integráciou a premenou hodnôt v spoločnosti. Tieto skutočnosti sú zdôraznené napríklad v Koncepcii zahraničnej politiky Slovenskej republiky schválenej 26. januára 1993 vládou SR, a to uznesením číslo 56¹⁷⁷, a tiež v dôvodovej správe k Uzneseniu vlády SR k návrhu základných cieľov a zásad bezpečnosti Slovenskej republiky.¹⁷⁸

Opúšťanie klasického ponímania národných záujmov dokazuje aj to, že nastáva aspoň deklaratívny príklon k občianskemu vnímaniu záujmov štátu, čiže prijatie západoeurópskeho ponímania štátu, národa a pod. Rezultuje z toho nová zahraničná politika zohľadňujúca etické hodnoty. Zdôrazňuje sa dôležitosť medzinárodnej spolupráce, práva, morálky a multilaterálnosť, pričom sa neodmieta použitie sily, ak sa ním zabezpečí bezpečnosť, ochrana ľudských práv a potrieb jedincov. Väčšina štátov však uplatňuje pragmatickú zahraničnú politiku, ako to uvádza napríklad Šárka Waisová.¹⁷⁹ Jej výsledkom je obhájenie a presadzovanie záujmov štátu aj napriek tomu, že nie sú v súlade s cieľmi vyššieho celku, ako je to napríklad v prípade migračnej politiky a rôznych prístupov k migrácii či už Slovenska alebo Maďarska v porovnaní s EÚ a Nemeckom. SNS vo svojom programe z roku 1998 upozorňovala na to, že národný záujem môže byť v rozpore so „všeľudským záujmom“.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Správa o plnení úloh zahraničnej politiky SR. Zameranie zahraničnej politiky SR. Rok 1993 – 1994, 1994 – 1995, 1995 – 1996, 1996 – 1997. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky, s. 5.

¹⁷⁸ www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=22424&fileName=na_v_0424.pdf&ext=pdf

¹⁷⁹ WAISOVÁ Š.: *Tíha volby*, s. 10, 27-28, 31.

¹⁸⁰ Program Slovenskej národnej strany. 127. výročie založenia SNS. 8. výročie obnovenia činnosti SNS, 1871 – 1998. Hej Slováci, ešte naša slovenská reč žije... , s. 31.

V prípade malých štátov je možné presadzovať vlastné záujmy len podporovaním mäkkej moci.¹⁸¹ Pri definovaní štátnych záujmov zohráva tiež významnú úlohu historická skúsenosť daného štátu. V programe SNS z roku 1998 v súvislosti s národným záujmom zdôraznili, že je nevyhnutné „rešpektovať geografické postavenie štátu, historické národné ciele“ a mať ujasnený vzťah k mocenským centráam.¹⁸² Argumenty odvolávajúce sa na historické fakty podporujú presadzované záujmy a vysvetľujú postoj štátu ku konkrétnemu problému. Na európskej politickej scéne sa v 90. rokoch 20. storočia diskutovalo o postavení menších a ich právach. Základný spor spočíval v tom, či uplatňovať kolektívne alebo individuálne práva.

Odmietanie kolektívnych práv J. Moravčík, minister zahraničných vecí SR, odôvodňoval 2. februára 1994 pred poslancami NR SR tým, že pre zjednocujúcu sa Európu je vhodnejšie uplatňovať princíp multietnicity, ako „vytváranie etnicky kompaktných celkov“.¹⁸³ Pri obhajovaní individuálnych práv sa Josef Zieleniec, minister zahraničných vecí ČR, odvolával na historickú skúsenosť. Na Svetovej konferencii o ľudských právach 15. júna 1993 vo Viedni pripomenul páchanie zločinov v mene kolektívnych práv, čím sa porušujú „*elementární práva jednotlivců i skupin*“.¹⁸⁴ MOS vo svojom programe z 26. októbra 1996 argumentuje v prospech uplatnenia kolektívnych práv pre národnostné menšiny aj preto, lebo dve svetové vojny „*dokázali, že národné štáty neznamenajú vhodný rámec pre ďalší rozvoj ľudstva*“, a z tohto dôvodu podporuje vytváranie „väčších celkov“.¹⁸⁵

---

¹⁸¹ WAISOVÁ Š.: *Tíha volby*, s. 13.

¹⁸² Program Slovenskej národnej strany. 127. výročie založenia SNS. 8. výročie obnovenia činnosti SNS, 1871 – 1998. Hej Slováci, ešte naša slovenská reč žije... , s. 32.

¹⁸³ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 452.

¹⁸⁴ Zahraniční politika České republiky. Dokumenty. 6/1993. Ministerstvo zahraničních věcí, s. 475.

¹⁸⁵ Program Maďarskej občianskej strany prijatý V. snemom MOS 26.10.1996 (Zhrnutie), s. 1.

Dejinami odôvodňoval napríklad J. Čarnogurský v pléne NR SR 2. februára 1994 potrebu realizovať užšiu kooperáciu stredoeurópskych štátov, lebo od roku 1990 sú na to priaznivé podmienky.¹⁸⁶ K historickej skúsenosti môžeme zradiť aj tradície a ich vplyv na zahraničnú politiku a záujmy štátu.¹⁸⁷ Zohľadňovanie historických faktov ovplyvňuje prijaté rozhodnutia štátov a ich následnú realizáciu.¹⁸⁸ V prípade SR je to problematické pre odmietanie akejkol'vek kontinuity a, samozrejme, okrem selektívneho vyberania historických osobností spätých so zahraničnou politikou sú tu vždy prítomné a populárne tzv. nové začiatky.

Politické strany tvoria významnú súčasť pluralitného politického systému. Aktívne by mali participovať na formulovaní, presadzovaní aktívnej zahraničnej politiky a obhajovaní záujmov štátu v rámci svojich možností. Vo väčšine prípadov politické strany venujú minimálnu pozornosť zahraničnej politike, až na prípady, keď ju môžu využiť vo vnútropolitickom zápase. Relevantné politické strany majú možnosť zahraničnú politiku ovplyvňovať najmä prostredníctvom svojich poslancov v zákonodarnom zbore štátu a v súčasnosti aj prostredníctvom poslancov v Európskom parlamente. Nad'alej však platí, že štát ostáva najdôležitejším subjektom v medzinárodnej politike. Previazanosť štátov je čím ďalej intenzívnejšia a tak sa mení aj ich postavenie na medzinárodnej scéne. Od individuálneho presadzovania štátnych záujmov sa v súčasnosti prechádza ku kolektívnemu, napríklad v rámci V4, či EÚ. Okrem štátnych záujmov sa presadzujú taktiež rôzne skupinové záujmy, čo vytvára transnacionálne vzťahy medzi rôznymi aktérmi, čím sa spochybňuje dominancia štátu

---

¹⁸⁶ Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, s. 474.

¹⁸⁷ WAISOVÁ Š.: *Tíha volby*, s. 14-16.

¹⁸⁸ EICHLER J.: Mezi jestřábem a holubicí: Česko hledá demokratický mír. In: DRULÁK P. – STRÍLECKÝ V. a kol.: *Hledání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 58.

v medzinárodnej politike a tiež základné teoretické východiská realizmu a neorealizmu.¹⁸⁹ Integrácia štátov a množstvo medzinárodných zmlúv menia aj zahraničnopolitické priority štátov, a tým aj ich záujmov, ktoré sú čoraz menej presadzované na úkor druhých. Klasickú reálpolitiku nie je možné v súčasnosti realizovať, pretože konkrétne ciele sa dosahujú inými ako silovými prostriedkami. Je to aplikácia princípov mäkkej moci.¹⁹⁰ Jej súčasťou je pomoc, ktorú SR poskytuje v zahraničí, čím si udržuje nielen pozitívny obraz štátu, ale zároveň si potvrdzuje alebo modifikuje štátne záujmy.¹⁹¹

Do roku 1998 bolo pre väčšinu politických strán dôležitejšie zvíťaziť nad V. Mečiarom a jeho HZDS ako jasne definovať záujmy štátu. Silne sa prejavovali obavy z nacionalizmu, čo môže byť jedno z vysvetlení, prečo politické strany veľmi málo používali výrazy národný a/alebo štátny záujem a uprednostňovali skôr slovné spojenie: podpora integračných záujmov Slovenska. V predvolebnom programe SNS z roku 1992 sa uvádza, že „jednoznačne sleduje celonárodné ciele a záujmy všetkých občanov Slovenska bez rozdielu“.¹⁹² V programe z roku 1994 presviedčali občanov o tom, že budú presadzovať národnoštátne záujmy SR, a to „prostriedkami serióznej aktívnej diplomacie“.¹⁹³ V jej programových tézach pred voľbami v roku 1994 sa spomínajú národné a štátne záujmy a mala ich obhajovať diplomatická služba. Zároveň ich mali podporovať prostredníctvom

---

¹⁸⁹ Pozri napríklad CÍSAŘ O. – FIALA P.: Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy. Úvod do studia. In: CÍSAŘ O. – FIALA P. (eds.): *Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy*. Brno: Masarykova univerzita 2004, s. 11-13; PŠEJA Pavel (ed.): *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita 2005.

¹⁹⁰ WAISOVÁ Š.: *Tíha volby*, s. 26.

¹⁹¹ PROFANT T.: *Konstrukce Slovenska ako darcu a jej mocenské dopady*. In: *Mezinárodní vztahy*, č. 2, 2015, s. 27.

¹⁹² Slovensko 1992, SNS, s. 1.

¹⁹³ Program Slovenskej národnej strany 1994, s. 34.

propagácie slovenskej kultúry v zahraničí.¹⁹⁴ KDĽ sa zaviazalo voličom využiť svoje medzinárodné kontakty v prospech Slovenska.¹⁹⁵ Politické hnutie Spolužitie/Együttélés vo volebnom programe z roku 1994 považovalo „za nevyhnutné zosúladiť (zahranično)politické kroky maďarských národných spoločenských, žijúcich v rôznych štátoch Strednej Európy“.¹⁹⁶

Pred parlamentnými voľbami v roku 1998 aj SĽS na 5. zjazde deklarovala svojim členom, sympatizantom a voličom aktívne presadzovanie národnoštátnych záujmov, pričom plánovala využiť aj všetky svoje styky v zahraničí.¹⁹⁷ Demokratická strana (DS) upozorňovala na nevyhnutnosť definovať presadzované štátne záujmy.¹⁹⁸ Štátny záujem mal byť podľa programu SDK založený na slobode, bezpečnosti a prosperite.¹⁹⁹ Strana občianskeho porozumenia (SOP) považovala za štátno-politický záujem SR euroatlantickú integráciu.²⁰⁰ V programe SNS z roku 1998 sa tiež pripomína dôležitosť presadzovania národného záujmu, pričom ale treba zohľadňovať aj priority iných štátov.²⁰¹ Zavŕšenie euroatlantickej integrácie sľubovalo

---

¹⁹⁴ Hnutie za demokratické Slovensko, ...bez falošných tónov. Slovensko do toho. Programové tézy HZDS na VOEBY 1994, s. 124, 81.

¹⁹⁵ Kresťanskodemokratické hnutie. Spolu to dokážeme. Voľby 1994. Ján Figel' (poslanec NR SR za KDĽ).

¹⁹⁶ Választások – Voľby 1994. Az EGYÜTTÉLÉS politikai mozgalom választási programja. Volebný program politického hnutia SPOLUŽITIA, s. 37.

¹⁹⁷ Republikový výkonný výbor Strany demokratickej ľavice. 5. zjazd SĽS. Súbor podkladových materiálov pre rokovanie výročných členských schôdzí SĽS a stranických konferencií v roku 1998. Informačný bulletin č. 1. Bratislava, december 1997, s. 22.

¹⁹⁸ Zásady DS v oblasti zahraničnej politiky, programové tézy Demokratickej strany ako vklad do volebného programu SDK. In: Zásady politiky Demokratickej strany. Programové tézy Demokratickej strany ako vklad do volebného programu SDK.

¹⁹⁹ Spolu za lepšie Slovensko. Volebný program. Slovenská demokratická koalícia, s. 107.

²⁰⁰ Strana občianskeho porozumenia. Voľte číslo 7. Dvanásť bodov pre SOP.

²⁰¹ Program Slovenskej národnej strany. 127. výročie založenia SNS. 8. výročie znovuoživenia činnosti SNS. 1871 – 1998. Hej, Slováci, ešte naša slovenská reč žije..., s. 31.

v predvolebnom programe tiež HZDS pri obhájení „geopolitických štátnych záujmov“.²⁰²

Národnoštátny záujem nachádzame vo volebných programoch politických strán z roku 2002 napríklad u HZDS, KDH, či SMER-SD. V prípade SMER-SD používajú aj pojmy štátnopolitický a strategický národný záujem. O slovenských národných záujmoch sa zmiňujú SDKÚ (Slovenská demokratická a kresťanská únia), SNS a OKS, pričom používali tiež slovné spojenie národný záujem. Postupne sa tieto pojmy stali súčasťou slovníka jednotlivých politických strán, ako to dokazujú ich predvolebné materiály z roku 2006. SNS používala niekoľko spojení, a to štátnopolitické záujmy, národnoštátne záujmy a národné záujmy. Slobodné fórum (SF) zdôrazňovalo nielen štátne, ale aj legitímne, či naše záujmy. Národné záujmy nachádzame tak v materiáloch SNS, ako aj KDH, OKS a ANO (Aliancia nového občana). Výraz národnoštátny záujem preferovali v tomto období HZDS, HZD (Hnutie za demokraciu) a SMER-SD. O obhajobe záujmov Slovenskej republiky hovorila vtedy SDKÚ-DS (Slovenská kresťanská demokratická únia – Demokratická strana).

S pojmom národno-štátny záujem operovalo HZDS v kampani pred voľbami do europarlamentu v roku 2009. Zároveň pripomínalo, že pri obhajobe záujmov musí byť EÚ akčnejšia. SMER-SD presviedčal voličov o tom, že je jediný subjekt, ktorý chráni záujmy SR na európskej pôde. Osobitnú časť predvolebného programu k národným záujmom malo vypracované KDH. Podľa názoru strany SaS (Sloboda a solidarita) politici na Slovensku neboli a nie sú pripravení obhajovať záujmy Slovenska v EÚ. Zároveň spochybnila akúkoľvek kompetentnosť politikov v ekonomickej oblasti, lebo ich „postoje

---

²⁰² Programové zámery HZDS pre voľby 1998, s. 57.

sú laické a povrchné“. Pri ďalších eurovoľbách, a to v roku 2014 SaS naďalej kritizovala, že SR chýba dlhodobá koncepcia záujmov v EÚ.

V predvolebnom období v roku 2010 politické strany používali opäť rôzne pomenovania na záujmy Slovenskej republiky. SNS pripomínala národné záujmy, národno-štátne záujmy, ale aj štátno-politické záujmy. Podľa OKS bolo treba presadzovať národné záujmy. Strana SMER-SD sa zaväzovala k obhajobe národných a štátnych, resp. národnoštátnych záujmov. SDKÚ-DS uisťovala voličov o záujmoch našej vlasti a KDH deklarovalo presadzovať záujmy SR v EÚ. Politické strany narábali najmä s pojmom záujem, pričom im, prirodzene, všetkým išlo o všeobecné blaho. Túto tému ale nevedeli využiť v zápase o získanie voličských hlasov. Nielen pred voľbami 2010, ale aj v roku 2006 sa snažili napríklad OKS, SDKÚ a SNS nastoliť diskusiu o tom, čo je verejný záujem. Chrániť záujmy Slovenska opäť pred voľbami v roku 2012 deklarovali KDH, SDKÚ-DS a SaS. Strana SMER-SD používala výrazy ako národný, tak aj štátny záujem a SNS sa prezentovala ako jediná politická sila schopná presadzovať „záujmy Slovenska a jeho obyvateľov“. Počas predvolebnej kampane v roku 2016 najväčšiu pozornosť národným, štátnym, národnoštátnym a iným záujmom SR venovala SNS. Vo svojom programe sa zaviazala prijať „ústavný zákon o národných záujmoch slovenského národa a štátnych záujmoch Slovenskej republiky“.²⁰³ Väčšina kandidujúcich politických subjektov deklarovala podporovať záujmy SR, aj keď nie vo všetkých predvolebných straníckych materiáloch sa píše o národnom záujme, štátnom záujme, či národnoštátnom záujme Slovenska alebo Slovenskej republiky.

Hlavným cieľom väčšiny politických strán na Slovensku bolo zabezpečiť Slovenskej republike členstvo najmä v EÚ a NATO, čo bolo tiež v súlade

---

²⁰³ Slovenská národná strana, 1871. Hrdo, odborne, slušne. Volebný program pre silný štát 2016-2020, s. 7.

s očakávaniami občanov. V tomto období neexistoval rozpor vo vnímaní štátneho záujmu medzi politickou reprezentáciou a občanmi.²⁰⁴ Prijatie SR do euroatlantických štruktúr sa ale nestalo prostriedkom na ďalšie diskusie o celospoločenskom vývoji a postavení štátu v Európe a vo svete. Chýba jasne definovaný spoločný – nielen verejný, ale akýkoľvek – záujem a presadzuje sa politika nezáujmu, čiže využívanie verejných zdrojov na individuálne ciele a výsledkom je ľahostajnosť verejnosti k politike.²⁰⁵ Konsenzus relevantných politických strán v otázkach medzinárodnej politiky bol deklarovaný aj po vstupe SR do EÚ. S úspešným zavŕšením integrácie sa vytvorilo zdanie o ideálnom prostredí, v ktorom štát existuje, a ignorovali sa rôzne bezpečnostné, ekonomické a politické hrozby, s ktorými sa aj Slovensko čoraz viac konfrontuje. Spomínaný konsenzus sa ukončil krízou na Ukrajine. Pripomína sa to napríklad v dokumente Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2015.²⁰⁶ Predstavitelia SR naďalej požadujú zachovať územnú integritu Ukrajiny. SR dlhodobo vyhlasuje v oblasti zahraničnej politiky záujem o západný Balkán, čo korešponduje so záujmami EÚ a NATO.²⁰⁷ Okrem spomínanej bezpečnostnej problematiky Slovensko deklaruje v posledných rokoch nutnosť zabezpečiť energetickú bezpečnosť, podporu ekonomickej diplomacie, prehľbovanie kultúrnej a verejnej diplomacie.

Štátny, národný, národnoštátny záujem a pod. nepredstavuje nemennú kategóriu. Existujú však názory, že ho nemožno meniť, lebo prezentuje

---

²⁰⁴ Príloha II. Konkretizácia hlavných zámerov Programového vyhlásenia vlády SR na rok 1998 v podmienkach rezortu MZV SR. In: Správa o plnení úloh zahraničnej politiky a zameranie úloh zahraničnej politiky Slovenskej republiky 1997 – 1998, s. 49.

²⁰⁵ DRULÁK P.: *Politika nezájmu*, s. 7., KRPEC O.: *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*, s. 76-77; NOVOSÁD F.: *Útržky o Slovensku*. Bratislava: Kalligram 2010, s. 30.

²⁰⁶<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2015+-+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky>

²⁰⁷ WEISS P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*. s. 386-394.

záujmy občanov štátu.²⁰⁸ Jeho definovanie je silne ovplyvnené politikmi a musí byť zhruba v zhode so záujmami iných štátov. Záleží, samozrejme, aj od situácie, v ktorej sa konkrétna politická strana nachádza, či je súčasťou vládnej moci, parlamentnej opozície, alebo patrí k mimoparlamentným stranám. Nie vždy je však štátna agenda rovnako aktuálna, čoho príkladom sú aj stranícke materiály, v ktorých sa stretávame s rôznym pomenovaním záujmov štátu. Bez ohľadu na to, aké zoskupenie politických strán tvorí vládnu koalíciu, od roku 1993 sa neuskutočnila významnejšia diskusia o štátnych záujmoch Slovenska.²⁰⁹ V prípade potreby však politici využijú túto tému na vlastné zviditeľnenie; a označenie oponenta za nepriateľa štátu, národa atď. je jednoduché. Celkovú situáciu to ale neupokojí, posilní to však negatívny obraz štátu v zahraničí, voči ktorému väčšina politikov vyslovuje neustále nespokojnosť. Napraviť negatívny obraz Slovenska sa politici snažili aj v roku 1992.²¹⁰ Dospieť k zlepšeniu vnímania Slovenska sa malo napríklad administratívnymi úkonmi. V predvolebnom materiáli HZDS z roku 1994 voličov ubezpečovali, že sa to dá dosiahnuť skvalitnením diplomacie a jej prioritou malo byť „presadzovanie a obhajoba slovenských národných a štátnych záujmov a vytváranie pravdivého a priaznivého obrazu Slovenska v zahraničí“.²¹¹ Tento zámer nerealizovali dosť dobre, lebo pred ďalšími parlamentnými voľbami sa voličom zaviazali, že budú „osobitnú pozornosť venovať výraznému zlepšeniu povesti SR v zahraničí“.²¹² Nielen v politických materiáloch, ale aj v niektorých programových vyhláseniach

---

²⁰⁸ Výzva pre Slovensko. Volebný program OKS pre parlamentné voľby 2002, s. 26.

²⁰⁹ MARUŠIAK J.: *Zahraničná politika – od prežitia k lepšiemu svetu*. In: <http://www.jetotak.sk/europa/od-prezitia-klepsiemu-svetu>

²¹⁰ Suverénne európske Slovensko. Nad dielom a činnosťou Svetoslava Bombíka. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV –ÚPV SAV 2016, s. 153. Editori: Štefan Šebesta – Viliam Roth.

²¹¹ Hnutie za demokratické Slovensko, ...bez falošných tónov. Slovensko do toho. Programové tézy HZDS na VOĽBY 1994, s. 125.

²¹² Zmluva na 3. tisícročie medzi HZDS a občanmi SR. Voľby 1998. Programové zámery HZDS na roky 1998 – 2002, s. 58.

vlád SR nachádzame zmienky o obraze Slovenska. V Programovom vyhlásení druhej vlády V. Mečiara sa píše o takých podmienkach, ktoré vytvoria v zahraničí „pravdivý, neskreslený obraz Slovenska a jeho obyvateľov“.²¹³ Úsilie o priaznivý obraz štátu v zahraničí sa pripomína i v Programovom vyhlásení druhej vlády R. Fica z mája 2012.²¹⁴ Na negatívnom obraze Slovenska sa podľa neho podieľajú novinári, a to „z bulváru, denníka SME, denníka N, Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu“, ktorí „sú špinavé protislovenské prostitútky“.²¹⁵ Spomenuté médiá podľa neho „cielené poškodzujú záujmy Slovenskej republiky“.²¹⁶

Bez ohľadu na to, či je predmetom skúmania predintegračné alebo pointegračné obdobie na Slovensku, sa nedá jasne určiť, či slovné spojenia národný záujem alebo štátny záujem častejšie používajú pravicoví alebo ľavicoví politici. Je problematické rozlíšiť, či ide o konzervatívneho alebo progresívneho politika. SNS operuje pojmami národný záujem a štátny záujem bez ohľadu na to, či je súčasťou vládnej moci alebo opozície. To isté môžeme uviesť o strane SMER-SD, až na materiál Priority programu na roky 2016 – 2020, ktorý je skutočne príliš stručný. Z pozície vládných predstaviteľov sa prezentovali ako skutoční a jediní obhajcovia štátnych záujmov SR, hlavne pokiaľ išlo o otázku migrantov. Väčšina pravicových politických strán používa výrazy národné alebo štátne záujmy a ďalšie podobné slovné spojenia, čím chce tiež občanov presvedčiť, že oni sú tí skutoční obhajcovia štátu. Vychádzajúc z vyššie uvedeného tvrdenia P. Kratochvíla, že pojem národný záujem viac používajú politici hlásiaci sa ku konzervativizmu, môžeme povedať, že prevažná väčšina relevantnej

---

²¹³ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, s. 33.

²¹⁴ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, máj 2012.

²¹⁵ <http://domov.sme.sk/c/20394032/robert-fico-tvrdi-ze-nic-nebolo-predrazene-miroslav-lajcak-ma-jeho-doveru.html>

²¹⁶ <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/412101-fico-podozrenia-o-predsednictve-v-rade-eu-su-nezmyselne-a-vymyslene/>

politickej scény na Slovensku je konzervatívne zameraná. Môžeme teda analyzovať, či jej rôznorodé konzervativizmy vrátane toho, ktorý reprezentuje časť politikov zo strany SMER-SD, sú skutočne kompatibilné so západoeurópskymi.

Používané pojmy štátny záujem, národný záujem, národnoštátny záujem a pod. nie sú najdôležitejšie z pohľadu celkovej zahraničnej a vnútornej politiky konkrétneho štátu. Štátne záujmy by mali napríklad podľa J. Čarnogurského reprezentovať celospoločenský konsenzus v takých oblastiach, ako sú vyrovnané hospodárenie štátu, dodržiavanie pravidiel EÚ, zamedzovanie korupcii, ochrana hraníc a bezpečnosť štátu.²¹⁷ Záujmy, či strategické ciele SR by mali byť v zhode s tými, ktoré reprezentuje EÚ. Pri dosahovaní spoločného cieľa musí byť potlačený individuálny záujem a zároveň treba ešte viac prehĺbiť spoluprácu medzi európskymi a štátnymi inštitúciami.

---

²¹⁷ Áno a nie Jána Čarnogurského v rozhovore s Ivou Kernou. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2015, s. 163.

5. Slovenské predsedníctvo v rade Európskej únie jeho priority konfrontované s realitou

Monika Himpánová²¹⁸

Slovenská republika prevzala 1. júla 2016 od Holandska svoje prvé predsedníctvo²¹⁹ v Rade EÚ. Na jej čele stála do konca decembra. V januári 2017 Slovensko vystriedala Malta, krajina, ktorá dotvára predsednícke trio.

V teoretickej rovine predsedníctvo Rady EÚ rotuje medzi členskými štátmi EÚ každého pol roka počas ktorého vedie predsedajúca krajina zasadnutia Rady EÚ. V praktickej rovine to znamená, že slovenskí zástupcovia viedli rokovania o európskej legislatíve a aktuálnych politických otázkach. Ich hlavnou úlohou bolo hľadať kompromisy medzi členskými štátmi a rokovať s ostatnými inštitúciami, predovšetkým s Európskou komisiou a Európskym parlamentom.

Bratislava a jej blízke okolie sa stalo počas slovenského predsedníctva miestom neformálnych ministerských zasadnutí. Tie formálne sa uskutočnili v Bruseli a Luxemburgu. Ako uviedol minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák na bilančnej tlačovej konferencii 2. januára 2017, v Bratislave sa konalo 20 ministerských

---

²¹⁸Mgr. Monika, Himpánová, doktorand, Katedra politológie a eurázijských štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, monika.himpanova@gmail.com

²¹⁹ Predsedníctvo v Rade EÚ je rotujúce. Znamená to, že každých šesť mesiacov sa ho ujme iný členský štát EÚ s vlastným programom, ktorý sa ho usiluje po dobu pol roka naplniť. Predsednícka krajina vedie počas tohto obdobia všetky zasadnutia Rady EÚ prostredníctvom svojich rezortných ministrov, okrem Rady pre zahraničné veci. Tej z dôvodu zachovania kontinuity v zahraničnej politike predsedá Vysoký predstaviteľ zahraničnej a bezpečnostnej politiky a zároveň podpredseda Európskej komisie, v súčasnosti Federica Mogheriniová. Od Lisabonskej zmluvy (2009) sa zaviedli tzv. predsednícke triá – trojica členských krajín, ktorá si spoločne stanoví program na 18 mesiacov, počas ktorých budú predsedáť Rade EÚ a ktorý sa usilujú spoločne naplniť. Jednotlivé krajiny si potom stanovujú podrobnejší šesťmesačný program. Slovenská republika tvorila trio s Holandskom a Maltou.

podujatí, viac ako 180 podujatí na expertnej úrovni a k tomu šesť podujatí parlamentnej dimenzie. V bratislavskej Redute sa rokovalo 24 dní. „Okrem toho v Bruseli bolo 53 ministerských rád, ktorým predsedali naši ministri a bolo viac ako 1200 pracovných skupín, ktoré viedli naši diplomati. V Bratislave sa na podujatí predsedníctva zúčastnilo takmer 26.000 ľudí z toho 833 na ministerskej a vyššej úrovni, 1521 zahraničných novinárov. Mali sme 60 návštev z inštitúcií EÚ.“²²⁰ Do Bratislavy pricestovalo viac ako 700 delegácií zo 45 krajín sveta vrátane Spojených štátov amerických a Kanady.

Slovensko sa pred predsedníctvom zaviazalo, že náklady na neho nepresiahnu 70 miliónov eur, čo malo byť najmenej spomedzi štátov Vyšehradskej štvorky. Ešte pred začiatkom predsedníctva vtedajší hovorca rezortu diplomacie Peter Stano uviedol: „V roku 2014 sa z rozpočtu na predsedníctvo vyčerpalo 1,8 milióna eur, v roku 2015 to bolo 9 miliónov eur. V roku 2016 bolo k dátumu 23. júna 2016 v položke pre naše ministerstvo zatiaľ vyčerpaných 7,5 milióna eur.“²²¹ Pričom najväčší objem finančných prostriedkov vyčlenených na predsedníctvo sa čerpal počas jeho samotnej realizácie, teda v druhej polovici roka 2016. Slovensko nakoniec ušetrilo z rozpočtu viac ako 14 miliónov eur, pričom Česká republika minula dvakrát toľko ako slovenský plánovaný rozpočet a Poľsko o 50 miliónov eur viac.

Vláda SR priority predsedníctva schválila 30. júna, teda krátko pred jeho prevzatím. Dôvodom bolo referendum o vystúpení z EÚ, ktoré zorganizovalo Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska 23. júna 2016. Slovenská republika si síce nastavila dopredu svoje priority,

---

²²⁰ FICO: V rozpočte predsedníctva..., 2017

²²¹ Slovensko zaplatí za predsedníctvo...,2016

avšak ich oficiálnu podobu chcela schváliť až po zverejnení výsledku referenda. Najmä v prípade, ak by referendum bolo úspešné, čo sa aj stalo.²²²

Veľká Británia spustila proces odchodu z EÚ 29. marca 2017. Obavy majú predovšetkým finanční experti, ktorí tvrdia, že odchod bude najmä pre zmluvnú previazanosť v oblasti financií veľmi náročný. Situáciu skomplikovali i parlamentné voľby v Británii, v ktorých si premiérka Theresa Mayová chcela upevniť svoju pozíciu najmä pri rokovaní súvisiacich s brexitom. Napriek tomu, že voľby 8. júna 2017 oficiálne vyhrala, v parlamente stratila väčšinu. Neodstúpila, ale zostavila menšinovú vládu.

Podľa profesora politických vied Simona Hixa výsledky volieb naznačili, že voličom sa nepáči cesta, ktorou sa Veľká Británia uberá. *„Myslím si, že verejnosť povedala, že chceme opustiť EÚ, ale odmietajú víziu brexitu konzervatívcov. Chcú inú Britániu, veľkorysú spoločnosť, ktorá bude mieniť viac peňazí na verejnosť, možno tzv. soft brexit. Teda chcú odlišnú verziu odchodu krajiny z EÚ, od tej, ktorú navrhla Theresa Mayová.“*²²³. Rokovania o vystúpení by sa mali ukončiť v roku 2019.

Program slovenského predsedníctva v Rade EÚ pozostával z troch základných častí – vízie pre Európu, priority slovenského predsedníctva a formácie Rady. Predsedníctvo malo štyri základné priority: hospodársky silná Európa, moderný jednotný trh, udržateľná migračná a azylová politika

---

²²²Termin 30. jún nebol náhodný. Po úspešnom referende v Británii členské štáty čakal ešte summit v Bruseli, ktorý sa konal 28. a 29. júna. Slovenskú delegáciu viedol premiér Róbert Fico. Pred prebratím predsedníctva chcela vzniknutú situáciu - precedens a ďalšie kroky prediskutovať s predstaviteľmi ostatných členských štátov. Vôbec tu sa po prvýkrát objavil pojem Bratislavský summit, ktorý sa uskutočnil 16. septembra 2016. Jeho témou číslo jeden malo byť ďalšie smerovanie EÚ.

²²³ Voliči odmietli Mayovej...,2017

a globálne angažovaná Európa²²⁴. Vláda SR ich nakoniec oficiálne schválila deň pred prevzatím predsedníctva, pričom k uvedeným prioritám sa pridala ešte jedna – vysporiadanie sa s brexitom a teda budúcnosť EÚ.

Bývalý hovorca rezortu diplomacie Peter Stano pred jeho začiatkom bližšie špecifikoval vyššie uvedené priority: „*Slovensko bude počas predsedníctva podporovať prehlbovanie Hospodárskej a menovej únie, ktorá pomôže zvýšiť konkurencieschopnosť. Ďalšími dôležitými ekonomickými témami budú rokovania o rozpočte Únie na rok 2017 a budovanie Únie kapitálových trhov, čo má stimulovať tok investícií. V oblasti budovania digitálneho trhu sa Slovensko sústreďí predovšetkým na odstraňovanie bariér digitálnej ekonomiky, zjednodušenie využívania elektronických služieb, odstraňovanie prekážok pri prístupe k nim či pri elektronickom predaji a nákupe. V oblasti migrácie sa bude Slovenská republika zameriavať na ochranu vonkajších hraníc EÚ a na integritu schengenského priestoru*“²²⁵.

Už začiatkom októbra, kedy minister zahraničných vecí bilancoval počas slovenského predsedníctva považoval za dovtedy najviditeľnejšiu udalosť Bratislavský summit. Slovenský premiér Róbert Fico ho označil za diplomatický úspech. Schôdzka neformálneho charakteru mala EÚ opätovne spojiť. Lídri preto mali na nej diskutovať o otázkach, na ktorých sa dokážu zhodnúť. V Bratislave sa teda vyhli témam, akými sú povinné kvóty či sankcie voči Rusku. Skôr sa zamerali na ochranu vonkajších európskych hraníc, boj proti terorizmu, či na ekonomické a sociálne otázky.

Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska nemalo po prvýkrát na stretnutí svoje zastúpenie. „*Stretnutie Európskej rady sa nemôže konať bez pozvania členského štátu. My sme stále členmi so všetkými právami,*

---

²²⁴ Program predsedníctva...,2016

²²⁵ Experti budú počas predsedníctva...,2016

ktoré prináležia i ostatným členom EÚ. Čiže ak chcete riešiť problémy bez Britov, riešením je mať neformálne stretnutie, ktoré oficiálne nie je označené ako stretnutie EÚ.“ Vyhlásil to pred summitom na Slovensku Ian Bond, riaditeľ pre zahraničnú politiku londýnskeho think tanku Centra pre európsku reformu²²⁶.

Zo stretnutia vzišla tzv. Bratislavská deklarácia a Bratislavská cestovná mapa resp. bratislavský plán, ktorý mal určiť ďalšie smerovanie EÚ. *„Stretnutie v Bratislave sa odohráva v období, ktoré je pre náš európsky projekt kritické. Bratislavský samit 27 členských štátov sa venoval spoločnej analýze aktuálneho stavu Európskej únie a diskusiám o našej spoločnej budúcnosti. Hoci sa jedna krajina rozhodla vystúpiť, EÚ je pre nás ostatných naďalej absolútne potrebnou. Musíme zlepšiť vzájomnú komunikáciu: medzi členskými štátmi, s inštitúciami EÚ, ale najmä s občanmi. Naše rozhodnutia by mali byť jasnejšie. Hovoriť jasne a úprimne. Sústrediť sa na to, čo občania očakávajú a odvážne vzdorovať zjednodušujúcim riešeniam extrémnych a populistických politických síl“*²²⁷.

Bratislavská mapa je rozdelená na štyri časti: všeobecná analýza a cieľ, migrácia a vonkajšie hranice, vnútorná a vonkajšia bezpečnosť a hospodárky a sociálny rozvoj, mládež. Európski predstavitelia sa zhodli na tom, že otázky ako obavy ľudí z pociťovaného nedostatku kontroly a strach spojený s migráciou, terorizmom a ekonomickou a sociálnou neistotou musia byť v nadchádzajúcich mesiacoch prioritou. Deklarovali odhodlanosť nájsť spoločné riešenia aj v súvislosti s otázkami, v ktorých sa nezhodnú. Za aktuálnu prioritu označili potrebu ukázania jednoty a zabezpečenia politickej kontroly nad vývojom s cieľom vybudovať spoločnú budúcnosť. Európski predstavitelia sa zhodli taktiež na to, že je potrebné jasne formulovať, čo je

---

²²⁶ BOND: Bratislavský summit..., 2016

²²⁷ Bratislavská deklarácia...,2016

EÚ schopná urobiť, a čo by mali urobiť členské štáty, aby zabezpečili splnenie sľubov²²⁸.

V oblasti migrácie a vonkajších hraníc sa nesmú podľa nich opakovať nekontrolované toky roka 2015 a je potrebné ďalej znižovať počet neregulárnych migrantov, zabezpečiť úplnú kontrolu nad vonkajšími hranicami EÚ a vrátiť sa k schengenskému priestoru. V konkrétnych opatreniach deklarovali pokračujúcu podporu krajinám západného Balkánu. Z dlhodobého hľadiska pokračovať v práci na dosiahnutí širšieho konsenzu v rámci EÚ, pokiaľ ide o migračnú politiku a to vrátane otázky, ako v budúcnosti uplatňovať zásady zodpovednosti a solidarity²²⁹.

V oblasti vnútornej a vonkajšej bezpečnosti sa európski lídri zhodli na tom, aby robili všetko potrebné na podporu členských štátov pri zaisťovaní vnútornej bezpečnosti a v boji proti terorizmu prostredníctvom zintenzívnenia spolupráce a výmeny informácií medzi bezpečnostnými službami členských štátov. Zároveň sa zaviazali prijať potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa každá osoba, ktorá prechádza vonkajšími hranicami Únie, preverila na základe údajov z príslušných databáz, ktoré musia byť prepojené. Závazky sa týkali i zriadenia európskeho systému cestovných informácií a povolení (ETIAS), prostredníctvom ktorého sa umožnia vykonávať kontroly vopred a v prípade potreby sa zamietne vstup osobám oslobodeným od vízovej povinnosti²³⁰.

V oblasti vonkajšej bezpečnosti a obrany sa zaviazali posilňovať spoluprácu EÚ okamžitým začatím vykonávania spoločného vyhlásenia s NATO a v oblasti hospodárskeho a sociálneho rozvoja, mládež sa zaviazali vytvoriť

---

²²⁸ Bratislavská deklarácia...,2016

²²⁹ Bratislavská deklarácia...,2016

²³⁰ Bratislavská deklarácia...,2016

sľubnú hospodársku budúcnosť pre všetkých a poskytovať lepšie príležitosti mladým ľuďom. V budúcich krokoch sa zaviazali posilniť mechanizmus preskúmania vykonávania prijatých rozhodnutí a k tomu, že členské štáty a inštitúcie by mali medzi sebou lojálne spolupracovať a komunikovať²³¹.

Vedúci európski predstavitelia zvyšných 27 členských štátov sa neformálne stretli na začiatku februára 2017 v maltskej Vallette, kde prijali tzv. maltskú deklaráciu, ktorá obsahuje opatrenia na zníženie migračných tokov z Afriky. Následne v marci pri príležitosti 60. osláv podpísania Rímskych zmlúv v Ríme zavŕšili proces naštartovaný v Bratislave.

Rímska deklarácia podpísaná 25. marca 2017 predstaviteľmi členských štátov EÚ zhodnotila 60 predchádzajúcich rokov pôsobenia európskeho projektu. *„Pred šesťdesiatimi rokmi, keď sme sa zotavili z tragédie dvoch svetových vojen, sme prijali rozhodnutie, že sa spojíme a vybudujeme náš kontinent znovu – z jeho popola. Vytvorili sme jedinečnú Úniu so spoločnými inštitúciami a pevnými hodnotami, spoločenstvo mieru, slobody, demokracie, ľudských práv a právneho štátu, vybudovali sme významnú hospodársku mocnosť s neporovnateľnou úrovňou sociálnej ochrany a blahobytu. Na začiatku bola európska jednota snom malej skupiny ľudí, no časom sa stala nádejou pre mnohých. A neskôr sa Európa stala znovu jednotnou. Dnes sme jednotní a silnejší: stovky miliónov ľudí v celej Európe využívajú výhody života v rozšírenej Únii, ktorá preklenula to, čo nás v minulosti rozdeľovalo.“*²³²

Lídri v deklarácii sa zaviazali, že v nasledujúcich desiatich rokoch chcú bezpečnú, prosperujúcu, konkurencieschopnú, udržateľnú a sociálne zodpovednú Úniu s cieľom byť kľúčovým globálnym hráčom, ktorý má

---

²³¹ Bratislavská deklarácia...,2016

²³² Rímska deklarácia, 2017

záujem ovplyvňovať medzinárodnopolitické dianie, Úniu, ktorá dáva nové príležitosti občanom a ktorá zároveň zostane otvorená pre európske štáty rešpektujúce a podporujúce európske hodnoty. V Rímskom programe deklarovali, že budú pracovať na tom, aby bola Európa bezpečná, prosperujúca a udržateľná, sociálna a Európa so silnejším postavením na globálnej scéne.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR²³³ ako koordinátor a gestor predsedníctva zaradilo medzi najvýznamnejšie dosiahnuté úspechy slovenského predsedníctva Bratislavský summit, dohodu o rozpočte na rok 2017, geoblocking, ratifikáciu Parížskej dohody, zrušenie roamingu, otvorenie prístupových kapitol č. 23 o súdnictve a základných právach a č. 24 o spravodlivosti, slobode a bezpečnosti so Srbskom, ďalšie otvorené kapitoly s Čiernou Horou, vízovú liberalizáciu s Gruzínskom a predstavenie konceptu efektívnej solidarity.²³⁴

Ministerstvo obrany SR

Priority: Ministerstvo obrany SR deklarovalo ako prioritu rezortu podporu efektívnej spolupráce v oblasti Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ. „*Hlavnými témami z pohľadu rezortu obrany sú Globálna stratégia EÚ pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku a rozpracovanie implikácií tohto dokumentu v oblasti obrany.*“²³⁵ Ďalej sa rezort obrany mal zamerať

---

²³³Ministerstvá sú zoradené na základe toho, v akom poradí odpovedali na žiadosť o poskytnutie informácie o ich participácii na predsedníctve.

²³⁴Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR malo počas predsedníctva špecifické postavenie. Ako jeho hlavný koordinátor zabezpečovalo priebeh predsedníctva ako na Slovensku počas neformálnych stretnutí predstaviteľov, tak i v Bruseli prostredníctvom posilneného diplomatického aparátu na slovenskom zastupiteľskom úrade. Práve toto bol jediný rezort, ktorý nevedel zahraničnú radu. Dôvodom je zachovanie politickej kontinuity a to aj v prípade, ak Rade EÚ predsedajú menšie členské štáty, aby boli schopné konať v prípade potreby a nestretli sa s ich nerešpektovaním zo strany veľkých členských štátov. Je však pravdou, že práve toto je oblasť, za ktorú EÚ čelí kritike pre jej neflexibilitu.

²³⁵ Prioritou rezortu obrany...,2016

na dlhodobú podporu spolupráce EÚ so štátmi západného Balkánu a Východného partnerstva, ako aj s medzinárodnými organizáciami, najmä OSN a NATO.

Výsledky: Rezort dosiahol podpísanie spoločnej deklarácie NATO a EÚ o spolupráci. Zorganizoval tri odborné konferencie za účasti medzinárodných expertov, vrátane predstaviteľov EÚ a NATO. Slovensko sa počas neformálneho rokovania ministrov obrany EÚ v Bratislave stalo členom Zvereneckého fondu Východného partnerstva pre zapojenie týchto štátov do aktivít Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ²³⁶.

Za kľúčovú agendu počas slovenského predsedníctva rezort považoval otázku implementácie Európskej globálnej stratégie pre zahraničné veci a bezpečnosť (EUGS). Táto téma bola tiež súčasťou neformálneho rokovania ministrov obrany v Bratislave, k čomu ministerstvo pripravilo konferenciu k implementácii EUGS v oblasti obrany. V nadväznosti na to pripravila Európska služba pre vonkajšiu činnosť pod vedením vysokej predstaviteľky Implementačný plán pre obranu a bezpečnosť. K tomu boli stanovené konkrétne termíny pre ďalšie kroky, a zároveň sa každoročne pripraví správa vysokej predstaviteľky o stave implementácie. Zo štatistického hľadiska rezort nasadil počas predsedníctva viac ako 4500 profesionálnych vojakov²³⁷.

Ministerstvo hospodárstva SR

Priority: V oblasti spoločnej obchodnej politiky rezort hospodárstva pred začatím slovenského predsedníctva deklaroval za prioritu ukončenie schvaľovacích procesov a prípravu k podpisu Komplexnej dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Kanadou (CETA), rokovania o Transatlantickom

---

²³⁶ Ozbrojené sily nasadili..., 2017

²³⁷ Ozbrojené sily nasadili..., 2017

obchodnom a investičnom partnerstve medzi EÚ a USA (TTIP), ako aj diskusia o udelení štatútu trhovej ekonomiky Číne²³⁸.

V oblasti energetiky stanovoval rezort za prioritu Energetickú úniu a v rámci nej otázky energetickej bezpečnosti. Za kľúčové rezort považoval prepojenie energetiky a životného prostredia v nadväznosti na klimaticko-energetický balíček 2030, ktorý poskytuje rámec pre napĺňanie cieľov. Európska únia si ich stanovila pre zníženie emisií skleníkových plynov o 40 percent, zvýšenie energetickej efektívnosti o 27 percent a zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov na úroveň 27 percent. Cez transformáciu energetického systému chcel rezort smerovať k nízko-uhlíkovému hospodárstvu²³⁹. Pozornosť chcel rezort venovať aj implementácii opatrení v rámci stratégie jednotného trhu, najmä opatreniam pre stratégiu Jednotný digitálny trh. V tejto súvislosti chcel nadviazať na národnú koncepciu Inteligentného priemyslu. Za nemenej dôležitú tému považoval zlepšovanie podnikateľského prostredia a posilňovanie priemyselnej konkurencieschopnosti aj prostredníctvom digitalizácie európskeho priemyslu. V oblasti ochrany spotrebiteľa deklaroval zvýšenie jeho ochrany na digitálnom jednotnom trhu²⁴⁰.

Výsledky: *„Podarilo sa uzatvoriť obchodnú dohodu s Kanadou CETA a Ekvádorom, dosiahli sme modernizáciu ochranných nástrojov obchodnej politiky proti dumpingovým lacným cenám zo zahraničia, odbúranie neoprávneného geoblockingu²⁴¹ pri elektronickom obchode a väčšiu rovnoprávnosť pri nakupovaní cez internet pre členské štáty.“²⁴²*

---

²³⁸ Prioritou predsedníctva rezortu hospodárstva...,2016

²³⁹ Prioritou predsedníctva rezortu hospodárstva...,2016

²⁴⁰ Prioritou predsedníctva rezortu hospodárstva...,2016

²⁴¹ V prípade geoblockingu ide o blokovanie služieb pre zákazníkov na internete na základe polohy. To znamená, že ak si zákazník zo Slovenska prehliada nejakú internetovú stránku, na základe overenia jeho IP adresy sa mu zobrazí obsah určený pre krajinu, v ktorej

V oblasti energetiky sa pod slovenským vedením podarilo dosiahnuť dohodu o bezpečnosti dodávok plynu a spolupráce jednotlivých krajín v prípade problémov. Okrem toho, že minister hospodárstva viedol tri rôzne rady ministrov (pre energetiku, konkurencieschopnosť a obchod) na piatich rokovaniach, v Bratislave rezort zorganizoval tri rokovania na najvyššej úrovni a 13 pracovných podujatí a stretnutí²⁴³.

Ministerstvo spravodlivosti SR

Priority: Rezort spravodlivosti počas slovenského predsedníctva v Rade EÚ deklaroval pokračovanie v rokovaniach o novele európskeho systému prepojenia trestných registrov (tzv. ECRIS). *„Po teroristických útokoch v Paríži z decembra 2015 patrí boj proti cezhraničnej trestnej činnosti a terorizmu medzi priority Európskej komisie s cieľom zvýšiť bezpečnosť v EÚ. Preto sa usiluje o rozšírenie využitia existujúceho elektronického systému výmeny informácií z trestných registrov (ECRIS) o predchádzajúcich odsúdeniach aj na štátnych príslušníkov tretích krajín.“*²⁴⁴

Ministerstvo považovalo za dôležitý návrh v oblasti trestného práva aj návrh nariadenia o zriadení Úradu európskeho prokurátora, ktorý mal prispieť k lepšiemu stíhaniu trestných činov vo vzťahu k finančným záujmom EÚ. Návrhy dvoch smerníc v oblasti občianskeho práva mali zlepšiť právnu úpravu týkajúcu sa online predaja a digitálneho obsahu. *„Cieľom prvého návrhu je zjednodušiť prístup našich občanov k online nákupom z iných členských štátov a súčasne zjednodušiť prístup k slovenským online obchodom zo zahraničia. Druhý návrh by mal vyjasniť pravidlá pri dodávaní*

---

sa nachádza. Slovensko sa počas predsedníctva usilovalo o odstránenie tohto blokovania na základe geografickej polohy. Teda mali by sa zrovnoprávniť ponuky pre všetky členské štáty EÚ. Rovnaká iniciatíva sa spustila aj v prípade rozdielnej kvality potravín pre rôzne členské štáty. Iniciatívu pre vyjednávanie s EÚ o zjednotení viedol slovenský premiér Róbert Fico.

²⁴² Rezort hospodárstva uzatvoril...,2017)

²⁴³ Rezort hospodárstva uzatvoril...,2017)

²⁴⁴ Na predsedníckom stole bude...2016

digitálneho obsahu, ktorého regulácia vo väčšine členských štátov v súčasnosti chýba.“²⁴⁵

Výsledky: Slovensku sa v Rade EÚ podaril prelom v rokovaníach o návrhu smernice o ochrane finančných záujmov EÚ prostredníctvom trestného práva. *„Do návrhu sa začlenili podvody s DPH, vďaka čomu sa podarilo dosiahnuť predbežnú politickú dohodu s Európskym parlamentom.*“²⁴⁶

Pod vedením Slovenska sa podarilo sfinalizovať text nariadenia, ktorý by predstavoval základ pre zriadenie Európskej prokuratúry. V oblasti trestného práva dosiahli politickú dohodu s Európskym parlamentom na návrhu smernice o boji proti terorizmu, ktorá posilní trestný rámec s cieľom reagovať na vyvíjajúcu sa teroristickú hrozbu a jej aktuálne formy. V oblasti občianskeho práva sa viedli rokovania aj s IT expertmi o návrhu smernice o dodávaní digitálneho obsahu. *„Pokiaľ ide o prepracované znenie nariadenia Brusel IIa, podarilo sa nám sfinalizovať prvé kolo diskusií k prvým trom kapitolám, ktoré medzi iným upravujú aj otázku medzinárodných únosov detí a podarilo sa otvoriť rokovania k štvrtej kapitole, ktorá upravuje otázky uznávania a výkonu rozhodnutí.*“²⁴⁷

V oblasti elektronickej justície sa dosiahol pokrok v technických diskusiách o problematike trestnej justície v kybernetickom priestore, a to osobitne v otázke elektronických dôkazov a problematike šifrovania z hľadiska potrieb orgánov činných v trestnom konaní²⁴⁸.

---

²⁴⁵ Na predsedníckom stole bude...2016

²⁴⁶ Rezort spravodlivosti sa zameral na..., 2017

²⁴⁷ Rezort spravodlivosti sa zameral na..., 2017

²⁴⁸ Rezort spravodlivosti sa zameral na..., 2017

Ministerstvo financií SR

Priority: Ministerstvo financií SR pred predsedníctvom avizovalo záujem pokračovať v prehlbovaní integrácie Hospodárskej a menovej únie (eurozóna). Rezort považoval za svoje hlavné priority taktiež dobudovanie projektu bankovej únie a pokrok v projekte Únie kapitálových trhov, boj proti daňovým únikom, podvodom a problém daňovej konkurencie medzi členskými krajinami EÚ, rozpočet EÚ a viacročný finančný rámec pre roky 2014-2020²⁴⁹.

Výsledky: Kľúčovými prioritami rezortu financií počas slovenského predsedníctva bolo prehlbovanie eurozóny, dobudovanie projektu bankovej únie, boj proti daňovým podvodom, rozpočet EÚ a viacročný finančný rámec pre roky 2014 až 2020. „*Slovenské predsedníctvo dosiahlo dohodu medzi členskými štátmi EÚ na predĺžení živnosti Európskeho fondu pre strategické investície do roku 2020 a zvýšení jeho investičného cieľa z pôvodných 315 miliárd eur až na 500 miliárd eur.*“²⁵⁰

V oblasti prehlbovania integrácie Hospodárskej a menovej únie vytvorilo priestor na diskusiu medzi členskými štátmi o potrebe dobudovania eurozóny, pričom diskusia sa zamerala na možné formy fiškálnej kapacity, ktorá by pomáhala tlmiť makroekonomické šoky. Ďalej v oblasti budovania Únie kapitálových trhov sa mu podarilo dosiahnuť dohodu s Európskym parlamentom na nariadení o prospektoch²⁵¹, i dohodu medzi členskými štátmi o európskych fondoch rizikového kapitálu a európskych fondoch sociálneho podnikania. V novembri uzavrelo i politickú dohodu

---

²⁴⁹ Rezort financií sa zamerá...,2017

²⁵⁰ Rezort financií sa zamerá...,2017

²⁵¹ Prospekt je akýsi životopis firmy, ktorá chce vstúpiť na kapitálové trhy alebo získať investora, napríklad emisiou dlhopisu.

s Európskym parlamentom o princípoch budúceho fungovania Fondov peňažného trhu v EÚ, ktoré sa nazývajú aj tieňové bankovníctvo²⁵².

V oblasti boja proti daňovým podvodom sa dosiahla jednohlasná dohoda na záveroch Rady ECOFIN²⁵³ o kritériách a procese vedúcemu k vytvoreniu európskeho zoznamu nespolupracujúcich daňových jurisdikcií, tzv. daňový blacklist. *"V nadväznosti na tzv. Panama Papers sa podarilo slovenskému predsedníctvu schváliť novelu smernice o administratívnej spolupráci, na základe ktorej budú mať daňové orgány prístup k informáciám o praní špinavých peňazí. Na záver predsedníctva sa podarilo dosiahnuť dohodu členských štátov o prevencii prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, ktorá obmedzuje možnosti legalizácie príjmov z trestnej činnosti a vykonávanie daňových podvodov, čo by malo zasiahnuť finančné zdroje teroristických organizácií. Nová legislatíva konkrétne posilňuje právomoci finančných spravodajských jednotiek v EÚ a zjednodušuje ich cezhraničnú spoluprácu a vzájomnú výmenu informácií. Tiež sprísňuje podmienky na využívanie alternatívnych platobných nástrojov – anonymné využívanie týchto nástrojov sa po novom výrazne obmedzuje."*²⁵⁴

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka

Priority: V oblasti poľnohospodárstva si Slovensko stanovilo tri hlavné priority – postavenie poľnohospodárov v potravinovom dodávateľskom reťazci, zjednodušenie spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a udržateľné hospodárenie v lesoch²⁵⁵.

Výsledky: Po skončení slovenského predsedníctva v Rade EÚ už rezort deklaroval, že medzi najväčšie jeho priority patrila snaha o posilnenie

---

²⁵² Rezort financií sa zameral...,2017

²⁵³ ECOFIN – Rada pre hospodárske a finančné záležitosti.

²⁵⁴ Rezort financií sa zameral...,2017

²⁵⁵ Agrozort sa zameral...,2017

postavenia poľnohospodára v potravinovom dodávateľskom reťazci, boj proti nekalým obchodným praktikám a taktiež rybárska politika. Na poslednom zasadnutí Rady pre poľnohospodárstvo a rybárstvo v decembri 2016 sa slovenskej agrárnej diplomacii podarilo dosiahnuť prijatie záverov Rady o posilnení postavenia poľnohospodárov v potravinovom dodávateľskom reťazci a boji proti nekalým obchodným praktikám. Po šiestich rokoch sa schválili kvóty pre hlbokomorský rybolov jednohlasne, pripravili sa a prijali spoločné pozície EÚ na zasadnutia medzivládnych multilaterálnych organizácií a zaujal sa jednoznačný postoj k aktuálnemu vývoju v medzinárodnom dialógu o lesoch. *„Témou implementácie stratégie EÚ pre lesy sa zaoberali generálni riaditelia zodpovední za lesy v EÚ na neformálnom zasadnutí v Bratislave v novembri. Na záver prijali tzv. Bratislavskú deklaráciu o lesoch, ktorej ambíciou je usmernenie procesu ďalšej implementácie stratégie.“*²⁵⁶

Ministerstvo vnútra SR

Priority: Rezort vnútra si pred začiatkom predsedníctva stanovil potrebu dosiahnuť pokrok vo všetkých témach – od azylu, cez pracovnú migráciu až po boj proti terorizmu. Pozornosť bude venovať i otázke ochrany vonkajších hraníc a s tým súvisiacej integrity schengenského priestoru. *„Viacere z týchto tém hlboko rozdeľujú členské štáty. Úlohou predsedníctva bude viesť diskusie tak, aby práca Rady viedla k pokroku, nie k rozkolom, to je prvá priorita.“*²⁵⁷

Výsledky: Ministerstvo vnútra SR patrilo k tým rezortom, ktoré boli po skončení slovenského predsedníctva najviac kritizované za nedostatočné pokroky. Konkrétne išlo o oblasť migrácie. V poskytnutom bilancovaní predsedníctva sa zameriavalo skôr na štatistické údaje a oblasť bezpečnosti.

---

²⁵⁶ Agrozrezort sa zameral...,2017

²⁵⁷ Na predsedníckom stole rezortu...2016

Zdôraznilo, že rezort vnútra mal na starosti bezpečnosť všetkých predsedníckych podujatí, ktoré sa konali na Slovensku - viac ako 200 podujatí, na bezpečnosť dozeralo viac ako 8000 policajtov, 1773 vojakov, 130 vojenských policajtov a 281 hasičov. K oblasti migrácie sa v oficiálnom stanovisku nevyjadřili.

Mnohí odborníci a politickí predstavitelia vrátane europoslancu Ivana Štefana uviedli, že rezort vnútra počas predsedníctva je zlyhaním ministra vnútra, v danej oblasti sa podľa neho nepodarili očakávané pokroky. Minister zahraničných vecí počas rozhovoru pri bilancovaní predsedníctva nesúhlasil s daným tvrdením. *„Migračná téma je ťažká, zložitá a náročná. Jednoznačným úspechom nášho predsedníctva je, že 6. októbra začala fungovať Európska pohraničná a pobrežná stráž. Dnes je tam 1500 ľudí, dôstojníkov pripravených na dodatočné nasadenie. Je to jeden z dôležitých elementov obrany vonkajších hraníc. Rozbehli sme tému, ktorú sme označili ako efektívna solidarita. To znamená udržateľnejšiu a funkčnejšiu alternatívu oproti tomu, čo sa nám Únia snažila nanútiť minulý rok (pozn. autora 2015) – mechanické prerozdeľovanie migrantov na základe kvót, o ktorom sme od začiatku hovorili, že to nie je správne a nie je to ani funkčné. Prišli sme s konceptom, ktorý hovorí po prvé, že je to spoločný problém a všetci sa musíme podieľať na jeho riešení, ale po druhé, urobme to tak, aby každá krajina prispela spôsobom, ktorý je pre ňu najefektívnejší. Hovoriť o zlyhaní je buď zarážajúca nevedomosť, alebo hrubé zavádzanie.“*²⁵⁸

Ministerstvo zdravotníctva SR

Priority: Rezort zdravotníctva označil za ambíciu počas slovenského predsedníctva pokračovať v politickej diskusii v oblasti antibakteriálnej

---

²⁵⁸ LAJČÁK, M.: Ak sa urobila...,2016

rezistencie, ktorá súvisí s vysokou spotrebou antibiotík v humánnej medicíne, či v živočíšnej výrobe. *„Slovenské predsedníctvo bude viesť politickú diskusiu na pôde Rady aj v problematike tuberkulózy v Európe, a to z hľadiska liečby, multirezistencie a očkovania. V oblasti chronických neprenosných ochorení je cieľom rezortu zvýšiť význam ich prevencie podporovaním zdravého životného štýlu.“*²⁵⁹

Výsledky: Ministerstvo zdravotníctva SR zorganizovalo počas predsedníctva tri konferencie so zameraním na chronické neprenosné ochorenia a zdravý životný štýl, nedostatok liekov a Alzheimerovu chorobu. Z neformálneho zasadnutia ministrov zdravotníctva členských štátov EÚ pod vedením Tomáša Druckera vyplynulo, že v súvislosti s nedostatkom liekov by mali členské štáty posúdiť, či pravidlá voľného pohybu tovaru majú mať naďalej prednosť pred ochranou verejného zdravia. *„Rezort zdravotníctva zorganizoval aj Spoločné zasadnutie lekárskejších, ošetrovateľských a zubárskych expertov, ktoré bolo zamerané na systém zdravotnej starostlivosti a špecifiká kúpeľnej starostlivosti“*²⁶⁰.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Priority: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR považovalo počas slovenského predsedníctva za kľúčovú tému zamestnanosť a prosperitu. Tému si vybralo v nadväznosti na dôsledky nedávnej hospodárskej krízy, ktorá spôsobila nárast nezamestnanosti. Ministerstvo preto malo v záujme predstaviť nové opatrenia na podporu zamestnanosti. *„Zvýšenú pozornosť bude rezort venovať aj podpore dôstojnej práce. Presadzovať budeme vyvážený prístup, ktorý zamedzí zneužívaniu sociálnych systémov, zabezpečí sociálnu ochranu pracovníkov a zachová ich voľný pohyb. Zmeriame sa aj*

---

²⁵⁹ Rezort zdravotníctva chce diskutovať..., 2016

²⁶⁰ Rezort zdravotníctva sa venoval...,2017

na boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu a podporu rovnosti zaobchádzania a rovnosti príležitostí.“²⁶¹

Výsledky: Po ukončení predsedníctva ministerstvo deklarovalo ako svoje hlavné priority boj s chudobou a sociálnym vylúčením, podporu dôstojnej práce a ochranu zdravia pracovníkov, voľný pohyb či podporu rovnosti zaobchádzania a rovnosti príležitostí. „*Významným príspevkom slovenského predsedníctva do diskusie o budúcnosti práce bolo júlové neformálne zasadnutie ministrov práce a sociálnych vecí v Bratislave, ktorého témou bola digitalizácia a starnutie populácie. Medzi závery tohto stretnutia patrí zhoda ministrov na tom, že prioritou by mali byť investície do kvalitného celoživotného vzdelávania či rekvalifikácií v prospech digitálnych zručností.*“²⁶²

V oblasti zdravia pracovníkov sa dosiahla všeobecná dohoda ministrov na formálnom zasadnutí Rady pre zamestnanosť, sociálnu politiku, zdravie a spotrebiteľské záležitosti v októbri. "Ministri sa zhodli na opatreniach potrebných na predchádzanie rizík spojených s vystavením karcinogénom a mutagénom pri práci. K mimoriadne aktuálnej téme bezpečnosti a zdravia pri práci zorganizovalo predsedníctvo aj tematickú konferenciu za účasti 30 krajín, ktorej predmetom boli trendy a spôsoby posilňovania povedomia o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci."²⁶³

Ministerstvo zorganizovalo i konferenciu o zosúladení pracovného a rodinného života v meniacej sa spoločnosti a na prelome novembra a decembra konferenciu na tému „*Sociálna ekonomika ako kľúčový hráč v poskytovaní efektívnych odpovedí na súčasné spoločenské zmeny v EÚ a vo svete*“, pričom jej súčasťou bolo prijatie Bratislavskej deklarácie desiatich krajín EÚ na úrovni ministrov na podporu systému sociálnej

---

²⁶¹ Ambíciou rezortu práce..., 2016

²⁶² Rezort práce považoval...,2017

²⁶³ Rezort práce považoval...,2017

ekonomiky v členských krajinách. Pod vedením ministerstva v oblasti rovnosti zaobchádzania a rovnosti príležitostí sa prijali závery príslušnej rady o ženách a chudobe, ktorými ministri upozornili na zvýšené riziko chudoby u žien. V oblasti pracovnej mobility sa obnovili diskusie o návrhu revízie smernice o vysielaných pracovníkoch.

Ministerstvo životného prostredia SR

Priority: Ministerstvo životného prostredia SR sa malo záujem počas predsedníctva sústrediť najmä na vytvorenie podmienok pre postupný prechod spoločnosti na konkurencieschopné, zdrojovo efektívne a nízkouhlíkové hospodárstvo. V oblasti zmeny klímy si stanovilo, že implementuje rozhodnutie o znížení emisií skleníkových plynov do roku 2030 o 40 percent. Chcelo i nastoliť tému problematiky vôd s poukázaním na skúsenosti z dunajského regiónu, diskutovať o návrhu revízie schémy obchodovania s emisnými kvótami, rokovať o návrhu o sektoroch nezaradených do schémy obchodovania a návrhu o znížení emisií skleníkových plynov z využívania pôdy, zmeny využívania pôdy a lesného hospodárstva. Zároveň malo v úmysle nadviazať na prácu holandského predsedníctva v rokovaniach o legislatívnych návrhoch zmeny šiestich najvýznamnejších smerníc v odpadovom hospodárstve, návrhu rozhodnutia o ortuti a návrhu smernice o emisných stropoch. V rámci ochrany prírody a biodiverzity sa malo záujem venovať výsledkom hodnotenia efektívnosti smerníc o vtákoch a biotopoch²⁶⁴.

Výsledky: Počas slovenského predsedníctva sa v rámci envirorezortu podarilo ratifikovať Parížsku klimatickú dohodu. „*Slovensko reprezentovalo EÚ na štyroch veľkých konferenciách OSN. Rovnako sa podarilo prijať dodatok k Montrealskému protokolu o znižovaní spotreby fluorovaných*

---

²⁶⁴ SÓLYMOS: S ratifikáciou..., 2017

plynov či zavíšiť rokovania s Európskym parlamentom o návrhu nariadenia o ortuti.“²⁶⁵

Ministerstvo kultúry SR

Priority: Ministerstvo kultúry SR deklarovalo ako svoje priority počas slovenského predsedníctva v Rade EÚ oblasť audiovizízie, v ktorej sa malo v úmysle zamerať predovšetkým na revíziu smernice o audiovizuálnych mediálnych službách ako súčasť stratégie pre jednotný digitálny trh, na autorské právo, kde sa malo záujem venovať nariadeniu o cezhraničnej prenosnosti online obsahových služieb a na kultúru²⁶⁶.

Výsledky: I po ukončení slovenského predsedníctva rezort kultúry i naďalej deklaroval za svoje ciele oblasť audiovizízie, kultúry a autorského práva. *„V oblasti audiovizízie bol prioritou predsedníctva návrh revízie smernice o audiovizuálnych mediálnych službách. Počas neho prebiehalo detailné preskúvanie celého textu na úrovni pracovných skupín a rezort k tejto téme zorganizoval v septembri v Bratislave aj Medzinárodnú odbornú konferenciu s názvom Ochrana maloletých – Regulačné konvergencie.*“²⁶⁷

V oblasti reformy autorského práva usporiadalo ministerstvo s Úradom priemyselného vlastníctva SR odbornú konferenciu medzinárodného charakteru. Začali sa diskusie na úrovni pracovných skupín a vytvorili sa dva kompromisné návrhy k implementácii tzv. Marakéšskej zmluvy Svetovej organizácie duševného vlastníctva o uľahčení prístupu k uverejneným dielam pre osoby nevidiace, zrakovo postihnuté alebo postihnuté poruchou čítania do právneho rámca EÚ. *„Rada v oblasti kultúry podporila návrh rozhodnutia Európskeho parlamentu o rozšírení projektu Európskych hlavných miest kultúry na roky 2020 až 2033 o Nórsko, Island*

---

²⁶⁵ SÓLYMOS, L.: S ratifikáciou..., 2017

²⁶⁶ Predsedníckymi prioritami...,2016

²⁶⁷ Prioritami rezortu kultúry..., 2017

a Lichtenštajnsko. Prioritou v oblasti kultúry bol návrh rozhodnutia Európskeho parlamentu z 30. augusta 2016 o Európskom roku kultúrneho dedičstva (2018), ktorý sa zameriava na zlepšenie informovanosti o kultúrnom dedičstve, podporuje možnosti spoločných osláv významných udalostí, pričom zdôrazňuje úlohu EÚ pri podpore spoločných riešení.²⁶⁸

Ministerstvo dopravy a výstavby SR

Priority: Ministerstvo dopravy a výstavby SR avizovalo pred začiatkom slovenského predsedníctva ako jednu z hlavných priorít v oblasti leteckej dopravy revíziu existujúceho nariadenia o spoločných pravidlách v oblasti civilného letectva a Európskej agentúre pre bezpečnosť civilného letectva. „Zámerom tohto nariadenia je dosiahnuť zlepšenie výkonnosti, konkurencieschopnosti a bezpečnosti európskeho leteckého sektora, ako aj ochrany životného prostredia,“ pričom návrh zároveň po prvýkrát sa mal venovať aj otázke diaľkovo ovládaných bezpilotných lietadiel – dronov, pre ktoré zatiaľ v Európe neboli vytvorené pravidlá²⁶⁹.

V oblasti cestnej dopravy malo ministerstvo záujem sa zamerať na vodičov nákladnej a osobnej dopravy prostredníctvom revízie smernice o základnej kvalifikácii a pravidelnom výcviku menovaných vodičov. V oblasti telekomunikácie bolo prioritou vytvorenie Jednotného digitálneho trhu. Závazkom bolo i odstránenie digitálnych bariér v podobe zrušenia roamingových poplatkov.

Výsledky: Za jeden z najvýraznejších pokrokov sa považuje úprava pravidiel v oblasti civilného letectva na ktorej sa dohodli všetky členské štáty jednohlasne. Išlo o revíziu nariadenia o Európskej agentúre pre bezpečnosť civilného letectva, kde sa podarilo prijať prvé celoeurópske bezpečnostné pravidlá pre drony (civilné bezpilotné lietadlá). „V rámci

---

²⁶⁸ Prioritami rezortu kultúry..., 2017

²⁶⁹ Priority rezortu...,2016

telekomunikácii sa počas predsedníctva podarilo prijať dohodu medzi členskými štátmi, ktorá je dôležitým krokom na ceste k zrušeniu veľkoobchodných roamingových poplatkov od 15. júna 2017. ²⁷⁰

V oblasti telekomunikácie a dátových aplikácií a služieb sa uskutočnila i dohoda o uvoľnení ultra vysokého frekvenčného pásma 700 MHz. Dosiahla sa taktiež dohoda k návrhu o bezpečnostných pravidlách a normách pre osobné lode. *„Slovenská republika koordinovala prijatie spoločnej pozície EÚ v súvislosti s 39. valným zhromaždením Medzinárodnej organizácie pre civilné letectvo, počas ktorého bola dosiahnutá dohoda o začlenení letectva do globálneho systému obchodovania s emisiami.* ²⁷¹

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

Priority: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pred začiatkom slovenského predsedníctva deklarovalo ako svoje priority zameranie sa na podporu a rozvoj talentu. V oblasti vzdelávania mali v úmysle nadviazať na ciele strategickej iniciatívy *„Nový program v oblasti zručností pre Európu, pod hlavičkou ktorej sa budeme venovať podpore zručností nevyhnutných nielen pre zvyšovanie zamestnateľnosti, mobility, konkurencieschopnosti, ale aj kompetencií nevyhnutných pre život a aktívnu participáciu v spoločnosti* ²⁷². Zamerat' sa mali taktiež na agendu modernizácie vysokoškolského vzdelávania a digitálnym zručnostiam. V boji proti extrémizmu označili za kľúčovú súčasť predchádzanie radikalizácii a taktiež inkluzívne vzdelávanie. V oblasti mládeže malo záujem slovenské predsedníctvo iniciovať prijatie záverov Rady s názvom

---

²⁷⁰ Rezort dopravy...,2017

²⁷¹ Rezort dopravy...,2017

²⁷² Priority ministerstva školstva...,2016

„Nové prístupy v práci s mládežou v záujme rozvoja potenciálu mladých ľudí“²⁷³.

V októbri avizovali Európsku konferenciu mládeže v Košiciach. *„Výstupom z konferencie budú odporúčania, ktoré budú prediskutované na zasadnutí Rady pre mládež. Na konferenciu bude nadväzovať zasadnutie generálnych riaditeľov pre mládež, ktorého ústrednou témou bude podpora a rozvoj talentu mladých ľudí. Počas stretnutia plánuje Európska komisia vyvolať diskusiu na tému priorít pre novú Stratégiu EÚ pre mládež na roky 2019 - 2027.“²⁷⁴*

V oblasti športu sa zamerali na športovú diplomáciu a vzdelávanie v športe a jeho prostredníctvom. V oblasti výskumu sa zamerali na opatrenia na podporu mladých výskumníkov, zvýšenie atraktivity vedeckej kariéry a posilnenie investícií do ľudského potenciálu vo výskume a vývoji. *„Ďalšou prioritou bude téma rozvoja európskeho výskumného, vývojového a inovačného ekosystému inovatívnych malých a stredných podnikov, v rámci ktorej sa zameriame na možnosti zlepšenia rámcových podmienok pre výskumníkov EÚ, a to najmä z pohľadu start-upov, rýchlo rastúcich, inovatívnych malých a stredných podnikov.“²⁷⁵* Predmetom záujmu bude i oblasť vesmíru, kde deklarovali záujem pokračovať v agende novej úrovne vzťahov medzi EÚ a Európskou vesmírnou agentúrou.

Výsledky: Pod vedením Slovenska schválila Rada EÚ podporu mladých výskumníkov vrátane Bratislavskej deklarácie. Na neformálnom stretnutí sa zhodli na tom, že Európa bude potrebovať do roku 2020 milión nových výskumníkov. Dokument rieši podporu rozvoja kariéry mladých výskumníkov. Okrem toho zorganizoval rezort a viedol neformálne

---

²⁷³ Priority ministerstva školstva...,2016

²⁷⁴ Priority ministerstva školstva...,2016

²⁷⁵ Priority ministerstva školstva...,2016

podujatie a konferencie ako na Slovensku, tak aj príslušné Rady EÚ v Bruseli.

Slovenská republika má za sebou prvé historické predsedníctvo v Rade EÚ. Od januára si ho prevzala Malta, ktorá zároveň uzavrela predsednícke trio. Možno na základe uvedeného konštatovať, že najväčšiu kritiku zo strany politikov a odborníkov si vyslúžil rezort vnútra za agendu migrácie, kde sa podľa nich neuskutočnil požadovaný pokrok. Za najväčší respektíve najviditeľnejší úspech označili poprední predstavitelia slovenského predsedníctva na čele s premiérom Róbertom Ficom Bratislavský summit, ktorý mal odštartovať tzv. bratislavský proces. Faktom je, že si vyžiadal pozornosť i v zahraničí a po niekoľkých rokoch sa opäť konal neformálny summit mimo Bruselu. Kritikmi tohto podujatia bola Veľká Británia, ktorá následne prostredníctvom svojej premiérky Theresy Mayovej vyhlásila, že si nepraje, aby sa štáty stretávali a prijímali rozhodnutia bez jej krajiny.

Pri bilancii predsedníctva sa zdôraznili i také úspechy ako napríklad odstránenie roamingu, či geoblocking, ktoré by však odborníci neprpisovali jednoznačne za úspech Slovenska, keďže rokovania boli potrebné naprieč naším predsedníctvom. Podľa politológa venujúceho sa medzinárodnej politike a diplomacii Jozefa Bátoru bolo slovenské predsedníctvo úspešné z hľadiska manažmentu a administratívno-technického zabezpečenia. Za úspešné ho považuje aj preto, lebo sa pred jeho samotným začiatkom dostalo do bezprecedentnej situácie na základe vývoja vo Veľkej Británii, Slovensko podľa neho v nej zohralo konštruktívnu úlohu. Za najväčšie úspechy považuje agendu rozširovania EÚ, dohodu v rámci ratifikácie Parížskej dohody o klimatických zmenách, vytvorenie Európskeho fondu pre trvalo udržateľný rozvoj určený pre krajiny subsaharskej Afriky a susedstva Únie, Bratislavskú deklaráciu. Na druhej strane v kritizovanej oblasti,

v migrácii má Slovensko podľa neho špecifický postoj. „Myslím si, že predsedníctvo túto otázku riešilo iba nepriamym spôsobom, pretože sa zameralo na dve základné otázky – na spoločnú ochranu hraníc, kde bola vytvorená Európska pohraničná a pobrežná stráž a na vytvorenie už spomínaného Európskeho fondu pre trvalo udržateľný rozvoj pre krajiny v susedstve a v subsaharskej Afrike, odkiaľ často prichádzajú migračné toky. Dôležité je, aby vytvoril a na seba naviazal ďalšie kapitálové zdroje, ktoré by vytvárali investície do infraštruktúr týchto krajín, a tak by sa tieto krajiny mohli dostať do lepšej ekonomickej kondície. To bol tiež dôležitý aspekt, ktorý sa nám podaril zvládnuť“²⁷⁶. Domnieva sa, že v tejto agende bolo Slovensko čestným sprostredkovateľom, pričom tvrdo nepresadzovalo vlastné vízie.

Splnomocnenec vlády pre slovenské predsedníctvo v Rade EÚ a štátny tajomník rezortu diplomacie Ivan Korčok po ukončení predsedníctva vyhlásil, že napriek kritike oblasti migrácie ju považuje za úspešnú, keďže sa Slovensku podarilo zmeniť myslenie jednotlivých štátov. Taktiež ocenil, že Slovensko oddelilo tému brexitu od ostatných tém. Vyzdvihol najmä to, že predsedníctvo so sebou prinieslo dva dôležité aspekty a to výsledky a skúsenosť. Dušan Chrenek zo Zastúpenia Európskej komisie v SR po predsedníctve uviedol, že Komisia vyjadrila spokojnosť so zvládnutím predsedníctva. Ocenila najmä summit v Bratislave, ratifikáciu klimatickej dohody, podpis obchodnej dohody s Kanadou, spustenie Európskej pobrežnej a pohraničnej stráže či pokroky v oblasti digitálneho trhu, či dohodu na rozpočte 2017²⁷⁷.

Europoslanci Monika Flašíková Beňová a už spomínaný Ivan Štefanec ocenili zvládnutie predsedníctva. Europoslankyňa vyzdvihla jeho

---

²⁷⁶ BÁTORA, J. : Slovenská vláda...,2017

²⁷⁷ KORČOK, I.: Obrana a bezpečnosť...,2016

pripravenosť, predsedníctvo však pokladá za byrokratický a administratívny proces a ten podľa nej Slovensko zvládlo excelentne. Europoslanec napriek uznaniu jeho zvládnutia videl rezervy v troch oblastiach – okrem už spomínanej oblasti migrácie i v spoločnej obrannej politike a vo finančnej oblasti. *„Do budúca je potrebné udržať európske nasadenie, lepšie vysvetľovať občanom, ale aj sústrediť sa na pre nich užitočné veci.“*²⁷⁸

Najbližšieho predsedníctva by sa Slovensko malo ujať v prvej polovici roka 2030. Napriek tomu, že ich poradie je stanovené na pol roka vopred, posúvali sa z dôvodu brexitu, keďže Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska malo predsedáť v druhej polovici roka 2017. Predsedníctvo namiesto neho prebralo Estónsko. EÚ sa však v súčasnosti zmieta v mnohých problémoch. Skloňujú sa rôzne vývojové cesty Únie. Podľa profesora medzinárodných vzťahov na Harvardovej univerzite Stephen M. Walta, by však EÚ v súčasnosti mala zredukovať svoje ambície na určitú úroveň. *„Ľudia si musia pamätať, že primárnym cieľom od začiatku fungovania Európskeho spoločenstva neskôr EÚ bolo dosiahnuť dve veci - posilniť ekonomickú prosperitu v Európe a eliminovať v rámci nej pravdepodobnosť vojny. Takže mier a prosperita. Ochrancovia EÚ majú záujem na tom, aby sa vytvorila európska identita, ktorá by mala prekonať národnú identitu. Teda, aby ľudia zmýšľali tak, že sú v prvom rade Európania a až potom Francúzi, Nemci, Dáni atď. Myslím si však, že toto sa v blízkej budúcnosti nestane. Ekonomická prosperita a posilnenie mieru sú dostatočne žiaducimi a ambicióznymi cieľmi pre súčasnosť.“*²⁷⁹

---

²⁷⁸ KORČOK, I.: Obrana a bezpečnosť...,2016

²⁷⁹ WALT, S. M.: USA...,2017

6. Migračná politika v kontexte národno-štátneho záujmu

Radoslav Štefančík²⁸⁰

Po niekoľkoročnom vákuu v oblasti debaty o medzinárodnej migrácii sa s utečeneckou vlnou, ktorá zasiahla Európu v roku 2015, začalo o tomto fenoméne diskutovať aj v podmienkach Slovenska, a to aj napriek tomu, že Slovenská republika, na rozdiel od štátov západnej Európy, nebola bezprostredne konfrontovaná so žiadosťami tisícov migrantov o azyl. Napriek tomuto faktu sa medzinárodná migrácia stala jednou z nosných tém predvolebnej diskusie pred parlamentnými voľbami 2016. Lenže namiesto hľadania konštruktívnych riešení, ako k tomuto problému pristúpiť, začal sa fenomén medzinárodnej migrácie používať ústami predstaviteľov politickej elity ako synonymum pre ohrozenie národnej bezpečnosti, ako faktor narúšajúci národnú identitu a systém kvót, ktorý navrhovali niektoré členské štáty Európskej únie, sa stal synonymom pre ohrozenie národno-štátnych záujmov. A to všetko za predpokladu, že Slovensko zd'aleka nepatrilo medzi vyhľadávané cieľové štáty utečencov z krajín Afriky alebo Blízkeho východu.

Je určite namieste, že o medzinárodnej migrácii sa začalo konečne diskutovať aj na Slovensku. Napokon, migračná politika sa v posledných desaťročiach stala ústrednou súčasťou základných činností moderných štátov, pretože všetky ekonomicky silné a moderné štáty sú dnes konfrontované s fenoménom medzinárodnej migrácie²⁸¹ a vzhľadom na to, že v rámci procesu medzinárodnej migrácie dochádza k vstupu alebo

---

²⁸⁰ Doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D., dekan, Katedra interkultúrnej komunikácie, Fakulta aplikovaných jazykov, Ekonomická univerzita v Bratislave, radoslav.stefancik@euba.sk.

²⁸¹ LIĐÁK, J. : *International Migration from Asia and Africa – Issues and Challenges for Europe*, 2016

k výstupu zo svojbytného územia národných štátov, mala by práve migračná politika patriť medzi prioritné témy vládnych kabinetov. V cieľových štátoch medzinárodnej migrácie sa táto téma dostáva do popredia, pretože ovplyvňuje konštitutívne prvky národných štátov²⁸². V rámci migračnej politiky totiž nejde len o úpravu vstupu a výstupu (resp. dlhodobého pobytu) na územie národných štátov a tým pádom o tému štátnej zvrchovanosti, táto téma siaha oveľa ďalej, a síce k otázke formovania spoločnosti žijúcich na území zvrchovaného štátu. Nejde tak len o to, ako budú formálne upravené podmienky na vstup alebo pohyb po teritóriu národných štátov, prípadne, aké sú podmienky na získanie občianstva. V rámci tvorby migračnej politiky sa rovnako diskutuje o formovaní celej spoločnosti.

Ak však bolo pre verejnú diskusiu na tému medzinárodnej migrácie v podmienkach Slovenska niečo charakteristické, bol to predovšetkým postupný prerod významu pojmu migrant. Pôvodne neutrálny výraz označujúci každého aktéra pohybu medzi hranicami s cieľom usadenia sa na dlhšie časové obdobie, spravidla minimálne na jeden rok, získal tento pojem v rámci verejnej diskusie negatívnu konotáciu. Migrant sa v priebehu niekoľkých mesiacov stal vo verejnej diskusii synonymom človeka ohrozujúceho národno-štátne záujmy Slovenskej republiky, a to bez ohľadu na to, aké pohnútky viedli človeka, aby opustil krajinu svojho pôvodu. Z tohto dôvodu je namieste zdôrazniť, aby jednotlivé pojmy využívané v diskusii o medzinárodnej migrácii boli pri skúmaní procesu medzinárodnej migrácie vysvetlené správne. Dá sa totiž predpokladať a skúsenosti štátov západnej Európy túto skutočnosť dokazujú, že medzinárodná migrácia nemá iba negatívne dopady na národno-štátne záujmy, naopak, v mnohých perspektívach ju možno vnímať pozitívne, ba dokonca je možné tvrdiť,

---

²⁸² SCHOLZ, A.: *Migrationspolitik zwischen moralischem Anspruch und strategischem Kalkül Der Einfluss politischer Ideen in Deutschland und Frankreich*, 2011

že práve prostredníctvom imigrácie sa podarilo vyriešiť vážne demografické straty, ktoré majú negatívny dopad na celkový vývoj národných hospodárstiev.

Je viac než zrejmé, že výskum medzinárodnej migrácie má interdisciplinárnu podobu. Medzinárodnú migráciu je možné bádať očami ekonóma, demografa, sociológa, geografa, etnológa i odborníka na medzinárodné i domáce právo. V tomto texte však bude predstavený predovšetkým jej politický rozmer, a to vo vzťahu k záujmom národného štátu. Podľa Jamesa F. Hollifielda by sa politika medzinárodnej migrácie ako samostatná oblasť spoločensko-vedného výskumu vo vzťahu k národnému štátu mala prioritne venovať trom hlavným témam. Prvú tvoria otázky spojené s kontrolou, t.j. s úlohou národného štátu, ktorý je zodpovedný za vytváranie pravidiel pre vstup a výstup na územie štátu. Okrem otázok s prekračovaním štátnych hraníc do tejto úrovne uvažovania patria aj otázky spojené s pobytom cudzincov. Druhá téma spadá do oblasti medzinárodných vzťahov. Ide o otázky vplyvu medzinárodnej migrácie na suverenitu a bezpečnosť národných štátov a z toho plynúci vzťah medzi medzinárodnou migráciou a zahraničnou politikou. Tretiu tému tvorí otázka začlenenia prisťahovalcov, špeciálne dosah migrácie na normy upravujúce poskytovanie štátneho občianstva, politické správanie a verejnú politiku. V rámci nej by výskum medzinárodnej migrácie mal sledovať dopady prisťahovalectva na politické správanie jednotlivcov patriacich tak k autochtónnej, ako aj alochtónnej spoločnosti. Nemožno totiž vylúčiť tézu, že práve pod vplyvom rastúceho počtu cudzincov na území štátu môže domáce obyvateľstvo meniť svoje

voličské i hodnotové vybavenie a podliehať vábeniu politických strán pohybujúcich sa mimo demokratického stredú²⁸³.

V nasledujúcom texte bude venovaná pozornosť primárne prvej a tretej téme, t.j. v centre mojej pozornosti budú stáť okolnosti, za ktorých národný štát pristupuje k medzinárodnej migrácii. Odpovedané bude na otázku, ktoré faktory ovplyvňujú tvorbu národných imigračných politík a rovnako, ktoré faktory majú najdôležitejší význam pri formovaní integračných politík. V texte teda bude braný dôraz na to, aby imigračná a integračná politika neboli zamieňané a nahrádzané voľným výrazom migračná politika, pretože takýto mylný pohľad môže následne viesť k chybným interpretáciám. Imigračná politika totiž môže byť zameraná reštrikčne, ale napriek tomu počet cudzincov na teritóriu štátu môže narastať, preto by sa mali národné vlády venovať aj otázkam integrácie cudzincov, keďže zanedbaná integračná politika môže pri zvýšenom náraste počtu imigrantov žijúcich na území národného štátu viesť k problémom, ktoré sa s odstupom času riešia skutočne len veľmi zložito.

Pohľad na verejnú diskusiu na Slovensku od začiatku migračnej vlny na jar v roku 2015 vedie na prvý pohľad k hypotéze, že pod migračnou politikou mnohí slovenskí politici rozumejú (alebo minimálne ju tak verejne interpretujú) v prvom rade politiku upravujúcu vstup na územie národného štátu, prípadne kontrolu hraníc pre nelegálnym prísťahovalectvom, spravidla pred utečencami z krajín Afriky a Ázie. Takýto pohľad je skutočne mimoriadne zúžený, termín migračná politika má totiž ďaleko rozsiahlejší význam, pretože ňou rozumieme celý komplex nástrojov štátu v oblasti migrácie, ktoré upravujú vstup cudzincov na svoje územie, podmienky pobytu a ich integráciu do spoločnosti. Je teda evidentné, že v rámci

---

²⁸³ HOLLIFIELD, J. F.: *The Politics of International Migration: How Can We 'Bring the State In'?* 2000: s. 137-185

migračnej politiky nejde len o prechod hraníc a pobyt na určitom teritóriu štátu, ale rovnako o otázky spojené so začleňovaním do autochtónnej spoločnosti, a v konečnom dôsledku aj vysporiadanie sa s reakciami domáceho obyvateľstva. Udalosti po migračnej vlne z roku 2015 totiž ukazujú, že verejná mienka je dôležitým aktérom tvorby nielen národných migračných politík, ale prakticky aj politík transnacionálnych organizácií.

Americký politológ Gary P. Freeman definuje migračnú politiku ako „úsilie štátu o reguláciu a kontrolu vstupu na svoje národné teritórium a o určenie podmienok na pobyt ľudí, ktorí hľadajú trvalé bydlisko, sezónnu prácu alebo politický azyl“²⁸⁴. Takto poňatá definícia je však nedostatočná, pretože zahŕňa iba jednosmerný pohyb obyvateľstva, zatiaľ čo do komplexu migračnej politiky môže spadať aj tzv. návratová politika, t. j. opatrenia motivujúce pracovných migrantov na návrat do krajiny pôvodu. Práve návratová politika bola pre európske štáty charakteristická od vypuknutia globálnej hospodárskej krízy na jeseň v roku 2008, kedy sa vlády začali zaoberať myšlienkou obmedzenia pracovnej migrácie a pokusmi motivovať už usadených cudzincov na návrat do krajiny pôvodu.

Migračná politika je vo svojej podstate dôležitou oblasťou politiky s dosahom na suverenitu národných štátov²⁸⁵. Migranti sú najmä po teroristických útokoch islamských fundamentalistov na civilné ciele v Spojených štátoch amerických, ako aj v Európe, považovaní časťou obyvateľstva za nebezpečenstvo pre národné štáty v oblasti vnútornej i vonkajšej bezpečnosti. Pocit ohrozenia, aj keď niekedy umelo vytváraný domácou politickou elitou²⁸⁶, môže zosilniť, pokiaľ sú niektoré

---

²⁸⁴ FREEMAN, G. P.: *Political Science and Comparative Immigration Politics*. 1992, s. 1145

²⁸⁵ ŠTEFANČÍK, R.: *Úroveň migračnej politiky*. 2011

²⁸⁶ LENČ, J.: *Islam a moslimskí migranti na Slovensku a v Európe*. 2011

rozhodovacie kompetencie národných štátov presunuté na orgány transnacionálnych inštitúcií, čím vlády prichádzajú o možnosť regulovať migračné pohyby na svojom teritóriu vlastnými nástrojmi. Tento jav bol mimoriadne intenzívne prítomný v štátoch V4 napríklad počas diskusie o kvótach členských štátov Európskej únie v roku 2015 i 2016, ktoré by ustanovovali povinný minimálny počet prijímaných utečencov zo štátov Afriky a Ázie. Práve povinné kvóty sa popri finančnej pomoci Grécku stali nosnou témou kritikov pokračujúcej európskej integrácie a pomohli naštrbiť dlhodobu pozitívny vzťah obyvateľov Slovenskej republiky vo vzťahu k inštitúciám Európskej únie. Odpor vlád štátov strednej Európy spôsobil, že politika kvót sa napokon nerealizovala. Nebolo to však víťazstvo stredoeurópskych štátov, kvótny systém totiž mal byť zavedený kvôli tomu, že vlády štátov strednej Európy sa nechceli podieľať na solidarite so štátmi ležiacimi na schengenskej hranici, teda tými krajinami, ktoré sú kvôli platnosti Dublinských dohovorov zodpovedné za vybavenie azylovej procedúry. Keďže bolo jasné, že tak Taliansko, ako aj Maďarsko, nie sú schopné masu utečencov vybaviť v náležitom čase a stále pri zabezpečení ľudských podmienok, rozhodli sa niektoré vlády riešiť sprievodné problémy práve kvótnym systémom. Tento však niektoré štáty, paradoxne aj Maďarsko, ktoré z neho mohlo viac získať, ako stratiť, odmietli.

Ako už bolo vyššie naznačené, termín migračná politika sa používa na označenie troch oblastí medzinárodnej migrácie: prisťahovalectva (imigrácie), azylu a integrácie prisťahovalcov. Niektorí autori vynímajú z tohto označenia azylovú politiku a nazerajú na ňu ako na samostatnú kategóriu. Napríklad nemecký autor Jürgen Fijalkowski charakterizuje migračnú politiku ako zjednocujúci termín pre „*prisťahovaleckú politiku*“

a *integračnú politiku*“, pričom obe kladie na rovnakú úroveň²⁸⁷. Zatiaľ čo v rámci prisťahovaleckej politiky si vlády cieľových krajín kladú otázku komu, za akým účelom a na akú dobu umožnia vstúpiť na územie štátu, v rámci integračnej politiky sa budú vlády pýtať, ako budú zaobchádzať s osobami, ktoré sa rozhodli usadiť v cieľovej krajine a postupne, aj napriek rozdielnym kultúrnym vzorcom správania, sa stanú súčasťou domácej spoločnosti.

Podľa toho, či štát vytvára podmienky na príchod ďalších migrantov, prípadne prijíma opatrenia na znižovanie počtu cudzincov dlhodobo žijúcich na zvrchovanom území, sa imigračná politika člení do dvoch ideálnych typov – liberálnu a reštrikčnú. Podľa liberálneho konceptu pristupuje štát k migrantom ústretovo, vidí v nich ekonomický a demografický potenciál, vytvára programy pre verbovanie pracovnej sily zo zahraničia. Naopak, v prípade reštrikčnej politiky štát obmedzuje prístup prisťahovalcov na svoje zvrchované teritórium a podporuje ich návrat do vlasti. V niektorých prípadoch môže svoj postoj zmierniť rôznymi ústupkami. Napríklad, v oblasti azylovej politiky môže uľahčiť poskytnutie ochrany pre obyvateľov určitého štátu, alebo v rámci prisťahovaleckej politiky môže povoliť vydávanie pracovných povolení pre vybrané profesijné skupiny. Keďže migračná politika je zložitým komplexom ďalších subpolitík²⁸⁸, nemusí byť takéto členenie presné. Na úrovni prisťahovaleckej politiky môže štát reagovať na dopyt po pracovnej sile v určitých odvetviach pozývaním cudzincov, ale v prípade azylovej politiky môže pôsobiť opačne smerom k redukcii udelených azylov.

---

²⁸⁷ FIJALKOWSKI, J. *Integrationspolitik im europäischen Vergleich*. 1997

²⁸⁸ WENDEKAMM, M. *Die Wahrnehmung von Migration als Bedrohung. Zur Verzahnung der Politikfelder Innere Sicherheit und Migrationspolitik*. 2015

Proces tvorby národnej politiky v oblasti medzinárodnej migrácie ovplyvňujú rôzne ekonomické, kultúrne, demografické a politické záujmy cieľových štátov. Je evidentné, že prostredníctvom medzinárodnej migrácie štáty od polovice dvadsiateho storočia riešia v prvom rade svoje ekonomické, ale do určitej miery aj svoje demografické problémy. Ak priemerný vek rastie, predlžuje sa aj priemerné postproduktívne obdobie človeka a tým pádom rastú náklady na udržanie dôchodkového systému. Ak mnoho mladých ľudí so vzdelaním v krajine pôvodu odchádza do iných štátov a dlhodobo sa v nich usádza, vznikajú krajine pôvodu čisté ekonomické straty, pretože mladému človeku zabezpečovala bezplatnú predškolskú výchovu, vzdelanie na všetkých stupňoch vzdelávania a v konečnom dôsledku mladý človek odchádza po získaní posledného stupňa štúdia do zahraničia. Na riešenie načrtnutých ekonomických a demografických problémov pri zabezpečení udržateľnosti hospodárskeho rastu vznikajú rôzne koncepty. A jedným z nich je práve riadená politika riadenej imigrácie.

Hľadať odpoveď na otázku, prečo jeden suverénny štát preferuje liberálnu migračnú politiku, druhý naopak reštrikčnú politiku, a to pri podobných ekonomických i demografických ukazovateľoch, pomôže vysvetlenie ďalších faktorov ovplyvňujúcich tvorbu a formovanie migračnej politiky.

Podľa dvoch českých autorov Andrey Baršovej a Pavla Baršu faktory ovplyvňujúce charakter migračnej politiky treba hľadať už v historickom procese budovania národných štátov, ktoré boli vytvárané na dvoch princípoch: nacionalizme a univerzalizme vo vzťahu k ľudským právam. Zatiaľ čo prvý zabezpečoval dobro pre kolektívnu entitu, druhý bol spojený

s rešpektovaním práv všetkých jednotlivcov²⁸⁹. Jednalo sa teda o dva vo svojej podstate protichodné princípy. Nacionalizmus bol založený na snahe o blaho určitého národa, univerzalizmus zabezpečoval rešpektovanie ľudských práv pre každého, a to bez ohľadu na príslušnosť k nejakému národu. Štát založený na nacionalizme je partikularistický, jeho primárnym cieľom je ochrana národa, zatiaľ čo liberálny štát založený na univerzalizme zastrešuje ochranu práv všetkých ľudí bez ohľadu na národnosť. Práve v rozpore medzi nacionalizmom a univerzalizmom nachádzajú Baršová s Baršom jeden z faktorov, ktorý dodnes ovplyvňuje podstatu tvorby migračnej politiky²⁹⁰. V závislosti od toho, ktorá perspektíva prevažuje, definujeme otvorený alebo uzavretý prístup k imigrantom. Štáty západnej Európy sa väčšinou nachádzajú v rovnováhe medzi oboma princípmi.

Toto ponímanie Baršová s Baršom ďalej rozvíjajú a podľa toho, ktorý princíp prevláda, rozlišujú medzi štyrmi typmi migračnej politiky: založenej na libertarianizme, liberalizme, komunitarizme a realizme²⁹¹. V libertariánskom štáte patrí sloboda pohybu k najvyšším hodnotám každého jednotlivca, považuje sa totiž za súčasť práva na vlastníctvo. Podľa libertariánskej tradície by možnosť sťahovať sa z jedného štátu do druhého nemala byť obmedzená prekážkami. Jednotlivci zároveň predpokladajú príchod ďalších osôb a nevytvárajú obmedzenia pre ich slobodný pohyb. Liberálny štát už predpokladá rozdielny prístup k jednotlivcom vo vzťahu k ich právam. Vychádza z predpokladu, že všetci majú rovnaké práva, ale najskôr bude uprednostňovať občanov patriacich do spoločenstva. Až keď

---

²⁸⁹ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P.: *Prístěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

²⁹⁰ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P.: *Prístěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

²⁹¹ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P.: *Prístěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

budú zabezpečené práva vlastným občanom, začne byť štát ústretový aj k cudzincom²⁹².

Na dva odlišné pohľady vo vzťahu k právam občanov upozorňuje vo svojej eseji aj Charles Taylor. Jeho kritika smeruje voči ponímaniu liberalizmu ako smeru, ktorý zaobchádza so všetkými ľuďmi ako s rovnými a zabúda pritom na individuálne odlišnosti jednotlivcov. Práve v úcte voči osobitostiam vidí Taylor nevyhnutnú podmienku ochrany identity členov iných kultúr v prostredí multikultúrnej spoločnosti. Podľa Taylora môže byť spoločnosť liberálna len vtedy, ak je „*schopná rešpektovať rozmanitosť, zvlášť v prístupe k tým, ktorí nezdieľajú jej spoločné ciele, a pri predpoklade, že môžu ponúknuť adekvátne záruky základných práv*“²⁹³. Dôležitým predpokladom na uznanie rozmanitosti inej kultúry je skúmanie jej hodnôt. Iná kultúra by tak nemala byť skúmaná z pohľadu našich zaužívaných hodnotových stereotypov, ale z pohľadu hodnôt pre ňu vlastných. V prípade uvažovania Charlesa Taylora tak nejde len o spor medzi zástancami ochrany ľudských práv na jednej strane a predstaviteľmi univerzalistickej koncepcie rovnosti na strane druhej, ale ide o „*správnu*“ definíciu podstaty liberálnych princípov. Jürgen Mackert, opierajúc sa o Stevena Lukeša, tento rozpor ďalej rozvíja rozlišovaním dvoch princípov: „*politiky rovnakej dôstojnosti*“ a „*politiky uznania*“. Oba označujú vo svojej podstate egalitárne normatívne princípy politickej morálky, vychádzajúce z toho, že štát pristupuje ku všetkým obyvateľom ako k rovnocenným občanom. Tento predpoklad je však oboma princípmi rôzne interpretovaný. „*Politika rovnakej dôstojnosti*“ ako abstraktný, nezaujatý a rozdiely si nevšímajúci princíp požaduje zaobchádzať so všetkými ľuďmi ako s rovnými bytosťami a pristupovať k ich individuálnym predstavám dobrého života rovnako. Tento princíp má

---

²⁹² ŠTEFANČÍK, R. *Úrovne migračnej politiky*. 2011

²⁹³ TAYLOR, Ch. *Politika uznání*. 2001

niekoľko dôsledkov: 1. nikto z ľudí nesmie byť prinútený k nejakej určitej forme života, 2. vyžaduje sa neutralita štátu, jeho politika nesmie byť ospravedlnená tým, že uprednostňuje určitú formu dobrého života, 3. jednotlivci nesmú byť diskriminovaní kvôli svojim odlišným životným zvyklostiam, 4. vyžaduje sa nestranné hodnotenie verejných rozhodnutí oslobodené od špecifických záujmov a 5. tento princíp zahŕňa individualistický princíp, t. j. robí z individua adresáta politiky. „*Politika uznania*“ vystupuje ako menej abstraktný a zaujatý princíp, ktorý dbá na rozdiely, predovšetkým identity jednotlivca alebo skupiny. Nie to je dôležité, čo ľudí spája, ale práve ich rozdiely sú dôležité a rozhodujúce. Podobne ako prvý princíp aj tento má svoje dôsledky: 1. aj tu je prítomná absencia donútenia, ale nie preto, že by donútenie mohlo obmedziť autonómiu, ale preto, že donútenie potláča autenticitu, t. j. špecifický výraz partikulárnych hodnôt skupiny, 2. odmieta princíp požiadaviek neutrality hodnotenia konania a popiera možnosť hodnotení a vysvetlení založených na rozdieloch, 3. záujmy znevýhodnených menšín môžu byť zabezpečené a presadené len pozitívnou diskrimináciou, 4. vyžaduje sa princíp zaujatosti, a 5. tento princíp nie je individualistický do tej miery, pokiaľ sa jednotlivci vnímajú ako členovia určitého kolektívu a nositelia kolektívnych vlastností²⁹⁴.

Na rozdiel od prvých dvoch na liberalizme založených typov štátov, v prípade komunitárneho štátu má pred jednotlivcom prednosť spoločné dobro národa²⁹⁵. Podstatu komunitaristického myslenia tvorí konkrétne spoločenstvo ako spoločenstvo hodnôt, ktoré má slúžiť pre orientáciu ľudí. Súdržnosť spoločnosti pozostávajúcej z jednotlivých individuí existuje len vtedy, pokiaľ tvoria jej neoddeliteľnú súčasť. Preto musí byť záujem

---

²⁹⁴ MACKERT, J. *Staatsbürgerschaft. Eine Einführung*. 2006

²⁹⁵ ŠTEFANČÍK, R. *Úrovne migračnej politiky*. 2011

spoločnosti v určitých prípadoch prednejší, než záujem jednotlivcov²⁹⁶. Len vďaka dobrovoľne vytvorenej spoločnosti sa môže rozvíjať aj jednotlivec, ten však musí tvoriť súčasť národa. Vlastnosti ako spoločná kultúra, jazyk a náboženské presvedčenie sú prostriedkami na prežitie národa aj v budúcnosti. Vybočenie zo zaužívaných zvyklostí by mohlo viesť k dezorientácii spoločnosti. Vzťahy medzi príslušníkmi spoločnosti by nemali byť založené výlučne na právnom základe, ale hlavne na vyznávaní spoločných hodnôt²⁹⁷. Podľa komunitaristického myslenia spoločnosť nemá povinnosti voči príslušníkom iných národov. Pomoc sa poskytuje len v tom najnutnejšom prípade. Vo vzťahu k medzinárodnej migrácii komunitarizmus predpokladá ústretový prístup len voči prisťahovalcom, ktorí boli k migrácii prinútení z dôvodov ako prírodné katastrofy, vojnové konflikty, terorizmus. Napokon, podobne ako v komunitarizme, aj v prípade realizmu stojí pred jednotlivcom záujem národa. Rozdiel však spočíva v tom, že realistický prístup nesmeruje svoj záujem k spoločnému dobrému životu celej spoločnosti, ale k zabezpečeniu poriadku a bezpečnosti. Až po ich zaistení nasleduje zaistenie všeobecných zásad ľudskosti, záujem národa je však prioritný. Migrantom sa poskytuje pomoc len v prípade, pokiaľ to vyhovuje národu, napríklad pri nedostatku pracovnej sily²⁹⁸.

Ďalší z faktorov s vplyvom na vzťah štátu k prisťahovalcov treba hľadať v spôsobe dejinného vytvárania národov²⁹⁹. Predpokladá sa, že národy, ktoré boli historicky vytvorené neustálym procesom imigrácie, budú pristupovať k migrantom ústretovejšie, než národy bez historickej skúsenosti

---

²⁹⁶ NEUBERT, ROTH, YILDIZ, *Multikulturalismus – ein umstrittenes Konzept*.2002

²⁹⁷ NEUBERT, ROTH, YILDIZ, *Multikulturalismus – ein umstrittenes Konzept*.2002, s. 11-12

²⁹⁸ BARŠOVÁ, BARŠA, *Prísteňhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

²⁹⁹ ŠTEFANČÍK, *Úroveň migračnej politiky*. 2011

s migračnými pohybmi. Baršová s Baršom si pri výskume migračnej politiky všímajú vzťah medzi odlišným národným sebadefinovaním vytvoreným v priebehu budovania národného štátu a s ním spojenej národnej identity a odlišnými súčasnými prístupmi vládnych kabinetov k prisťahovaleckým politikám – teda prístup založený na otvorenosti alebo naopak prístup založený na uzatvorenosti. Tento model však nemá univerzálny charakter, odráža len realitu jedného historického obdobia. Oba autori na základe pozorovania spôsobov vzniku národných štátov vytvorili typológiu národných identít. Ich model spočíva na dvoch protikladoch. Prvý je založený na protiklade medzi národom *prisťahovalcov-osadníkov* a národom *starousadlíkov*, teda medzi národom „*exogénnym*“ a „*endogénnym*“. Druhý je protikladom medzi národom *občianskym* a národom *etnickým*³⁰⁰.

V prípade národa *prisťahovalcov-osadníkov* bola spoločnosť budovaná formou prisťahovalectva a osídľovania nových krajín príslušníkmi iných štátov, kde sa predpokladá otvorenejší prístup k prichádzajúcim imigrantom, ktorí sú už usadenou spoločnosťou vnímaní ako budúci spoluobčania. V druhom prípade ide o národ potomkov pôvodných obyvateľov, ktorí na určitom území žili po stáročia bez alebo len s malými skúsenosťami s novými migračnými vlnami.

Okrem formy tvorby domácej populácie zohráva podľa Baršovej a Baršu pri tvorbe migračnej politiky aj charakter príslušnosti k štátotvornému národu. Oproti sebe tak stoja národy etnické a národy občianske. V prípade etnických národov je kritérium príslušnosti pokrvné príbuzenstvo k etnickej skupine. Ide o štáty, kde bolo alebo je štátne občianstvo udeľované na základe pokrvného príbuzenstva k rodičom (princíp *ius sanguinis*). V prípade

---

³⁰⁰ BARŠOVÁ, BARŠA, *Prisťahovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

občianskych národov príslušnosť k inštitúciám určitého štátu. V tomto type štátov sa štátne občianstvo prideľuje na základe miesta narodenia (princíp *ius soli*). Na základe uvedených kritérií vytvorili štyri modely národnej identity a podľa historickej skúsenosti vývoja moderného štátu k nim priradili sedem štátov³⁰¹ (pozri tabuľku 1).

Tabuľka 1: Štyri modely národnej identity

	Národ prist'ahovalcov- osadníkov	Národ starousadlíkov
Občiansky národ	USA, Kanada, Austrália	Francúzsko, Veľká Británia
Etnický národ	Izrael	Nemecko

Zdroj: Baršová, Barša, 2005: 31.

Z tabuľky vyplýva, že v najväčšom kontraste stáli voči sebe Nemecko – teda etnický národ starousadlíkov s uzatvorenou prist'ahovaleckou politikou a USA, Kanada a Austrália – teda občiansky národ prist'ahovalcov-osadníkov s otvorenou politikou multikulturalizmu³⁰². Francúzi, ako národ starousadlíkov, vychádzajú z princípu univerzalizmu so svojimi koreňmi vo Francúzskej revolúcii. Podmienkou na otvorené prijatie cudzincov je však schopnosť prijať francúzsku národnú kultúru. Na rozdiel od Veľkej Británie, ktorá je rovnako ako Francúzsko národom starousadlíkov, s prihliadnutím na otvorený postoj k cudzincom je však jej imigračná politika zaradená do inej kategórie.

³⁰¹ BARŠOVÁ, BARŠA, *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

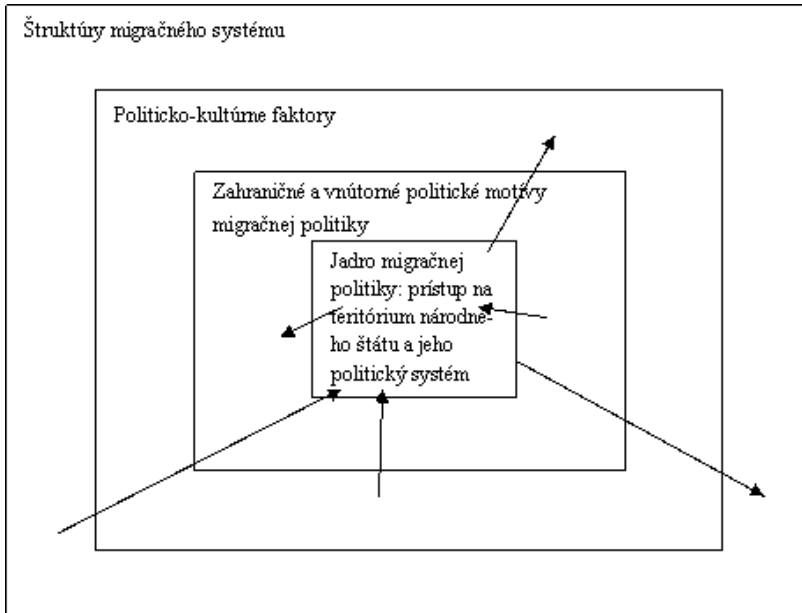
³⁰² BARŠOVÁ, BARŠA, *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

Medzinárodná migrácia je pomerne zložitým fenoménom a orientovať svoju pozornosť len na dve vyššie uvedené oblasti, obmedzuje pohľad na jej ďalšie súčasti. Na predstavenie zložitosti tvorby migračnej politiky je vhodný model Ursuly Birsl a jej autorského kolektívu. Podľa tohto modelu je jadrom migračnej politiky prístup na teritórium určitého národného štátu a jeho politický priestor. Ten závisí od motívov a záujmov piatich sfér verejnej politiky: politiky pracovného trhu, hospodárskej politiky, vnútornej politiky, zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Tento záujmový okruh je obkolesený politicko-kultúrnymi faktormi, ku ktorým patria verejná debata o prisťahovalectve a azyle, stranícko-politická diskusia a postoj verejnosti. Nakoniec vonkajší štvorec je vložený do historicky podmieneného migračného systému cieľových štátov³⁰³. Migračným systémom sa jednotlivé európske štáty v minulosti odlišovali vzhľadom na ich rozdielne vzťahy medzi krajinami pôvodu a cieľa. Tie vychádzali napríklad z koloniálnych a post koloniálnych medzištátnych vzťahov alebo zo skúsenosti s vyhnanstvom a utečenectvom v dôsledku vojny a nacizmu. S rozvojom hospodárstva a nedostatku pracovnej sily, ktorý sa odrazil vo verbovaní lacných pracovníkov tretích krajín, dochádza k približovaniu pôvodne rozličných migračných systémov v štátoch západnej Európy. Z uvedeného vyplýva, že aj v prípade, ak budú existovať tlaky medzinárodných organizácií na úzku spoluprácu, národný štát zostane tou poslednou inšinciou, na ktorej sa bude rozhodovať o finálnej podobe migračnej politiky.

---

³⁰³ BIRSL, U. a kol. *Migration und Interkulturalität in Großbritannien, Deutschland und Spanien. Fallstudien aus der Arbeitswelt*. 2003

Schéma 1: Oblasť migračnej politiky národných štátov

Zdroj: Birsl, U. a kol. (2003): *Migration und Interkulturalität in Großbritannien, Deutschland und Spanien. Fallstudien aus der Arbeitswelt*. Opladen: Leske+Budrich, s. 35-36.

Prvou subpolitikou migračnej politiky je politika upravujúca otázky príchodu cudzincov na územie národného štátu, teda politika prisťahovalecká (alebo imigračná). Rozumejú sa ňou všetky opatrenia upravujúce vstup do krajiny, dĺžku pobytu a právne postavenie cudzinca v cieľovej krajine³⁰⁴. Predpokladá sa, že liberálnu prisťahovaleckú politiku budú z ekonomických a demografických dôvodov presadzovať najmä tradičné prisťahovalecké krajiny. Štáty s problematickým demografickým trendom nie sú schopné zabezpečiť prirodzenú reprodukcia svojho obyvateľstva, ani trvalý ekonomický vývoj. Ústretová politika v oblasti imigrácie znamená pre ne zároveň spôsob riešenia vlastných problémov.

³⁰⁴ VOGEL, D. *Sozialpolitische Integration als zuwanderungspolitisches Steuerungsinstrument*. 1994

Prax druhej polovice 20. storočia ukázala dva typy imigračnej politiky. Národné štáty prostredníctvom pozvaných zahraničných pracovníkov riešila viacero ekonomických i demografických problémov, preto boli ich imigračné politiky až do začiatku sedemdesiatych rokov prevažne liberálne. Až po vypuknutí hospodárskej krízy začali vlády prijímať opatrenia na zamedzenie ďalšej imigrácie. V tomto období však dochádzalo k určitému paradoxu, ktorý politológovia označili ako „*gap-hypothesis*“³⁰⁵. Vyjadrovali ním priepasť medzi na jednej strane liberálnou a expanzívnu prístupovú politikou, a na strane druhej pretrvávajúcim, prevažne negatívnym postojom autochtónneho obyvateľstva k imigrantom

Vysvetliť tento jav je možné prostredníctvom perspektívy amerického autora Freemana, ktorý navrhuje nazerať na medzinárodnú migráciu z troch perspektív: záujmov, práv a inštitúcií³⁰⁶. Záujmy stoja v centre pozornosti politickej ekonómie, ktorá liberálnu a expanzívnu prístupovú politiku vysvetľuje ako výsledok zoskupenia záujmov. Ide najmä o výsledok politiky lobistických skupín. Národný štát z tejto perspektívy zohráva len úlohu výkonného orgánu efektívne organizovaných záujmov. Freemanom nazeranie spočíva na téze, že politické opatrenia vyvolávajú v spoločnosti určité reakcie a očakávania, ktoré sa nakoniec odrazia v ďalšom procese rozhodovania. Rozhodujúcim je pri tom objektívne alebo subjektívne rozdelenie nákladov a výnosov verejnej politiky (policy), ktorá vedie k rozličným reakciám politických aktérov (politics). Freeman rozpoznáva empirické rozloženie „*koncentrovaných výnosov*“ a „*difúzných nákladov*“. Toto špeciálne rozloženie spoločenskej distribúcie nákladov a výnosov je podľa Freemana základom modelu tzv. klientskej politiky (client politics).

---

³⁰⁵ KOLB, H. *Die „gap-Hypothese“ in der Migrationsforschung und das Analysepotential der Politikwissenschaft: eine Diskussion am Beispiel der deutschen „Green Card“*. 2003, s. 13-38

³⁰⁶ FREEMAN, G. P. *Political Science and Comparative Immigration Politics*. 2004

Podľa nej tí, ktorí z prisťahovaleckej politiky získajú nejaký profit, majú väčší záujem organizovať svoje vlastné záujmy smerom k legislatívnym a exekutívnym orgánom ako tí, ktorí na prisťahovalctve strácajú. Ako príklad aktérov presadzujúcich liberálnu a expanzívnu prisťahovaleckú politiku uvádza Freeman predovšetkým podnikateľské subjekty v určitých hospodárskych odvetviach a etnické skupiny, ktoré majú záujem rozširovať svoj počet v cieľovej krajine. Naopak k postihnutým skupinám patria obyvatelia, ktorí vnímajú prisťahovalcov ako konkurenciu na trhu práce alebo na trhu s nehnuteľnosťami. Difúzne náklady vznikajú veľkej časti obyvateľstva tým, že výdavky spojené s liberalizáciou prisťahovaleckej politiky sú zväčša financované zo štátneho rozpočtu, teda z príspevkov daňových poplatníkov. Avšak na rozdiel od skupín profitujúcich z migrácie, nie sú ich záujmy artikulované v dostatočnej miere. Prisťahovalecká politika je tak vnímaná len ako prostriedok na presadenie záujmov dobre organizovaných skupín. Politickí aktéri sú do procesu tvorby migračnej politiky zahrnutí len do tej miery, aby im ich rozhodovanie neohrozilo pozitívny výsledok v nasledujúcich voľbách. Preto ústretovo vystupujú voči požiadavkám relevantných záujmových organizácií. Národná štát v tomto procese vystupuje len ako orgán realizujúci záujmy určitých skupín spoločnosti. Na druhej strane odporcovia liberálnej prisťahovaleckej politiky v takýchto podmienkach nemajú dostatok prostriedkov na presadenie svojich záujmov³⁰⁷.

V centre druhej perspektívy stoja ľudské práva. Freeman sa pri nej opiera o Hollifieldovu analýzu vzťahu medzi politikou práv a imigračnou politikou. Podľa neho našla imigračná politika priaznivé prostredie práve v liberálnych demokraciách. Spôsobuje to najmä snaha o dodržiavanie a rozširovanie

---

³⁰⁷ FREEMAN, G. P. *Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States*. 1995, s. 881-902

ľudských práv, ku ktorým sa štáty zaväzujú v medzinárodných zmluvách. Akákoľvek snaha o reštriktívnu prisťahovaleckú politiku je vo vzťahu k ľudským právam vnímaná negatívne³⁰⁸. Štáty sa tak dostávajú do viac menej pasívnej roly a pokusy realizovať požiadavky verejnej mienky smerom k reštriktívnej politike sú značne obmedzené³⁰⁹. Dôkazom platnosti tohto pohľadu je rastúci počet prisťahovalcov v západnej Európe v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Obmedziť príchod rodinných príslušníkov už usadených cudzincov bránilo najmä uplatňovanie Európskej sociálnej charty, ktorá v článku 19, odseku 6, predpokladá ústretový prístup vlád pri zlučovaní rodín, pokiaľ rodinní príslušníci žijú v rôznych krajinách.

Tretie Freemanove politologické hľadisko zahŕňa inštitucionálny aspekt. Prvé dve uvedené perspektívy nazerali na štát ako na aktéra závislého od konania iných subjektov, či už sociálnych skupín alebo medzinárodných organizácií. Vo výskume medzinárodnej migrácie sa však venovala len malá pozornosť kauzálnym vzťahom medzi inštitucionálnym usporiadaním štátu a imigračnou politikou, hlavne ak sa predpokladá, že rozdielna štruktúra štátu sa odrazí na politike ochrany hraníc, ako aj na imigračnej a integračnej politike.

Podľa Dity Vogel národné štáty disponujú určitými politickými nástrojmi, ktorými môžu ovplyvniť charakter a intenzitu imigrácie. Dva z nich sú spojené s podmienkami vstupu, teda priamo s prisťahovaleckou politikou, ďalšie štyri sa vzťahujú už viac na status prisťahovalca.

---

³⁰⁸ FREEMAN, G. P. *Political Science and Comparative Immigration Politics*. 2004, s. 111-128

³⁰⁹ KOLB, H. *Die „gap-Hypothese“ in der Migrationsforschung und das Analysepotential der Politikwissenschaft: eine Diskussion am Beispiel der deutschen „Green Card“*. 2003, s. 13-38

- Prvým nástrojom je definovanie kategórií cudzincov, ktoré bude štát preferovať. V rámci nich si štát stanoví, kto môže pricestovať a usadiť sa, napríklad v závislosti od pôvodu krajiny pôvodu alebo od situácie na domácom trhu práce. Pri rozhodovaní koho prijať zohrali v druhej polovici dvadsiateho storočia významnú úlohu historicko-kultúrne súvislosti. Napr. pre štáty s minulosťou koloniálnych mocností bolo vzhľadom na ovládanie jazyka výhodné zamestnávať obyvateľov zo svojich bývalých závislých území. Ďalšími inštrumentmi štátnej politiky v oblasti imigrácie sú:
  - Stanovenie maximálneho počtu prichádzajúcich cudzincov.
  - Stanovenie maximálneho obdobia, počas ktorého je ich prítomnosť v cieľovej krajine vítaná, resp. podmienok jej predĺženia.
  - Definovanie podmienok na právo pobytu, napr. prostredníctvom štúdia, uzavretia manželstva, pracovných zmlúv a pod.
  - Stanovenie podmienok upravujúcich práva a povinnosti prisťahovalcov.
  - Stanovenie podmienok, v rámci ktorých sa z prisťahovalca stáva imigrant s rovnakými právami a povinnosťami ako domáci občan – získania štátneho občianstva³¹⁰.

Prist'ahovaleckú politiku ovplyvňujú aj povinnosti, ktoré štátom prináležia z členstva v rôznych medzinárodných organizáciách (napr. z príslušnosti štátu k schengenskému priestoru), z dôvodu zaväzujúcich medzinárodných

---

³¹⁰ VOGEL, D. *Sozialpolitische Integration als zuwanderungspolitisches Steuerungsinstrument*. 1994, s. 132-155.

zmlúv (napr. zlučovanie rodín cudzincov)³¹¹ alebo zo schopností firiem uspokojiť dopyt po pracovnej sile z radov domáceho obyvateľstva.

Pod integračnou politikou sa rozumie komplex postupov štátu zameraných na úspešné začlenenie a prispôsobenie prisťahovalcov na život v novom prostredí. Predpokladá vytvorenie adekvátnych podmienok spojených s bývaním, zamestnaním, kariérnym rastom, možnosťou ďalšieho vzdelávania resp. rekvalifikácie, prístupom k zdravotným, sociálnym a iným službám poskytovaným zo strany štátu. Prisťahovalci sú po odchode z krajiny pôvodu konfrontovaní s novými životnými podmienkami, čo ich znevýhodňuje v porovnaní s domácim obyvateľstvom. Bargerová s Divinským definujú integračnú politiku ako „*dlhodobý, multidimenzionálny a dynamický obojstranný proces založený na recipročnom rešpektovaní práv a povinností imigrantov, ako aj majoritnej spoločnosti*“³¹². Obsahom integračnej politiky by malo byť úsilie včleniť cudzincov do spoločnosti tak, aby po určitom čase neboli viac odkázaní na podporu štátu, dokázali rešpektovať právny a politický systém, kultúru, zvyky, tradície, a ovládali úradný jazyk príslušníkov väčšinovej autochtónnej spoločnosti. To znamená, že úspešná integrácia migrantov predpokladá aktívnu participáciu oboch strán. Štátu, ktorý aktívnou politikou vytvára vhodné podmienky na život imigrujúceho obyvateľstva a prisťahovalcov, ktorí s cieľom rýchlej integrácie si osvojujú, alebo aspoň rešpektujú, právne a kultúrne tradície autochtónnej spoločnosti.

Jedným z cieľovej integračnej politiky je politická integrácia prisťahovalcov. Podľa Martinielliho obsahuje štyri dimenzie: Prvá je spojená s prístupom k právam, ktoré cieľová krajina zaručuje imigrantom. Možno tak povedať, že

---

³¹¹ SEIFERT, 2000

³¹² BARGEROVÁ, Z., DIVINSKÝ, B. *Integrácia migrantov v Slovenskej republike. Výzvy a odporúčania pre tvorcov politik.* 2008, s. 14

čím vyšším počtom práv disponujú, o to viac sú integrovaní v novej spoločnosti. Druhá úroveň je spojená s identifikáciou prisťahovalcov s prijímajúcou krajinou, teda čím viac sa s ňou identifikujú, o to viac sú integrovaní. Tretiu úroveň tvorí prijatie noriem a hodnôt autochtónnej spoločnosti a napokon štvrtá dimenzia zahŕňa politickú participáciu, mobilizáciu a reprezentáciu. Pod politickou participáciou rozumie aktívnu dimenziu občianstva, inými slovami rôzne spôsoby aktívnej účasti na spravovaní vecí verejných. Politickú mobilizáciu predstavuje ako proces vytvárania kolektívneho aktéra a kolektívnej identity. A nakoniec na politickú reprezentáciu nazerá ako na vykonávanie moci prostredníctvom skupiny ľudí legitimizovaných k vládnutiu slobodnými voľbami³¹³.

Dieter Oberndörfer považuje za najvyšší politický cieľ integrácie prisťahovalcov v demokratickom štáte jeho identifikáciu „s politickými hodnotami od ústavy, právneho poriadku po politické inštitúcie“³¹⁴. Identifikáciu však považuje za ideálny cieľ, keďže nikdy nie je dosiahnutá úplne, a to nie len zo strany imigrantov, ale aj zo strany domáceho obyvateľstva. Jej hlavným predpokladom je právne garantovaná záruka občianskej, sociálnej a kultúrnej rovnosti zo strany autochtónnej spoločnosti. Postoje obyvateľov cieľovej krajiny tak zohrávajú nevyhnutnú podmienku úspešnej integrácie. Bez nej nemožno očakávať identifikáciu imigrantov s hodnotami, právnym a politickým poriadkom ústavného štátu. Zatiaľ čo sociálna a občianska rovnoprávnosť má byť podľa Oberndörfera dosiahnutá garanciou rovnakých práv ako má domáce obyvateľstvo, kultúrnu rovnoprávnosť možno doceliť poskytnutím práva prisťahovalcom

---

³¹³ MARTINIELLI, M. *Political Participation, Mobilisation and Representation of Immigrants and their Offspring's in Europe*. 2005.

³¹⁴ OBERNDÖRFER, D. *Integration der Ausländer im demokratischen Verfassungsstaat: Ziele und Aufgaben*. 2001, s. 11

uchovávať si svoje typické kultúrne vzorce správania aj v cieľovej krajine, samozrejme v súlade s princípmi právneho štátu³¹⁵.

V odbornej literatúre sa stretáme s rôznymi členeniami integračných politík v štátoch západnej Európy na konci dvadsiateho storočia³¹⁶. Väčšina z nich vychádza z dvoch resp. troch základných modelov: francúzskeho – asimilačného, britského (alebo holandského) – multikultúrneho a nemeckého modelu spoločenskej exklúzie.

V asimilačnom modeli sú prisťahovalci vnímaní od začiatku ako rovnoprávni členovia s príslušníkmi domácej spoločnosti, ale za predpokladu, že si osvoja kultúrne vzorce hostiteľskej krajiny. Asimilácia nie je proces okamžitý, predpokladá viacero úrovní. Etnicko-exkluzivistický model je založený na minimalizácii kontaktov migrantov s príslušníkmi autochtónnej spoločnosťou. Migrácia je v tomto modeli vnímaná ako dočasná. Minimálna integrácia migrantov do spoločnosti hostiteľskej krajiny predpokladá vyšší stupeň pravdepodobnosti ich návratu do vlasti. Podľa Baršovej s Baršom typickým predstaviteľom tohto modelu je Nemecko³¹⁷, hoci nemecký autor Dietrich Tränhart integračnú politiku Nemecka neradí k nejakému všeobecne uznávanému modelu. Napriek tomu jeho popis nemeckého prístupu k prisťahovalcom vykazuje spoločné znaky s analýzou českých autorov. Stojí tak na pomedzí asimilačného a multikultúrneho konceptu, ktorého korene hľadá Tränhart v Herderovej myšlienke zachovania vlastnej identity. V tomto modeli národný štát nehľadá nástroje na integráciu cudzincov do autochtónnej spoločnosti

---

³¹⁵ OBERNDÖRFER, D. *Integration der Ausländer im demokratischen Verfassungsstaat: Ziele und Aufgaben*. 2001, s. 11

³¹⁶ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Prístěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

³¹⁷ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Prístěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

cieľového štátu medzinárodnej migrácie, pretože predpokladá, že migranti sa po určitom čase vrátia späť do krajiny pôvodu, aj keď realita druhej polovice 20. storočia ukázala, že tento predpoklad sa spravidla nenaplnil³¹⁸.

Tretí model integrácie – multikultúrny (tento pojem je spájaný v rôznych kontextoch, často sa používa ako synonymum harmonického spolužitia rôznych kultúr) nepredpokladá vytváranie nátlaku na prisťahovalcov, aby si osvojili kultúrne vzorce správania domácej spoločnosti, naopak uznáva legitimitu rozličných kultúr a rovnosť etnických menšín. Štát preberá úlohy spojené s integráciou obyvateľov, pričom reflektuje ich odlišný kultúrny a sociálny pôvod³¹⁹. V multikultúrnom modeli národný štát pozitívne pristupuje k myšlienke podpory uchovávanía pôvodných zvykov a tradícií.

Od deväťdesiatych rokov Baršová s Baršom (2005) pozorujú približovanie troch uvedených integračných modelov. Tento proces však neprebíha len v krajinách, ktoré predstavujú európske modely integrácie (Nemecko, Veľká Británia a Francúzsko), ale k približovaniu dochádza aj v prípade modelu multikulturalizmu v Spojených štátoch amerických, najmä po 11. septembri 2001. Obyvatelia USA sa tak postupne modifikujú z národa prisťahovalcov, na národ starousadlíkov 17. a 18. storočia, ktorého kultúru musia prisťahovalci prijať za svoju. V Spojených štátoch amerických rastie pod vplyvom hispánskej imigrácie podpora tzv. neonativistov, ktorí zdôrazňujú americkú identitu ako exkluzívnu identitu národa pôvodných anglofónnych osadníkov. Francúzsky asimilacionizmus, britský pluralizmus a nemecký etnický exkluzivizmus sa postupne zblížujú do nového modelu – nového poňatia „*asimilácie*“ resp. občianskej integrácie. Vytvára sa tak nový model

---

³¹⁸ THRÄNHARDT, D. *Der Nationalstaat als migrationspolitischer Akteur*. 2003 alebo THRÄNHARDT, D. *Integrationspolitik richtet sich nach der Tradition*. 2005.

³¹⁹ STÝSKALÍKOVÁ (STOJAROVÁ), V. *Der Einfluss des EU-Beitrittes auf die tschechische Integrations- und Migrationspolitik*. . 2005

individuálno-občianskej integrácie. Podľa autorov je tento koncept založený na požiadavke akceptácie politického rámca liberálnej spoločnosti zo strany prisťahovalcov a absencia zásahov štátu do ich kultúrnej identity³²⁰. Podľa Baršovej príčinu odklonu od multikulturalizmu k individuálnej občianskej integrácii v európskych podmienkach nemožno vnímať ako reakciu na antiimigračné vlny krajne pravicových populistických subjektov, ale skôr ako výsledok hľadania „civilizačnej a národnej identity, spravodlivosti a bezpečnosti v európskych spoločnostiach globálnej éry“³²¹. Jadrom novej politiky vo vzťahu k cudzincom je požiadavka ovládania jazyka autochtónnej spoločnosti, ako aj rešpektovanie jej základných hodnôt a právnych i kultúrnych noriem. Dôvodom zmeny sú najmä aktivity predstaviteľov islamského fundamentalizmu. Baršová teda zdôrazňuje, že príčinou prehodnotenie migračnej politiky aj v krajinách pôvodne typických svojou koncepciou multikulturalizmu (Holandsko, Veľká Británia, Švédsko) nie je islam ako taký, ale práve len určitá skupina náboženských fanatikov, ktorých činnosť je namierená proti štýlu života obyvateľov krajín Západu, ako aj proti ich politickej a ekonomickej dominancie.

V prostredí Slovenskej republiky je stav migračnej politiky diametrálne odlišný, než v štátoch s dlhoročnou skúsenosťou s fenoménom medzinárodnej migrácie. Pristáhovalecká politika je spracovaná na nedostatočnej úrovni, azylová politika vykazuje dlhodobu reštrikčný charakter, čo sa prejavilo aj počas verejnej diskusie o prijatí kvótneho systému, ktorý by Slovenskú republiku zaväzoval prijať určité percento utečencov na svoje teritórium.

---

³²⁰ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 2005

³²¹ BARŠOVÁ, A. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* 2005, s. 1

Dôležité je však podotknúť, že téma medzinárodnej migrácie stála v úzadí záujmu politickej elity³²², pričom prvýkrát sa o nej začalo diskutovať až počas predvolebnej kampani pred parlamentnými voľbami v marci 2016³²³. Je teda pochopiteľné, že pri nízkom záujme politickej elity, ako aj štátnych orgánov, bola téma integrácie cudzincov do slovenskej spoločnosti spracovaná na mimoriadne slabej úrovni. Dôkazom bola až do mája 2009 zastaraná koncepcia integrácie cudzincov s rokom pôvodu až 1996, ktorá nedokázala pružne reagovať na rýchlo sa meniacu situáciu. Keďže Migračný úrad Slovenskej republiky neriešil problematiku integrácie, na Slovensku dlhé obdobie chýbala inštitúcia, ktorá by koordinovala kroky jednotlivých štátnych úradov. Vytvorenie spoločného úradu, ktorý by mal vo výlučnej kompetencii otázky spojené so zahraničnou migráciou a integráciou imigrantov, zatiaľ vytvorený nebol, hoci jeho vytvorenie bolo naplánované na rok 2010 a predpokladá sa, že v najbližšom období ani vytvorený nebude, hoci počet migrantov žijúcich na Slovensku postupne stúpa.

Doteraz uskutočnené kroky slovenských štátnych orgánov nemožno priradiť ani k britskému modelu multikulturalizmu, ani k francúzskemu republikánskemu konceptu integračnej politiky. Napriek pôvodne deklarovanej ochote štátnych orgánov nazerať na integráciu cudzincov cez optiku multikulturalizmu, reálna politika slovenskej vlády nekorešponduje so zásadami multikultúrnej spoločnosti. V tomto prípade sa jedná len o reziduálne prejavy nesystematicky spracovaného pohľadu na integráciu cudzincov, keďže už v roku 2009, kedy bol multikultúrny model integrácie cudzincov považovaný za prekonaný. Úspech konceptu multikulturalizmu by pri súčasných podmienkach Slovenska nebol úspešný, ani keby zo strany tvorcov integračnej politiky záujem o jeho implementáciu. Na jednej strane

---

³²² BILLÝ, L. *Immigration issues in Slovak politics*. 2012

³²³ ŠTEFANČÍK, R. *Kam kráčaš demokracia, keď k tebe kráčajú migranti? Politizácia medzinárodnej migrácie vo výstupoch slovenských politických strán*. 2016.

neboli zo strany vládnych orgánov uskutočnené dostatočné kroky podporujúce zachovanie a ochranu kultúrnej rozmanitosti alochtónnych skupín, na strane druhej existuje len nízka miera akceptácie odlišnosti autochtónnych menšín zo strany obyvateľov slovenskej národnosti a väčšiny mienkotvorných predstaviteľov politickej elity. Pozitívne možno vnímať diskusiu o prijímaní cudzincov v dôsledku negatívnych demografických zmien a výpadku pracovnej sily v určitých odvetviach národného hospodárstva, aj keď tento argument zaznieva v diskusii od roku 2015 opatrnejšie, než v predchádzajúcom období. Možno to vysvetliť aj opatrnosťou politikou, ktorí nemajú záujem postaviť sa mimoriadne negatívne naladenej verejnej mienke voči migrantom.

Napriek existujúcim problémom možno sformulovať hypotézu, že v najbližších rokoch diskusia na tému migrácie cudzincov smerom do Slovenskej republiky naberie na intenzite, čo by sa napokon malo odraziť aj vo zvýšenom záujme tak politickej elity ako aj širokej verejnosti o otázke spojené s medzinárodnou migráciou. Uvedené skutočnosti by mali byť dostatočnou výzvou pre štátne orgány zodpovedné za prípravu a realizáciu integračnej politiky v podmienkach Slovenskej republiky. Slovensko sa počtom žijúcich cudzincov na jeho území zatiaľ nemôže porovnávať s typicky prisťahovaleckými krajinami, ako sú Švajčiarsko, Nemecko alebo Francúzsko. Ďaleko zaostáva aj za Českou republikou. Nízky počet prisťahovalcov nenúti slovenský ministerský kabinet uvažovať nad ich integráciou do takej miery, ako vlády uvedených štátov. Včasným uvedením si tohto problému a zodpovedná príprava naň môže vláda predísť sprievodným problémom imigrácie a integrácie cudzincov v novom politickom, sociálnom a kultúrnom prostredí.

Politická, hospodárska a sociálna integrácia prisťahovalcov predstavuje jednu z podstatných úloh, ktoré budú musieť v nasledujúcich rokoch plniť vlády národných štátov. K tomu je potrebné vedomie politickej elity, ako aj širokej spoločnosti, že medzinárodná migrácia predstavuje taký dôležitý fenomén dnešnej doby, že je nemožné ho prehliadať. Otázne bude, ako na ďalší vývoj medzinárodnej migrácie zareaguje spoločnosť. Len vtedy môže verejná mienka nazerať na prisťahovalcov pozitívne, nevidieť v nich ohrozenie vlastnej suverenity, ale reálny prostriedok riešenia ekonomických a demografických problémov. A v neposlednom rade môže vnímať prisťahovalcov ako kultúrne obohatenie. Samozrejme pri predpoklade, že kultúra prisťahovalcov nebude vážne v rozpore s tradíciami hostiteľskej spoločnosti. Úspešná integrácia prisťahovalcov si vyžaduje odstránenie niekedy skrytých, niekedy otvorených nálad časti spoločnosti voči niektorým etnickým skupinám. V oboch štátoch je potrebné potláčať prejavy rasizmu voči Rómom, v prípade Slovenska zvlášť aj xenofóbne výpady voči príslušníkom maďarskej menšiny. Pre úspešnú integráciu cudzincov sa javí ako vhodný koncept individuálnej občianskej integrácie. Jeho realizácii by mala predchádzať obojstranná verejná diskusia o tom, ktoré z hodnôt je potrebné uznávať tak zo strany cudzincov ako aj zo strany domáceho obyvateľstva, aby bolo dosiahnuté harmonické spolunažívanie ľudí rôzneho pôvodu

Napriek cieľu viacerých štátov Európskej únie obmedziť prílev nelegálnych migrantov, ostáva aj naďalej otázne, či v dôsledku pretrvávajúcej ekonomickej a politickej atraktivity členských štátov Európskej únie na jednej strane a existujúcim konfliktným a ekonomicky menej vyspelým oblastiam vo svete na strane druhej, dokáže európske spoločenstvo znížiť počet migrujúceho obyvateľstva smerujúceho do oblasti západnej a v súčasnom období aj strednej Európy. Uskutočnené kroky svedčia o cieľi

Európskej únie kontrolovať cezhraničné migračné pohyby spoločnými rozhodnutiami, aj keď pri niektorých možnostiach dochádza aj medzi členskými štátmi k rozličným interpretáciám. K intenzívnej spolupráci európskych štátov by mohli okrem boja proti nelegálnej migrácii prispieť aj ochota k ďalšej európskej integrácii, strach zo zneužívania svojich národných sociálnych systémov, výhody zo spoločnej ochrany hraníc, ako aj vzájomne garantovaná pomoc pri nerovnomernom zaťažení jednotlivých regiónov vlnami nových prisťahovalcov.

Jednu z prekážok spoločného postupu možno nájsť v neochote národných štátov presúvať celý komplex kompetencií v oblasti migračnej politiky na medzinárodné organizácie. Nechut' spolupracovať vychádza z presvedčenia, že cezhraničný pohyb obyvateľstva sa ich bytostne nedotýka, ale aj z pocitu, že majú túto oblasť pod vlastnou kontrolou. Hlavná prekážka spolupráce vychádza z tradičného konceptu suverenity národného štátu, založeného na presvedčení, že napriek silnejúcim globalizačným trendom a procesu európskej integrácie, zostáva štát tým najdôležitejším aktérom pri tvorbe svojej verejnej politiky. Zachovanie suverenity totiž patrí k hlavným cieľom politiky národného štátu. A migrácia je práve fenomén ovplyvňujúci vonkajšiu i vnútornú bezpečnosť, politiku kontroly hraníc, ale aj zloženie a veľkosť obyvateľstva žijúceho na určitom území³²⁴.

Pri pohľade na formovanie spoločnej politiky v oblasti azylu a prisťahovalectva na úrovni Európskej únie, vyvstáva téza, že na jednej strane existuje ochota spoločenstva vytvoriť spoločnú migračnú politiku, tá je ale brzdená pretrvávajúcimi kompetenciami národných štátov a ich neochoty vzdať sa rozhodovacích kompetencií v oblasti, ktorú považujú za svoj vitálny záujem. Európa migrantov potrebuje, či už ako pracovnú silu

---

³²⁴ HECKMANN, F., TOMEI, V. *Zur Dialektik von Kooperation und Nicht-Kooperation in der internationalen Migrationspolitik*. 1997

alebo ako prostriedok na pozitívnu reprodukciu obyvateľstva. Otázne zostáva, kto bude rozhodovať o celkových počtoch imigrantov, a zároveň o tom, ktorý štát prijme akých prisťahovalcov. Oblasť imigračnej politiky tak zostáva aj naďalej v rukách členov národných kabinetov.

Národné štáty sa s nevôľou vzdávajú svojich výlučných kompetencií v prospech supranacionálnych organizácií. Tento predpoklad platí aj v prípade prisťahovaleckej a integračnej politiky, keďže prisťahovalci tvoria dôležitý faktor pre tvorbu domácej politiky. Rovnako aj Baršová vidí v súčasnej európskej migračnej politike určité nezrovnalosti. Podľa nej má spoločenstvo právo ovplyvňovať charakter imigračnej politiky, nie je ale zafinancované, do akej miery sa toto právo vzťahuje na stanovenie podmienok pre prístup na trh práce, nakoľko sa predpokladá, že ide o okruh rozhodnutí spadajúcich do právomocí národných štátov³²⁵. Národné štáty sa vedia dohodnúť na spoločnej migračnej politike v oblasti kontroly nelegálnej migrácie, policajnej kontroly hraníc a v obmedzení možnosti zneužívania azylu, problematickým aj naďalej ostáva rozsah práv prisúdených cudzincom a spôsob a miera ich integrácie do autochtónnej spoločnosti. Ak sa Európska únia rozhodne pre prehĺbenie integračnej politiky, koncept integrácie bude s najväčšou pravdepodobnosťou vychádzať z individuálno-občianskeho modelu.

Prekážky v spoločnom postupe sa objavujú aj v otázkach koordinácie pracovnej migrácie. Táto situácia je typická pre Európsku úniu. Aj v prípade migračnej politiky sa nachádza kdesi medzi dvomi mlynskými kameňmi: na jednej strane stoja otázky spoločného záujmu, na strane druhej záujmy suverénnych členských štátov. V neposlednom rade bude musieť únia

---

³²⁵ BARŠOVÁ, A. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* 2005, s. 1

reagovať aj na nálady verejnej mienky. Pokiaľ bude v členských štátoch narastať vplyv pravicových extrémistov, ktorí svoju politiku založili na nepriateľstve voči prisťahovalcom, stane sa migračná politika v celej svojej komplexnosti závažnejšou oblasťou spoločného záujmu. Negatívne demografické trendy i nedostatok pracovnej sily v určitých priemyselných odvetviach a ochota únie riešiť tento problém o. i. aj prisťahovalectvom predpovedajú častejšie nastolovanie sprievodných otázok v rámci verejnej diskusie.

7. Europolitika SR v kontexte migračnej krízy: význam politickej kultúry

Dirk Mathias Dalberg³²⁶

V roku 2015 sa milióny utečencov z vojnových a krízových oblastí pokúsili dostať na teritórium európskych štátov. Zatiaľ čo v Nemecku stál osud utečencov počas niekoľkých mesiacov v popredí politickej a spoločenskej debaty, v strednej a východnej Európe dominoval vo verejnej mienke strach pred prenikaním prvkov cudzej kultúry s výrazným odporom proti prijímaniu utečencov.

Poľský historik Jan T. Gross poznamenal, že spoločnosti v Poľsku, na Slovensku, v Českej republike i v Maďarsku sa ukázali ako „*intolerantné, úzkoprsé a xenofóbne*“. Nie sú „*schopné, spomenúť si na ducha solidarity, ktorý ich pred štvrtstoročím priviedol k slobode*³²⁷“. Pritom po páde komunizmu stredo- a východoeurópske štáty hrdo vyhlasovali, že sa chcú vrátiť späť do Európy a zdieľať spoločné hodnoty kontinentu. Okrem toho získali z európskych štruktúrnych a kohéznych fondov obrovské finančné prostriedky. Ale teraz nie sú pripravené „*prispieť nejakým spôsobom k vyriešeniu najväčšej utečeneckej krízy na pôde Európy od skončenia druhej svetovej vojny*“. Za obzvlášť hanebnú označil Gross skutočnosť, že to boli práve Česi, Poliaci, Maďari a Slováci³²⁸, ktorých predkovia vo veľkej miere

---

³²⁶ Dirk Mathias Dalberg, Dr. phil., samostatný vedecký pracovník, Ústav politických vied SAV, dalberg.dirk@atlas.cz

Táto štúdia bola financovaná programom SASPRO (Mobility Programme of the Slovak Academy of Sciences. Co-funded by the Marie-Curie Actions and FP7 of the European Union).

³²⁷ GROSS, J. T., *Flüchtlingsabwehr: Die osteuropäische Schande*. 2015, s. 41

³²⁸ V roku 2016 bolo na Slovensku podaných 146 žiadostí o azyl. Rok predtým to bolo 330 a v roku 2004 11.395. V roku 2016 získalo azyl na Slovensku 167 osôb, z toho 159 z humanitárnych dôvodov (IOM 1).

emigrovali do západoeurópskych štátov a Severnej Ameriky, aby tak predišli „materiálnemu utrpeniu a politickému prenasledovaniu“³²⁹

Na Slovensku sa väčšina mienkotvorných médií dlhší čas vyslovovala za prijatie utečencov/migrantov.³³⁰ V tejto súvislosti kritizovali tvrdý postoj predsedu vlády Róberta Fica (Smer-SD), ktorý sa už dlhšiu dobu vyslovoval proti prijatiu utečencov. Róberta Fica za jeho postoj kritizovali aj pravicové strany (Sieť, KDĽ, OĽaNO, Most-Híd)³³¹. Rovnako sa však vyslovili proti prijatiu utečencov. Oveľa viac kritizovali Fica zo svojej pozície opozičných subjektov. Silný nárast počtu utečencov v priebehu roku 2015, ako aj marcové parlamentné voľby 2016 viedli k modifikácii postoja aj v prípade uvedených opozičných strán. Od roku 2012 samostatne vládnucci sociálno-demokratický Smer-SD spravil z otázok okolo utečencov dominantnú tému volebnej kampane. V rámci nej Smer-SD prezentoval národno-populistické postoje kritizujúce migráciu, ktoré boli napadnuté predstaviteľmi iných strán³³².

V máji 2015 sa Európska únia rozhodla prvýkrát zaviesť pre všetky členské štáty povinné kvóty, resp. záväzný systém na prijímanie utečencov. Na základe článku 78,3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie malo byť 40 000 ľudí z núdzových táborov v Taliansku (24 000) a Grécku (16 000), ako aj ďalších 20 000 ľudí z utečeneckých táborov mimo EÚ rozdelených do členských štátov EÚ³³³. Tento návrh Európsky parlament v júni 2015 odmietol.

---

³²⁹ GROSS, J. T., *Flüchtlingsabwehr: Die osteuropäische Schande*. 2015

³³⁰ V roku 2012 pochádzalo najviac žiadateľov o azyl zo Somálska (222). V rokoch 2013 a 2014 ich bolo najviac z Afganistanu (109, resp. 93), v roku 2015 z Iraku (172) (MVSĽ, 1).

³³¹ OBŠITNÍK, L. *Migrácia potrebuje pravicový prístup. Opozícia má čo dobiehať*. 2016

³³² OBŠITNÍK, 2016; VLČEJ, 2016, s. 168n

³³³ Európska komisia, 2015; Zmluva EÚ, 2012

Potom ako počet ľudí prichádzajúci do Európy v priebehu mesiacov august a september 2015 mimoriadne rýchlo narástol, Komisia 14. septembra 2015 zverejnila návrh prerozdelenia 160 000 utečencov z táborov v Grécku, Taliansku a Maďarsku, resp. 106 000 utečencov z Grécka a Talianska. Prerozdelení mali byť len utečenci pochádzajúci zo Sýrie, Iraku a Eritrey – krajín pôvodu žiadateľov o azyl, teda z tých štátov, u ktorých rok predtým boli žiadosti o azyl ich obyvateľov pozitívne vybavené približne na úrovni 75 percent³³⁴. Rada pre spravodlivosť a vnútorné záležitosti sa na týchto kvótach uzniesla 21. septembra 2015 väčšinou svojich hlasov³³⁵. Proti tomu uzneseniu hlasovali ministri vnútra z Českej republiky, Slovenska, Maďarska a Rumunska³³⁶. Zástupca Fínska sa hlasovania zdržal³³⁷.

Predseda vlády Róbert Fico v tejto súvislosti uviedol, že Slovenská republika zásadne nevyklučuje prijímanie utečencov. Jeho vláda odmieta prijímania moslimských utečencov, je však otvorená prijímaniu utečencov z Ukrajiny, ako aj utečencov kresťanského vierovyznania.³³⁸

Luboš Blaha, člen poslaneckého klubu Ficovho Smeru-SD a predseda parlamentného Výboru pre európske záležitosti uviedol, že väčšina

---

³³⁴ TRAUNER, F. *Wie sollen Flüchtlinge in Europa verteilt werden? Der Streit um einen Paradigmenwechsel in der EU-Asylpolitik* 2016, s. 102

³³⁵ Slovenská republika má prijať 902 utečencov, 40 miest vláda prisľúbila a do 3. marca 2017 bolo prijatých 16 utečencov. Dokopy v rámci celej EÚ bolo do tohto dňa premiestnených 13 596 utečencov z jedného členského štátu do iného (Medienservice, 2017)

³³⁶ V rade ministrov EÚ sa v riadnom legislatívnom procese rozhoduje kvalifikovanou väčšinou. Od novembra 2014 to znamená, že minimálne 55 percent štátov, ktoré reprezentujú aspoň 65 percent obyvateľov EÚ, musí súhlasiť. Menšina, ktorá môže blokovať rozhodnutie, je tvorená štyrmi krajinami, ktoré majú spolu 35 percent obyvateľov EU. Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko a Poľsko reprezentujú spolu 8,8 percent obyvateľov EU.

³³⁷ SOSNOVSKÁ, A. *Mitteuropa versus Central Europe* . 2016, s. 15; LANG, K.-O. *Rückzug aus der Solidarität* . 2015; Úradný vestník, 2015

³³⁸ Tak sa vyjadril Sulík (2015) v rozhovore pre Deutschlandfunk. Pozri aj OBŠITNÍK, 2016.

utečencov nemá záujem žiadať o azyl v štátoch strednej a východnej Európy. Podľa Blahu by utečenci tak či tak odišli do štátov západnej Európy³³⁹.

Výsledok hlasovania v Rade ministrov EÚ preukázal podľa Blahu rozdelenie Európskej únie do dvoch skupín, bohatých štátov ako Nemecko, ktoré ako cieľový štát migrácie má záujem rozdeliť migrantov aj do iných štátov EÚ, a chudobných štátov ako Slovensko, ktoré majú záujem nestratiť svojej výsostné právo kontrolovať proces, podľa ktorého sa rozhoduje o rozdelení toho bremena³⁴⁰. Predseda (neo)-liberálnej a voči EÚ kriticky zameranej strany Sloboda a Solidarita (SaS), Richard Sulík, vyhlásil, že v rámci diskusie o prijímaní utečencov by sa nemal robiť rozdiel medzi politicky prenasledovanými a vojnovými utečencami na jednej strane a pracovnými migrantmi na strane druhej. Pretože väčšina tzv. utečencov sú podľa Richarda Sulíka pracovní migranti.³⁴¹

Dňa 23. septembra 2015 Róbert Fico vyhlásil, že Slovenská republika podá na Európskom súdnom dvore žalobu proti povinným kvótam a 2. decembra 2015 vláda túto žalobu skutočne podala³⁴². Slovenská vláda zdieľa názor – podobne ako maďarská, ktorá rovnako podala žalobu – že pri hlasovaní o kvótach v Rade ministrov bola vo viacerých aspektoch porušená Zmluva o fungovaní Európskej únie. V neposlednom rade mala Rada, ktorá svojím uznesením zmenila návrh Komisie, rozhodovať podľa názoru oboch štátov jednohlasne.³⁴³

---

³³⁹ BLAHA, Ľ. *Kvóty sú podvod – o čo ide Západu v skutočnosti?* 2015; VLČEJ, J. *Ako volia Slováci. Politický vývoj Slovenskej republiky v období 1989-2016*. 2016, s. 168

³⁴⁰ BLAHA, Ľ. *Kvóty sú podvod – o čo ide Západu v skutočnosti?* 2015

³⁴¹ Tento názor zdieľa aj strana Sme-Rodina – Boris Kollár (Sme Rodina, 2016, s. 5).

³⁴² EURACTIV, 2015

³⁴³ Zhrnutie dôvodov žaloby vo vestníku EÚ (Úradný vestník, 2016). Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora by malo padnúť ešte v roku 2017. Podľa právneho posudku musí súd žalobe vyhovieť, pretože návrhy Komisie, ktoré boli zmenené Radou, vyžadujú na prijatie jednomyselný súhlas (SCHUBERTH, M. *Die Nichtigkeitsklagen der Slowakei und*

Kvóty označil Fico za „diktát“ – v narážke na Mníchovský diktát z roku 1938 o odstúpení československého územia Sudet a jeho pripojeniu k Tretej ríši³⁴⁴. Podľa Róberta Fica je suverenita dotknutých štátov narušená, „*ked' niekto z vonku jednoducho predpíše, koľko utečencov musí prijať [...] Je to rozhodnutie, ktoré vyžaduje vážnu politickú diskusiu. Ved' s nami o tom nikto nehovoril.*“³⁴⁵. Iný pohľad nezdial ani Richard Sulík a SaS. Strana sa už vo svojom volebnom programe vyslovila pre solidárne a spoločné financovanie zabezpečenia európskych hraníc. Okrem toho majú podľa slovenských liberálov jednotlivé členské štáty rozhodovať suverénne o tom, kto získa azyl. Ďalej strana požadovala zriadiť utečenecké tábory mimo územia členských štátov EÚ (v severnej Afrike, na Balkáne a v Turecku).³⁴⁶ Konzervatívna strana Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽaNO) prezentovala vo svojom volebnom programe podobný pohľad. Prezentovala návrh vytvárať internačné tábory mimo územia EÚ. Voči EÚ vyslovila požiadavku tlačiť viac na arabské štáty, aby prijímali utečencov³⁴⁷. Katolícka a ekonomicko-liberálna strana s názvom Kresťansko-demokratické hnutie (KDH) požadovala kontroly schengenských hraníc tak na súši ako aj na mori (KDH, 2016, s. 76). Konkrétne proti povinných kvótam sa vo svojom volebnom programe vyslovila strana Sme-Rodina Borisa Kollára. Podľa ich názoru tento systém nefunguje ani medzi spolkovými krajinami SRN³⁴⁸. Pravicoví radikáli z Ľudovej strany – Naše Slovensko (ĽS NS) vo svojom

---

Ungarns gegen die Notfallumsiedlung aus Italien und Griechenland – Eine rechtliche Erörterung der EuGH-Rechtssachen C-643/15 und C-647/15. 2016)

³⁴⁴ FICO, 2015b

³⁴⁵ FICO, 2015a

³⁴⁶ DLF, 2015; SaS, 2016, s. 50. Richard Sulík je tiež považovaný za kritika islamu (SULÍK, 2016)

³⁴⁷ OĽaNO, 2016, s. 26

³⁴⁸ Sme-Rodina, 2016, s. 5

volebnom programe uviedli, že všetci imigranti, ktorých Slovensku nanúti Európska únia, majú byť z územia Slovenska vyhostení³⁴⁹.

Poslanec Smeru Ľuboš Blaha uviedol, že kvóty sú diktátom voči utečencom, ktorí majú byť rozmiestnení do štátov, kam sami vôbec nechcú ísť³⁵⁰. Blaha zároveň prirovnal politiku EÚ k politike ZSSR za čias Leonida Brežneva. *„Niektorí západní politici sa očividne pozabudli a prestali o Európskej únii hovoriť v ideologickom žargóne, podľa ktorého je Európa o rovnosti, diskusii, demokracii. Zahodili ideologické floskule a prešli priamo k podstate: ak nebudeš skákať, ako my chceme, tak ťa potrestáme. Sme mocnejší, sme bohatší, sme silnejší. Podriadte sa, lebo uvidíte... Karty sú odhalené: tam, kde sa končia srdcervúce rečičky o ľudských právach a demokracii, tam nastupuje tupá sila... Čiže, ak tomu správne rozumieme, rečičky o demokratickej Európe sú len rečičky a realita je nasledovná: keď sa niekto vzoprie, veľmoci neváhajú použiť svoju ekonomickú a mocenskú prevahu na neokoloniálne vydieranie menších a slabších štátov. Skvelé! Som si istý, že presne v takejto európskej rodine sme všetci túžili žiť: na večné časy a nikdy inak! Aj ujovi Brežnevovi by sa to takto určite páčilo“³⁵¹.*

Tieto postoje vo vzťahu k povinných kvótam vo všeobecnosti a k (moslimským) utečencom osobitne sú vo verejnosti obyvateľstvom Slovenska prevažne akceptované, čo dokazujú aj prieskumy verejnej mienky³⁵². V jednom prieskume, ktorý bol objednaný iniciatívou *Výzva k ľudskosti* zo začiatku septembra 2015, odmietli dve tretiny opýtaných zavedenie povinných kvót. Každý štvrtý opýtaný zásadne odmietol akúkoľvek pomoc utečencom. 18 percent sa vyslovilo za to, aby sa

---

³⁴⁹ ESNS, 2016, s. 2

³⁵⁰ BLAHA, Ľ. *Kvóty sú podvod – o čo ide Západu v skutočnosti?* 2015

³⁵¹ BLAHA, Ľ. *Kvóty sú podvod – o čo ide Západu v skutočnosti?* 2015

³⁵² Pluska, 2015a; Webnoviny, 2015

Slovensko stalo pre utečencov novou domovinou. Avšak každý druhý opýtaný súhlasil s názorom poskytnúť utečencom azyl aspoň *dočasne*. O rok neskôr, vo výskume Sociologického ústavu Slovenskej akadémie vied, 52,5 percent opýtaných vyslovilo názor, že Európania by mali poskytovať pomoc utečencom, ale len v naliehavých prípadoch.³⁵³ Tieto prieskumy možno samozrejme vidieť aj vo vzťahu k súčasným pohybom utečencov. Niekoľko rokov predtým, v máji 2005 72,6 percent opýtaných súhlasilo s tvrdením, že Slovensko by malo prijímať utečencov a poskytovať im pomoc a ochranu. Avšak len v prípade, ak ich k úteku z krajiny pôvodu viedli vážne dôvody³⁵⁴.

V parlamentných voľbách 5. marca 2016 zvíťazila strana Smer-SD s 28,28 percentami hlasov pred SaS (12,12 percent) a OĽaNO (11,02 percent). Na ďalších miestach sa umiestnili v poradí SNS (8,64 percent), ĽSNS (8,04 percent), Sme rodina – Boris Kollár (6,62 percent), konzervatívna maďarská strana Most-Híd (6,50 percent) ako aj stredo-pravicová strana Siet' (5,60 percent). KDĽ, ktoré medzi rokmi 1990 a 2012 participovalo na piatich vládoch, nedokázalo s 4,92 percentami hlasov prekročiť povinné päťpercentné kvórum a zostala stáť pred bránami parlamentu³⁵⁵. Vládu po voľbách vytvorili štyri strany Smer-SD, SNS Most-Híd a Siet'. Po rozpade Siete tvoria v súčasnosti vládu len prvé tri subjekty s tichou podporou niektorých bývalých členov Siete.

---

³⁵³ 36,6 percent opýtaných v tomto prieskume vyslovilo obavy z vysokej kriminality a 28,8 percent z vysokej finančnej záťaže (Webnoviny, 2016).

³⁵⁴ Zároveň však 67,9 opýtaných súhlasilo s tvrdením, že utečenci stoja krajinu príliš veľa peňazí a 65,8 percent opýtaných zastupovalo názor, že utečenci prinesú so sebou rôzne choroby. 51,4 percent vyslovilo názor, že utečenci prispejú na Slovensku k zvýšeniu miery kriminality (VAŠEČKA, M. *Postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii v Slovenskej republike*, 2009, s. 25). K podobným výsledkom viedli aj prieskumy v roku 1998 a 2001 (DIVINSKÝ, B. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike. Stav trend. Spoločenské súvislosti*. 2005, s. 92).

³⁵⁵ VLČEJ, J. *Ako volia Slováci. Politický vývoj Slovenskej republiky v období 1989-2016*. 2016, s. 179

Za dôležitú príčinu postoja predstaviteľov slovenskej politiky ako aj obyvateľov možno považovať historické skúsenosti slovenského národa v 19. a 20. storočí, ako aj čiastočne aj hlbšie do histórie siahajúce udalosti. Tieto udalosti tvoria elementy špecifickej politickej kultúry a autostereotypov a ako také sú stále účinné.

Vo výskume politickej kultúry sa rozlišuje medzi kvantitatívnym a interpretatívnym, resp. kvalitatívnym prístupom. Oba prístupy pracujú s rozličnými konceptmi, zachytávajú rozličné dimenzie politickej kultúry a používajú rozličné metódy³⁵⁶. Kvantitatívny prístup, ktorý vznikol pod vplyvom teórie racionálnej voľby v USA, je spojený s prvým a doteraz najznámejším dielom s názvom „Politická kultúra“ autorov Gabriela A. Almonda a Sidney Verbu „*The Civic Culture*“³⁵⁷. V rámci tohto prístupu sa prostredníctvom kvantitatívnych prieskumov zisťujú postoje ku konkrétnym politickým vývojom a inštitúciám. Podľa agregáčného pravidla „one man, one vote“ sa od individuálnych postojov a orientácií odvodzujú pohľady celej spoločnosti³⁵⁸. Zistiť a preskúmať postoje a orientácie k určitým (politickým) témam a inštitúciám je pre politológiu a politickú sociológiu nevyhnutná a zaujímavá úloha. Pre správne pochopenie politickej kultúry nejakého štátu alebo skupiny však kvantitatívny výskum založený nepostačuje³⁵⁹. Výskumník sa totiž touto formou dostane len na hranicu, kde sa objavia otázky o podstate modelov vnímania a kritérií posudzovania. Na

---

³⁵⁶ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 593

³⁵⁷ Garsztecki, S. *Kulturkonzepte und politikwissenschaftliche Transformationsforschung*. 2001, s. 61, ALMOND, G.A., VERBA, S. *The civic culture. Political attitudes and democracy in five nations*. 1963.

³⁵⁸ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 596

³⁵⁹ GARSZTECKI, S. *Kulturkonzepte und politikwissenschaftliche Transformationsforschung* 2001, s. 61

hranicu, na ktorej sa ešte nič nedá povedať o úlohe kultúry a historickej pamäti³⁶⁰.

V tomto kontexte tak významnejšiu úlohu zohrávajú interpretatívne, resp. kvalitatívne prístupy výskumu politickej kultúry, ktoré vychádzajú z domnienky, že dejiny majú silný vplyv na vyjadrenie individuálnych, ako aj kolektívnych postojov a orientácií³⁶¹. Politická kultúra sa neanalyzuje čisto technicky, t. j. s pomocou nástrojov kvantitatívnych foriem výskumu, ale je vykladaná hermeneuticky prostredníctvom výskumu textov v novinách a časopisoch, politických programových dokumentov, volebných plagátov, atď.³⁶².

Zaujímavý kvalitatívny prístup k výskumu politickej kultúry predstavil politológ Karl Rohe, ktorý sa opiera o prístup Davida Elkinsa a Richarda Simeona. Títo kanadskí politológovia navrhli „*namiesto individuálnych názorov voči politickým objektom vziať za základ koncepcionálneho jadra politickej kultúry kolektívne zdieľané postoje*“³⁶³. Pre Elkinsona a Simeona je politická kultúra kognitívno-normatívna „mapa“, ktorou sa mentálne označuje a štrukturuje politický svet. Ide teda o dôležité a základné hodnoty spoločenského kolektívu o tom, čo politika vlastne je, môže byť a má byť³⁶⁴. Karl Rohe postavil svoje uvažovanie na tomto prístupe a pod politickou kultúrou rozumie základné domnienky o politickom svete a s ním spojené operatívne idey³⁶⁵. Tieto tvoria poznanie odvodené od konvencií myslenia a konania. Poznanie o tom, ako sa problémy riešia, aké odpovede sa

---

³⁶⁰ INGLEHART, R. *The renaissance of political culture*. 1988, s. 1203

³⁶¹ GARSZTECKI, S. *Kulturkonzepte und politikwissenschaftliche Transformationsforschung*. 2001, s. 62-64

³⁶² DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 598n

³⁶³ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 596

³⁶⁴ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 1

³⁶⁵ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 1

v minulosti osvedčili a ktoré nie³⁶⁶. Politická kultúra pozostáva z dvoch elementov, politickej sociokultúry a politickej kultúry interpretácie. K politickej sociokultúre patria každodenné a nediskutované samozrejmosti vyplývajúce z tradícií a určitého druhu kolektívnej pamäte politickej spoločnosti. Stojí nad individuum a podobne ako jazyk už existuje. Jednotlivci sú do nej narodení a socializovaní. Politická sociokultúra je tak fundamentálna, že jej nositelia si ju spravidla neuvedomujú. Predstavuje implicitný návod konania a zdôrazňuje modus politicko-kultúrnej normality, prostredníctvom ktorej môže človek objavovať a chápať konanie svojich blízkych³⁶⁷. To umožňuje rozlúštiť kódy vlastného spoločenstva a prispôbiť tomu svoje vlastné správanie. V krátkosti povedané, politická sociokultúra predstavuje nepísanú ústavu, ktorá usmerňuje konanie politických aktérov v určitých mantineloch a zároveň vylučuje iné možnosti správania³⁶⁸.

Ak má sociokultúra spoločnosti prežiť, musí byť neustále zas a znovu aktualizovaná a symbolicky obnovená. Za to je zodpovedná politická kultúra interpretácie, oblasť mimo bežného politického sveta s vlastnou logikou a zákonitosťami. Inscenovaná a spravovaná je ľuďmi, ktorí sa na sociokultúre podieľajú len čiastočne a vedome ju vnímajú. Obsahom politickej kultúry interpretácie sú návrhy a/alebo ponuky na to, resp. k tomu, ako môže byť existujúca spoločnosť zmenená, resp. ako sa môže ďalej rozvíjať, poprípade ako sa môže v rovnakej podobe uchovať. Ku kultúre interpretácie patria teórie, ideológie, obrazy politikov a intelektuálov, ktorými sa pokúšajú existujúcu spoločnosť zmeniť alebo stabilizovať. Politická kultúra interpretácie je výrazom kultúrnej a politickej diskusie

---

³⁶⁶ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 2

³⁶⁷ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 604

³⁶⁸ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 4, 11

spoločnosti. Ako taká plní dve úlohy. Po prvé, tematizuje existujúcu sociokultúru a okráda ju o jej prirodzenosť. Po druhé, má vytvoriť novú kultúrnu prirodzenosť. Inak povedané, má otvoriť sociokultúru novým možnostiam vývoja. Ako nadstavba politickej kultúry pozostáva politická kultúra interpretácie primerane z myšlienok a návrhov, ktoré sú ešte v pohybe a je ich možné dosiahnuť v priestore medzi kultúrnym systémom a politickým systémom. Ak sú nositelia kultúry interpretácie so svojimi návrhmi na zmenu a/alebo ponukami úspešní, tak sa ponúknuté témy, resp. ponuky kultúry interpretácie posúvajú do sociokultúry, kde sú (môžu byť) na určité obdobie prijaté. Neexistuje však záruka, že v nej ostanú natrvalo³⁶⁹. Ak sa prijímatelia v možnostiach interpretácie nenájdu, je na ňu rýchlo zabudnuté³⁷⁰. Možnosti ovplyvňovania politickými ponukami interpretácií sú preto ohraničené historickými tradíciami. Samotné konanie politikov je obmedzované stabilnými kultúrnymi vzorcami politickej sociokultúry.

V dôsledku toho vzniká medzi tými oboma elementmi napätý výmenný vzťah. Nové politické systémy musia, ak chcú byť úspešné, dosiahnuť zmenu politickej kultúry obyvateľstva, musia ponúknuť kultúru interpretácie, ktorá sa časom odrazí v sociokultúre. Na to musia byť schopné obstať pred existujúcimi meradlami posudzovania. Naopak, základy legitimacy etablovaného režimu môžu byť podkopané, ak sa politickej elite nepodarí prispôbiť sa novým politickým a kultúrnym meradlám posudzovania, ktoré sa presadia v spoločnosti³⁷¹.

Systém povinných kvót na prijímanie utečencov tvorí politickú ponuku interpretácie Európskej únie smerovanú na obyvateľov Slovenska a jeho

---

³⁶⁹ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 9-10

³⁷⁰ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung* 2003, s. 605

³⁷¹ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 18

politikov. Tieto ponuky interpretácie sú vnímané ako „európska solidarita“, „spoločenstvo hodnôt“, „humanita“. Citované výroky Róberta Fica, Ľuboša Blahu, ako aj Richarda Sulíka predstavujú rovnako ponuku interpretácie slovenskému obyvateľstvu. Menovaní slovenskí politici sú však sami touto ponukou determinovaní. Ich výroky sú v tomto význame výrazom slovenskej politickej kultúry, ktorú zo svojej perspektívy vedome vnímajú. Politici vedia, ktoré ponuky majú šancu, aby mohli byť prijaté slovenským obyvateľstvom.

Róbert Fico, Ľuboš Blaha a Richard Sulík chápu Európskou úniou nariadené kvóty ako zásah do národnej a štátnej suverenity a ako diktát zo strany Bruselu, resp. veľkých a silných členských štátov. Za ich výroky treba hľadať aj inštrumentalizovaný strach pred centralizmom EÚ, pred asymetrickými vzťahmi s EÚ, pred podriadeným vzťahom Slovenska vo vzťahu k únii. Okrem toho menovaní politici artikulujú obavy, že sa Slovensko môže stať kolóniou silnejších členských štátov EÚ. Tieto vyjadrenia predstavujú ponuku interpretácie pre obyvateľov Slovenska. Inak ako ponuka interpretácie predstavená Európskou úniou však môže lepšie obstáť pred historicky determinovanou slovenskou sociokultúrou, ktorú ponúka predovšetkým *Smer-SD*, ale aj *Sloboda a Solidarita*, ale rovnako *Slovenská národná strana*³⁷² a *Sme rodina – Boris Kollár*. Dôvody na to treba hľadať v histórii. Slováci sa ako samostatný národ konštituovali až v druhej polovici 19. storočia, do konca 20. storočia žili v multinárodnom štáte³⁷³. Odhliadnuc od epizódy Slovenského štátu (1939-1945), spojenca

---

³⁷² SNS, 2013

³⁷³ KREKOVIČOVÁ, E. *Mýtus plebejského národa*. 2007, s. 127, ZEMKO, M. *Moderný politický národ*. 2007, s. 189

Tretej ríše, existuje samostatná Slovenská republika až od 1. januára 1993³⁷⁴.

Slovenský národ často sám seba prezentuje ako plebejský, resp. roľnícky národ³⁷⁵. Tento pocit malosti, ktorý sa odráža v spoločenskom povedomí, je založený na dvoch posunoch hraníc, skúsenostiach s rakúsko-uhorskou monarchiou, ako aj skúsenostiach s Československom, s obdobím počas druhej svetovej vojny, ako aj počas obdobia vlády Komunistickej strany v rokoch 1948 až 1989³⁷⁶. V 19. storočí bojoval slovenský národ proti maďarskému unitárnemu centralizmu. Po páde monarchie a založení Československa v roku 1918 sa obraz utláčateľa zmenil. Na miesto maďarského feudalistu nastúpil v očiach slovenskej verejnosti „bezbožný Čech“. Vo svojom národnom sebavedomí teraz Slovensko muselo bojovať s českým centralizmom³⁷⁷. V 20. rokoch 20. storočia sa objavila metafora, že Slovensko je „českou kolóniou“³⁷⁸. Vychádzala z podstaty, že Slovensko v československej ústave z roku 1920 zostúpilo na jednoduchú územno-správnú jednotku³⁷⁹. Táto argumentácia sa objavovala aj počas Slovenského štátu, ktorý bol zasa považovaný za nemeckú kolóniu³⁸⁰. V druhej polovici 20. storočia predstavovalo Československo v určitom ohľade kolóniu Sovietskeho zväzu. Toto obdobie predstavovalo pre Slovákov dvojité hegemoniu: podriadené postavenie Slovenska v rámci Československa na jednej strane, a podriadené postavenie v rámci východného bloku a od

---

³⁷⁴ KIPKE, R., VODIČKA, K. *Slowakische Republik. Studien zur politischen Entwicklung*. 2000, s. 13-16, 122-126.

³⁷⁵ KREKOVIČOVÁ, E. *Mýtus plebejského národa*. 2013, s. 86; NOVOSAD, *Peripetie republikizácie* 1998, 142; ŠKVARNA, *Zvláštna cesta Slovenska. Moderne slovenské dejiny a súčasná polarizácia našej spoločnosti* 2001, s. 255; KREKOVIČOVÁ, E. *Folklór a politika* 1998, s. 127; KRUŽLIAK, *Tvorcovia nového Slovenska* 1982, s. 6-8

³⁷⁶ LUKÁČ, P. *Historická a politická identita Slovenska na prahu jeho integrácie do EÚ*. 2003, s. 339

³⁷⁷ CHMEL, R. *Slovenská otázka v 20. storočí*. 1997, s. 9

³⁷⁸ KRIVÝ, V., MANNOVÁ, E. *Mýtus obete*. 2013, s. 79

³⁷⁹ BYSTRICKÝ, V. *Štátnosť darovaná, či vnútená* 1997, s. 51

³⁸⁰ KRIVÝ, V., MANNOVÁ, E. *Mýtus obete* 2013, s. 79

augusta 1968 dokonca potvrdené obsadením sovietskymi vojskami a ďalšími štátmi Varšavskej zmluvy na strane druhej.

Súhrnné povedané slovenský národ mal v priebehu niekoľkých desaťročí viacnásobnú skúsenosť s modelom jednostranných vzťahov, s dominanciou jedného národa a mocenskými ambíciami iných štátov a národov. Tieto skúsenosti kódované v sociokultúre sa odrazili v slovenskom autostereotype byť utláčaným a ohrozeným národom, ktorý sa musí brániť voči väčším a silnejším národom³⁸¹. Boj o prežitie slovenského národa a zachovanie národnej substancie existuje od 19. storočia ako leitmotív jeho histórie³⁸².³⁸³ Skúsenosť Slovenska sa tak výrazne odlišuje od štátov ako Francúzsko alebo Anglicko, ktoré existovali ako veľké koloniálne mocnosti a vďaka tomu mohli robiť existenčný nátlak na iné národy. Približuje sa ale historickej skúsenosti Česka, Poľska alebo troch pobaltských štátov, Litvy, Lotyšska a Estónska. V úzkej súvislosti s týmito skúsenosťami stojí autostereotyp tisícročného otroctva, ktoré pochádza ešte z obdobia Ľudovíta Štúra³⁸⁴. Vyjadrené inými slovami, Slováci sa vnímajú ako podmanený národ³⁸⁵. Toto vnímanie samého seba má na Slovensku veľmi silný symbolický význam. Predstavuje totiž verbalizovaný výraz pocitu ohrozenia slovenského národa väčšími a silnejšími národmi³⁸⁶. Na tomto autostereotype systematického ohrozenia slovenského národa, ktorý so sebou rovnako prináša strach³⁸⁷, stavajú aj Róbert Fico a Ľuboš Blaha svoju politiku odôvodnenú práve od

---

³⁸¹ ŠKVÁRNA, D. *Zvláštna cesta Slovenska. Moderne slovenské dejiny a súčasná polarizácia našej spoločnosti* 2001, s. 257-259

³⁸² Lipták, L. *Koniec mýtov na Slovensku?* 2013, s. 239-240

³⁸³ V súčasnosti túto myšlienku presadzuje SNS (2013)

³⁸⁴ ŠTÚR, Ľ. *Štúrova reč pred slovenskými dobrovoľníkmi* 1848, s. 313

³⁸⁵ KAMENEC, I. *Stereotypy v slovenských dejinách a v slovenskej historiografii*. 1998, s. 123

³⁸⁶ FINDOR, A. *Tisícročná poroba?* 2013, 72-73

³⁸⁷ KAMENEC, I. *Stereotypy v slovenských dejinách a v slovenskej historiografii*. 1998, s. 123

predstavy, že iné, silnejšie národy rozhodujú o „nás bez nás“³⁸⁸. To ako je tento pocit hlboko zakorenený, vysvetľuje aj preambula slovenskej ústavy „*My, národ slovenský, pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročné skúsenosti zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť [...] vychádzajúc z prirodzeného práva národov na sebaurčenie*“

389 390

Na základe skúseností s asymetrickými skúsenosťami reagujú slovenské obyvateľstvo a jeho reprezentanti veľmi citlivo na obmedzovanie svojej štátnej suverenity zo strany EÚ. Snaha únie presadiť kvóty aj napriek odporu Slovenska je rovnako výrazom asymetrických vzťahov. V 21. storočí bolo Slovensko rovnako podrobené superiorite Európskej únie, resp. jej vedúcich štátov. Táto skutočnosť je v sociálnom prostredí Slovenska tabu, ktoré Smeru-SD alebo ĽSNS často kritizujú.³⁹¹

Hoci sú povinné kvóty vnímané politickými stranami ako aj obyvateľstvom ako prejav poručníctva voči EÚ, dlhodobý obraz Európskej únie vo verejnej mienke je na Slovensku pozitívny.³⁹² Okrem ĽS NS neexistuje strana, ktorá by mala v programe vystúpenie z Európskej únie³⁹³. Väčšina politických strán vníma Európsku úniu ako prirodzený priestor pre rozvoj Slovenska³⁹⁴. Napriek tomu však existuje čoraz viac kritických hlasov na adresu niektorých rozsiahlych rozhodnutí a kompetencií EÚ. Okrem povinných kvót ide predovšetkým o otázky spojené s finančnou pomocou pre Grécko

---

³⁸⁸ SCHÖPFLIN, G. *Vytváranie európskej kultúrnej identity? Stredná Európa v rozšírenej Európskej únii*. 2003

³⁸⁹ Preambula

³⁹⁰ Hlasia sa k tomu aj Popradské Memorandum SNS (2013).

³⁹¹ Pre EÚ neznamená národná a štátna suverenita členských štátov nejakú „nedotknuteľnú veličinu“ (HANDL, *Vom Feindbild zum differenzierten Europabild? Tschechien, Ostmitteleuropa und die europäische Integration*. 2007, s. 477).

³⁹² Medzi obyvateľmi rastie dôvera voči EÚ (Webnoviny, 2017).

³⁹³ SPÁČ, P. *Anti-Europeanism and Euroscepticism in Slovakia*. 2016, s. 179

³⁹⁴ NOVOSAD, F. *Peripetie repolitizácie*. 1998, s. 140; Vláda SR, 2016

a s ňou spojený Európsky finančný stabilizačný mechanizmus, tzv. euroval, ktorý odmieta predovšetkým ekonomicko-liberálna strana Sloboda a Solidarita, hoci bez fundamentálnej kritiky Európskej únie ako takej³⁹⁵.

Členstvo v Európskej únii bolo už od roku 1993, teda od vzniku samostatnej Slovenskej republiky, jednoznačný cieľ slovenskej zahraničnej i domácej politiky. Vystupovať proti tomuto cieľu znamenalo byť zároveň proti vitálnym štátnym záujmom³⁹⁶. Vstup Slovenska do Európskej únie bol želaním väčšiny slovenskej verejnosti³⁹⁷. Integrácia štátu do Európskej únie bola na zozname hlavných priorít domácej vlády predovšetkým po odchode Vladimíra Mečiara z funkcie predsedu vlády v roku 1998, pretože práve on kvôli svojej autoritárskej politike oddialil integračné ambície Slovenska. Vstup Slovenska do EÚ v máji 2004 malo medzi obyvateľmi mimoriadne silnú podporu. Oficiálnu kampaň pred referendum o vstupe podporovali všetky politické strany naprieč celým straníckym spektrom³⁹⁸. Napriek tomu však existovali pochybnosti, či Slovensko ako malý štát a malý národ bude nejakým prínosom pre fungovanie (veľkej) EÚ³⁹⁹.

Napriek akejkol'vek kritike difúzna podpora EÚ sa na Slovensku zakladá na historických skúsenostiach štátu vo východnej časti strednej Európy. Počas obdobia tzv. normalizácie (1970-1989) bolo Európske spoločenstvo vnímané v Československu ako symbol slobody, ako aj hospodárskeho blahobytu. Západ so svojím demokratickým politickým systémom a slobodným trhom pôsobil ako pozitívny protipól ku komunistickej ideológii a plánovanému

---

³⁹⁵ SPÁČ, P. *Anti-Europeanism and Euroscepticism in Slovakia*. 2016, s. 165, 172

³⁹⁶ LEŠKOVÁ, E. *Slovensko*. 2006, s. 31, 33; CHMEL, R. *Slovenské nesúžitie so susedmi*. 1998, s. 134

³⁹⁷ LEŠKOVÁ, E. *Slovensko*. 2006, s. 33; SCHÖPFLIN, G. *Vytváranie európskej kultúrnej identity? Stredná Európa v rozšírenej Európskej únii*. 2003

³⁹⁸ Spáč, P. *Anti-Europeanism and Euroscepticism in Slovakia*. 2016, s. 164

³⁹⁹ LUKÁČ, P. *Historická a politická identita Slovenska na prahu jeho integrácie do EÚ*. 2003, s. 345

hospodárstvu sovietskeho bloku. Idealizácia EÚ pokračovala hlavne po roku 1989. V Československu vo všeobecnosti, ale na Slovensku obzvlášť, dominovala vo verejnosti, ako aj v prostredí politickej elity euforická mienka o EÚ, pričom túžba po hospodárskom raste a materiálnom blahobyte zakrývala negatívne stránky západnej spoločnosti⁴⁰⁰. Materiálne motívy však neboli jediné dôvody podpory vstupu Slovenska medzi členské štáty EÚ. Členstvo v Európskej únii bol vnímané ako súčasť národného emancipačného procesu, kedy sa Slovensko oslobodzovalo od českej ako aj od sovietskej hegemonie⁴⁰¹. Vstup do EÚ predstavuje pre identitu Slovenska dovŕšenie procesu vytvárania moderného štátu, teda uznanie slovenského národa ako samostatného kultúrno-politického celku, resp. ako „dospelej“ a zároveň rovnoprávnej krajiny s ostatnými štátmi Európskej únie⁴⁰².

Veľmi jasne je tento pohľad zreteľný na výroku vtedajšieho predsedu Slovenskej národnej strany, Jozefa Prokeša, ktorý v roku 1991 uviedol: „Mali by sme pod integrovanou Európou rozumieť spolupracujúcu Európu, nie jeden osobitný štát Európa. Integrovaná Európa prežije len vtedy, keď všetky kooperujúce národy budú mať rovnaké práva a povinnosti. Ak by predsa len bol jeden národ nešťastný, bol by to nástroj, ktorý vytvára napätie“.⁴⁰³ Rovnoprávnosť však nie je v slovenskej identite dostatočná, pokiaľ je garantovaná len formálne na základe európskych zmlúv. Podľa bývalého slovenského ministerského predsedu, Jána Čarnogurského, ide aj o rovnocennosť: „*Mojou predstavou je, že budeme aj rovnocenní [...]. Rovnocennosť je aj otázkou protokolu, a preto môžeme byť subjektom*

---

⁴⁰⁰ HANDL, V. *Vom Feindbild zum differenzierten Europabild? Tschechien, Ostmitteleuropa und die europäische Integration.* 2007, s. 473; LEŠKOVÁ, E. *Slovensko.* 2006, s. 33

⁴⁰¹ SCHÖPFLIN, G. *Vytváranie európskej kultúrnej identity? Stredná Európa v rozšírenej Európskej únii.* 2003

⁴⁰² NOVOSAD, F. *Peripetie repolitizácie 1998,* s. 141; BÁTORA, J. *Identita a štátny záujem? O čo ide v slovenskej zahraničnej politike.* 2004, s. 362

⁴⁰³ cit. KIRSCHBAUM, S. *Das slowakische Problem.* 1994, s. 127

v medzištátnych vzťahoch“.⁴⁰⁴ Toto želanie formuloval Vladimír Mečiar v roku 1996 nasledovne: „*Chceme byť síce plne integrovaní do Európy, čo však zároveň neznamená, že budeme so západom súhlasiť vo všetkých otázkach.*“⁴⁰⁵ Táto argumentácia je dnes dôležitá, na jednej strane chce Slovensko patriť do únie, ale zároveň robiť aj vlastnú (azylovú) politiku. Členstvo v únii predstavuje v slovenskej perspektíve primárne uznanie štátu ako rovnoprávneho a rovnocenného člena a partnera v slobodnej a demokratickej Európe⁴⁰⁶. To znamená, že Slovensko si chce v EÚ zachovať podstatnú časť svojej národnej a štátnej suverenity⁴⁰⁷. Krajina akceptuje elementy integrácie, zároveň však prejavuje určitú zdržanlivosť v otázkach vývoja supranacionálnych elementov⁴⁰⁸. V slovenskom vnímaní svojej identity neznamená suverenity iba mať vlastný štát. Suverenity znamená národnú autonómiu, rovnoprávnu účasť, a to práve vo väčších politických jednotkách⁴⁰⁹.⁴¹⁰ Všeobecne rozšírená predstava, resp. želanie obyvateľstva a politikov byť rovnocenným a rovnoprávnym členským štátom EÚ, t. j. vo väčšom politickom útvere, je súčasťou slovenskej sociokultúry, ktorá sa formovala už od polovice 19. storočia. Už

---

⁴⁰⁴ cit. KIRSCHBAUM, S. *Das slowakische Problem*. 1994, s. 126

⁴⁰⁵ cit. SAMSON, I. *Der widerspruchsvolle Weg der Slowakei in die Europäische Union. Die Slowakei vor der Marginalisierung in Zentraleuropa?* 1999, s. 24

⁴⁰⁶ SCHÖPFLIN, G. *Vytváranie európskej kultúrnej identity? Stredná Európa v rozšírenej Európskej únii*. 2003

⁴⁰⁷ Vláda SR, 2016

⁴⁰⁸ HANDL, V. *Vom Feindbild zum differenzierten Europabild? Tschechien, Ostmitteleuropa und die europäische Integration*. 2007, s. 473, 477; NOVOSAD, F. *Peripetie repolitizácie*. 1998, s. 142

⁴⁰⁹ FERENCŮHOVÁ, B. *Zmieri sa Slovensko so svojím nacionalizmom*. 1998, s. 175; NOVOSAD, F. *Peripetie repolitizácie*. 1998, s. 140

⁴¹⁰ Tu sa vynárajú dve úrovne obsiahleho významu pojmu suverenity: suverenity národa vo význame zvrchovanosti a suverenity štátu vo význame suverenity v medzinárodnom práve (KIRSCHBAUM, S. *Das slowakische Problem*. 1994, s. 124). V politickom myslení strednej Európy je jednoznačne prítomné rozlišovanie medzi štátom a národom, keďže v tomto regióne sa hranice medzi národmi často nekryjú s hranicami medzi štátmi. Buď žilo viacero národov v jednom štáte, ako napríklad v Habsburskej monarchii, alebo národy boli rozdelené do viacerých štátov, ako napríklad Nemci. Poľský národ napríklad pozná obe situácie.

v *Žiadostiach slovenského národa*, predstavených 10. mája 1948 v Liptovskom Mikuláši, bola formulovaná požiadavka na zrovnoprávnenie a zároveň odmietnutá nadvláda jedného národa nad iným národom⁴¹¹. Táto požiadavka bola zopakovaná v *Memorande slovenského národa*, ktoré bolo schválené Národným zhromaždením v Martine 6. a 7. júna 1868. Cieľom tohto dokumentu, ktorý obsahoval štátoprávne, politické a kultúrne požiadavky Slovákov, bolo vybojovanie kultúrnej autonómie pre Slovákov v uhorskom štátnom útvare⁴¹². Aj Nová škola sa pripojila k tomuto mysleniu. Podľa predstaviteľov Novej školy mal uhorský štát úlohu brať do úvahy, rešpektovať a zabezpečovať aj rozličné potreby a špecifiká národných spoločenstiev Uhorska. Nová škola odmietala aj politickú a kultúrnu hegemoniu maďarského národa, ako aj centralizáciu uhorskej časti monarchie. V konštitučnej monarchii mali byť Slováci kultúrne a politicky rovnoprávnymi občanmi⁴¹³. Počas prvej svetovej vojny vystupovalo toto uvažovanie do popredia v súvislosti s plánmi vytvoriť so susednými Čechmi spoločný štát. Clevelandská dohoda z októbra 1915 predpokladala vytvorenie federácie českého a slovenského národa s plnou autonómiou pre Slovákov. Z pohľadu slovenského vnímania to znamenalo tak samosprávu, ako aj rovnocenné postavenie oboch národov⁴¹⁴. Pretože ústava z roku 1920 degradovala význam Slovenska len na úroveň samosprávneho kraja, požadoval Andrej Hlinka, vedúca osobnosť slovenského autonomistického hnutia, pre Slovákov vlastné zákonodarne zhromaždenie a vlastné

---

⁴¹¹ Žiadosti, 1848; ĎUROVIČ, L. *Tá naša (slovenská) identita ...? Ako sa formovala politicky a teritoriálne?* 1997, s. 34

⁴¹² FERENČUHOVÁ, B. *Zmieri sa Slovensko so svojim nacionalizmom.* 1998, s. 175; Memorandum, 1861; ĎUROVIČ, L. *Tá naša (slovenská) identita ...? Ako sa formovala politicky a teritoriálne?* 1997, s. 34

⁴¹³ Nová škola, 1868; MARTINKOVIČ, M. *Politické myslenie Novej školy. Občiansko-národný program Slovenských novin.* 2013, s. 122-128

⁴¹⁴ ĎUROVIČ, L. *Tá naša (slovenská) identita ...? Ako sa formovala politicky a teritoriálne?* 1997, s. 37; Clevelandská dohoda, 1915, s. 445

súdnicstvo⁴¹⁵. Aj od predsedu Slovenskej národnej strany, Martina Rázusa, odzneli podobné požiadavky⁴¹⁶. Požiadavka na vytvorenie slovenskej autonómie v rámci Československa bola rovnako základňou federalizácie socialistického Československa v roku 1968⁴¹⁷. Na papieri bolo Československo od 28. októbra 1968 federáciou s Českou republikou a Slovenskou republikou. V skutočnosti však išlo o unitárny centralizovaný štát. Po skončení éry reálneho socializmu na konci roku 1989 boli v rámci diskusie o novej ústave federácia a konfederácia „pre veľa Slovákov akceptovaným spektrom“. Čo sa týka tretej možnosti, nezávislosti, nevedel nikto, „či je táto možnosť realizovateľná a či by vlastne našla podporu ľudu“⁴¹⁸. Slovensko viac myslelo na cieľ, byť súčasťou EÚ ako jej suverénna súčasť⁴¹⁹. Súhrnne je možné povedať, že ponuka interpretácie zo strany EÚ na prijatie povinných kvót pre utečencov nemôže byť akceptovaná slovenskou sociokultúrou, pretože sa „vyhýba dispozíciám, očakávaniam a potrebám“ Slovákov⁴²⁰. Slováci sa v tejto ponuke nevedia nájsť, pretože im ukazuje cestu do ich vlastnej minulosti. Slovenský národ, z vlastného uhla pohľadu, by sa opäť dostal do pozície podriadeného. Táto ponuka tak stojí v protiklade k slovenským predstavám a cieľom, ktoré Slováci od členstva v EÚ prezentujú, a síce, že budú rovnoprávnym a rovnocenným partnerom. Slovensko je síce pripravené presunúť časť svojich suverénnym kompetencií na úroveň EÚ, avšak, ako sme to videli pri otázke povinných kvót, s určitými výnimkami. Práve pri tejto otázke sa Slovensko mimoriadne intenzívne bráni možnosti, že stratí svoje výsostné kompetencie ochrany svojho územia.

---

⁴¹⁵ KIRSCHBAUM, S. *Das slowakische Problem*. 1994, s. 114; BYSTRICKÝ, V. *Štátnosť darovaná, či vnútená*. 1997, s. 51

⁴¹⁶ KUSÝ, M. *Žijú na Slovensku*. 2016, s. 437

⁴¹⁷ NOVOMESKÝ, 1968a; NOVOMESKÝ, 1968b

⁴¹⁸ KIRSCHBAUM, S. *Das slowakische Problem*. 1994, s. 126-127

⁴¹⁹ FERENČUHOVÁ, B. *Zmieri sa Slovensko so svojim nacionalizmom*. 1998, s. 175

⁴²⁰ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 605

Slovenské odmietnutie kvót je podčiarknuté ešte tým, že väčšina utečencov prichádzala do Európy v lete 2015 z prevažne moslimským spoločností. Národne a konzervatívno-kresťansky orientované politické strany ako SNS, ĽSNS, KDH, OĽaNO, ale aj Smer-SD, odmietli prijímať moslimských utečencov⁴²¹. Svoje argumenty zakladali na presvedčení, že nosným pilierom Európy a Slovenska je práve kresťanstvo.⁴²² Róbert Fico vyhlásil, že stovky rokov starý „charakter krajiny“ spočíva na „cyrilo-metodských tradíciách“ (Fico 2016b). V tejto súvislosti je potrebné opäť odkázať na význam preambuly slovenskej ústavy, v ktorej sa doslovne píše to, na čo odkázal Róbert Fico, a síce na „duchovné dedičstvo Cyrila a Metoda“, t. j. na kresťanské dedičstvo Slovenska⁴²³. Na základe vplyvu kresťanstva vyvolala požiadavka prijať väčšie množstvo moslimov u veľkej časti slovenskej spoločnosti pocit ohrozenia svojej kresťansko-národnej kultúry. Tento pocit ohrozenia je posilňovaný strachom z kriminality, ako aj teroristickými činmi moslimských fanatikov a pochybnosťami nad schopnosťou moslimov integrovať sa do národnej spoločnosti.⁴²⁴

K tomuto negatívne vnímaniu islamu a moslimov prispievajú vzájomne sa zosilňujúce aktuálne a historické faktory⁴²⁵. Ako prvý faktor je potrebné vyzdvihnúť mimoriadne negatívne vykresľovanie moslimov v médiách. K tomu je potrebné pripočítať problémy pri integrácii stúpajúceho počtu moslimských prisťahovalcov a utečencov v západnej Európe, ale aj vojnové konflikty v regióne Blízkeho východu, ako aj teroristické útoky na civilné ciele v Európe a USA, pričom mimoriadne dôležitú úlohu hrá 11. september 2001. V tomto kontexte tak stojí aj výrok Róberta Fica, adresovaný

---

⁴²¹ ROGALSKÁ, K. *Misslungener Poker mit der Flüchtlingskrise*. 2016, s. 47

⁴²² Ku kresťanskej orientácii Slovensko pozri Staško, 1982, s. 71-78, 131

⁴²³ Preambula

⁴²⁴ Na tomto mieste sa opakovane objavuje obava pred finančnými nákladmi (Webnoviny 2015, ŠTEFANČÍK, R. *Islamofóbny populizmus v stranickej politike*. 2011, s. 3, 11

⁴²⁵ ŠTEFANČÍK, R. *Islamofóbny populizmus v stranickej politike*. 2011, s. 12

Spolkovej republike Nemecko, v ktorom zvýraznil otázku bezpečnosti: „*Nechcem sa raz zobudiť v tejto krajine a mať tu 50-tisíc ľudí, o ktorých nič nevieme. Nechcem niesť zodpovednosť za možný teroristický útok len preto, že sme niečo podcenili.*“⁴²⁶

Hoci Slovensko ešte nie je týmito problémami (zatiaľ) postihnuté, napriek tomu sú na vidieku dobre známe. Západná Európa je v slovenskej tlači viditeľnejšia ako Slovensko v západoeurópskej. K tomu sa pridávajú ešte osobné skúsenosti slovenských pracovných migrantov a študentov v západnej Európe.⁴²⁷ Aj napriek tomu, že počet moslimov je na Slovensku pomerne nízky (ca 5.000 vrátane konvertitov), sú dobre integrovaní a svoje bohoslužby majú v slovenskom jazyku⁴²⁸, paralelné spoločnosti existujúce v Nemecku alebo vo Francúzsku vyvolávajú na Slovensku strach pred ďalšou masovou imigráciou moslimov. Róbert Fico odvíja svoj strach od pohľadu na Nemecko a vyjadruje obavy, že po príchode ďalších moslimov bude ich integrácia komplikovanejšia, pričom sa vytvoria paralelné spoločnosti⁴²⁹. Pravicoví extrémisti z Ľudovej strany Naše Slovensko upierajú moslimským imigrantom schopnosť sa prispôbiť. Moslimov predstavujú ako hordy, ktoré sa „nechcú prispôbiť slovenským zákonom a spoločenským normám“, „páchajú trestné činy a tvoria obrovskú záťaž pre domáce obyvateľstvo“. Rovnako by moslimovia vytlačili z Európy kresťanstvo a európsku kultúru a tým by drasticky „zmenili spoločnosť podľa vlastných predstáv“⁴³⁰.⁴³¹

---

⁴²⁶ FICO, R. *Kvótam hovorím nie. Nechcem niesť zodpovednosť za teroristický útok*. 2015a, pozri aj ROGALSKÁ, K. *Misslungener Poker mit der Flüchtlingskrise*. 2016, s. 46

⁴²⁷ ĽSNS sa vo svojom volebnom programe dotkla udalostí z nemeckého Kolína počas silvestrovskej noci v roku 2015. (ĽSNS, 2016, s. 2). Aj Róbert Fico sa k týmto udalostiam vyjadril (FICO, R. *Fico o novom postoji vlády k téme migrácie*. 2016a)

⁴²⁸ ŠTEFANČÍK, R. *Islamofóbny populizmus v straneckej politike*. 2011, s. 16-18

⁴²⁹ FICO, R. *Podľa Fica neba islam na Slovensku priestor*. 2016b

⁴³⁰ ĽSNS, 2016, s. 2

Zreteľnú formu obáv z islamizácie Európy tematizovala Slovenská národná strana už v roku 2012. „Islam chce zmeniť kultúrnu tvár Európy. Jasne vyhlasujeme: Nie islamizácii Európskej únie, nie členstvu Turecka v EÚ. Budeme iniciovať vytvorenie európskeho kultúrneho valu proti tejto forme multikulturalizmu, ktorý by nás mohol odcudziť od našej substancie a uvrhnúť [Európu] do etnických konfliktov. Protestujeme proti násilnému potláčaniu kresťanstva“.⁴³² Rok predtým sa dnešný predseda strany Andrej Danko pri pohľade na kresťanský charakter štátu a Európy vyjadril: „Musíme [...] vytvoriť mechanizmus, ktorý nám bude garantovať, že na Slovensku sa jedného dňa namiesto trestného zákonníka nebude využívať šaría. Slovenská národná strana [...] bude vždy dôsledne obraňovať záujmy kresťanského Slovenska a Európy“⁴³³. Z tohto dôvodu chce SNS zákonom zakázať nosenie buriek a stavanie minaretov⁴³⁴. Ďalšia strana, OĽaNO, vidí v politickom islame „bezpríkladnú hrozbu“ a odkazuje v tejto súvislosti na teroristické útoky, ktoré boli vykonávané „v mene islamu“⁴³⁵.

Tieto obrazy a ponuky interpretácie sa zamotávajú v slovenskej sociokultúre, pretože spájajú skutočne ďaleké historické skúsenosti s moslimskou kultúrou a náboženstvom, ktoré sú považované za cudzie a ktoré sú v súčasnosti opäť vystavené rôznym útokom. Posilňujú negatívny obraz a vnímanie islamu a pocit ohrozenia. Zároveň ale potvrdzujú, že vnímanie súčasného islamu a moslimov je podobné tomu historickému. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že na území dnešného Slovenska boli v druhej polovici 16. storočia a počas 17. storočia prítomní osmanskí moslimovia. Toto územie bolo moslimskou stranou považované za územie „svätej vojny“, ktorého cieľom

---

⁴³¹ Podobné pohľad možno nájsť aj v programe (KDH, 2016).

⁴³² SNS, 2012

⁴³³ ŠTEFANČÍK, R. *Islamofóbny populizmus v straníckej politike*. 2011, s. 23

⁴³⁴ SNS, 2015, s. 26

⁴³⁵ OĽaNO, 2016, s. 128 n

bola trvalá okupácia⁴³⁶. Na rozdiel od Francúzska alebo Anglicka, ktoré z pozície európskych koloniálnych mocností aktívne ovládali mnohé moslimské krajiny, malo Slovensko skôr pasívnu skúsenosť. Prítomnosť Turkov, resp. Osmanov v južných častiach súčasného Slovenska počas jeden a pol storočia ovplyvnila slovenský pohľad na moslimov⁴³⁷. Turci sa počas svojich dobytých výprav v druhej polovici 16. storočia prezentovali ako lúpežné a násilné obyvatelstvo a nespravodlivosti voči predovšetkým civilnému obyvatelstvu na obsadených územiach svojho impéria dávali jasne najavo⁴³⁸. V beletrii, ako aj vo vedeckých knihách a vojnových kronikách z obdobia národného obrodovania, bol islam prezentovaný ako nepriateľ číslo jeden⁴³⁹. Tento historický pohľad na po krvi bažiacich moslimov ako úhlavného nepriateľa európskeho kresťanstva a apokalyptická hrozba európskej spoločnosti, ktorý na území Slovenska existoval už od 16. storočia, sa zakorenil v slovenskej kolektívnej pamäti a stal sa súčasťou slovenskej politickej sociokultúry⁴⁴⁰. Práve z tohto dôvodu môžu súčasné národné a kresťanské orientované politické strany stavať svoju politiku na negatívnom znázorňovaní islamu, hoci slovenská spoločnosť v súčasnosti, na rozdiel napríklad od susedného Rakúska, nemá bezprostredný kontakt s islamským svetom^{441, 442}.

---

⁴³⁶ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 88

⁴³⁷ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 111, 116

⁴³⁸ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 95

⁴³⁹ WHEATCROFT, A. *Nevěřící. Střety křesťanstva s islámen v letech 638-2002*. 2006, s. 292-305

⁴⁴⁰ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 88

⁴⁴¹ ŠTEFANČÍK, R. *Islamofóbny populizmus v straneckej politike*. 2011, s. 16

⁴⁴² Na riešenie nedostatku pracovnej sily uzatvorilo Rakúsko v roku 1964 dohodu s Tureckom s cieľom získať novú pracovnú silu. Nasledovalo niekoľko vln pracovnej migrácie z moslimského Turecka do Rakúska. Preto má Rakúsko dlhodobé a aktuálne skúsenosti s moslimami.

Obsadenie teritória dnešného južného Slovenska osmansko-moslimskými vojskami bolo silno inštrumentalizované súčasnými slovenskými politickými stranami počas diskusie o prijímaní utečencov. Napríklad Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) pozývalo verejnosť na 20. januára 2017 k pamätníku Bitky pri Vozokanoch. V pozvánke na toto podujatie bolo uvedené, že ide o udalosť, ktorá má veľký symbolický význam aj v súčasnosti, čím bolo jasne povedané, že Európa je kresťanská⁴⁴³.⁴⁴⁴ Katolícke združenie Magnificat Slovakia a jej predseda, bývalý disident Anton Selecký, ktorý podporuje pravicových extrémistov z Ľudovej strany – Naše Slovensko, vyzval riaditeľa verejnoprávneho Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS), Václava Miku, aby televízia odvysielala poľsko-taliansky koprodukčný film s názvom „*The Day of the Siege: September Eleven 1683*“⁴⁴⁵.⁴⁴⁶ Akcie ako „*Turci idú*“ tematizujú turecko-osmanskú inváziu zo 16. a 17. storočia na územie dnešného Slovenska⁴⁴⁷.

Súhrnne vyjadrené, Slovensko odmieta povinné kvóty na prijímanie utečencov kvôli svojmu negatívnemu obrazu islamu, ktorý je v politickej sociokultúre hlboko zakorenený. Práve tento negatívny obraz islamu je dnes inštrumentalizovaný aj národnými, konzervatívnymi a kresťansky orientovanými stranami ako SNS, ĽSNS a OĽaNO, ale rovnako aj ľavicovým Smerom-SD, ako aj liberálne orientovanou SaS. Táto historicky zdedená a v súčasnosti opäť artikulovaná úroveň sociokultúry je spojená so strachom pred asymetrickým vzťahom medzi EÚ a Slovenskou republikou. V ponímaní veľkej časti slovenskej spoločnosti Európska únia núti

---

⁴⁴³ KDH, 2017

⁴⁴⁴ Táto bitka sa uskutočnila 26. augusta 1652 a skončila sa víťazstvom Uhorska nad Osmanskou ríšou. Aj vo svojom volebnom programe odkazuje KDH na európske hodnoty a európske a slovenské tradície (KDH, 2016, s.76).

⁴⁴⁵ V poľskom origináli „*Bitwa pod Wiedniem*“ (RTVS, 2016; Magnificat, 2016)

⁴⁴⁶ K diskusii o tomto filme pozri aj MORVAY, 2017, s. 11.

⁴⁴⁷ TAMO, *Turci idú*. 2014. Dostupné na internete: <http://www.tamo.sk/spravy/1352-turci-idu>

Slovensko a jeho obyvateľov k prijímaniu obyvateľov, hoci to Slováci vnímajú ako hrozbu pre ich národnú a kultúrnu identitu. A práve z tohto dôvodu odmietajú Slováci moslimských utečencov na svojom území.

Okrem pocitov z ohrozenia, pocitu nerovnocennosti a poručníctva zo strany EÚ, ako aj obáv z islamu, existuje na Slovensku ešte jeden dôležitý dôvod, prečo slovenské obyvateľstvo a jeho vláda odmietajú prijať Európskou úniou predpísaný počet utečencov. Na tomto mieste je ale potrebné uviesť jeden zdanlivý paradox. Medzi rokmi 1898 a 1913 emigrovalo cca 430.000 Slovákov do Severnej Ameriky⁴⁴⁸. V druhej polovici 20. storočia našli tisícky Slovákov v štátoch západnej Európy a za oceánom ochranu pred prenasledovaním komunistickým režimom. Bezprostredne po skončení druhej svetovej vojny opustili obnovené Československo vysokí predstavitelia Slovenského štátu (1939-1945). Po uchopení moci komunistami vo februári 1948 nasledovala druhá vlna emigrácie. Tretiu veľkú vlnu emigrácie spustilo násilné potlačenie reformného procesu, tzv. Pražskej jari v auguste 1968 vojskami piatich štátov Varšavskej zmluvy. Aj v osemdesiatych rokoch 20. storočia opustilo veľa Slovákov svoju vlasť⁴⁴⁹. Po roku 1989 a po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie našlo veľa Slovákov prácu v zahraničí, pričom väčšina z nich sa už neplánuje vrátiť späť do krajiny pôvodu.⁴⁵⁰ Medzi hlavné dôvody ekonomickej migrácie po roku 1989 patrili vysoká miera nezamestnanosti, s ňou spojené nízke mzdy, ako aj problémy s konsolidáciou demokracie počas tretej vlády Vladimíra Mečiara (1994-1998)⁴⁵¹.

---

⁴⁴⁸ BOSÁK, E. *Slovaks and Czechs: An uneasy coexistence*. 1991, s. 69

⁴⁴⁹ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 60

⁴⁵⁰ Ich počet sa na konci roka 2015 pohyboval na úrovni cca 300.000 (Pluska, 2015b)

⁴⁵¹ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 70

Odpoveď na otázku, prečo sa štát zdráha prijímať utečencov, možno nájsť v histórii slovenskej spoločnosti, ktorá bola ovplyvňovaná okrem iného aj emigráciou. Možno povedať, že Slovensko pozná iba skúsenosti s emigráciou. Migrácia sa v predstavách Slovákov spája predovšetkým s emigráciou smerom do zahraničia, nie však s imigráciou smerom na Slovensko. Práve v tomto aspekte sa tento stredoeurópsky štát líši od štátov západnej Európy. Na rozdiel od Francúzska a Anglicka nemalo Slovensko koloniálne územia, z ktorých by migrovali do koloniálnej mocnosti miestni obyvatel'stva. Zároveň nejde o ekonomicky vysoko rozvinutú krajinu a jej demografická situácia nie je tak zlá, aby bola odkázaná na verbovanie pracovníkov v iných štátoch, ako to napríklad urobilo Nemecko alebo Francúzsko po druhej svetovej vojne. V týchto štátoch, podobne ako v iných štátoch západnej Európy, Severnej Amerike alebo Austrálii, na rozdiel od Slovenska, bola súčasťou vytvárania identity predstava, že ide o imigračnú krajinu. Odhliadnuc od obdobia národného socializmu nemá Nemecko za ostatných 120 rokov skúsenosť s väčšími imigračnými vlnami. To isté platí aj pre štáty Beneluxu a Škandinávie. Emigrácia z Anglicka a Francúzska bola zastavená ešte skôr. Skúsenosti Slovenska sa skôr podobajú štátom južnej Európy, ako Talianska a Grécka, ktoré sa pôvodne snažili poslať migrantov čo najrýchlejšie ďalej do štátov severnej Európy⁴⁵².

Do roku 1989 nebola téma medzinárodnej migrácie absolútne témou verejnej diskusie. Možnosti pracovnej migrácie, ako aj utečencov, boli mimoriadne oklieštené. Ak k imigrácii predsa len dochádzalo, išlo predovšetkým o českú časť československej federácie, kam prichádzali migranti predovšetkým z iných štátov východného bloku, ako aj niektorých spriatelených afrických a ázijských krajín. Navyše v prípade Afričanov a Aziatov sa jednalo

---

⁴⁵² SOSNOVSKA, A. *Mitteleuropa versus Central Europe*. 2016, s. 16

predovšetkým o časovo obmedzenú imigráciu za účelom vzdelávania alebo získavania pracovných skúseností. Až systémová zmena politických a ekonomických podmienok v roku 1989 priniesla zmenu aj v tejto oblasti. Na začiatku deväťdesiatych rokov prichádzali na územie Československa, resp. Slovenska najskôr vojnoví utečenci z rozpadnutej Juhoslávie a neskôr aj z Iraku a Afganistanu. Rastúca miera ekonomickej migrácie bola na Slovensku zaznamenaná predovšetkým po vstupe Slovenska do Európskej únie v máji 2004⁴⁵³. Počet cudzincov s trvalým alebo dlhodobým pobytom sa na území Slovenska do roku 2016 v porovnaní s rokom 2004 viac ako zoštvornásobil. Počet cudzincov žijúcich na Slovensku sa však stále rovná len 1,72 percentnej úrovni z celkového počtu obyvateľstva SR.⁴⁵⁴ Väčšina z nich však pochádza z európskych štátov, resp. z členských krajín Európskej únie. Jedná sa tak o cudzincov s podobnou kultúrou, tradíciami, právnym systémom, a preto nie sú domácim obyvateľstvom vnímaní ako bezpečnostná hrozba. Navyše v prípade cudzincov zo západoeurópskych štátov EÚ sa jedná prevažne o vysokokvalifikovanú pracovnú silu, napríklad manažérov a vedcov. Menej kvalifikovaní ekonomickí migranti pochádzajú hlavne z Rumunska a Ukrajiny. Okrem týchto migrantov žijú na Slovensku aj prisťahovalci z východoázijských štátov ako Vietnam, Čína a Kórea⁴⁵⁵.

Kvôli týmto vývojovým tendenciám stála téma migrácie na okraji záujmu verejnosti ako aj politickej elity⁴⁵⁶. Napríklad, programové vyhlásenie vlády pre obdobie 2016 a 2010 uvádza problém medzinárodnej migrácie len v spojitosti s nekontrolovanou a ilegálnou masovou migráciou, ochranou

---

⁴⁵³ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 60-64, 67

⁴⁵⁴ Z 22.108 na 93.247 osôb (IOM, 1)

⁴⁵⁵ ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. 2012, s. 60-64, 68-70; IOM 1: *Migrácia na Slovensku*. Dostupné na internete: <http://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-na-slovensku>

⁴⁵⁶ ŠTEFANČÍK, R. *Prenikanie témy migrácie do politiky straníckych subjektov v Českej republike a na Slovensku*. 2010, s. 19

vonkajších hraníc Európskej únie, ako aj medzinárodným terorizmom⁴⁵⁷. Koncepcia migračnej politiky Slovenskej republiky z roku 2011 hovorí len o záujme štátnych orgánov viac sa tejto politike venovať⁴⁵⁸.

Súhrnné povedané Slovenská republika má len málo skúseností s imigrantmi, predovšetkým s utečencami. Na druhej strane veľa jej obyvateľov opúšťa krajinu z rôznych politických a/alebo ekonomických dôvodov. Mnoho Slovákov teda nevie pochopiť, prečo by ich vlast mala byť novým domovom pre utečencov vo všeobecnosti a osobitne pre pracovných migrantov.

V kapitole bola predstavená odpoveď na otázku, prečo Slovensko odmieta povinné kvóty na prijímanie určitého počtu utečencov, ktorý navrhla Európska komisia a schválila Rada Európskej únie. Ako základ pre analýzu bol použitý koncept politickej kultúry, ktorého autorom je nemecký politológ Karl Rohe. Podľa Roheho politická kultúra pozostáva zo základných postojov o politickom svete a s nimi spojenými operatívnymi ideami. Rohe rozlišuje medzi politickou sociokultúrou a politickou kultúrou interpretácie⁴⁵⁹. Sociokultúra pozostáva podľa Roheho z každodenných samozrejmostí a označuje „spôsob politicko-kultúrnej normality“⁴⁶⁰. Je výslednicou odovzdávaných tradícií a prezentuje kolektívnu pamäť politickej spoločnosti. Je internalizovaným rámcom konania, ktorý sa spoločensky vykryštalizoval ako spôsob života. K politickej kultúre interpretácie patria politické teórie, ideológie a predstavy a obrazy politikov a intelektuálov, ktorí sa snažia pôsobiť na vývoj spoločnosti. Opisuje návrhy, prostredníctvom ktorých sa má spoločnosť zmeniť alebo naopak, zachovať.

---

⁴⁵⁷ Vláda SR, 2016

⁴⁵⁸ MVSR, 2011, s. 5

⁴⁵⁹ ROHE, K. *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts*. 1996, s. 1

⁴⁶⁰ DÖRNER, A. *Politische Kulturforschung*. 2003, s. 604

Tieto ponuky však musia obstáť pred kritériami posudzovania zo strany obyvateľstva. Požiadavka povinných kvót zo strany EÚ je takou ponukou interpretácie, ktorá, ak má byť prijatá, musí obstáť pred sociokultúrou slovenského obyvateľstva a jej politickými reprezentantmi. Lenže ponuka EÚ nezodpovedá predstavám ktoré by korešpondovali s historickými skúsenosťami Slovákov, ktoré vytvárajú slovenskú politickú sociokultúru. Preto je táto ponuka odmietnutá tak slovenským obyvateľstvom, ako aj politickou elitou. Na druhej strane sú ale obyvateľmi prijímané kritické ponuky interpretácií kritizujúce EÚ, ktoré obstoja pred slovenskou sociokultúrou. EÚ sa nepodarilo získať slovenské obyvateľstvo vo všeobecnosti, ani osobitne slovenských politikov. Slovenské politické strany sa prispôbili spôsobom a kritériám hodnotenia slovenského obyvateľstva. Ich ponuky interpretácií tak môžu obstáť pred existujúcimi hodnotiacimi kritériami.

Zodpovednosť za odmietnutie ponuky na interpretáciu „utečeneckých kvót“ navrhnutých EÚ treba hľadať v skúsenostiach s hegemonickým historickým správaním niektorých štátov voči Slovensku, resp. v skúsenostiach s asymetrickými vzťahmi medzi slovenským národom, uhorským štátom, ako aj českým a nemeckým národom v období 19. a 20. storočia. Na tieto historické súvislosti odkazovali pri zdôvodňovaní svojich postojov voči kvótam politické strany, najmä Smer-SD (Róbert Fico a Ľuboš Blaha) a Sloboda a Solidarita (Richard Sulík). Ďalším dôvodom tohto odmietania je difúžno-pozitívny obraz Európskej únie, ktorý je, napriek konkrétnej kritike, vnímaný ako rámec slovenského emancipačného procesu. Po ďalšie sú to historické skúsenosti s islamom na území dnešného Slovenska v 15. a 16. storočí, rovnako vedomie o súčasných teroristických útokoch militantných moslimov na civilné ciele v európskych mestách resp. v USA, ako aj problémy pri integrácii moslimov do európskych spoločností. Tieto

skúsenosti formujú negatívny obraz Slovákov o islame, ktorý je mimoriadne intenzívne pestovaný najmä SNS, ĽSNS, KDĽ, OĽaNO, ako aj ľavicovou stranou Smer-SD. Napokon, Slovensko, na rozdiel od štátov západnej Európy, má úplne iné skúsenosti s fenoménom medzinárodnej migrácie. Migrácia je v prípade slovenského obyvateľstva vnímaná skôr ako pohyb obyvateľov smerom zo štátu, t. j. s emigráciou, ako s imigráciou.

Konfrontácia s návrhom EÚ na prijímanie utečencov podľa záväzných kvót objasňuje diskurz o národnom sebauvedomovaní. Jeho výsledkom sú „pregnantné formuly“ o „vlastnom vnímaní a vlastnom problematizovaní“⁴⁶¹, ktoré opisujú „malý zmysel uchovávací svet“ národa⁴⁶². K týmto pregnantným formulám, ktoré robia transparentným vnútornú štruktúru spoločnosti a jej členov aj pre vonkajších a nezaujatých pozorovateľov, patrí slovenský autostereotyp o malom a utlačanom národe, ako aj snaha byť Európskou úniou uznaný ako rovnoprávny a rovnocenný partner ako aj ako dospelý štát, ktorý systém záväzných kvót priviedol až do extrému. Za výrokmi Róberta Fica, Ľuboša Blahu (obaja Smer-SD), Richarda Sulíka (SaS) a Andreja Danku sa skrýva slovenský strach, že národ nebude uznaný ako samostatný, ale len ako provincia veľkých politických útvarov.⁴⁶³ Záväzné utečenecké kvóty sa vo vnímaní Slovákov javia v neposlednom rade ako návrat do systému asymetrických vzťahov k väčším a silnejším národom, inak povedané do bolestivej minulosti.

Tieto ponuky interpretácií, prezentované oficiálnou politikou, však nenachádzajú medzi intelektuálmi súhlas. Nie všetci Slováci sú

---

⁴⁶¹ KLEINER, M.S.; NIELAND, J.-U. *Diskurs und Praxis: Zur Institutionalisierung der Medienkritik in Deutschland*. 2006, s. 143

⁴⁶² VOEGELIN, E. *Die neue Wissenschaft der Politik. Eine Einführung*. 1991, s. 84

⁴⁶³ Snaha o rovnoprávnosť a rovnocennosť sú všeobecnými znakmi národnej štátnosti. To platí aj pre iné štáty strednej Európy (Česká republika, Poľsko, Maďarsko), pre pobaltské štáty, ako aj pre Anglicko, ktoré odmieta diktát EU. V neposlednom rade aj Rusko bojuje proti diktátu USA.

bezpodmienečne uviaznutí v slovenskej politickej sociokultúre, ktorá bola načrtnutá v texte. Politológ Jozef Bátora napríklad zastáva názor, že vnímanie sa Slovákov ako malého a utláčaného národa je už zastarané. Ako člen Európskej únie prebralo Slovensko tak úlohu rovnoprávneho a rovnocenného štátu, ako aj pravidlá EÚ, ktoré sa na úrovni Rady Európskej únie pretavujú do spoločného konsenzu všetkých národných štátov. V tejto súvislosti je potrebné vnímať aj ponuku interpretácie slovenskému obyvateľstvu vo všeobecnosti a osobitne politickým predstaviteľom predstavenú Jozefom Bátorom, podľa ktorej je Slovensko časťou „dospelého sveta“, a preto koná podľa jeho platných noriem⁴⁶⁴. To zároveň znamená podriadiť sa stanoveným pravidlám, kde avšak stojí otázka, či záväzné prijatie utečencov nepredstavuje skutočný zásah do národnej a štátnej suverenity, a preto ide o mimoriadne citlivú tému. Slovensko by chcelo samo rozhodovať, koho bude považovať za utečenca a v akom počte ich prijme na svojom území. Práve to môže byť interpretované ako výraz slovenského sebavedomia, ktoré je založené na hospodárskych a politických úspechoch, ako aj na obnovení spolupráci v rámci Visegrádskej skupiny (Poľsko, Maďarsko, Česká republika a Slovenská republika).

Čo sa týka významu kresťanstva v slovenských dejinách, slovenský historik Ivan Kamenec, ktorý podobne ako Jozef Bátora patrí medzi intelektuálov slovenskej sociokultúry, hoci má k nej určitý odstup, uvádza, že tento autostereotyp nemožno vysvetliť len národno-emancipačným a štátotvorným úsilím a bojmi slovenskej spoločnosti⁴⁶⁵. Tento pohľad na samého seba je rovnako prekonaný, ako predstava o malom utláčanom národe. Oba pohľady

---

⁴⁶⁴ BÁTORA, J. 2004. *Identita a štátny záujem? O čo die v slovenskej zahraničnej politike*. 2004, s. 362-364

⁴⁶⁵ KAMENEC, I. *Stereotypy v slovenských dejinách a v slovenskej historiografii*. 1998, s. 124-125

stoja, súhrnne povedané, v ceste slovenskej požiadavke byť moderným a zároveň hospodársky a kultúrne atraktívnym štátom.

Preklad z nemeckého jazyka: Radoslav Štefančík

8. Národnoštátne záujmy SR a maďarská menšina v postintegračnom období

Tibor Szentandrás⁴⁶⁶

Východisková téza mojej argumentácie je jednoduchá, totiž že slovenské národné a štátne záujmy⁴⁶⁷ aj napriek rozdielom a protikladom majú veľa spoločného a zhodného, a to aj v podstatných momentoch so záujmami ich susedov, Slovanov i Neslovanov, *horribile dictu* aj so záujmami Maďarov, údajne odvekých nepriateľov Slovákov⁴⁶⁸.

Myslím si, že vedľa dôležitejších aktuálnych reálnych globálnych klimatických, energetických a imigrantských ohrození národnoštátnych záujmov SR je stále považovaná nemalou časťou našej verejnosti i politickej elity za pretrvávajúcu hrozbu existencie našej bezpečnosti, možno už od čias existencie samostatnej republiky aj náš južný sused Maďarsko, resp. Maďari vo všeobecnosti, a v tom aj u nás žijúci občania maďarskej národnosti, aj keď sa to veľmi nehlása verejne vzhľadom na naše oficiálne hlásané priateľské susedské vzťahy a spoločné záujmy viac-menej už od víťazstva socializmu v našich krajinách.⁴⁶⁹ Historické príčiny tohto negatívneho

---

⁴⁶⁶ Tibor Szentandrás, PhD, odborný asistent, Katedra politológie a euroázijských štúdií Univerzity Konštatína filozofa v Nitre, tszentandrasi@ukf.sk

⁴⁶⁷ a nie národnoštátne záujmy, pretože ich spojenie považujem za riskantné a nebezpečné, lebo ak ich spojíme, možno ľahšie argumentovať a konať, a to aj pomocou inštitucionálnych prostriedkov, v prospech podriaďovania jednej časti spoločnosti druhej, záujmov menšiny, alebo aj väčšiny v prospech tých druhých na druhej strane

⁴⁶⁸ WEISS, P. *Szomszéd-ságban - Nemzeti érdek és felelősség a szlovák külpolitikában*. 2013

⁴⁶⁹ V tomto prípade „oficiium“, snáď možno nie vždy úprimne, ale realisticky predstavuje objektívne záujmy krajiny a jeho obyvateľov, na rozdiel od od subjektov poznačených historickými predsudkami existenčného strachu, čo potvrdzujú dosť známe utrúsené slová niektorých verejných činiteľov a politikov - najznámejšie z nich sú vyjadrenia J. Slotu (dostupné na internete: http://dolezite.sk/old/Vyroky_Jana_Slotu_118.html [cit.13.12.2016] - či potvrdené alebo iba prisudzované, z hľadiska vplyvu na verejnosť môžu mať podobný význam) a taktiež aj niektoré výskumy verejnej mienky, v ktorých zisťovali postoj respondentov voči za cudzích považovaných ľudí pomocou takých otázok že akých susedov

subjektívneho postoja Slovákov voči Maďarom sú viac-menej známe: dnešné územie SR patrilo až do konca prvej svetovej vojny Uhorskému kráľovstvu, v ktorom sa vyformoval aj slovenský národ. Základnou dogmou slovenskej nacionalistickej ideológie je síce, že Maďari tisíc rokov utláčali Slovákov, ale to v konfrontácii s historickými dokumentmi vôbec neobstojí.⁴⁷⁰ Určité koncentrovanejšie asimilačné snahy zo strany Maďarov voči iným etnikám možno potvrdiť iba až po vzniku moderného nacionalizmu vo francúzskej revolúcii, teda od 19. storočia, odkedy aj maďarská politická elita si vytýčila - oneskorene a nevhodne - za svoj cieľ dohnať vyspelejšie západoeurópske štáty vytvorením národného štátu asimiláciou a homogenizáciou veľmi početných, spolu aj prevažujúcich etník žijúcich na území Uhorského kráľovstva⁴⁷¹.

Väčšinou Slovácki obývané územie Horného Uhorska až na základe Versailleskej mierovej zmluvy bolo pripojené k novovytvorenej ČSR spolu aj s dosť veľkým počtom Nie-Čechoslovákov a s územiaми, ktoré obývali⁴⁷². Záujmom nového československého štátu bolo znižovať predpokladané hrozby zo strany predstaviteľov predtým vládnuccich národov. Ohrozenia

---

by nechceli mať, koho považujú slovenskí respondenti za nebezpečných, v ktorých ako možné hrozby Maďari spolu Rómami dosiahli popredné miesto (*Výskum...*, 2012; horšie výsledky vyšli iba v Maďarsku asi pred desaťročím, kde vymyslení, neexistujúci „pirézi“ boli považovaní za najnebezpečnejších, a v ktorých Slováci vôbec nedosiahli povšimnutelné recipročné miesto možnej hrozby pre Maďarov - porovnaj: SÍK E., 2007. *Nótt a „pirézekkel” szembeni elutasítás* [online] 2007. TÁRKI. [cit.13.12.2016] Dostupné na internete: <http://www.tarki.hu/hu/news/2007/kitekint/20070308.html>); zaujímavé je aj to, že slovenskí Maďari majú pomaly práve opačný postoj k ich slovenským susedom: LAMPL, 2013; alebo aj: <https://www.aktuality.sk/clanok/188975/komentar-madari-sa-identifikuju-so-slovenskom/>

⁴⁷⁰ len niekoľko titulov: VECZÁN, 2015; SURJÁN, L. 2016. *Perbeszéd, párbeszéd* [online] 2016. Tények.sk. [cit.13.12.2016] dostupné na internete: <http://tenyek.sk/2016/08/23/perbeszed-parbeszed/>; ÁBRAHÁM, B. „*Cselekedjetek jól vagy rosszul, csak tudja a világ, hogy a szlovákok élnék*” [online, cit.13.12.2016] Dostupné na internete: <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/1999/ProMino99-1-03-Abraham.pdf>

⁴⁷¹ KOLLER, 2006; NAGY, KATUS

⁴⁷² najviac z nich bolo etnických Nemcov, viac ako 3 milióny, a Maďarov, zhruba asi milión duší - Vigh, s. 46; POPÉLY, A. *A kolonizáció területi vonatkozásai és etnikai következményei*. 2003

zo strany ich etnických spolubratov za novými politickými hranicami - ktoré vo väčšine prípadov neboli určené na základe etnickej príslušnosti obyvateľstva, a ani na základe ich vôle, ale na základe strategických, prírodných, ekonomických, komunikačných a iných zreteľov -, boli viacmenej paralyzované garanciami Versailleského systému a ďalšími dohodami jeho zvyhodnených subjektov⁴⁷³.⁴⁷⁴

Versailleská dohoda obsahovala aj určité ľudsko-právne požiadavky vo vzťahu k novým etnickým menšinám, ktoré ale víťazné strany v záujme svojej (úzkoprsej) bezpečnosti často obchádzali a nedodrжали, napr. požadovaním sľubu vernosti k novému štátu (a nie iba k zachovaniu zákonov), daňovými a pozemkovými reformami, politickými, kultúrnymi, administratívnymi zmenami a opatreniami diskriminujúcimi etnické menšiny prinútili mnohých ich členov k opusteniu ich domovov, a zostávajúcich taktiež rôznymi spôsobmi znevýhodňovali v ich ekonomických, politických, kultúrnych a iných možnostiach a obmedzovali v ich právach. Možno však potvrdiť, že I. Československá republika bola - s výnimkou týchto protimenšinových praktík - formálne aj reálne v oveľa väčšej miere demokratickým a právnym štátom, než napr. Rumunsko alebo aj susedné Maďarsko. Nemohla dať viac možností a kolektívnych práv svojim najväčším etnickým menšinám, a nielen im, ale ani Slovákom, ktorých v nemalej miere aj v duchu proti-revizionistickej ideológie čechoslovakizmu považovali za súčasť jednotného štátotvorného národa, pretože keby tomu nebolo tak, mohlo by to viesť aj k rozpadu nového štátu, k čomu v dôsledku

---

⁴⁷³ A versailles-i békeszerződés, 1919; A trianoni békeszerződés, 1921

⁴⁷⁴ Väčšina Maďarov považuje dodnes tieto „mierové zmluvy za diktát, podobne ako Česi a Slováci posudzujú mníchovskú zmluvu, pretože kým nemaďarské národy Uhorska si mohli založiť vlastný štát alebo sa mohli pripojiť k susedným národným štátom, od Maďarska odčlenili dve tretiny historického územi a tretinu etnických Maďarov, ktorí žili na prevážne na etnicky homogénne obývaných územiach, a Maďari nemohli mať žiadny vplyv na to – SZENTANDRÁSI, T. *Situace maďarských menšin ve státech sousedících s Maďarskem*. 2009

politických zmien v tridsiatych rokoch v Európe nakoniec pred druhou svetovou vojnou aj skutočne došlo⁴⁷⁵.

Vždy je jednoduchšie obviňovať druhého za vzniknuté problémy, ako uznať aj vlastné chyby⁴⁷⁶, a aj v prípade rozpadu prvej československej republiky a v začatí II. svetovej vojny nachádzame všeobecne príčinu v nemeckom nacizme a v nezáujme západných spojencov, inak celkom oprávnene, a ďalej a kolaborácii Sudetských Nemcov a iredentistických Maďarov. Zbytočne zachádzať do historických špekulácií typu „čo keby...?“, ale určité fakty a okolnosti i paralely naznačujú, že udalosti by sa mohli vyvíjať aj úplne inak, menej krvavo, pokiaľ by...⁴⁷⁷ Viac ako pravdepodobne nepodporovali by všetci etnickí Nemci rovnako Hitlera a nacistov, pokiaľ by sa mohli cítiť vo svojej vlasti doma, kde by boli garantované ich rovnoprávnosť a možnosti. Nespomínajú obvykle v prípade nacistickej expanzie napr. postoj väčšiny švajčiarskych Nemcov alebo Alसानov, ktorí sa nechceli pripojiť k Nemeckej ríši, pretože sa cítili oveľa slobodnejšie vo Švajčiarsku alebo vo Francúzskej republike.

Po prvotnej eufórii návratu k etnickému štátu podobné argumenty často odzneli aj proti panovačným spôsobom tzv. "materských" úradníkov z úst felvidéckych Maďarov, ktorí sa dostali po Viedenskej arbitráži späť k Maďarsku. Napriek nespravodlivostiam a krivdám, ktorými trpeli pod československou nadvládou z dôvodu svojej národnosti, z iného hľadiska – s výnimkou jazykových a kultúrnych práv a tými súvisiacich ekonomických a politických možností - akoby sa cítili lepšie, bezpečnejšie v bývalom

---

⁴⁷⁵ SIMON, A. *Magyar idők a Felvidéken*. 2014; VÍGH, K. *A szlovákiai magyarság sorsa*.

⁴⁷⁶ LOEWENSTEIN, B. W. *My ti druzí* 1997

⁴⁷⁷ GYÖRY SZABÓ, P. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus*. 2006; SZENTANDRÁSI, T. *Šance multikulturality a pluralitnej demokracie v národných štátoch*. 2011

nevlastnom, okupantskom štáte⁴⁷⁸. Po druhej svetovej vojne ale prišli ešte horšie časy na nich, keď v obnovených hraniciach československého štátu na základe Benešových dekrétov všetci Nemci a Maďari sa stali kolektívne vinnými vojnovými zločincami za rozbitie republiky, zbavili ich všetkých práv, zabíjali, vyhánali, "vymieňali", deportovali ich do gulagov a na nútené práce na Sudety, tzv. reslovakizáciou ich nútili vzdať sa svojho jazyka a pod.⁴⁷⁹

Tí, ktorí sa považujú u nás za Maďarov, ešte ani po totalitných časoch, v novom demokratickom právnom štáte predovšetkým z hľadiska jazykových a kultúrnych možností a práv nie sú celkom rovnoprávnymi občanmi? Ak sa chcú stať rovnoprávnymi, musia si osvojiť štátny jazyk, najlepšie na úrovni materinského jazyka, komunikovať na verejnosti takto, pretože, ak by tak nekonali, mohli by utrpieť rôzne nevýhody, nemusia ich zamestnať, liečiť, vybaviť bez problémov na úradoch, dostať sa na všetky vyššie školy a niekedy ich aj môžu napadnúť na ulici alebo na verejných priestranstvách kvôli tomu, že hovoria po maďarsky. A hovoriť vlastným jazykom nakoniec si môžu zabudnúť aj v kuchyni doma, veď k čomu by to potrebovali, keď používané výrazy, napr. aj všetky označenia produktov sú, alebo musia byť v slovenčine...⁴⁸⁰

Hranice sú otvorené, ak sa niekomu nepáči u nás, môže sa presťahovať, ísť do Maďarska alebo inam, na Západ, hľadať si tam prácu a domov. "*Čo si, Maďar?! Slovensko patrí Slovákom! Na Slovensku po slovensky!*" počuť

---

⁴⁷⁸ Pozri: SIMON, A. *Magyar idők a Felvidéken*. 2014. Na súčasné problémy, nedorozumenia i konflikty medzi menšinovými zahraničnými Maďarmi v nástupníckych štátoch a ústavoprávných snáh na ich podporu v materskej krajine poukazuje aj ÖLLÖS, L. *Az egyetértés konfliktusa*. 2008.

⁴⁷⁹ A zmienené dekréty boli ešte aj pred niekoľkými rokmi „tabuizované“, vyhlásené za nedotknuteľné, napriek tomu, že už údajne neplatia. (HORVÁTH, A.- KOROM, Á. *A Benes-dekrétumok az Európai Parlamentben*. 2014)

⁴⁸⁰ Ešte aj tie nápisy na vinetách produktov z Maďarska dovozených sú často prelepené slovenskými, aby často neboli čitateľné v maďarčine

neraz takéto seba-potvrdzujúce, legitimizujúce výroky z úst príslušníkov vládnuceho národa. A počet príslušníkov maďarskej menšiny na Slovensku sa znižuje každým rokom o veľkosť malého mestečka o desaťtisíc obyvateľov, a za desaťročie o stotisíc, a bude sa to ešte viac zrýchľovať. Dochádza k ich dobrovoľnej asimilácii, pretože pochopia, že byť Slovákom je lepšie, než zostať Maďarom na Slovensku.

Takto sa stáva nebezpečie ohrozenia zo strany 5. kolóny prípadných vnútorných rozbíjačov nášho národného štátu stále menším, slabším, a dúfame, že nakoniec po zrýchľujúcej sa asimilácii po niekoľkých desaťročiach zostane už iba niekoľko nevýznamných ukázkových prípadov folklórnych Maďarov, ktorých predkovia sa k nám niekedy prestáhovali, ako sú prezentovaní aj v našich učebniciach dejepisu. To by sa malo považovať z nášho hľadiska za „pozitívny, nádejny scenár“, a k tomu - možno nie vždy manifestovane, ale o to istejšie – by mal smerovať kultúrny a politický systém nášho národného štátu, Slovenskej republiky? Z hľadiska niektorých etnických Maďarov tento vývoj môže byť síce nie veľmi žiadaný alebo výhodný, ale čo sa dá robiť, čo môže urobiť pár nespokojných jednotlivcov, a popr. aj celá menšina, proti väčšine, ktorá je podporovaná svojím vládnuceim národným politickým, štátnym systémom? Príslušníci „štátotvornej“ väčšiny obvykle nepripúšťajú, že by sa aj oni mohli prispôbiť v niečom tej podriadenej menšine, predkovia ktorých údajne v minulosti aj utláčali Slovákov. Akoby to bola nejaká recipročná pomsta, odvetá: dnes potomkovia bývalých utlačovateľov sa musia vo svojom vlastnom záujme prispôbiť väčšine. Alebo: odísť... A dúfajme, že sa história nebude opakovať!

Sú aj iné alternatívy v prospech zvýšenia národných a štátnych - ale nie každopádne národnoštátnych záujmov - okrem vyššie opísanej národnej

supremácie, homogenizácie a asimilácie a zachovania nerovnoprávných vzťahov vnútri štátu, bez vzťahov a pocitov nadradenosti a podriadenosti, a niekedy aj nechcenej nevraživosti a konfliktov, ktoré z nich vyplývajú, a ktoré ich aj posilňujú, a ktoré by mohli viesť k opakovaniu podobných agresívnych a vojnových historických udalostí, aké naši rodičia a starí rodičia už raz prežili?

Môžu byť Slováci a Maďari rovnoprávni nielen z medzinárodného - medzištátneho hľadiska, ale aj vnútroštátne, môžu spolupracovať k vlastnému a aj k vzájomnému prospechu, môžu sa cítiť obidve strany v bezpečí, bez toho, že by sa museli báť od toho druhého, podmanenia tým druhým a straty seba?⁴⁸¹ Čo by bolo treba urobiť k tomu z jednej, aj z druhej strany? Sú aj nejaké danosti a predobrazy, na ktoré by sme mohli nadväzovať, nejaké príklady, ktoré by sme mohli aplikovať alebo napodobňovať aspoň čiastočne?

Dobrovoľnú podporu vlastných občanov dokážu zabezpečiť len tie národy a štáty, ktoré ich dokážu získať k identifikácii, stotožneniu sa so svojím štátom - ale nie s národom! - a ich cieľmi, ktorí ich budú cítiť za svoje vlastné, za svoju domov, kde sa môžu cítiť v bezpečí a môžu sa v nich realizovať bez zbytočných prekážok aj ako odlišní, ako príslušníci iného národa. Inak môžu štáty a národy k takejto podpore len podriaadiť a prinútiť svojich inoetnických občanov, čo nebude nikdy ozajstná, dostatočná a trvalá, a preto ich treba neustále kontrolovať a treba neustále posilňovať túto kontrolu - obvykle až do toho okamihu, že to nakoniec vybuchne do vzbury alebo tí cudzí nejako „sa stratia“, ako to znie v slovenskej hymne.

---

⁴⁸¹ BAUMAN, Z. *Komunita - hľadanie bezpečia vo svete bez istôt*. 2006; KYMLICKA, W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. 1995; SZENTANDRÁSI, T. *Šance multikulturality a pluralitnej demokracie v národných štátoch*. 2011

Môžu cítiť etnické menšiny štát vytvorený a kontrolovaný iným väčšinovým kolektívom za svoj? Pokiaľ nebudú cítiť existenčné a iné ohrozenia, aj identitárne zo strany väčšiny, ale budú mať rovnaké možnosti, ako väčšina, a tá nebude privilegovaná v neprospech menšiny, pravdepodobne by tomu nemal nič brániť. Na základe skúseností po druhej svetovej vojne sa zdá, že iba individuálnymi ľudskými právami to dosiahnuť nemožno, ale treba zabezpečiť v určitej miere aj kolektívne menšinové práva - a to takým spôsobom, aby ani tie prvé nebolo možno obmedzovať⁴⁸².

Čo ale s historickými predsudkami, ktoré nemálo príslušníkov určitej komunity, napr. i Slováci majú, chovajú voči tým druhým, že nemôžu trpieť ani ich špecifiká, možnosti, samostatnosť, autonómiu? Prečo je veľa Slovákov proti autonomistickým snahám Maďarov žijúcich na území SR kvôli voluntarizmu „zakladajúcich otcov“, štátotvorných politikov - a to na obidvoch stranách. Veď aj Slováci sa usilovali vo svojich národných dejinách, v svojom úctyhodnom historickom zápase o národnú rovnosť a svojprávnosť o samostatnosť, autonómiu, až kým sa im nepodarilo - vo veľkej miere aj s cudzou pomocou - dosiahnuť úplnú suverenitu svojho národa vo svojom národnom štáte.

Slovenskí národovci vytýčili si cieľ dosiahnutie územne samosprávneho celku Slovenského okolia v rámci Habsburskej monarchie a Uhorského kráľovstva už v polovici 19. storočia,⁴⁸³ silné autonomistické hnutie existovalo aj v prvej ČSR. Tieto snahy viedli k osamostatneniu Slovenska a Slováci možno aj preto, vychádzajúc zo seba, na základe vlastných skúseností, a nielen kvôli údajnému iredentizmu Maďarov⁴⁸⁴ sa stavajú

---

⁴⁸² KYMLICKA, W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. 1995

⁴⁸³ Niekedy to prerástlo aj do panslavistických snáh pripojenia sa k cárskemu Rusku, čo rakúske a maďarské úrady prehnane prenasledovali a trestali

⁴⁸⁴ ZEIDLER, M. *A magyar irredenta kultusz a két világháború között*. 2002

negatívne ku každej snahe o autonómiu zo strany menšinových Maďarov na juhu a v rámci SR, napriek tomu, že sa nespochybňujú, že by sa nezmenili existujúce štátne hranice, ktoré sú garantované medzinárodnými zmluvami. Máme sa ešte čo naučiť, aby sme mohli vo vzájomnej dôvere a tolerancii – a nie autoritatívne väčšinovo demokraticky! - spolupracovať k spoločnému prospechu.

Ako sa tieto otázky reflektujú v teórii? V pluralitných spoločnostiach podľa mnohých teoretikov je veľmi ťažké - ak to nepovažujú priam za nemožné - vytvoriť a udržiavať stabilnú demokratickú vládu. Takého názoru je napríklad aj holandský teoretik A. Lijphart, ktorý považuje národnú homogenitu určitého spoločenstva za základnú podmienku politického konsenzu a stabilnej demokracie⁴⁸⁵. Ani podľa M. Mooreovej nie je možná fungujúca demokracia, ak v danom štáte existujú dve oddeľujúce sa, antagonistické politické komunity⁴⁸⁶. K. Liebkindová tento problém nastoľuje vo forme otázky: je možné byť súčasne rovným i odlišným?⁴⁸⁷ Aj podľa G. Gottlieba homogénne národné entity sú vhodnejšie na vybudovanie mierových demokracií, ako štáty s ostrými jazykovými a kultúrnymi antagonizmami⁴⁸⁸.

M. Lind tiež je toho názoru, že v jazykovo a kultúrne diferencovaných spoločnostiach demokracia takmer nikdy nesplnila očakávania, ktoré sa s ňou spájali. Z niekoľkých tuctov mnohonárodnostných štátov podľa zmieneneho autora len tri možno považovať za úspešné modely mnohonárodnej demokracie⁴⁸⁹. Na druhej strane dobré organizačné výkony

---

⁴⁸⁵ LIJPHART, A. *Democracy in plural societies*. 1977

⁴⁸⁶ MOORE, M. *The ethics of nationalism*. 2001

⁴⁸⁷ LIEBKIND, K. *Some problems in the theory and application of cultural pluralism: The social psychology of minority identity*. 1985

⁴⁸⁸ GOTTLIEB, G. *Nations without states*. 1994

⁴⁸⁹ Švajčiarsko, Belgicko a Kanadu - LIND, M. *In defense of liberal nationalism* 1994

vykazujú obvykle štáty s nízkou alebo zanedbateľnou etnokultúrnou diferencovanosťou.

Etnická, kultúrna a náboženská diferencovanosť sa stáva teda z rôznych príčin prekážajúcou, brzdiacou silou v procese demokratizácie. V takýchto podmienkach zastupiteľská demokracia dosahuje len slabé výsledky. Gottlieb a aj Lind považujú preto v týchto prípadoch za odôvodniteľný aj pokojný rozklad utlačovateľských viacnárrodných štátov, ak na ich troskách vzniknú demokratické štáty⁴⁹⁰.

Základná príčina fiaska demokratického spolunažívania rôznych etník a kultúr tkvie v zásadnej nekonštruovateľnosti alebo, inak povedané, nemožnosti plne racionálneho organizovania ľudských záležitostí z dôvodu inak skôr šťastných ako nešťastných otvorených antropologických charakteristík človeka a ľudských komunít. Neúspech demokracie v prípade spoločností s viacerými etnikami pripravuje pôdu pre segregáčne riešenia. Neúspešné vyjednávania o prijateľných inštitucionálnych predpokladoch spolužitia pre všetky subjekty robí pravdepodobnejším tiež vyššie spomínané rozuzlenie.

Podobne aj dve ďalšie formy strategických dilem - fiasko pokusov o komunikáciu a strata dôvery v dôsledku nedodržaných sľubov a záväzkov - nútia členov proti sebe stojacích komunít hľadať riešenie v segregácii a pokúsiť sa tak predísť ďalšej možnej eskalácii vzájomných protikladov. Keď sa vyjednávajúce komunity snažia dohodnúť prostredníctvom svojich zástupcov o pozíciách a podmienkach participácie v danom politickom spoločenstve, dostávajú sa do začarovaného kruhu, keď predstavitelia väčšiny odmietajú aj minimum menšinových požiadaviek ako možná prvý

---

⁴⁹⁰ GOTTLIEB, G. *Nations without states*. 1994; LIND, M. *In defense of liberal nationalism*. 1994

možný krok smerom k secesii, kým maximum ponuky väčšiny považujú za menšiny za neprijateľné, pretože v ňom vidia len ďalšie snahy na ich asimiláciu. V týchto prípadoch nepomôžu obvykle ani mediátorská pomoc alebo arbitrážne zásahy tretej strany.

V podmienkach multietnických spoločností sa výraznejšie prejavujú aj známe nedostatky demokracie zhrnuté v pojme tzv. „demokratického deficitu“. Podľa R. Bauböcka aj najtolerantnejšie a najotvorenejšie národné koncepty politickej komunity sa vyznačujú zmieneným demokratickým deficitom zastupiteľských systémov a aj liberálnym deficitom intolerancie k odlišnosti a etnickej rovnoprávnosti, takže ani tieto sa nespokojujú iba s integráciou cudzích etník žijúcich v ich „národných“ hraniciach, ale asimilujú alebo homogenizujú ich, len to robia úspešnejšie a „prijateľnejšie“⁴⁹¹.

Čiastočne iný model nám ponúkajú úspešné riešenia v regulovaní konfliktov medzi väčšinou a menšinami v mnohých imigračných cieľových krajinách, ako sú napr. Spojené štáty americké a Austrália, ale aj v krajinách s dlhými demokratickými tradíciami, ako sú Veľká Británia, Švédsko, Dánsko, Fínsko, ktoré boli dosiahnuté do značnej miery aplikovaním otvorených deliberatívnych demokratických inštitúcií umožňujúcich vyjednávanie medzi konfliktnými stranami. Môžeme pozorovať postupnú zmenu postojov voči menšinám aj v prípade takých krajín, ktorých vzorom bolo Francúzsko so svojimi silnými centralizačnými jakobínskymi tradíciami, kde taktiež dochádza k postupnej decentralizácii a devolúcii funkcií centralistického štátneho aparátu smerom k nižším úrovniam samosprávneho riadenia.

---

⁴⁹¹ BAUBÖCK, R. *Sharing history and future? Time horizons of democratic membership in an age of migration*. 1998

Aj v týchto prípadoch sa ukázalo, že ani inštitucionálny systém väčšinovej zastupiteľskej demokracie, ani prosperita a homogenizácia spojená s modernizáciou neznamenali automaticky ubúdanie sklonu k etnopolitickej mobilizácii. Dá sa však na tieto problémy pozerat' aj pozitívne, optimisticky. Podľa Ph. Paytona práve etnicita sa môže stať dôležitým nástrojom riešenia mnohých problémov iného charakteru, ktoré súvisia s „*demokratickým deficitom*“ *zastupiteľských systémov*“⁴⁹². Stačí tu snád' poukázať iba na skúsenosti „Európy regiónov“ doplňujúcu národnoštátne rámce⁴⁹³. S. Newman poukazuje na skutočnosť, že belgickej etnickej politike sa darí pokojným spôsobom odbúravať centralizovaný štát bez toho, aby to znamenalo likvidáciu alebo podceňovanie iných demokratických práv. Belgický vývoj podľa neho môže priniesť i rozšírenie možností politickej participácie.⁴⁹⁴

Adaptačná schopnosť konsolidovaných demokracií aj v podmienkach etnokultúrnej diferenciacie sa zakladá na všeobecne uznávaných normách, ktoré sú úspešne aplikovateľné aj v regulácii a riešení interetnických konfliktov. Počíta sa pritom v najkrajnejšom prípade aj s možnosťou pokojnej segregácie. (Príkladom takého riešenia bolo aj bývalé Česko-Slovensko.) Okrem takéhoto vyústenia sa však naskytá aj možnosť - historicky síce zriedkavejšie, ale vo viacerých prípadoch predsa však existujúceho a fungujúceho - viacnárrodnostného federalizmu, ktorý môže byť riešením predovšetkým v prípade autochtónnych menšín. Model multikulturalizmu taktiež ešte nevyčerpal svoje možnosti. Tento model

---

⁴⁹² PAYTON, P. *Ethnicity in Western Europe*. 1999, s. 34

⁴⁹³ GRÚBER, K. *Európai identitások: régió, nemzet, integráció*. 2002; GLATZ, F. *Globalizáció és nemzeti érdek*. 1997

⁴⁹⁴ Na NEWMAN, S. 1996. *Ethnoregional conflicts in democracies*. London: Greenwood, 1996. s. 2 odkazuje PAYTON, P. *Ethnicity in Western Europe*. 1999, s. 34

sa však ukazuje byť úspešným predovšetkým v prípade krajín s veľkým prísťahovalectvom, a nie na riešenia problémov pôvodných obyvateľov.

Kymlicka vymenúva tri základné požiadavky etnokultúrnej férovosti: 1) uznanie štátneho občianstva, 2) pluralitu a tolerantnosť pojmu politickej národnej identity, a 3) zabezpečenie toho, aby aj menšiny mohli zachovať svoje kultúrne špecifiká a rozvíjať národotvorné snahy. Kymlicka síce považuje súčasné splnenie týchto troch požiadaviek za ideál, ale možno podľa neho vidieť rastúcu tendenciu smerom k ich všeobecnému uznaniu. Jeho odporúčenia sú však zatiaľ dosť vzdialené od reality mnohých štátov, ktoré používajú dvojakú mieru, iný meter v posudzovaní záležitostí považovaných za vlastné a záležitostí iných štátov alebo vlastných menšín.⁴⁹⁵ Očividne sa tu prejavuje nedostatok medzinárodného konsenzu o základných princípoch etnokultúrnej spravodlivosti a férovosti.

Môžeme pritom naďalej považovať za platnú zásadu, čo formuloval medzi inými aj A. Burgess, že „*spôsob, ako sa riešia menšinové záležitosti, je skúšobným kameňom vývoja demokracie*“.⁴⁹⁶ Mnohé krajiny sa však zdráhajú prijať a aplikovať takéto zásady a zaviazat' sa aj vo vzťahu k svojim etnickým menšinám, pretože to považujú za podkopávanie vlastnej suverenity. Najmä štáty s nekonsolidovanými a nestabilnými demokratickými inštitúciami popierajú, že by zachovanie etnokultúrnej rozmanitosti a jeho inštitucionálne zakotvenie patrilo k základným právam a nevyhnutným podmienkam liberálnej demokracie. Len konsolidované

---

⁴⁹⁵ Vymenované požiadavky z Kymlicka, W.: *Relatii etnice si teoria politica occidentala*. In: *Altera*, roč. V, 2000, č. 10. s. 123. uvádza SALAT, L. *Etnopolitika*. 2001, s. 311

⁴⁹⁶ Pozri: BURGESS, A. *Critical reflections on the return of national minority rights regulation to East/West European affairs*. 1999, s. 49. Podobné vyjadrenia sú známe aj od zakladateľa bolševického totalitarizmu V. I. Lenina alebo od Z. Fábryho, čelného ľavicovo orientovaného maďarského publicistu na Slovensku v 20. storočí (LENIN, V. I. *Ősszes művei 25. kötet*. 1978; FÁBRY, Z. *Merre vagy Európa? Kisebbségek a vádlottak padján*. 1991.

demokracie „*si môžu dovoliť uznanie plurality bez toho, že by tým ohrozovali vlastnú integritu*” – píše sa v správe komisie UNESCO k tejto otázke z r. 1996⁴⁹⁷.

V etnicky diferencovaných spoločnostiach, ktoré ešte len pomerne krátky čas budujú svoje demokratické systémy, prijatie týchto pravidiel zdanlivo protirečí pravidlám budovania a posilnenia ich vlastného národa a štátnosti. Sú to často mladé demokracie s novými inštitúciami a s určitými pozostatkami totalitných systémov v inštitucionálnych mechanizmoch, ale aj v psychike ľudí, a takto rivalizujúce komunity s protikladnými kultúrnymi, ekonomickými a ďalšími záujmami (ktoré súvisia samozrejme aj s ich účasťou na politickom živote) sa nedokážu dohodnúť na konsolidovaných spôsoboch riešenia alebo regulovania vzájomných konfliktov. Uznanie a inštitucionalizácia liberálnych štandardov etnokultúrnej odlišnosti - tzn. konkurenčných národotvorných snáh – by podľa nich viedli k ohrozeniu integrity a stability novej formujúcej sa demokracie. Hovorí sa v tejto záležitosti o fiasku národne orientovaného štátneho systému (*nation-state systém failure*)⁴⁹⁸.

Štyri základné normy modernej svetovej sústavy: suverenita, demokracia, národné seaurčenie a ľudské práva sa takto stávajú vzájomne protirečivými⁴⁹⁹. Princíp bezpečnosti štátu a ochrany jeho územnej integrity, neporušiteľnosti hraníc sa stáva kontroverzným vo vzťahu k princípu národného seaurčenia, bezpodmienečné garantovanie štátnosti je nezlučiteľné tak so zaručovaním ľudských práv ako aj s normami prijatými medzinárodným spoločenstvom o vzťahu štátov k ich menšinám. Prijatím

---

⁴⁹⁷ PEREZ DE CUELLAR, J. et al. (eds.) *Our creative diversity. Report of the World Commission on Culture and Development*. 1996, s. 20

⁴⁹⁸ ZARTMAN, I. W. (ed.) *Peacemaking in international conflict*. 2007

⁴⁹⁹ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. 2007

týchto pravidiel sa medzinárodné spoločenstvo štátov dostáva „*medzi mlynské kamene neúspešného vystupovania a nadmerného zasahovania, čo deštruuje práve tie základy legitímnej štátnosti, ktoré malo v úmysle posilniť*” – poznamenáva dvojica amerických autorov H. Farrel a G. Flynn⁵⁰⁰.

V demokratizačnom procese etnokultúrne diferencovaných krajín by sa mali sledovať súčasne dva navzájom protikladné ciele: na jednej strane budovanie štátnosti a zabezpečenie suverenity na základe rovnováhy vnútorných štruktúr a komunít v súlade aj s medzinárodnými požiadavkami, a na druhej strane inštitucionálne zabezpečenie etnokultúrnej rozmanitosti oficiálnym uznaním konkurenčných snáh rivalizujúcich sa komunít, kde tiež treba dodržiavať medzinárodne prijaté odporúčenia týkajúce sa etnických menšín, ktoré čiastočne protirečia zásade suverenity národného štátu. Je možné ich dosiahnuť naraz?

Mnohým sa zdá, že úspech národotvorných snáh titulárnej komunity závisí od potlačenia rovnakých snáh menšín, ktoré sa nebudú cítiť v bezpečí ani vtedy, keď dostanú všetky záruky zabezpečenia individuálnych práv príslušníkov menšín, ak sa oficiálne neuznáva ich právo na to, aby mohli budovať svoju nezávislú kultúru paralelne s podobnými snahami väčšiny. V tomto začarovanom kruhu prevláda strach členov jednotlivých komunít z pocitu vzájomného ohrozenia, čo znemožňuje budovanie autentickej demokracie. „*Stáva sa otázkou života a smrti, ktorá skupina dostáva pod svoju kontrolu štát*” - píše W. Kymlicka a Ch. Straehle v svojom spoločnom diele⁵⁰¹.

---

⁵⁰⁰ FARREL, H.- FLYNN, G. *Piecing together the democratic peace*. 1999, s. 525

⁵⁰¹ KYMLICKA, W.- STRAEHLE, C. *Cosmopolitanism, nation-states and minority nationalism*. 1999, s. 84

Ak šance demokracie v nejakej multikultúrnej spoločnosti závisia od výlučnej úspešnosti snáh jednej z rivalizujúcich národovtorných skupín, potom sú dve možnosti: 1) prijať aj fragmentáciu mnohonárodnostných štátov, alebo 2) zabezpečiť pre najväčšiu a najsilnejšiu národnú skupinu možnosť toho, aby využitím nástrojov štátneho nacionalizmu zlikvidovala všetky konkurenčné národné identity - dodáva spomínaná dvojica autorov⁵⁰².

Podľa A. Buchanana „*bud' prijmete, že budú existovať také národy, ktoré nikdy nebudú mať svoj štát, a ktoré sa musia podrobiť asimilácii v záujme toho, aby sa vytvorili jednonárodné štáty, v ktorých môže rozkvitať demokracia, alebo sa treba vzdať myšlienky vývoja k demokracii, a v mene rovnoprávnosti národov musíme uznať viacnárodný charakter väčšiny štátov*”⁵⁰³. Nemožno však súhlasiť s tvrdením, že menšiny by podkopávali demokratický systém inštitúcií vo všetkých prípadoch. Len „*škoda, že zatiaľ sa neuskutočnil ani jeden vážnejší pokus na vytvorenie takého demokratického štátu, ktorý uznáva národnú pluralitu*”⁵⁰⁴.

H. Farrel a G. Flynn zdôrazňujú, že nový medzištátny poriadok umožňuje také “konštruktívne zasahovanie”, čím suverenita štátov nebude okliešťovaná. Národné sebaurčenie teda nemusí ohrozovať existujúce hranice, naopak, „*môže napomôcť k vytvoreniu spoločnej štruktúry politických inštitúcií, ktoré by chránili etnické a kultúrne rozdiely a zabránili tomu, aby sa zmenené rozdiely stali dôvodom odtrhnutia*”⁵⁰⁵.

Príčiny etnopolitickej mobilizácie nezaniknú dovtedy, kým princípy etnokultúrnej spravodlivosti a férovosti nebudú podobne ako Charta

---

⁵⁰² KYMLICKA, W.- STRAEHLE, C. *Cosmopolitanism, nation-states and minority nationalism*. 1999

⁵⁰³ BUCHANAN, A. *What's so special about nations?* 1998, s. 301

⁵⁰⁴ BUCHANAN, A. *What's so special about nations?* 1998, s. 302

⁵⁰⁵ FARREL, H.- FLYNN, G. *Piecing together the democratic peace*. 1999, s. 527-528

ľudských práv všeobecne prijaté a aplikované na základe medzinárodného konsenzu, kým sa nezabezpečí - podobne ako v prípade individuálnych práv – aj rovnoprávnosť etnokultúrnych komunit⁵⁰⁶. Kým jeden národ sa môže tešiť morálnym privilégiami, ktoré sú druhým odopierané, dovtedy stabilitu štátu možno zabezpečiť len upieraním tých istých politických, kultúrnych a ekonomických práv menšinám, ktoré si väčšina môže nerušene užívať. K prekonaniu takéhoto stavu dáva v našich podmienkach zatiaľ najlepšie možnosti integračné spoločenstvo EÚ, a to napriek všetkým jej nedemokratickým, centralizačným byrokratickým nedostatkom.⁵⁰⁷

Vzájomnú nedôveru a nevraživosť možno znižovať predovšetkým poznaním, komunikáciou a spoluprácou v prospech spoločných cieľov. Vzájomnú nedôveru môžu znižovať aj rôzne formy medzinárodnej a regionálnej spolupráce v rámci širšieho spoločenstva, Európskej únie. V Západnej Európe už od 60-tych rokov existujú formy regionálnej hospodárskej spolupráce, ktoré presahujú hranice. V roku 1975 bol vytvorený prvý európsky regionálny štruktúrny fond (European Regional Development Fund) na podporovanie týchto snáh. V maďarsko-slovenských súvislostiach existuje tiež niekoľko prípadov takejto spolupráce vo viacerých oblastiach.⁵⁰⁸

K čomu všetky tieto snahy? Ako malá krajina spolu s ostatnými menšími štátmi v Strednej Európe, v Európe alebo vo svete môžeme úspešne čeliť

---

⁵⁰⁶ BARŠA, P., STRMISKA, M. *Národní stát a etnický konflikt*. 1999

⁵⁰⁷ Analýza týchto súvislostí je však už nad rámec tejto úvahy. Porovnaj medzi inými: BRHLÍKOVÁ, R. *Bezpečnosť a Európska únia*. 2014; VAUBEL, R. *Az unió árnyéka – az európai intézmények gőgje*. 2004.

⁵⁰⁸ Tieto sú pomenované najmä podľa jednotlivých riek: Váh, Dunaj, Ipel', Hron, Slaná, Rimava, ale aj podľa historických žúp (Novohrad) alebo existujú medzi niektorými mestami (Košice a Miskolc; Mezei, 2008)

globálnym problémom a hrozbám iba spoločným úsilím⁵⁰⁹. Aby sme dosiahli naše ciele, zabezpečili našu bezpečnosť mali by sme spolupracovať, vystupovať spoločne na základe rovnosti a vzájomnej výhodnosti. K tomu potrebujeme aj vzájomnú dôveru, a k tomu zas by sme mali prekonať existujúce atavistické, v súčasných podmienkach už neodôvodniteľné historické a generalizujúce predsudky, a aby sme to dosiahli, mali by sme lepšie poznať tých druhých, stať sa otvorenejším voči nim⁵¹⁰.

---

⁵⁰⁹ GOMBÁR, Cs.- HANKISS E. et al. (eds.) *A szuverenitás káprázata*. 1996; Glatz, F. *Globalizáció és nemzeti érdek*. 1997; Korten, D. C. *Keď korporácie vládnu svetu*. 2001

⁵¹⁰ Allport, G. W. *Az előítélet*. 1977; Bibó, I. *Bieda východoeurópskych malých štátov*. 1996

9. Národný záujem SR v slovensko-ruských bilaterálnych vzťahoch v kontexte ukrajinskej krízy po roku 2013

Juraj Marušiak⁵¹¹

Vzťahy Slovenska so štátmi východnej Európy, predovšetkým však s Ruskou federáciou a Ukrajinou, predstavujú mnohostranný fenomén. Ak Ukrajina predstavuje rozlohou i počtom obyvateľstva najväčšieho suseda SR, Ruská federácia predstavuje globálnu veľmoc, disponujúcu jadrovými zbraňami i značným ekonomickým potenciálom, pričom z hľadiska Slovenska sú relevantné predovšetkým dodávky strategických surovín. Zároveň však diskusia o vzťahoch s Ruskom od polovice 19. storočia zasahovala aj do domácej politiky. Ak slovensko-maďarský, resp. slovensko-český vzťah zohrával zásadnú úlohu pri dileme, či má Slovensko existovať ako samostatný štát alebo ako súčasť rozsiahlejšieho celku a teda aj ním konštruovaného „politického národa“, v prípade slovensko-ruského vzťahu popri bezpečnostných a ekonomických aspektoch významnú rolu zohrávala aj dilema, kam chce Slovensko z kultúrneho a civilizačného hľadiska patriť.

Cieľom predkladanej kapitoly bude identifikovať, akú rolu zohrávajú vzťahy s Ruskou federáciou pri formovaní národných záujmov Slovenskej republiky. Zároveň sa budeme snažiť identifikovať, či a do akej miery predstavuje diskusia o „východnej politike“ Slovenskej republiky, predovšetkým však o vzťahoch s Ruskou federáciou, deliacu čiaru v slovenskej politike. S ohľadom na rozsah skúmanej problematiky, zameriame sa na obdobie po roku 2013, t.j. po prepuknutí tzv. ukrajinskej krízy.

---

⁵¹¹ Mgr. Juraj Marušiak, PhD., samostatný vedecký pracovník, Ústav politických vied SAV, Bratislava, juraj.marusiak@savba.sk

Aj v súčasnosti časť autorov, napr. Oskar Krejčí, pri definovaní pojmu národný záujem vychádza z realistických, resp. neorealistických definícií, ktorých autorom je napr. Hans Morgenthau. Podľa neho je národný záujem definovaný zápasom o prežitie a znamená politiku orientovanú na „prežitie, ochranu fyzickej, politickej a kultúrnej identity proti neoprávneným zásahom zo strany iných národných štátov“⁵¹². O. Krejčí v nadväznosti na tieto definície vníma národný, resp. štátny záujem ako „objektívne daný súbor cieľov štátu daný jeho materiálnymi charakteristikami a vonkajším prostredím“⁵¹³. S Morgenthauovou definíciou, najmä z hľadiska relevancie záujmu, jeho stálosti životnej dôležitosti, sa do značnej miery stotožňuje aj Jiří Valenta, aj keď zdieľa názor Arnolda Wolfersa, že „rozhodnutia tvorcov politiky podľa potrieb národných záujmov nemožno oddeľovať od morálnych a etických záujmov“⁵¹⁴. Na druhej strane, liberálni (napr. Robert Keohane, Andrew Moravcsik, David Mitrany, Robert Putnam)⁵¹⁵ a konštruktivistickí autori (Jutta Weldes, Martha Finnemore)⁵¹⁶ odmietajú tzv. top-down perspektívu. Liberálni teoretici vychádzajú z toho, že štát nie je homogénnym aktérom, ale národný záujem ako riadiaci princíp zahraničnej politiky štátu vzniká na základe agregácie záujmov jednotlivcov a skupín vo vnútornej politike, kým konštruktivisti pracujú s diskurzmi, normami a identitami⁵¹⁷.

Z hľadiska analýzy procesov, prostredníctvom ktorých sa formuje východná politika SR a identifikácie, aké faktory ju ovplyvňovali, ale aj toho, do akej

---

⁵¹² MORGENTHAU, H. J.: *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy*. New York: Knopf 1951.

⁵¹³ Napr. KREJČÍ, O.: *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress 2014, s. 265

⁵¹⁴ VALENTA, J.: Národní zájmy, demokratické principy a postkomunistické Československo. In: *Máme národní zájmy?* Ed.: Jiří Valenta. Praha: UMV 1992, s. 16-17.

⁵¹⁵ Pozri DRULÁK, P.: How to Explore National Interest and Why. In: *The Quest for National Interest. A Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Eds.: Petr Drulák – Mats Braun. Frankfurt am Main: Petr Lang 2010, s. 13.

⁵¹⁶ DRULÁK, P.: *How to Explore National Interest and Why*. 2010

⁵¹⁷ DRULÁK, P.: *How to Explore National Interest and Why*. 2010

miery sa otázky súvisiace s politikou SR voči štátom bývalého ZSSR v rozličných kontextoch stávajú národným záujmom, považujeme za optimálnu jej analýzu prostredníctvom kritérií, vypracovaných Petrom Drulákom a Petrom Kratochvilom⁵¹⁸. Tento prístup umožňuje totiž oddeliť vedeckú analýzu od snahy predstaviteľov politických elít o to, aby nimi proklamované partikulárne ciele, definované ako „národný záujem“, sa stali normatívnymi princípmi zahraničnej politiky. Naopak, uplatnením koncepcie, používanej P. Drulákom a P. Kratochvilom, môžeme vnímať legitimitu cieľov, definovaných ako národný záujem, ako sociálne konštruovaný fenomén a nie ako empirickú potrebu⁵¹⁹. Zohľadňuje taktiež pluralitu a existenciu množstva paralelných a neraz si navzájom konkurujúcich štátnych záujmov⁵²⁰. Téma „východnej politiky“ SR, a osobitne slovensko-ruských vzťahov, je z hľadiska tohto prístupu relevantná aj z toho dôvodu, že aj v súvislosti s nimi sa vo vyjadreniach politikov s vysokou frekvenciou objavuje pojem „národný záujem“.

Prvým kritériom je kritérium relevancie, t.j. toho, do akej miery dané otázky predstavujú predmet záujmu slovenskej spoločnosti a politických elít a do akej miery ide o dlhodobý záujem. Kritérium konsenzuality slúži na identifikáciu akceptácie danej politiky zo strany väčšiny spoločnosti a teda aj jej legitimity, čo je takisto predpokladom dlhodobého charakteru záujmu aj v prípade zmeny vládnych garnitúr v dôsledku volieb. Kritérium vonkajšej

---

⁵¹⁸ DRULÁK, P.: How to explore; KRATOCHVIL, P.: National Interest and Its Legitimacy. In: *The Quest for National Interest. A Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Eds.: Petr Drulák – Mats Braun. Frankfurt am Main: Petr Lang 2010, s. 21-34.

⁵¹⁹ KRATOCHVIL, P.: National Interest and Its Legitimacy, s. 24.

⁵²⁰ BÁTORA, J.: Identita a štátny záujem v slovenskej zahraničnej politike. *Medzinárodné otázky*, roč. 13, 2004, č. 2, s. 40.

prijateľnosti umožňuje identifikovať potenciálnych partnerov, resp. protivníkov SR v konkrétnych otázkach⁵²¹.

Koncepcné definovanie zahraničnej politiky je však podmienené identitou štátu, t.j. sebadefiníciou jeho miesta v systéme medzinárodných vzťahov, voľbou charakteru vzťahov s vonkajším prostredím, ale aj identifikáciou partnerov. Zároveň však identitu štátu definuje aj to, ako je vnímaný ďalšími štátmi. Z uvedeného dôvodu je nutné pri analýze národných záujmov identifikovať aj externú prijateľnosť zvolenej politiky zo strany iných štátov. V neposlednom rade identitu štátu na medzinárodnej scéne definuje aj jeho vnútorná politika. Voľba vnútropolitického smerovania má významný vplyv na zahraničnopolitickú orientáciu štátu, keďže svojich potenciálnych partnerov identifikuje nielen podľa svojich ekonomických či bezpečnostných záujmov, ale aj podľa toho, do akej miery spolupráca s nimi môže naplniť jeho vnútropolitické zámery. Konanie štátov podľa politológa Erika Ringmara teda nemusí byť motivované iba racionálnymi, ale aj ne-, resp. a-racionálnymi pohnútkami. Ako ďalej pripomína s odvolaním sa na filozofa Georga W. Hegela, resp. sociológov Georga Herberta Meada a Alessandra Pizzorna, „ľudia samotní nemôžu rozhodovať o tom, kým alebo čím sú, ale každé takéto rozhodnutie je vždy prijímané spoločne s inými. Potrebujeme uznanie, aby sme sa stali ľuďmi, akými chceme byť, a iba ako uznaní môžeme napokon pristúpiť k vytvoreniu identity“⁵²². Na druhej strane, aj bezprostredné a dlhodobé záujmy štátu môžu ovplyvňovať proces konštruovania jeho identity. Záujmom sa tak môže stať aj krok, resp. súbor krokov, ktorých cieľom je sformovanie postulovanej identity.

---

⁵²¹ Pozri tiež DRULÁK, P.: *How to explore*, s. 14.

⁵²² RINGMAR, E.: *Identity, interest and action. A cultural explanation of Sweden's intervention in the Thirty Years War*. Cambridge: Cambridge University Press 2008, s. 13.

Slovensko ako postkomunistický a zároveň novovytvorený národný štát čelilo po páde komunistického režimu viacerým výzvam na nové formulovanie vlastnej identity, čo je spojené s odmietnutím dovtedajšej identity a s prijímaním nových metafor, nových významov a narácií. Zlomové momenty pri koncipovaní nových identít sú označované E. Ringmarom ako formatívne momenty⁵²³. V prípade Slovenskej republiky možno s ohľadom na existenciu konfliktov, týkajúcich sa nielen jej zahraničnopolitickej, ale aj vnútro politickej identity, hovoriť o existencii viacerých formatívnych momentov, v ktorých musela realizovať rozhodnutia o svojej ďalšej budúcnosti.

V podmienkach SR po roku 1989 diskusia o národnom záujme ako konsenzuálne definovaných prioritách ďalšieho vývoja, či už vo vnútornej, alebo v zahraničnej politike, dlho absentovala, resp. bola na okraji diania. S výnimkou pádu komunistického režimu v roku 1989 a vstupu do Európskej únie v roku 2004 sa všetky zásadné zmeny, či už vznik samostatnej SR, voľba modelu sociálno-ekonomickej transformácie, vstup do NATO, či nástup a odstránenie modelu tzv. mečiarizmu s autoritatívnymi tendenciami realizovali v podmienkach vnútro politickej konfrontácie. Absencia konsenzu, akým smerom sa má SR uberať a inštrumentalizácia zahraničnopolitických otázok vo vnútro politickom diskurze spôsobili, že táto debata nepracovala s obsahovými alternatívami, ale stala sa záležitosťou prestíže jednotlivých politických aktérov.

Ďalším momentom bola aj problematizácia pojmu „národ“, ktorý sa, osobitne v 90. rokoch 20. storočia počas vlády strán Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS), Slovenskej národnej strany (SNS) a Združenia

---

⁵²³ RINGMAR, E.: *Identity, interest and action. A cultural explanation of Sweden's intervention in the Thirty Years War*. Cambridge: Cambridge University Press 2008, s. 81, 86.

robotníkov Slovenska (ZRS) interpretoval neraz výlučne v etnických kategóriách. V danom čase sa zároveň začal zaužívať pojem „národnoštátne záujmy“, ku ktorému sa hlásil aj vtedajší premiér SR Vladimír Mečiar (HZDS), hoci akademická literatúra, vrátane autorov pôsobiacich v slovenskom a českom prostredí⁵²⁴, s takýmto pojmom nepracuje. Na druhej strane práve jeho strana neraz definovala sama seba ako „obrancu slovenských záujmov“, pričom svojich protivníkov obviňovala z protislovenskosti⁵²⁵. Podobne zo sabotovania národnoštátnych záujmov Slovenska HZDS a jeho predseda Vladimír Mečiar obviňovali predstaviteľov maďarskej menšiny⁵²⁶. Diskusia o „národnom záujme“ ako o integrujúcom faktore slovenskej politiky sa tak obmedzovala iba na časť predstaviteľov politického spektra. K tomuto pojmu sa systematicky hlásili napr. politik Demokratickej strany František Šebej, ako aj predseda Strany demokratickej ľavice Peter Weiss⁵²⁷. Tak napr. František Šebej pojem národno-štátny záujem odmieta, keďže štát vníma ako inštitúciu, ktorá má byť z hľadiska záujmov a názorov neutrálna, naopak, národ považuje za súhrn rovnoprávných občanov a z uvedeného hľadiska poukazuje na demokratickosť pojmu národný záujem⁵²⁸.

Pokus o konsenzuálne definovanie priorít naprieč politickými stranami prebehol až v neskorších rokoch, po vytvorení širokej koalície strán pravého a ľavého stredu v dôsledku parlamentných volieb v roku 1998. Koaličná

---

⁵²⁴ Pozri VALENTA, Máme národní zájmy?; KREJČÍ, O.: Mezinárodní politika; WEISS, P.: Národní zájem a zahraničná politika štátu. In: Marušiak, Juraj a kol.: *Za zrkadlom politiky*. Bratislava : Veda 2010, s. 42-83; KRATOCHVÍL, P.: *Původ a smysl národního zájmu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2010.

⁵²⁵ Pozri napr. LEŠKO, M.: Najlepší z výberu (podľa premiéra). Tandem Mečiar L Lexa: O vzniku a fungovaní politickej symbiózy vyššieho typu 1. *Sme*, 12. 4. 1996.

⁵²⁶ Pozri napr. HAUGHTON, T.: HZDS: The Ideology, Organisation and Support Base of Slovakia's Most Successful Party. *Europe-Asia Studies*, roč. 53, 2001, č. 5 (July), s. 112.

⁵²⁷ WEISS, P.: *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*. Bratislava: Kalligram 2009.

⁵²⁸ ŠEBEJ, F.: Ďalšie poznámky o národných záujmoch. *Domino Fórum*, 26.10.2000.

vláda na čele s Mikulášom Dzurindom sa prihlásila k urýchleniu kurzu vstup do EÚ a NATO, zároveň však pretrvávala silná polarizácia politickej scény. V tejto atmosfére sa výzva prezidenta SR Rudolfa Schustera (1999-2004) na vypracovanie štátnej doktríny SR, prednesená na pôde Národnej rady SR v novembri 1999, ktorá mala byť, podľa jeho predstáv, „výsledkom dohody relevantných politických síl,“ t.j. „byť definovaná koalíciou a opozíciou“ a formulovať „*dôvody vzniku nášho štátu a reálne ciele do budúcnosti*“⁵²⁹ nestretla s úspechom.

Namiesto konsenzuálneho definovania priorít sa objavili viaceré navzájom si konkurujúce návrhy štátnej doktríny, ktoré mali charakter stranických projektov, resp. projektov, ku ktorým sa hlásil iba jeden ideologicky definovaný okruh intelektuálov a osobností verejného života. Bol to prípad národno-konzervatívneho projektu téz štátnej doktríny, ku ktorým sa prihlásili zástupcovia Matice slovenskej, Nezávislého združenia ekonómov Slovenska (NEZES) a predsedu Výkonného výboru Spoločenstva Kresťanské Slovensko Ábel Kráľ, ktorý bol aj autorom téz⁵³⁰. Tento okruh mal blízko k HZDS. Z hľadiska zahraničnopolitickej orientácie malo Slovensko podľa návrhu doktríny vstúpiť „do rodiny európskych štátov“ ako „*suverénny subjekt a v súlade s vlastnými potrebami.*“ Dokument nespomína členstvo SR v NATO, ale proces integrácie do EÚ nespochybňuje. Zároveň však tvrdí, že zahraničná politika SR má byť „*vyvážená*“, jej aktivity majú byť „*viacstranné v orientácii na západnú aj východnú Európu i vo vzťahu k ostatnému svetu.*“ Slovensko tak má plniť „*sprostredkovateľské funkcie v strategických mocenských záujmoch veľmocí*“⁵³¹. Dokument svedčí o tom, že ešte v roku 2001 nebol v slovenskej spoločnosti sformovaný jednoznačný

---

⁵²⁹ Prejav prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera v Národnej rade Slovenskej republiky dňa 2. novembra 1999. Bratislava : Kancelária Prezidenta SR 1999.

⁵³⁰ Štátna doktrína Slovenskej republiky (návrh). *Kultúra*, 2001, roč. 4, č. 14-15.

⁵³¹ Štátna doktrína Slovenskej republiky (návrh). *Kultúra*, 2001, roč. 4, č. 14-15.

konsenzus, týkajúci sa zahraničnej politiky SR a dôsledkov integračných procesov na jej charakter.

Návrh štátnej doktríny vypracovala aj v tom čase opozičná strana Smer, pričom práce na nej koordinoval vtedajší podpredseda strany Boris Zala⁵³². Dokument schválil mimoriadny snem strany v Stupave v máji 2001. Na rozdiel od dokumentu, vypracovaného okruhom autorov blízkych HZDS sa Smer jednoznačne prihlásil k členstvu v EÚ a v NATO, zároveň však zdôraznil potrebu rozvíjať priateľské bilaterálne vzťahy s Ruskom a spoločne s ním budovať európsku bezpečnosť. Dokument zároveň avizuje pripravenosť podporovať všetky aktivity, ktoré bude uskutočňovať RF „v súlade s princípmi európskej civilizácie a v súlade s jej hodnotovými zásadami, predovšetkým základnými ľudskými právami a demokratickým režimom“⁵³³.

Zámer vypracovať vlastný dokument štátnej doktríny ohlásila aj Slovenská národná strana⁵³⁴. Ako ukazuje výpočet prípadov, išlo o projekty síl, ktoré sa v uvedenom období ocitli v opozícii a diskusiu o štátnej doktríne vnímali ako šancu stotožniť, azda aj v spolupráci s vtedajším prezidentom SR, svoje partikulárne predstavy o budúcom vývoji Slovenska so záujmami celej spoločnosti. Na druhej strane, sily vtedajšej vládnej koalície zaujali k projektu skeptický postoj, jedinou výnimku predstavoval podpredseda Kresťanskodemokratického hnutia Vladimír Palko, ktorý sa so základnými tézami memoranda Á. Kráľa stotožnil, ale vzniesol výhrady voči politickej sile, v prostredí ktorej uvedený dokument vznikol, keďže podľa jeho slov práve HZDS pojem „národno-štátny záujem skompromitovalo“⁵³⁵.

---

⁵³² Štátna doktrína Slovenskej republiky. Bratislava : Smer 2001.

⁵³³ Štátna doktrína Slovenskej republiky. Bratislava : Smer 2001

⁵³⁴ Štátna doktrína zaujala okrem prezidenta aj opozíciu. *Sme*, 30. 4. 2001.

⁵³⁵ PALKO, V.: Poznámky k národno-štátnemu záujmu. *Domino Fórum*, 19. 10. 2000 -- 25. 10. 2000.

S návrhom na vypracovanie štátnej doktríny SR sa stotožnil aj bývalý prezident SR Michal Kováč (1993-1998), pričom podporoval, aby bola prijatá v NR SR ústavnou väčšinou hlasov⁵³⁶. Možno konštatovať, že hoci vo viacerých zásadných otázkach, ako napr. členstvo SR v EÚ, presadzovania koncepcie Európy národných štátov po roku 2004 a spolupráca pri realizácii niektorých európskych politík, otázka odmietnutia uznania nezávislosti Kosova v rokoch 2007-2008, počas plynového konfliktu medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou v roku 2009 a v otázke odmietnutia uznania anexie Krymu Ruskou federáciou bol dosiahnutý konsenzus rozhodujúcich politických síl, návrh prezidenta R. Schustera na vypracovanie štátnej doktríny SR z roku 1999 bol jediným pokusom o formálne konsenzuálne definovanie priorít zahraničnej politiky SR. Tento pokus sa skončil neúspechom. Napriek tomu možno konštatovať, že takýto zahraničnopolitický konsenzus sa vo viacerých relevantných momentoch konštituoval neformálne. Zároveň však treba dodať, že dokumenty, hlásiace sa k myšlienke štátnej doktríny SR, sa netýkali iba zahraničnopolitických otázok, ale obsahovali aj priority vnútropolitického vývoja.

Popri páde komunistického režimu, vzniku samostatnej SR a volieb do NR SR v roku 1998, ktoré ukončili obdobie „mečiarizmu“ a priniesli nové potvrdenie nielen zahraničnopolitickej, ale aj civilizačnej voľby Slovenska posilnením orientácie na vstup do Európskej únie a NATO, možno za potenciálny formatívny moment v politickom vývoji SR označiť obdobie po finančnej kríze v EÚ v roku 2011 a následne nástup tzv. ukrajinskej krízy“, ktoré vyvolali nové diskusie o identite SR a orientácii jej zahraničnej politiky. Zámerom predkladanej štúdie bude identifikovať, do akej miery v súvislosti s prepuknutím krízy na Ukrajine boli v politickom diskurze SR

---

⁵³⁶ Podľa exprezidenta Kováča by štátnu doktrínu mala prijať ústavná väčšina. *Sme*, 5. 1. 2001.

reflektované otázky národných záujmov, t.j. záujmov dlhodobého charakteru, ktoré sú zdieľané konsenzuálne naprieč rozhodujúcimi politickými silami.

Aj po vstupe Slovenska do Európskej únie a NATO zostala „východná dimenzia“ jeho zahraničnej politiky predstavovala dôležitú súčasť jeho zahraničnej politiky. Dlhodobo sa vyznačujú vysokou dynamikou vzťahu medzi SR a Ruskou federáciou, čo je dané primárne ekonomickými faktormi, akými sú závislosť slovenského exportu od ruských trhov a naopak, závislosť Slovenska od dodávok energetických surovín z Ruskej federácie. Na druhej strane, ani v období čiastočnej medzinárodnej izolácie Slovenska v druhej polovici 90. rokov, rozhodujúce politické strany nespochybnili orientáciu SR na vstup do európskych a euroatlantických štruktúr, hoci praktický dosah krokov, realizovaných vládnuou stranou HZDS, ako napr. zmarené referendum o členstve SR v NATO alebo protiústavné zbavenie poslaneckého mandátu poslancov NR SR Františka Gauliedera a Emila Spišáka⁵³⁷, spôsobili, že SR v roku 1997 nebola prizvaná k rokovaniam o vstupe do obidvoch štruktúr. Napriek tomu v danom čase o možnosti neutrality Slovenska, garantovanej Ruskou federáciou, oficiálne uvažovali iba menšie koaličné strany Slovenská národná strana a Združenie robotníkov Slovenska, hoci prezident SR Michal Kováč v tom čase pripúšťal, že V. Mečiar „nikdy nebol presvedčený o potrebe vstupu Slovenska do NATO. Bol si však vedomý toho, že väčšina občanov si želá integráciu so Západom, preto sa spomínané ciele objavili v jeho volebnom programe“ a dokonca ho obvinil, že „vedome zmaril šancu

---

⁵³⁷ MALOVÁ, D. – LÁŠTIC, E.: The Gradual Amending of the Slovak Constitution. Combating the Ambiguous Rules in 1992 – 2001. *Central European Political Science Review*, Vol. 2, issue 4, Summer 2001, pp. 103 – 128; Resolution on the case of Frantisek Gaulieder, Member of the Slovak Parliament. B4-1389 and 1419/96. *Official Journal C 020* , 20/01/1997 P. 0145 <http://eur-law.eu/EN/Resolution-case-Frantisek-Gaulieder-Member-Slovak-Parliament,168400,d>.

Slovenska vstúpiť do NATO“⁵³⁸. Na druhej strane obdobie rokov 1994 – 1998 bolo charakterizované intenzifikáciou politickej a bezpečnostnej spolupráce s Ruskou federáciou, v dôsledku čoho sa objavovali; Slovensko v danom čase pôsobilo ako štát, ktorého identita v európskom priestore nie je konsolidovaná, pričom na úrovni politických elít absentoval v tejto otázke konsenzus.

Neskoršie obdobie, osobitne po akcelerácii prístupového procesu do NATO a EÚ a po tom, ako sa HZDS jednoznačne vyslovilo v roku 2000 v prospech vstupu do oboch integračných zoskupení, možno hovoriť o existencii zahraničnopolitického konsenzu, približne do prepuknutia konfliktu, ktorý sa týkal účasti Slovenskej republiky na navýšení finančných prostriedkov alokovaných v Európskom nástroji finančnej stability (ESFS), v dôsledku čoho sa vládna koalícia v októbri 2011 rozpadla. Tento konflikt vyústil do sformovania relatívne silného segmentu „mäkkých euroskeptických síl“ medzi slovenskými politickými stranami, ktoré však napriek nesúhlasu s viacerými prvkami vo vývoji EÚ nespochybňovali členstvo SR v nej. Medzi tieto strany patrili predovšetkým Sloboda a Solidarita (SaS), Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽaNO) a s ohľadom na postulát zvrchovanosti v „kultúrno-etických otázkach“, v otázkach ľudských práv a daňovej politiky aj Kresťanskodemokratické hnutie (KDH). Vzťahy medzi SR a Ruskou federáciou sa však aj napriek striedaniu vlád v rokoch 2006, 2010 a 2012 výraznejšie nezmenili, hoci vlády kontrolované stranou Smer – sociálna demokracia prejavovali väčšiu ústretovosť voči záujmom RF v regióne strednej a východnej Európy a boli ochotné, predovšetkým v rovine rétoriky, akceptovať viaceré ruské argumenty, týkajúce sa medzinárodnej politiky. Ani slová premiéra SR Róberta Fica, ktorý sa pri príležitosti osláv 62. výročia skončenia druhej svetovej vojny prihlásil sa k myšlienke

---

⁵³⁸ KOVÁČ, M: V Európe nie je miesto pre diktatúru. *Práca*, 30. 7. 1997.

slovanskej vzájomnosti v tom duchu, ako ju koncipoval Ján Kollár⁵³⁹, neznamenali spochybnenie západnej identity Slovenska. Program slovanskej identity Slovenska ako dominantnej vo vzťahu k zahraničiu zostával do roku 2016 si osvojila prakticky výlučne iba Slovenská národná strana, na druhej strane KSS, ktorá bola zastúpená v NR SR v rokoch 2002 – 2006, spoločne so SNS jednoznačne odmietala členstvo SR v NATO, ale vyjadreniam k členstvu SR v EÚ sa vyhýbala. Zmeny, ktoré nastali v zahraničnej politike SR po nástupe prvej vlády Róberta Fica v roku 2006 na symbolickej úrovni, nemali zásadný vplyv na účasť SR v programe Východného partnerstva a v podpore štátov východnej Európy v ich úsilí o zblíženie s EÚ a pri transformácii, inšpirovanej štátmi strednej Európy, hoci práve Východné partnerstvo bolo zo strany Ruskej federácie vnímané ako nepriateľský akt. Gesto ministra zahraničných vecí Miroslava Lajčáka, keď počas návštevy Moskvy v septembri 2009 nevyklúčil možnosť účasti RF na konkrétnych projektoch v rámci programu⁵⁴⁰, prispelo aspoň na krátky čas k zmierneniu negatívneho postoja RF k Východnému partnerstvu. Z hľadiska identity Slovenska však toto gesto na jednej strane potvrdilo jeho pozíciu člena EÚ, zároveň však potvrdilo záujem Slovenska o zachovanie pozitívnej atmosféry v bilaterálnych vzťahoch s Ruskom.

Podobne v neskorších rokoch pred vypuknutím ukrajinskej krízy na jeseň 2013, ktorá bola dôsledkom rozhodnutia vtedajšieho prezidenta Ukrajiny Viktora Janukovyča nepodpísať asociačnú dohodu s EÚ, sa východná politika SR definovala predovšetkým v rovine záujmov, ktorým bolo rozvíjanie priateľských vzťahov s jednotlivými štátmi východnej Európy. Dvojkoľajnosť, resp. multivektorový charakter slovanskej „východnej politiky“ sa prejavil napr. v zriadení Veľvyslanectva SR v Moldavskej

---

⁵³⁹ TASR, 9. 5. 2007.

⁵⁴⁰ *Vystúpenie M. Lajčáka na Moskovskom štátnom inštitúte medzinárodných vzťahov*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí SR, 8. 9. 2009.

republike v júli 2013⁵⁴¹. Podstatne viac ako ekonomické záujmy pri tomto rozhodnutí stálo úsilie SR prezentovať sa ako úspešný príklad postkomunistickej transformácie, ktorý môže svoje skúsenosti z transformačného procesu a z približovania sa k EÚ odovzdávať ďalším krajinám. Pritom proces zblížovania s Moldavskom možno datovať od návštevy ministra zahraničných vecí tejto krajiny Iurie Leancu v Bratislave vo februári 2010, t.j. po vytvorení koalície proeurópskych síl v Kišiňove v roku 2009. Tento proces kontinuálne pokračoval bez ohľadu na to, že sociálnodemokratickú vládnú Róberta Fica vystriedala v roku 2010 do marca 2013 koalícia strán pravého streda pod vedením Ivety Radičovej⁵⁴².

Podobne v prípade Bieloruska Slovensko rozvíjalo politiku podpory demokratických a prozápadných síl v tejto krajine kontinuálne, bez ohľadu na striedanie vlád, hoci premiér R. Fico v roku 2003, ešte ako opozičný politik, absolvoval návštevu Bieloruska, počas ktorej absolvoval stretnutie s predsedom Snemovne reprezentantov (dolnej komory bieloruského parlamentu) Vladimirom Konoplevom⁵⁴³.

Aj napriek tomu, že Ukrajina sa po zvolení Viktora Janukovyča za prezidenta v roku 2010 začala vzdŕaľovať od navonok stále proklamovaného cieľa, ktorým bolo zblíženie s EÚ, Slovensko, spoločne s Poľskom, ako štáty, ktoré sa aktívne zapojili do programu Východného partnerstva,

---

541 *Minister M. Lajčák navštívi Moldavsko*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 7. 7. 2013.

542 MARUŠIAK, J.: *The Czech Republic and Slovakia: Partnership with Moldova for Transformation and Europeanization*. In: Eds. Marcin Kosienkowski - William Schreiber: *Moldova : arena of International Influences.*, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK: Lexington Books, 2012, s. 45.

543 *9 ijunia 2003 goda sostojalas' vstreča slovackih parlamentarijev s deputatami Palaty predstavitelej Nacional'nogo sobranija Respubliki Belarus'*. Minsk: National Assembly of the Republic of Belarus – House of Representatives, June 9, 2003. Dostupné na internete: <http://house.gov.by/index.php/0,703,,0,,0.html>.

vystupovali za zachovanie dialógu medzi EÚ a Ukrajinou aj napriek zhoršovaniu úrovne demokracie v tejto krajine. Prezident SR Ivan Gašparovič sa spoločne s prezidentom Poľska Bronisławom Komorowským zúčastnil rokovania s V. Janukovyčom 12. mája 2012 v Jalte po zrušení plánovaného stretnutie stredoeurópskeho prezidentov⁵⁴⁴. Slovensko taktiež pokračovalo v politike liberalizácie vízového režimu s Ukrajinou. Slovensko na jednej strane vystupovalo ako členský štát EÚ, zároveň však spoločne s Poľskom prezentovalo svoj záujem zabrániť izolácii významného partnera EÚ, čo pre SR predstavovalo jednu z významných priorít jej európskej politiky. Europeizácia slovenskej diplomacie, v podobe spoluúčasti Slovenska na formovaní spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ, ako aj v koordinácii vlastných priorít s ostatnými členskými štátmi EÚ, sa po vstupe Slovenska do EÚ prejavovala aj vo vzťahoch s Ruskom.

Hoci v rovine oficiálneho verejného diskurzu Ruská federácia rešpektuje pozíciu SR ako nezávislého štátu, osobitne proces rozširovania NATO bol v Ruskej federácii v 90. rokoch prijímaný negatívne. V období rokov 1994 - 1998 bola možnosť bezpečnostnej spolupráce s Ruskou federáciou, resp. neutralita, ktorej garantom by sa stala Ruská federácia, prezentovaná ako jedna z alternatív orientácie Slovenska na EÚ a NATO. Takúto alternatívu vývoja SR naznačovali aj vyjadrenia viacerých predstaviteľov RF⁵⁴⁵. Podporovali ju najmä dve strany vtedajšej vládnej koalície – Slovenská národná strana (SNS) a Združenie robotníkov Slovenska (ZRS)⁵⁴⁶, k myšlienke neutrality sa hlásili aj niektorí poslanci

---

544 MINARECHOVÁ, R.: Gašparovič faces Ukrainian challenge. *Slovak Spectator*, 14. 5. 2012.

545 DULEBA, A.: *Slepý pragmatizmus slovenskej východnej politiky. Aktuálna agenda slovensko-ruských bilaterálnych vzťahov*. Bratislava : SFPA 1996.

546 WOLF, K.: Žiadne NATO, žiadna druhá vlna. Slovensko vyradené z procesu integrácie do civilizovaného sveta. *Domino fórum*, 2. 5. – 8. 5. 1997.

najsilnejšej vládnej strany HZDS⁵⁴⁷. Osobitne SNS pod vedením Jána Slotu sa vyslovovala za rozvoj spolupráce slovanských štátov, pod dominanciou Ruskej federácie a udržiavala kontakty so Srbskou radikálnou stranou a Liberálnodemokratickou stranou Ruska⁵⁴⁸. K tejto alternatíve sa hlásila aj po roku 1998, pričom verbálne podporovala zároveň aj začlenenie Slovenska do EÚ⁵⁴⁹. Záujem Ruskej federácie na pokračovaní takej vnútornej a zahraničnej politiky SR, ktorá by viedla k spochybneniu procesu integrácie SR s EÚ a s NATO, sa prejavoval napr. vo vyjadrení prezidenta RF Borisa Jel'cina počas návštevy V. Mečiara v Moskve v máji 1998, t.j. krátko pred voľbami do NR SR, kde ruský prezident tlmočil otvorenú podporu V. Mečiarovi a HZDS⁵⁵⁰.

Popri zahraničnopolitickej dimenzii sa však slovenská dilema týkala aj dilemy vnútropolitckej. V 90. rokoch sa na Slovensku začali aj vzhľadom na slabosť demokratických elít výrazne prejavovať aj prvky tzv. ruského, resp. východoeurópskeho modelu transformácie⁵⁵¹, založeného na silnom personálnom faktore, namiesto modelu, založenom na kľúčovej úlohe formálne definovaných pravidiel a demokratických inštitúcií. Model, presadzovaný vládami V. Mečiara (1992 – 1994 a 1994 – 1998), sa vyznačoval politikou budovania režimu osobnej moci a budovania oligarchického modelu, t.j. priameho prepojenia novovznikajúcej vrstvy

---

⁵⁴⁷ HLUCHÁŇOVÁ, M.: Vstup do NATO v slovenskom parlamente. In: *Slovensko v sedej zóne? Rozširovanie NATO, zlyhanie a perspektívy Slovenska*. Eds. Martin Bútora – František Šebej. Bratislava: IVO 1998, s. 97-104.

⁵⁴⁸ WOLF, K.: Od Žirinovského k Le Penovi. *Domino fórum*, 15. 8. – 21. 8. 1997.

⁵⁴⁹ KOPEČEK, L. – URUBEK, T.: Slovenská republika. In: *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. Eds.: Břetislav Dančák – Miroslav Mareš. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2000, s. 94.

⁵⁵⁰ Jel'cin Mečiarovi: Chceme, veľmi-veľmi chceme, aby ste vyhrali voľby. *Sme*, 29. 5. 1998.

⁵⁵¹ DULEBA, A.: *From Domination to Partnership. The Perspectives of Russian-Central-East European Relations. Final Report to the NATO Research Fellowship Program, 1996 – 1998*. Dostupné na internete : <http://www.nato.int/acad/fellow/96-98/duleba.pdf>, s. 6.

veľkopodnikateľov s politickou mocou. Popri rešpektovaní princípov politického pluralizmu boli v mocenskom zápase popritom zneužívané aj represívne zložky a verejnoprávne médiá. Zároveň vládna väčšina presadzovala oslabovanie funkcie kontrolných orgánov, či už v prípade tajných služieb, alebo verejnoprávnych médií. Tieto štruktúry pôsobili neraz mimo rámca aj nedokonalých zákonov s úmyslom chrániť privilégiá nových elít. Navyše viaceré demokratické inštitúcie boli znefunkčnené na základe rozhodnutia vládnej väčšiny, napr. v prípade zbavenia poslaneckého mandátu Františka Gauliedera po tom, ako v novembri 1996 vystúpil z HZDS, za ktoré bol zvolený⁵⁵². O tom, že nešlo o ojedinelý prípad, svedčí zmarenie referenda o priamej voľbe prezidenta SR v roku 1997⁵⁵³ a ignorovanie rozhodnutia Ústavného súdu SR, ktorý tento krok označil za porušenie práva voličov.⁵⁵⁴ Koalícia politických strán, ktoré po parlamentných voľbách v roku 1998 vystriedali vládu s dominantným postavením HZDS, sa politicky orientovala na spoluprácu s členskými štátmi EÚ a NATO a na spoluprácu s politickými stranami, združenými v európskych stranických zoskupeniach, akými sú Európska ľudová strana, Liberálna internacionála a Strana európskych socialistov. Hlásili sa k západoeurópskemu politickému modelu. Prihlásili sa takisto k spolupráci s tými štátmi strednej a východnej Európy, ktoré za ciele postkomunistickej transformácie definovali dosiahnutie štandardov trhovej ekonomiky a liberálnodemokratickej formy vlády. Zároveň za svoj civilizačný vzor

---

⁵⁵² Resolution on the case of Frantisek Gaulieder, Member of the Slovak Parliament. B4-1389 and 1419/96. In *Official Journal C 020*, 20/01/1997 P. 0145. Dostupné na internete: <http://eur-law.eu/EN/Resolution-case-Frantisek-Gaulieder-ember-Slovak-Parliament,168400,d>.

⁵⁵³ Pozri podrobnejšie: BÚTORA, M. – MESEŽNIKOV, G. (eds.). *Slovenské referendum '97: zrod, priebeh, dôsledky*. Bratislava : IVO, 1997; LÁŠTIC, Erik: *V rukách politických strán: Referendum na Slovensku 1993-2010*. Bratislava: Univerzita Komenského 2011.

⁵⁵⁴ LEŠKA, D.: *Formovanie politického systému na Slovensku po roku 1989*. Bratislava : Infopress, 2011, s. 76.

označovali politický model, uplatňovaný v štátoch západnej Európy a severnej Ameriky.

Politický model presadzovaný v Ruskej federácii po zvolení Vladimíra Putina za prezidenta Ruskej federácie prezentoval od roku 1999 do parlamentných volieb 2002 ako inšpiráciu pre vnútropolitický vývoj aj predseda strany Smer Róbert Fico. Označoval ho za „program poriadku a vlády zákona“, ktorý je „blízky programovým hodnotám Smeru“⁵⁵⁵. V neskoršom období sa však R. Fico hlásil k politike západoeurópskych sociálnych demokratov.

Politické elity Ruskej federácie však rast vplyvu NATO vnímajú aj naďalej ako bezpečnostné riziko, ako to potvrdzuje aj Stratégia národnej bezpečnosti Ruskej federácie, schválená Prezidentom Ruskej federácie Vladimírom Putinom 31. decembra 2015. Podľa bodu 15 tohto dokumentu „rast silového potenciálu NATO a priznanie globálnych funkcií tejto organizácii, realizovateľných pri porušení noriem medzinárodného práva, aktivizácia vojenských aktivít krajín bloku, ďalšie rozširovanie aliancie, približovanie jej vojenskej infraštruktúry k ruským hraniciam vytvárajú hrozbu pre národnú bezpečnosť“⁵⁵⁶.

Odlíšna percepcia zahraničnopolitického smerovania sa prejavuje aj v reflexii udalostí nedávnej minulosti. Ak Slovensko patrí medzi tie členské štáty EÚ, ktoré pozitívne oceňujú podiel ZSSR na porážke nacizmu v roku 1945, čo sa prejavovalo aj v účasti premiéra SR Róberta Fica na oslavách 70. výročia konca druhej svetovej vojny, v Ruskej federácii sa objavujú aj v štátom kontrolovaných médiách kontroverzné vyjadrenia, napr. obhajujúce

---

⁵⁵⁵ LEŠKO, M.: Smer: strana predstieranej identity. *Trend*, 19. 2. 2016.

⁵⁵⁶ *Strategia nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj federacii*. Prezident Rossii, 31. 12. 2015. Dostupné na internete: <http://kremlin.ru/acts/bank/40391/page/1>

inváziu vojsk Varšavskej zmluvy v Československu v auguste 1968 údajným zámerom NATO napadnúť Československo⁵⁵⁷.

Udalosti z roku 1968 predstavujú jediný významnejší konfrontačný moment z hľadiska histórie slovensko-ruských vzťahov. Predstavitelia oboch štátov spravidla zdôrazňujú ich pozitívny charakter, ako to zdôraznil napr. minister zahraničných vecí SR Miroslav Lajčák (2009-2010 a 2012-), keď počas návštevy v Moskve 10. mája 2016 uviedol, že slovensko-ruské dvojstranné vzťahy „majú dobré základy postavené na dlhoročnej partnerskej spolupráci, aj keď sú dnes poznamenané celkovou atmosférou vzťahov EÚ s Ruskom“⁵⁵⁸. Napriek tomu však aj štátne orgány SR priznávajú, že štátne záujmy oboch štátov sú odlišné, ako napr. správa Ministerstva vnútra SR z júna 2016, ktorá priznáva, že Slovensko, podobne ako ostatné štáty strednej a východnej Európy, sú „predmetom informačného pôsobenia tzv. vplyvových štruktúr Ruskej federácie“, čo považuje za „zasahovanie do vnútorného diania v SR“. Podľa ministerstva propaganda, ktorej úlohou je spochybňovať členstvo SR v EÚ a NATO, predstavuje jednu z hybridných hrozieb.⁵⁵⁹

Na príklade Slovenska teda možno konštatovať, že voľba vnútropolitického modelu a zahraničnopolitickej orientácie sa navzájom podmieňujú. Formovanie politickej identity štátu ovplyvňuje aj definovanie jeho záujmov a teda konania v zahraničnej politike. Rozhodnutie aplikovať model liberálnej demokracie, ktorý sa inšpiroval modelom uplatňovaným v členských štátoch EÚ, uskutočnené bezprostredne po páde komunistického

---

⁵⁵⁷ *Vyhlásenie hovorca MZVaEZ SR k zavádzajúcemu dokumentu ruskej televízie o invázii*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 31. 5. 2017.

⁵⁵⁸ *M. Lajčák rokoval v Moskve s ruským ministrom zahraničných vecí S. Lavrovom*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 10.5.2016.

⁵⁵⁹ BARIAK, L. ml.: Kaliňákov rezort priznáva: Slovensko je predmetom pôsobenia ruského vplyvu. *Aktuality.sk*, 6. 6. 2016.

režimu a potvrdené po voľbách do NR SR v roku 1998, malo významný vplyv na formulovanie politiky SR voči Ruskej federácii, čo však, samozrejme, nevyklučuje existenciu špecifických záujmov, ktoré Slovensko uplatňuje voči RF vo svojej politike.

Slovensko má vo vzťahu k Ruskej federácii aj svoje špecifické záujmy, ktoré sa odlišujú od záujmov iných členských štátov EÚ. Týkajú sa predovšetkým ekonomických záujmov krajiny, osobitne dovozu energetických surovín (ropa, zemný plyn, jadrové palivo). Pred rokom 1990 bolo viac než 30, resp. takmer až 40 percent priemyselnej kapacity SR orientovanej na sovietske trhy, vrátane zbrojného priemyslu⁵⁶⁰. Hoci táto závislosť od štátov bývalého ZSSR výrazne poklesla po roku 1990, Slovensko naďalej vykazuje dlhodobu pasívnu bilanciu zahraničného obchodu s Ruskou federáciou, pričom dlhodobu je záujmom politických elít pasívne saldo znížiť. Ekonomickú spoluprácu medzi SR a Ruskou federáciou koordinuje bilaterálna Slovensko-ruská medzivládna komisia pre hospodársku, vedeckú a technickú spoluprácu, ktorej činnosť koordinuje Ministerstvo hospodárstva SR a Ministerstvo priemyslu a obchodu RF. Komisia predstavuje najvýznamnejšie fórum bilaterálnej slovensko-ruskej spolupráce na vládnej úrovni. Tradične najvýznamnejšiu rolu v bilaterálnych slovensko-ruských vzťahoch zohrávajú stretnutia premiéra SR s prezidentom, resp. premiérom RF. Premiér SR je zároveň aktérom, ktorý sa vo verejnej komunikácii najaktívnejšie venuje formulovaniu politickej agendy bilaterálnych slovensko-ruských vzťahoch, čo platí osobitne v prípade premiérov V. Mečiara a R. Fica. Ďalším dôležitým faktorom je Slovensko-ruská podnikateľská rada, ktorej členmi sú podnikateľské subjekty, spolupracujúce

---

560 DULEBA, A.: Slovakia's Relations with Russia and Eastern Neighbours. In *EU-Russian relations and the Eastern Partnership - Central-East European Member-state interests and positions, East European Studies*. Eds. Gábor Fóti – Zsuzsa Ludvig. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet 2009, p. 14.

s partnermi v RF. Práve tieto štruktúry v súčasnosti predstavujú najvýznamnejších aktérov, podporujúcich spoluprácu medzi SR a RF.

V rámci slovenského exportu do RF dominuje vývoz osobných automobilov, dielov a príslušenstva motorových vozidiel, ďalej farmaceutických produktov, televíznych prijímačov, zdravotníckej techniky, telekomunikačných zariadení a ich príslušenstva, naplocho valcovaného železa a ocele a pod. Z Ruskej federácie Slovensko dováža primárne ropné oleje, zemný plyn, uhlie, železnú rudu a koncentráty a pod.⁵⁶¹ Záujem o zachovanie plynulých dodávok ropy a zemného plynu má pre SR strategický charakter, a ako ukázal postup koalíčných a opozičných strán počas rusko-ukrajinského sporu v januári 2009, v dôsledku ktorého bola zastavená dodávka zemného plynu pre Slovensko⁵⁶², predstavuje konsenzuálnu prioritu, a teda môže byť definovaný ako národný záujem SR.

V priebehu rokov 2015 a 2016 možno hovoriť o pozitívnej dynamike v slovensko-ruských obchodných vzťahoch, keďže objem pasívneho salda SR klesol z 2 025 mil. eur v roku 2015 na 1 281,7 mil. eur v roku 2016⁵⁶³. Čiastočne sa na poklese obchodnej výmeny podpisujú dôsledky ekonomických sankcií, uplatňovaných zo strany EÚ voči RF v dôsledku anexie Krymu a ruskej podpory separatistických síl vo východnej Ukrajine, podiel Ruskej federácie na celkovom exporte SR zaznamenáva kontinuálny

---

⁵⁶¹ Obchodovanie s Ruskom. *Slovenský exportér. Internetové noviny Slovenskej asociácie exportérov a importérov – SAEI*, 7. 8. 2016. Dostupné na internete: <http://www.slovakexporter.sk/2016/08/07/obchodovanie-s-ruskom/>

⁵⁶² DULEBA, A. : Príčiny rusko-ukrajinského plynového sporu a poučenie pre Slovensko. *Slovgas*, roč. 1, 2009, č. 1, s.4-6.

⁵⁶³ *Zahraničný obchod SR - za rok 2015 (v porovnaní s rokom 2014)*. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR 2016; *Celkový dovoz a celkový vývoz podľa kontinentov a ekonomických zoskupení krajín (2016, 2017)*. Bratislava: Štatistický úrad SR 2017.

pokles od roku 2012⁵⁶⁴. Ešte v roku 2014 podiel Ruska na slovenskom dovoze predstavoval 8,4 percenta, čo znamenalo tretie miesto po Nemecku a Českej republike⁵⁶⁵, v roku 2016 klesol na 4 percentá, a Rusko sa ocitlo na šiestom mieste⁵⁶⁶. Pokles objemu dovozu z RF bol spôsobený poklesom cien energetických surovín po roku 2014. Z hľadiska exportu je RF na desiatom mieste, jeho podiel na celkovom exporte SR dosahuje 2 percentá⁵⁶⁷. Jednou zo skupín, ktorá deklarovala, že pociťuje negatívne dôsledky poklesu obchodnej výmeny s RF, sú poľnohospodári a výrobcovia potravín⁵⁶⁸. Ministerstvo poľnohospodárstva a rozvoja vidieka SR v roku 2015 odhadovalo straty spojené so sankciami, uvalenými RF na dovoz poľnohospodárskych produktov zo štátov EÚ na 8 mil. eur, čo predstavuje relatívne nízku sumu z hľadiska celkového objemu obchodnej výmeny medzi oboma štátmi⁵⁶⁹. Na rozdiel napr. od poľnohospodárov v Poľsku teda protiruské sankcie nemajú zásadný vplyv na export potravinárskych výrobkov zo SR a agrárny sektor nemá výraznejší vplyv na formovanie politiky voči RF⁵⁷⁰. Dôsledky sankcií v podobe poklesu obchodnej výmeny s RF však pociťila časť malých a stredných podnikateľov. Kým v prípade automobilového priemyslu sa podarilo výpadok v exporte do

---

⁵⁶⁴ *Sankcie medzi EÚ a RU – aktuálny stav a dopady. Informačný materiál na rokovanie Rady vlády SR pre podporu exportu a investícií 18. 2. 2015.* Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 2015.

⁵⁶⁵ *Zahraničný obchod Slovenska za rok 2013.* Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR 2013.

⁵⁶⁶ *Celkový dovoz a celkový vývoz podľa kontinentov a ekonomických zoskupení krajín (2016, 2017).* Bratislava: Štatistický úrad SR 2017.

⁵⁶⁷ *Celkový dovoz a celkový vývoz podľa kontinentov a ekonomických zoskupení krajín (2016, 2017).* Bratislava: Štatistický úrad SR 2017

⁵⁶⁸ STUPŇAN, I. – RUŽINSKÁ, V.: O telefonát s Ficom prejavil záujem Putin. *Pravda*, 16. 6. 2016.

⁵⁶⁹ *Sankcie medzi EÚ a RU – aktuálny stav a dopady. Informačný materiál na rokovanie Rady vlády SR pre podporu exportu a investícií 18. 2. 2015.* Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 2015.

⁵⁷⁰ *Sankcje wobec Rosji podtrzymane. Tracimy miliardy.* Polskie Stronnictwo Ludowe – oficiálna webová stránka, 3. 7. 2017. Dostupné na internete: <http://www.psl.pl/sankcje-rosja-podtrzymane/>

RF kompenzovať vývozom na iné trhy, v prípade spoločnosti Railway Casted Components zrušenie objednávky na vývoz železničných vozňov do RF znamenalo prepúšťanie zamestnancov⁵⁷¹, podobne ako CSM Tisovec, ktorá vyvážala cestné a stavebné mechanizmy do Ruska⁵⁷². Pokles obchodnej výmeny medzi SR a RF nie je výlučne dôsledkom politiky sankcií, uvalených na Rusko v dôsledku jeho zasahovania do diania na Ukrajine. Aj premiér SR R. Fico, napriek opakovane deklarovanému kritickému postoj, pripúšťa, že významnú rolu tu zohrávajú „viaceré objektívne faktory“⁵⁷³, za ktoré možno označiť nepriaznivý ekonomický vývoj v RF po roku 2012.

Slovensko a Rusko v priebehu roku 2016 rozdeľoval aj odlišný postoj k výstavbe plynovodu Nord Stream 2, kde SR predstavovala najvýznamnejšiu kritiku projektu výstavby plynovodu, ktorý by znamenal ďalší pokles prepravy zemného plynu cez územie Ukrajiny a SR a tým aj výpadok vo finančných príjmoch pre SR. V uvedenej otázke stanovisko SR podporovali štáty Vyšehradskej skupiny, Rumunsko, Chorvátsko a pobaltské štáty, naopak, slovenské pozície boli negatívne hodnotené zo strany RF a Nemecka⁵⁷⁴.

Ďalšou dimenziou vo vzťahoch s RF pre Slovensko bola snaha o posilnenie medzinárodnej prestíže SR, konkrétne prostredníctvom získania postu

---

⁵⁷¹ KRAJANOVÁ, D.: Zlievareň v Prakovciach prepustí vyše polovicu ľudí. *DenníkN*, 18. 3. 2015.

⁵⁷² NEMEC, M.: Hladová dolina na Gemeri bojuje o zamestnávateľa. *Hospodárske noviny*, 11. 7. 2017.

⁵⁷³ *Premiér SR Róbert Fico rokoval s ruským prezidentom Vladimírom Putinom*. Bratislava: Úrad vlády SR – oficiálna webová stránka, 25. 8. 2016. Dostupné na internete: <http://www.vlada.gov.sk/premier-sr-robert-fico-rokoval-s-ruskym-prezidentom-vladimiro-putinom/>

⁵⁷⁴ Premiéri na novom Nord Streame kritizujú viacero vecí. *Venergetike.sk*, 18. 3. 2016. Dostupné na internete: <http://venergetike.sk/premieri-na-novom-nord-streame-kritizuju-viacero-veci/>; RUŽINSKÁ, Viera: Plynovod Nord Stream nechce deväť krajín. *Pravda*, 22. 3. 2016.

generálneho tajomníka OSN pre ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslava Lajčáka. V tejto súvislosti sa SR v roku 2016 uchádzala o získanie podpory zo strany RF, ktorá sa však obmedzila na deklaráciu, podľa ktorej podporovala zachovanie zaužívaného princípu rotácie na základe regionálnej príslušnosti, na základe ktorého uvedená funkcia mala pripadnúť kandidátovi zo strednej a východnej Európy⁵⁷⁵. Zároveň sa však nikdy nevyslovila jednoznačne v prospech Lajčákovej kandidatúry, keďže o zvolenie do tejto funkcie sa uchádzalo viacero kandidátov z regiónu (bývalý minister zahraničných vecí Srbskej republiky Vuk Jeremić a bulharská politička a generálna riaditeľka UNESCO Irina Bokovová). Ruská federácia takisto neblokovala voľbu Lajčákovho protikandidáta, bývalého portugalského premiéra Antónia Guterresa.

Ak ešte v 90. rokoch 20. storočia predstavoval rozvoj obchodných vzťahov s RF prioritu aj pre textilný a obuvnícky priemysel a pre odvetvia, zainteresované na spracovaní a tranzite nerastných surovín z RF, ako napr. firmy Slovnaft, Slovenský plynárenský priemysel a Východoslovenské železiarne, v súčasnosti miera závislosti od trhov v RF klesla. Popri časti slovenských podnikateľských kruhov v priemysle na ekonomickej a politickej spolupráci s RF zainteresovaná aj časť zástupcov štátnych podnikov v Ruskej federácii, konkrétne napr. Ruské železnice. Projekt predĺženia širokorozchodnej železničnej trate cez územie SR do Bratislavy, prípadne do projektovaného terminálu na území Rakúska, ktorá by umožňovala prepravu tovarov z Ruskej federácie, resp. z Číny do strednej Európy, síce bol podporovaný premiérom R. Ficom a Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou, pravicovo-centristické strany však tento projekt kritizujú a po roku 2015 sa, s ohľadom na jeho nákladnosť

---

⁵⁷⁵ FURIK, A.: Lajčák sa priblížil k postu šéfa OSN. *Euractiv.sk*, 31. 8. 2016. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/clanky/zahranicie-a-bezpecnost/lajcak-sa-priblizil-k-postu-sefa-osn/>

a pretrvávajúci konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou, na ňom prestalo pracovať⁵⁷⁶⁵⁷⁷. Z hľadiska dynamiky ekonomických vzťahov medzi SR a RF možno konštatovať, že aj napriek pretrvávajúcej vysokej miere závislosti SR od dodávok energetických surovín z RF, ekonomický význam Ruska pre Slovensko klesá.

Rozhodnutie ukrajinskej vlády o odstúpení od pripravovanej Asociačnej dohody EÚ – Ukrajina v novembri 2013 bolo na Slovensku prijaté spočiatku s prekvapením, rovnako ako protesty, ktoré následne prepukli v Kyjeve a v ďalších ukrajinských mestách a zo strany oficiálnych predstaviteľov SR i s určitou zdržanlivosťou. Až neskôr, 13. decembra 2013 prijala NR SR vyhlásenie, ktoré požadovalo mierové vyriešenie vzniknutej politickej krízy a vyslovilo podporu politiky, orientovanej na integráciu Ukrajiny s EÚ⁵⁷⁸, čím nepriamo vyslovila podporu požiadavkách protestujúcich občanov. Zároveň premiér SR R. Fico však kritizoval aj politiku EÚ a vyslovil sa za to, aby rozhodnutie o integrácii ostalo v rukách Ukrajiny samotnej⁵⁷⁹. V mierovom riešení vnútropolitického konfliktu na Ukrajine Slovensko zaujímalo podobnú pozíciu ako iné členské štáty EÚ a krajiny Vyšehradskej skupiny⁵⁸⁰. Zároveň Slovensko, podobne ako ďalšie štáty Vyšehradskej skupiny, reflektovalo aj možné riziká, vyplývajúce z očakávanej vlny utečencov z Ukrajiny⁵⁸¹. Predstavitelia štátov V4, vrátane SR, zároveň

---

⁵⁷⁶ O širokorozchodnej trati rozhodne štúdia realizovateľnosti. *Sme*, 8. 6. 2015.

⁵⁷⁷ SOTNÍK, A.: Širokorozchodná - beh na dlhú trať. *Transport a logistika*, 31. 10. 2013.

⁵⁷⁸ *Vyhlásenie NR SR k situácii na Ukrajine*. Uznesenie č. 956. Bratislava: NR SR, 13. 12. 2013.

⁵⁷⁹ Fico: EÚ je do seba taká zamilovaná, že nič iné neexistuje. *SITA*, 3. 12. 2015.

⁵⁸⁰ *Joint Statement of V4 Foreign Ministers on Ukraine*. Vyšehradska skupina – oficiálna webová stránka, 24. 2. 2014. Dostupné na internete: <http://www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-v4>

⁵⁸¹ *V4 Interior Ministers' Joint Statement on Ukraine*. Vyšehradska skupina – oficiálna webová stránka, 25. 2. 2014. Dostupné na internete: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/v4-interior-ministers>

podporili nástup novej vlády na Ukrajine a jej územnú integritu⁵⁸². V prípade mierového riešenia a otvorenosti na dialóg s Ukrajinou možno hovoriť o konsenzuálnej prioritě Slovenska vo vnútro politickej rovine i v rovine vzťahov s najbližšími spojencami v EÚ, vrátane Vyšehradskej skupiny. Obava z nelegálnych migrácií v danom kontexte vystupovala ako čiastkový a krátkodobý záujem, pričom bol reflektovaný primárne ako partikulárny záujem štátov V4.

Národný záujem Slovenska v podobe odmietania politiky zmeny štátnych hraníc násilným spôsobom, resp. bez súhlasu všetkých štátov, ktorých sa podobná zmena týka, bola prítomná vo vyhlásení NR SR, ktoré odsúdilo okupáciu a následne anexiu Krymu Ruskou federáciou. Slovensko v tomto prípade vystupovalo konzistentne v duchu pozícii, ktoré zaujalo k otázke uznania nezávislosti srbskej provincie Kosovo a gruzínskych území Abcházsko a Južné Osetsko. Pripojenie Krymu k Ruskej federácii Slovensko, podobne ako iné členské štáty EÚ, označilo za „*narušenie medzinárodného práva zo strany Ruskej federácie*“.⁵⁸³

Ak časť slovenských politikov, predovšetkým z prostredia pravicových strán, vnímala prebiehajúce konflikty na Ukrajine ako hodnotový spor (napr. líder strany NOVA Daniel Lipšic, ktorý svojou osobnou účasťou protestujúcich v Kyjeve podporil⁵⁸⁴), premiér R. Fico konflikt na Ukrajine interpretoval v geopolitickej rovine, t.j. v rovine stretu mocenských záujmov Ruska a USA. V rovine interpretácie príčin konfliktu na Ukrajine, či už v priebehu protestov v čase od novembra 2013 do februára 2014, alebo

---

⁵⁸² *Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Countries on Ukraine*. Vyšehradska skupina – oficiálna webová stránka, 4. 3. 2014. Dostupné na internete: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2014/statement-of-the-prime>

⁵⁸³ *Vyhlásenie NR SR k situácii na Ukrajine*. Uznesenie č. 1060. Bratislava: NR SR, 18. 3. 2014.

⁵⁸⁴ PIŠKO, M.: Lipšic rečnil na Majdane, Ukrajincom sľúbil rokovať o pomoci. *Sme*, 7. 2. 2014.

neskôr, počas anexie Krymu a začiatku konfliktu s ozbrojenými separatistickými skupinami v Doneckej a Luhanskej oblasti, teda na úrovni politických elít konsenzus dosiahnutý nebol.

Slovensko nepatrilo k tým členským štátom EÚ, ktoré aktívne podporujú politiku sankcií proti Ruskej federácii alebo ich prehľbenie, zároveň však nevyužíva svoju možnosť ich blokovania alebo bojkotovania⁵⁸⁵. V súvislosti s prípadnými ekonomickými sankciami proti RF sa ešte v júni 2014 vyslovil že „tvrdšie sankcie by významne stlačili náš zrýchľujúci sa rast“ a odmietol postup, ktorý by „zásadne poškodil naše firmy, priemysel a nakoniec ľudí a ich pracovné miesta“. Uvedenú pozíciu označil za „národný záujem“ SR⁵⁸⁶. V auguste 2014 nevyklúčil uplatnenie práva veta v prípade, že sankcie budú „poškodzovať národné záujmy“ Slovenska s odvolaním sa na podobný názor premiéra Českej republiky Bohuslava Sobotku⁵⁸⁷. Podobu „národných záujmov“ však v danom kontexte nekonkretizoval. Najmä v rokoch 2014 a 2015 takisto poukazoval na negatívne ekonomické dôsledky sankcií, uvalených na RF zo strany EÚ a vyslovoval sa za ich zmierenie. Zároveň však zdôraznil záujem SR o zachovanie jednoty Európskej únie⁵⁸⁸. Spolupráca s EÚ a zachovanie jej jednoty, zosilnené deklarovávaným zámerom o začlenenie SR do jadra Európskej únie⁵⁸⁹, naznačujú, že hoci ekonomickej spolupráci s RF a potenciálu jej ďalšieho rastu prikladá vláda SR značnú relevanciu, prioritným záujmom SR zostáva členstvo v Európskej únii. Navyše ani kritika politiky sankcií voči RF nie je pozíciou, ktorú by otvorene zdieľali aj ďalšie relevantné politické strany, preto v danom prípade

---

⁵⁸⁵ MIKUŠOVIČ, D.: Fico sa pustil do sankcií: Sú nezmyselné a ohrozujú Slovensko. *Sme*, 9. 8. 2014; Fico nesúhlasí s novými sankciami voči Rusku. Chýba mu objektívny obraz o dianí na Ukrajine. *Aktuality.sk*, 31. 8. 2014.

⁵⁸⁶ FICO, R.: Priestor pre národný záujem. *Hospodárske noviny*, 3. 6. 2014.

⁵⁸⁷ Fico si vyhradil právo odmietnuť európske sankcie voči Rusku. *Sme*, 31. 8. 2014.

⁵⁸⁸ Fico na summite EÚ označil sankcie voči Rusku za nezmyselné a nefunkčné. *Pravda*, 21. 10. 2016.

⁵⁸⁹ Fico sa chválil: Môžeme byť v jadre Európskej únie. *Sme*, 22. 8. 2017.

je pojem „národný záujem“ inštrumentalizovaný ako ospravedlnenie partikulárnych priorit.

V jej rámci, čo sa týka sankcií proti Rusku, možno identifikovať ako potenciálnych partnerov SR ďalšie štáty, ktoré udržiavajú aktívne politické a ekonomické kontakty s RF, konkrétne Rakúsko, Maďarsko a čiastočne ČR, napr. v rámci neformálneho zoskupenia Slavkovský trojuholník, združujúceho Slovensko, ČR a Rakúsko, s cieľom vymedziť sa voči Poľsku, ktoré má s Ruskom konfrontačné vzťahy⁵⁹⁰. Tzv. Slavkovský trojuholník sa však zatiaľ aktívnejšie do európskej debaty o vzťahoch s RF nezapojil.

Ako sme už uviedli, otázka účasti SR na finančnej pomoci Grécku v roku 2011 predstavovala narušenie dovtedajšieho zahraničnopolitického konsenzu rozhodujúcich politických síl v SR a dôsledkom bol vznik segmentu „mäkkých euroskeptikov“, zastúpených predovšetkým zoskupeniami SaS a OĽaNO, v menšej miere aj KDĽ. Vzostup krajne pravicovej Ľudovej strany Naše Slovensko (ĽSNS), najprv po víťazstve jej predsedu Mariána Kotlebu vo voľbách do regionálnych samospráv v kandidatúre na post predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja v roku 2013 a neskôr vstup tejto strany do NR SR v parlamentných voľbách 2016 so ziskom 8,04 percenta hlasov⁵⁹¹, priniesol ďalšiu konfliktnú líniu v slovenskej politike. Ešte v januári 2014, v čase trvania protestov v Kyjeve, M. Kotleba z pozície predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja adresoval vtedajšiemu ukrajinskému prezidentovi Viktorovi Janukovyčovi list, v ktorom mu tlmočil podporu a vyslovil aj podporu politike Ruskej federácie

---

⁵⁹⁰ PALATA, E.: Slavkov, bermudský trojúhelník české diplomacie. *Zahraničná politika*, 20. 2. 2015.

⁵⁹¹ *Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky 2016. Definitívne výsledky hlasovania*. Dostupné na internete: <http://volbysr.sk/sk/data02.html>

voči Ukrajine. Za cieľ protestov označil priblíženie Ukrajiny k NATO⁵⁹². Pred parlamentnými voľbami v marci 2016 táto strana vo svojom programe ako jediná parlamentná strana deklarovala za svoje zahraničnopolitické ciele vystúpenie SR z NATO a avizovala iniciovanie referenda o vystúpenie SR z EÚ. Program strany hovorí o nahradení „jednostrannej orientácie na Západ... vyváženou spolupracou so všetkými krajinami sveta.“⁵⁹³ Podporu zahraničnej politiky RF otvorene deklaruje aj mimoparlamentná Komunistická strana Slovenska.

Najsilnejšou politickou stranou v SR je Smer – sociálna demokracia. Jej oficiálna pozícia v prípade ukrajinskej krízy zodpovedá línii, presadzovanej EÚ a NATO. Na druhej strane sa táto strana, aj s ohľadom na svojich voličov, vyslovuje proti eskalácii napätia vo vzťahoch s Ruskou federáciou. Predseda Smeru – SD a premiér SR Róbert Fico odmietol úvahy o vstupe Ukrajiny do NATO⁵⁹⁴. Zároveň však Slovensko bolo medzi prvými členskými štátmi EÚ, ktoré ratifikovalo Asociačnú dohodu EÚ s Ukrajinou (po Bulharsku, Lotyšsku, Litve, Malte a Rumunsku), pričom za ratifikáciu hlasovalo 132 zo 134 prítomných poslancov, pričom 6. volebnom období NR SR (2012 – 2016) Smer-SD disponoval v parlamente nadpolovičnou väčšinou. Takisto vláda, zložená výlučne z nominantov Smeru-SD súhlasila s umožnením reverzného toku zemného plynu plynovodom Vojany – Užhorod, ktorý umožnil Ukrajine minimalizovať závislosť od dodávok

---

⁵⁹² VRAŽDA, D.: Kotleba píše list ukrajinskému prezidentovi Janukovyčovi: Neustupujte. *Sme*, 31. 1.2014.

⁵⁹³ *10 bodov za naše Slovensko. Volebný program politickej strany Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko*. Ľudová strana Naše Slovensko – oficiálna webová stránka. Dostupné na internete: <http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebn%C3%BD-program-2016.pdf>

⁵⁹⁴ Do vojny na Ukrajine sa vtiahnuť nenecháme, tvrdí premiér. *Pravda*, 6. 9. 2014.

zemného plynu z Ruskej federácie⁵⁹⁵. Na druhej strane SR, podobne ako Nemecko a Česká republika, prejavuje zdržanlivý postoj k ukrajinskej požiadavke na dodávku smrtiacich zbraní, hoci Slovensko Ukrajine poskytuje výcvik vojenských expertov a poskytuje Ukrajine humanitárnu pomoc v súvislosti s ozbrojeným konfliktom v Donbase⁵⁹⁶.

Na druhej strane niektorí politici tejto strany, napr. predseda Výboru NR SR pre európske záležitosti Ľuboš Blaha aktívne kritizuje politiku EÚ a NATO voči Ruskej federácii, hoci v NR SR hlasoval za prijatie Asociačnej dohody EU – Ukrajina a ako ním vedený gesčný výboru návrh na zavedenie bezvízového styku pre občanov Ukrajiny pri cestách do EÚ na dobu pobytu v dĺžke trvania troch mesiacov vzal na vedomie a tým umožnil jeho prijatie⁵⁹⁷. Zároveň však zdôrazňuje úlohu zoskupení radikálnej pravice v ukrajinskej politike počas protestov na Majdane, ako aj po roku 2014, obviňuje Západ z organizovania prevratu v Ukrajine. V súvislosti s udalosťami na Kryme sa nazdáva, že aj obyvateľstvo polostrova malo právo prejavovať neposlušnosť proti vláde⁵⁹⁸. Vystupuje proti politike izolácie Ruska a deklaruje kritické postoje voči súčasnému vedeniu Ukrajiny. Udržiava kontakty aj s predstaviteľmi Ruskej federácie. Podobne poslankyňa Európskeho parlamentu za stranu Smer-SD Monika Flašíková-Beňová interpretovala referendum na Kryme v roku 2014 ako rozhodnutie miestneho

---

⁵⁹⁵ Fico a Jaceňuk spustili reverzný tok plynu na Ukrajinu. *Webnoviny.sk*, 2. 9. 2014. Dostupné na internete: <https://www.webnoviny.sk/fico-a-jacenuk-spustili-reverzny-tok-plynu-na-ukrajinu/>

⁵⁹⁶ *M. Glváč: Slovenskí vojaci budú v rámci pomoci pre Ukrajinu školit' odminovačov*. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 25. 9. 2014; ČAPLOVIČ, M. – STUPŇAN, I.: Slovensko pomohlo ukrajinským vojakom. *Pravda*, 12. 9. 2014.

⁵⁹⁷ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 539/2001 uvádzajúce zoznam tretích krajín, ktorých štátni príslušníci musia mať víza pri prekračovaní vonkajších hraníc členských štátov, a krajín, ktorých štátni príslušníci sú oslobodení od tejto povinnosti (Ukrajina), KOM (2016) 236. In: *Uznesenie Výboru NR SR pre európske záležitosti č. 17 z 9. júna 2016*. 8. schôdza výboru CRD-1048-1/2016-VEZ. Bratislava: Národná rada SR 2016.

⁵⁹⁸ BLAHA, Ľ.: Kríza na Kryme. Netlačme Rusko do kúta. *Noveslovo.sk*, 2. 3. 2014.

obyvateľstva, čím sa názorovo rozchádzala s pozíciou vlády SR a parlamentnej väčšiny⁵⁹⁹.

Z politiky vlády SR vyplýva, že hoci vychádza zo spoločnej pozície EÚ a NATO, nie je zainteresovaná na eskalácii konfliktu medzi týmito zoskupeniami a Ruskou federáciou. Zároveň však ako záujem Slovenska prezentuje bezpečnosť a stabilitu na Ukrajine. Nadalej však cieľom vlády zostalo udržiavať priaznivú atmosféru vo vzťahoch s Ruskou federáciou, čoho dôkazom bola úloha, ktorú strana Smer-SD zohrala pri organizovaní konferencie Cesta k mieru v dňoch 6. – 7. marca 2015 v Košiciach, ktorej iniciátorom bolo Nemecko-ruské fórum na čele s bývalým predsedom Sociálnodemokratickej strany Nemecka (SPD) Matthiasom Platzeckom, považovanom za proruský orientovaného politika. Konferencia sa konala za účasti zástupcov proruských separatistov z Donbasu. Predseda strany Smer-SD odvolal svoju účasť na konferencii bezprostredne pred jej začiatkom⁶⁰⁰. Zmiernenie alebo zrušenie sankcií proti Ruskej federácii boli aj hlavným poslanstvom konferencie, organizovanej stranou Smer-SD "Kapitalizmus v 21. storočí - Európa bez budúcnosti?" v decembri 2015 v Bratislave za účasti premiéra SR R. Fica, predstaviteľov SPD, ktorí presadzujú úzku spoluprácu Nemecka s Ruskou federáciou (M. Platzeck, Gerhard Schröder) a poslanca Európskeho parlamentu za ČSSD Jana Kellera⁶⁰¹.

V otázke slovensko-ruských vzťahov sa v priebehu rokov 2014 - 2015 výraznejšie profilovali predovšetkým strany NOVA pod vedením

---

⁵⁹⁹ Flašíková odsúdila, že krajiny neuznali referendum na Kryme. *Webnoviny.sk*, 17. 3. 2014. Dostupné na internete: <https://www.webnoviny.sk/flasikova-odsudila-ze-krajiny-neuznali-referendum-na-kryme/>

⁶⁰⁰ Pro-Russia conference to open in Košice. *Slovak Spectator*, 5. 3. 2015; The Košice conference about Ukraine ended vaguely. *Slovak Spectator*, 9. 3. 2015.

⁶⁰¹ G. Schröder: EÚ potrebuje jednotu i schopnosť väčšej koordinácie. *Teraz.sk*, 2. 12. 2015. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/sr-schroder-eu-konferencia-fico/169167-clanok.html>

Daniela Lipšica a Sloboda a Solidarita na čele s Richardom Sulíkom. Ten dokonca označoval R. Fica z dôvodu príliš mierneho postoja voči Ruskej federácii hrozbou pre národnú bezpečnosť⁶⁰². Kritizoval taktiež rozhodnutie premiéra R. Fica zúčastniť sa osláv 70. výročia konca druhej svetovej vojny v Moskve, čo označil za spochybnenie európskej kredibility Slovenska⁶⁰³. Na rozdiel od R. Sulíka zástupcovia ďalších opozičných strán cestu R. Fica do Moskvy neodsudzovali, ale pozitívne hodnotili jeho rozhodnutie nezúčastniť sa vojenskej prehliadky na Červenom námestí s ohľadom na angažovanosť Ruska v ukrajinskej kríze⁶⁰⁴.

Počas prezidentských volieb v roku 2014 otázka vzťahov s Ruskom a postoje k ukrajinskej kríze nezohrávali významnejšiu úlohu. Kandidáti, ktorí otvorene vyjadrovali podporu politike Ruskej federácie, skončili neúspešne. Bývalý premiér SR (1991 -- 1992) a predseda Kresťanskodemokratického hnutia (KDH) (1990 – 2000) Ján Čarnogurský, ktorý označil anexiu Krymu za „návrat historických území“ pod zvrchovanosť Ruskej federácie⁶⁰⁵, získal v prezidentských voľbách 12 207 hlasov (0,64 percenta), kým ďalší proruský kandidát Ján Jurišta s podporou KSS získal 12 209 hlasov⁶⁰⁶.

Podobne v priebehu parlamentných volieb v marci 2016 otázka vzťahov s Ruskou federáciou nebola predmetom volebnej kampane. Okrem už spomínanej strany Kotleba – ĽSNS ostatné proruské zoskupenia získali

---

⁶⁰² SaS: *Fico je pre národnú bezpečnosť riziko*. Bratislava: Sloboda a Solidarita, 24. 3. 2014.

⁶⁰³ SaS žiada Lajčáka, aby sa vyjadril k Ficovej ceste do Moskvy. *Webnoviny.sk*, 28. 4. 2015. Dostupné na internete: <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/947071-sas-ziada-lajcaka-aby-sa-vyjadril-k-ficovej-ceste-do-moskvy/>

⁶⁰⁴ Premiér Fico sa rozhodol, pôjde do Moskvy na oslavy. *Webnoviny.sk*, 27. 4. 2015. Dostupné na internete: <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/946651-premier-fico-sa-rozhodol-pojde-do-moskvy-na-oslavy/>

⁶⁰⁵ ČARNOGURSKÝ, J. : Krym patrí Rusku. *Blog.sme.sk*, 21. 3. 2014. Dostupné na internete: <http://carnogursky.blog.sme.sk/c/352012/Krym-patri-Rusku.html>

⁶⁰⁶ *Voľby prezidenta Slovenskej republiky, marec 2014*. Bratislava: Štatistický úrad SR 2014.

podstatne menej hlasov. KSS získala 0,62 percenta a Odvaha – veľká národná a proruská koalícia 0,13 percenta⁶⁰⁷. Výsledkom parlamentných volieb bolo potvrdenie pozície R. Fica vo funkcii premiéra SR. Popri strane Smer-SD sa súčasťou vládnej koalície stali Slovenská národná strana a Most-Híd. Hoci SNS vystupovala ešte pred voľbami ako proruská strana a sankcie proti Rusku označovala za akt agresie⁶⁰⁸, po vstupe do vlády prestala spochybňovať zahraničnú politiku Slovenska. Na druhej strane ďalší koaličný partner – Most-Híd - predstavuje otvorene proatlantickú opcii. Jej poslanec NR SR František Šebej obviňuje Rusko zo snahy oslabiť jednotu EÚ⁶⁰⁹. Kým väčšina strán pravého stredú vníma súčasnú politiku RF ako zdroj bezpečnostných rizík, pozícia vládnej strany Smer-SD, ale aj časti opozície sa vyznačuje miernejšou dikciou. V novembri 2016 sa predseda strany Sloboda a Solidarita R. Sulík spoločne s ďalšími piatimi poslancami EP zvolenými v SR (Monika Flašíková-Beňová, Vladimír Maňka, Monika Smolková – Smer-SD; Branislav Škripek – OĽaNO; Anna Záborská – KDH) zdržal hlasovania o rezolúcii, ktorá odsúdila informačné aktivity Ruskej federácie a islamských teroristických organizácií zameraných na podkopávanie viery v demokratické hodnoty a vyzvala EU na podporu slobodných médií v postsovietskych krajinách a financovania aktivít, ktorých cieľom je uvedenej propagande a dezinformáciám čeliť (napr. skupina expertov Európskej komisie East StratCom) . Väčšina poslancov EP za strany pravého stredú túto rezolúciu podporila (Pál Csáky – SMK; Eduard Kukan -SDKÚ-DS; József Nagy – Most-Híd; Jana Žitňanská – NOVA;

---

⁶⁰⁷ *Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky 2016. Definitívne výsledky hlasovania.* Dostupné na internete: <http://volbysr.sk/sk/data02.html>.

⁶⁰⁸ RAFAJ, R.: *Ruky preč od agresie proti Rusku.* Bratislava: Slovenská národná strana - oficiálna webová stránka, 16. 5. 2014. <http://www.sns.sk/aktuality/rafael-rafaj-ruky-prec-od-agresie-voci-rusku/>

⁶⁰⁹ ŠEBEJ, F.: Na Slovensku pôsobí ruská propaganda. *Teraz.sk*, 11. 6. 2016. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/sebej-ruska-propaganda-dezinformacie/201184-clanok.html>

Miroslav Mikolášik a Ivan Štefanec – KDH), podobne ako Boris Zala, zvolený za Smer-SD. Skupina PES navrhovala odlišný text, ako však uviedol V. Maňka, ich zámerom nebolo prijatiu rezolúcie zabrániť. R. Sulík argumentoval primárne slobodou slova a A. Záborskej prekážalo spájanie ruskej a islamistickej propagandy⁶¹⁰.

V povolebnom období rozdielne stanoviská voči Ruskej federácii prezentovali predovšetkým prezident SR Andrej Kiska, ktorý kritizuje politiku vlády SR voči Ruskej federácii. Podľa jeho slov vysielala „mäťúce signály“, keď na jednej strane podporuje sankcie proti Rusku, zároveň však ich kritizuje a spochybňuje ich význam. Zároveň konštatoval, že vedenie RF „hrubým spôsobom porušilo základné princípy povojnového rešpektovania suverenity a územnej celistvosti v Európe. Anexia Krymu a vojenská podpora separatistov na východe Ukrajiny sú neakceptovateľné kroky, ktoré nie je možné ponechať bez odozvy⁶¹¹“. V reakcii na to premiér SR. R. Fico argumentoval aktivitami vlády SR v prospech stabilizácie Ukrajiny⁶¹².

Novým momentom z hľadiska politickej diskusie o slovensko-ruských vzťahoch môže byť aktivizácia niektorých mimoparlamentných proruských politických formácií, ktoré ohlásili svoj zámer aktívne vstúpiť do politiky. Týka sa to jednej strane panslavisticky orientovaného Slovenského hnutia obrody⁶¹³. V nadväznosti na konanie Všeslovanského zjazdu v Moskve

---

⁶¹⁰ *Uznesenie Európskeho parlamentu z 23. novembra 2016 o strategickú komunikáciu EÚ s cieľom bojovať s propagandou tretích strán zameranou proti Únii (2016/2030(INI))*. Európsky parlament – oficiálna webová stránka, 23. 11. 2016; ŠNÍDL, Vladimír: *Europoslanci prvýkrát varovali pred ruskou propagandou, Sulík a Flašíková-Beňová sa zdržali*. *DenníkN*, 25. 11. 2016.

⁶¹¹ *Prezident Kiska: Bude to rok pravdy aj pre zahraničnú politiku*. Andrej Kiska – prezident SR – oficiálna webová stránka, 16. 3. 2017. Dostupné na internete: <https://www.prezident.sk/article/prezident-kiska-bude-to-rok-pravdy-aj-pre-zahranicnu-politiku/>

⁶¹² *Kiska sa obul do Fica kvôli Rusku*. *Pravda*, 17. 3. 2017.

⁶¹³ *Vyhlasenie delegátov Snemu SHO k politickej budúcnosti nášho hnutia*. Slovenské hnutie obrody – oficiálna webová stránka, 1. 6. 2016. Dostupné na internete:

v dňoch 26. mája až 2. júna 2017 avizoval šéfredaktor časopisu *Zem a vek* v spolupráci so združeniami *Mladá Matica*, *Slavica* (ktoré sa zúčastnili Všeslovanského zjazdu spoločne so zástupcami *Matice slovenskej*) a *Slovenskí slobodní motorkári* zorganizovanie osláv Slovanstva a štátnosti na Jankovom vršku dňa 29. augusta 2017. Cieľom malo byť nielen „nájsť nový integračný potenciál v rámci krajín V4 a najmä v 300 miliónovej slovanskej Európe“, ale aj predložiť návrh nového kandidáta na post prezidenta SR⁶¹⁴. Toto vyhlásenie je v súlade s duchom zjazdu, ktorého vyhlásenie požaduje vytvorenie Spoločenstva nezávislých slovanských štátov⁶¹⁵.

Počas rokov 2015 – 2016 sa relevancia tzv. ukrajinskej krízy v slovenskom politickom a najmä straníckom diskurze zmenšila. Politická kríza na Ukrajine, ktorá prepukla v novembri 2013 a v dôsledku svojej internacionalizácie spôsobila azda najintenzívnejšiu krízu vo vzťahoch medzi Ruskou federáciou a Západom (t.j. EÚ a USA) od čias skončenia tzv. studenej vojny, ako aj značné emócie v slovenskej spoločnosti, zatiaľ neprispela k preformátovaniu politickej scény v SR. Aj napriek napätiu medzi vládou SR a EÚ ohľadne povinných kvót pre prijatie utečencov, politická a bezpečnostná spolupráca s Ruskom nepredstavuje pre väčšinu relevantných politických strán v SR alternatívu členstvu SR v NATO a v EÚ. Keď krajne pravicová ĽSNS pod vplyvom úspešného referenda v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska začala organizovať kampaň v prospech vystúpenia SR z EÚ a z NATO, nezískala

---

<http://sho.sk/clanok/1762/vyhlasenie-delegatov-snemu-sho-k-politickej-buducnosti-nasho-hnutia>

⁶¹⁴ *Oslavy Slovanstva a štátnosti na Jankovom vršku*, 29. 8. 2017. Dostupné na internete: https://www.facebook.com/events/2011442062420335/?active_tab=about

⁶¹⁵ *Обращение участников Юбилейного всеславянского съезда к главам государств, правительств и парламентам славянских государств*. In: *Главныје итоги Юбилейного всеславянского съезда*. Moskva – St. Peterburg 26. 5. 2017 -3. 6. 2017. Dostupné na internete: <http://trinitas.ru/rus/doc/0001/005c/1975-slv.pdf>

podporu medzi inými politickými stranami, vrátane euroskeptického zoskupenia Sme rodina na čele s Borisom Kollárom.⁶¹⁶

Hoci téma slovensko-ruských vzťahov nie je predmetom konsenzu na úrovni politických strán a je predmetom politických konfliktov, hoci tie sa prejavujú viac v rovine občianskeho sektora, než na úrovni politických strán. Navyše z obsahu diskusie vyplýva pomerne slabá pozícia otvorene proruských, identitárne motivovaných postojov. Oponenti oficiálnej pozície politiky EÚ a NATO voči Rusku skôr zdôrazňujú svoj kritický postoj, bez predkladania potenciálnych alternatív. Prenesenie tejto otázky do stranického diskurzu však nemožno vylúčiť, už aj s ohľadom na značné čitateľské zázemie takých periodík, ako je napr. Zem a vek. Zatiaľ však s ohľadom na absenciu relevantných prorusky orientovaných politických strán s výnimkou ĽSNS nemožno hovoriť o vytvorení deliacej čiary v slovenskej spoločnosti, ktorá by ovplyvnila aj obsah volebného súťaženia.

Vo vzťahoch s Ruskou federáciou zostáva kľúčovým národným záujmom SR zachovanie jednoty EÚ a NATO. Členstvo v uvedených zoskupeniach predstavuje pre SR zároveň otázku jej politickej identity. Z hľadiska voľby charakteru politického režimu možno konštatovať, že užšiu spoluprácu s RF v politickej a bezpečnostnej oblasti, na úkor členstva v EÚ a NATO, presadzujú politické strany, hlásiace sa k dedičstvu nedemokratických režimov v minulosti, akými sú ĽSNS, Slovenské hnutie obrody a KSS. Z tohto hľadiska voľba strategického spojenectva s Ruskom by predstavovala spochybnenie aj súčasnej vnútro politickej identity, ku ktorej sa prihlásila väčšina politických síl v SR, zastúpených v NR SR.

---

⁶¹⁶ KYSEL, T.: Kotleba ostal sám. Odchod z EÚ nechce dokonca ani Kollár. *Aktuality.sk*, 28. 6. 2016. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/351029/kotleba-ostal-sam-odchod-z-eu-nechce-dokonca-ani-kollar/>

Na druhej strane sa slovenské politické strany odlišujú v názoroch na formulovanie politických priorít vo vzťahu k Ruskej federácii a na mieru kriticizmu voči jej politike. Kým Smer- sociálna demokracia ako najsilnejšia politická strana v SR sa usiluje o zachovanie priateľských vzťahov s RF a o udržanie súčasnej úrovne ekonomickej spolupráce, niektoré ďalšie politické strany, ako aj prezident SR Andrej Kiska, formulujú svoje výhrady voči zahraničnej politike RF podstatne ostrejšie a nad rámec tzv. kritického dialógu, ktorý nie je v rozpore s európskym stanoviskom, ako ho postuluje minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák⁶¹⁷.

Pretrvávajúcim záujmom SR, ktorý zdieľajú všetky relevantné politické sily, je zachovanie plynulosti dodávok energetických surovín, najmä ropy a zemného plynu, ako aj tranzitu zemného plynu cez územie SR. Pre RF je tento záujem druhoradý, podobne ako záujem o zvýšenie dvojstrannej obchodnej výmeny. Predovšetkým bezpečnosť energetických dodávok pre SR možno označiť za záujem s vysokou mierou relevancie z hľadiska postoja politických elít SR. Dlhodobým záujmom SR zostáva takisto rešpektovanie princípu územnej integrity štátov a nenarušiteľnosti hraníc bez súhlasu dotknutého štátu. Po anexii Krymu Ruskou federáciou, ako aj po jednostrannom uznaní nezávislosti gruzínskych regiónov Abcházsko a Južné Osetsko však sotva možno považovať Rusko za relevantného partnera pre SR v uvedenej otázke, ktorá je pre SR otázkou národnej bezpečnosti. Pretrvávajúcim záujmom SR, zdieľaným väčšinou relevantných politických strán, je takisto zachovanie úzkej spolupráce s Ukrajinou, jej zblíženie s EÚ a jej stabilizácia.

---

⁶¹⁷ LAJČÁK, M.: Vzťahy SR a Rumunská spája spoločná história a členstvo v EÚ. *Teraz.sk*, 30. 8. 2016. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/lajcak-vztahy-sr-a-rumunska-spaja-s/214940-clanok.html>

Na základe uvedených skutočností môžeme konštatovať, že v kontexte tzv. ukrajinskej krízy sa národné záujmy SR odlišujú od krokov, ktoré vo vzťahu k Ukrajine realizuje Ruská federácia. Hoci nemožno hovoriť o jednoznačne konsolidovanej pozícii SR vo vzťahu k Ruskej federácii, najmä v dôsledku odlišnej rétoriky časti vládnych predstaviteľov SR pre domácu verejnosť a praktických krokov v oblasti zahraničnej politiky, vrátane postupu na úrovni štruktúr EÚ, možno konštatovať, že kľúčovou prioritou zahraničnej politiky SR, resp. národným záujmom, zostáva integrácia do EÚ, kým snaha o dialóg s RF predstavuje záujem druhoradý.

10. Formovanie pozície Slovenskej republiky v oblasti politiky rozvojovej pomoci

Mária Kočnerová⁶¹⁸

Medzinárodné vzťahy za posledné roky prešli viacerými významnými zmenami, najdôležitejšou však z pohľadu našej štúdie je strata výlučnej pozornosti na politicko-bezpečnostné otázky a stále väčší dôraz na ekonomické aspekty fungovania medzinárodného prostredia. Tomu sa musela prispôbiť aj zahraničná politika jednotlivých štátov, zvlášť malých štátov ako je Slovenská republika, ktoré nedisponujú dostatočným množstvom finančných prostriedkov, aby mohli viesť tzv. silovú politiku, resp. politiku založenú na vojenskej sile. Rozvojom medzinárodného obchodu, rozširovaním vplyvu globalizácie sa menia tradičné prístupy diplomacie z jednoduchých bilaterálnych na pomerne rozsiahlejšie a komplikovanejšie multilaterálne vzťahy. Konkurencieschopnosť a modernizácia sú tými prostriedkami, ktoré predurčujú možný úspech krajiny a jej postavenie v medzinárodno-zahraničnom prostredí. Pre Slovensko bolo omnoho ťažšie adaptovať sa na nové podmienky, pretože prechod z centrálne riadeného hospodárstva na trhové hospodárstvo bol časovo náročným procesom.

V súčasnosti je azda najviac preferovanou dimenziou zahraničnopolitického života hospodárska diplomacia, pretože práve v čase silnej hospodárskej krízy je potrebné podporiť ekonomický rast štátu, priviesť nové priame investície, posilniť export i domáce podnikanie a obnoviť tak správne fungovanie hospodárskej politiky štátu. Pod pojmom hospodárska

---

⁶¹⁸ PhDr. Mária Kočnerová, PhD., odborný asistent, Katedra politológie a euroázijských štúdií Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, mkocnerova@ukf.sk

diplomacia chápeme „prostriedok „ekonomického presadenia sa“ štátu a jeho hospodárskych záujmov v medzinárodných vzťahoch“⁶¹⁹. Od roku 2011 je hlavná pozornosť v našej zahraničnej politike venovaná práve hospodárskej diplomacii. Vzhľadom na to bolo vytvorených viacero inštitútov ako napríklad *Podnikateľské centrum pomoci* na webovej stránke Ministerstva alebo tlačový servis vo forme týždenníka *Ekonomické aktuality zo zahraničia* a stratégií na podporu v tejto oblasti, ktoré zadefinovali hlavné úlohy a ciele hospodárskej diplomacie. Jej nosnou úlohou je „schopnosť včas identifikovať a reagovať na hlavné trendy vo vývoji svetovej ekonomiky, ktoré môžu mať dopad na hospodárstvo SR a zároveň ich preniesť do domácej hospodárskej politiky, resp. viesť k skorej a účinnej reakcii slovenské vládné, podnikateľské a ďalšie subjekty.“⁶²⁰ Za týmto účelom už bolo preškolených 49 diplomatov, ktorí sa snažia nadväzovať nové kontakty v rámci medzinárodného obchodu, získavať investorov pre našu krajinu, podporovať podnikateľské prostredie vysielajúceho štátu v štáte prijímajúcom, informovať o možnostiach inovovaní technológií a tým posilňovať schopnosť vysielajúceho štátu konkurovať vyspelejším ekonomikám. Ich funkcia nespočíva len vo zbere a spracovaní informácií, ale napomáhajú v legislatívnej činnosti i v prezentácii domácej značky. Bez ohľadu na finančnú krízu vystupujú do popredia aj relatívne nové témy - vonkajšia energetická bezpečnosť, potreba diverzifikácie našich energetických zdrojov, klimaticko-energetický balíček, využitie ODA ako významného nástroja ekonomického pôsobenia SR, čo bude predmetom skúmania v našej štúdií.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (MZVaEZ SR) a siete zastupiteľských úradov SR v zahraničí (ZÚ SR) plánujú svoje aktivity v

---

⁶¹⁹ PAJTINKA, E. *Hospodárska diplomacia a jej úloha v 21. Storočí*. 2007, s. 53

⁶²⁰ Hospodárska diplomacia, www.mzv.sk

oblasti ekonomickej diplomacie na základe *Stratégie vonkajších ekonomických vzťahov na obdobie 2014 – 2020* (Stratégia VEV), ktorú vláda SR schválila 12. marca 2014 a taktiež na základe cieľov a úloh stanovených v koncepčnom materiáli rezortu diplomacie: *Zameranie ekonomickej diplomacie v oblasti bilaterálnych vzťahov do roku 2020*⁶²¹. Stratégia VEV sa zameriava najmä na oblasť proexportnej politiky, založenej na aktívnej realizácii jednotlivých cieľov stratégie. Zodpovednosť za výkon ekonomickej diplomacie je v rukách ZÚ⁶²². Ekonomická diplomacia je integrálnou súčasťou zahraničnej politiky SR a zameriava sa na:

- i. podporu obchodných a investičných aktivít domácich podnikateľských subjektov pri ich vstupe na zahraničné trhy a podporu prílevu zahraničných investícií do krajiny,*
- ii. poskytovanie zahraničnej rozvojovej pomoci a zvýšenie zapojenia podnikateľských subjektov do tejto pomoci,*
- iii. rozvoj zahraničnej spolupráce v oblasti vedy, výskumu a inovácií a na podporu presadzovania ich výsledkov do praxe podnikateľských subjektov s cieľom zvýšenia ich medzinárodnej konkurencieschopnosti,*
- iv. identifikovanie globálnych trendov, ktoré významne ovplyvňujú hospodársky vývoj jednotlivých krajín,*
- v. presadzovanie defenzívnych aj ofenzívnych záujmov SR na multilaterálnej úrovni pri tvorbe globálnych (EÚ) princípov a pravidiel medzinárodného obchodu*⁶²³.

---

⁶²¹ Zameranie 2020

⁶²² Stratégia VEV 2014 – 2020

⁶²³ Zameranie 2020

Z uvedeného dokumentu vyplýva, že Slovenská republika sa hlási k zodpovednosti za svetový rozvoj a politika rozvojovej pomoci je dôležitou súčasťou našej prezentácie sa navonok. Svedčí o tom aj fakt, že za 10 rokov existencie rozvojovej pomoci SR (2003 - 2013) bolo v takmer 20-tich krajinách implementovaných viac ako 400 projektov v celkovej hodnote cca 40 miliónov Eur⁶²⁴. Na základe toho sa SR zmenila v roku 2013 z prijímajúceho štátu na štát poskytujúci rozvojovú pomoc.

Rozvojová pomoc je štandardným nástrojom zahraničnej politiky. Spolu s ďalšími nástrojmi (politickými, diplomatickými, ekonomickými atď.) preto prispieva k plneniu zahraničnopolitických zámerov. *Strednodobá stratégia ODA SR na roky 2003-2008* zadefinovala päť špecifických cieľov slovenskej rozvojovej pomoci: „*transfer slovenských skúseností a know-how do vybraných krajín, zapojenie slovenských expertov do medzinárodných rozvojových aktivít a mechanizmov, zapojenie slovenských subjektov do medzinárodných rozvojových projektov, rozšírenie ekonomickej spolupráce s rozvojovými krajinami a pomoc slovenskej krajskej komunity.*“⁶²⁵

Oficiálna rozvojová spolupráca (ODA – Official Development Assistance) zahŕňa aktivity štátu, ktoré sú smerované na podporu rozvojových krajín a k dosiahnutiu cieľov udržateľného rozvoja. Nemá slúžiť na priamu podporu rozvoja obchodu SR, ale v prvom rade je jej cieľom zlepšiť socioekonomické podmienky miestneho obyvateľstva v prijímajúcej krajine a pomôcť etablovať sa slovenským podnikateľom v týchto krajinách. Slovenská republika priznáva svoju zodpovednosť za globálne smerovanie sveta, a preto priznáva aj spoluzodpovednosť za svetový rozvoj. Rozvojová spolupráca zahŕňa aktivity financované z národných rozpočtov štátov, ktoré sú poukázané organizáciám ako sú OSN, OECD a EÚ na financovanie

---

⁶²⁴ www.slovakaid.sk

⁶²⁵ Strednodobá stratégia ODA SR na roky 2003-2008, www.mvro.sk

spoločných projektov. SR sa prostredníctvom *multilaterálnej rozvojovej pomoci* podieľa na rozvojových aktivitách medzinárodného spoločenstva a túto pomoc vykonáva hlavne cez EÚ a vyššie spomenuté medzinárodné organizácie a inštitúcie. Jedná sa o nástroj podpory rozvojových krajín a sektorov, v ktorých nie je pre Slovensko efektívne pôsobiť na bilaterálnej úrovni. Tento typ pomoci predstavuje približne až 75% z celkového objemu slovenskej ODA. Ide teda o multilaterálnu pomoc. Tieto aktivity môžu byť aj vo forme *bilaterálnej rozvojovej pomoci*, kde dochádza ku financovaniu projektov vo vybraných krajinách (v prípade SR sa jedná najmä o Keňu, Moldavsko a Afganistan) alebo poznáme aj *trilaterálnu rozvojovú pomoc*, kde figuruje okrem prijímateľa a donora aj partner projektu. V prípade bilaterálnej a trilaterálnej rozvojovej pomoci je rozhodovanie o mieste investovania na danom štáte, ktorý rozhoduje sám za seba. V multilaterálnej rozvojovej pomoci sa Slovenská republika hlási k *Miléniovým rozvojovým cieľom* zadaným a podporovaným Valným zhromaždením OSN (VZ OSN). Aj 72 predseda VZ OSN Miroslav Lajčák potvrdil pokračovanie v agende udržateľného rozvoja. V Slovenskej republike sa rozvojová spolupráca v duchu týchto cieľov najviac odráža v Južnom Sudáne ako cieľovej krajine rozvojovej pomoci. Pod hlavičkou Európskej únie SR spolupracuje na rozvoji najmä Afganistanu a krajín Východného partnerstva. Rozvojová pomoc sa dostáva do popredia Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ, o čom svedčí vyhlásenie roku 2015 za „Európsky rok pre rozvoj“, čo sa stalo po prvýkrát v histórii EÚ⁶²⁶.

Rozvojová pomoc SR vstúpila do druhej dekády svojej existencie v roku 2014, kedy bola sformulovaná *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky na roky 2014 – 2018*. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR začalo s poskytovaním oficiálnej rozvojovej

---

⁶²⁶ Rozhodnutie Rady Európskej únie č. 472/2014/EU

pomoci pod logom SlovakAid⁶²⁷ v roku 2003. V tomto roku sa zmenil status Slovenskej republiky, z prijímajúcej krajiny sa stala donorským štátom. Zmena nastala z dôvodu pozitívneho vývoja politicko-ekonomických vzťahov Slovenskej republiky ako aj z integrácie do medzinárodných organizácií (EÚ, OECD, NATO). V ďalších rokoch Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR postupne vytvorilo inštitucionálny, právny a strategický rámec tohto rozvojového programu. Pod ministerstvom bol zriadený Odbor rozvojovej a humanitárnej pomoci (ORPO) a Sekcia medzinárodných organizácií, rozvojovej a humanitárnej pomoci (SMOP). Základným nástrojom pre koordináciu rozvojovej pomoci je Koordinačný výbor pre oficiálnu rozvojovú pomoc SR, a je podriadeným orgánom ministra zahraničných vecí. Od roku 2007 má Slovensko Slovenskú agentúru pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS), ktorá na seba prebrala administratívu. Fundamentálnou aktivitou SAMRS je presadenie činností týkajúcich sa poskytovania pomoci, kooperácia so zahraničnými organizáciami a inštitúciami, plánovanie ľudských zdrojov⁶²⁸. Taktiež sa prijal zákon o oficiálnej rozvojovej pomoci, dve päťročné strednodobé stratégie a každoročne formulované národné programy. V tomto období sa rozvojová pomoc stala integrálnou súčasťou zahraničnej politiky SR a stratégiou vonkajších ekonomických vzťahov. Do procesu sa postupne zapojila väčšia časť rezortov a štátnych inštitúcií, vytvorila sa stabilná báza mimovládnych organizácií, ktorá je od roku 2013 združená v Platforme mimovládnych rozvojových organizácií (Platforma MVRO) a do rozvojových aktivít sa zapojili taktiež aj viaceré podnikateľské subjekty.

Slovenská republika sa zapojila do súvisiacich programov podpory obchodnej diplomacie, v ktorých spolupracuje s Oficiálnou rozvojovou

---

⁶²⁷ Tento pojem označuje všetky aktivity spadajúce pod systém ODA SR – pozn. autora

⁶²⁸ SAMRS, www.slovakaid.sk

pomocou. V októbri 2012 bola prijatá koncepcia MZVaEZ SR zapájania podnikateľskej sféry do rozvojovej spolupráce ODA SR. V súčasnosti sa zameriava na podporu rozvojových krajín prostredníctvom dotácií, smerujúcich k udržateľnému rozvoju. Na obdobie 2014 až 2018 si stanovila SR 10 teritoriálnych priorít, a to v dvoch hlavných programoch SlovakAid – sú nimi *Program rozvojových intervencií* a *Program odovzdávania transformačných skúseností*. Slovenská republika teda bude spolupracovať s:

1. Programové krajiny: Keňa, Moldavsko, Afganistan
2. Projektové krajiny: Gruzínsko, Albánsko, Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Ukrajina, Kosovo⁶²⁹
3. Krajina s mimoriadnymi humanitárnymi a rozvojovými potrebami: Južný Sudán⁶³⁰.

Sektorové priority sa orientujú na nasledujúce oblasti: vzdelávanie, zdravotníctvo, dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti, poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo, voda a sanitácia, energetika, podpora tvorby trhového prostredia. Sektorové priority pre programové krajiny sú individuálne stanovené v stratégiách spolupráce a projektové krajiny sú definované širšie ako u programových krajín vzhľadom na rôznorodé potreby krajín v skupine. Technickú pomoc poskytujeme prostredníctvom SlovakAid v súčinnosti s programom EÚ

---

⁶²⁹ Štáty Keňa, Afganistan, Moldavsko, Macedónsko, Čierna Hora boli cieľovými krajinami aj v predchádzajúcom programovom období rozvojovej pomoci vyplývajúceho z vládneho dokumentu *Strednodobá koncepcia ODA 2009-2013*. Prvým oficiálnym dokumentom rozvojovej pomoci v Slovenskej republike bola *Strednodobá koncepcia ODA na roky 2003-2008* s cieľovými krajinami ako Srbsko a Čierna Hora, Afganistan, Albánsko, Bosna a Hercegovina, Kazachstan, Kenská republika, Kirgizsko, Macedónsko, Mongolsko, Mozambik, Sudán, Tadžikistan, Uzbekistan – pozn. autora

⁶³⁰ Oficiálna rozvojová pomoc, www.slovakaid.sk

Východného partnerstva krajinám ako Bielorusko, Moldavsko, Ukrajina, Gruzínsko, Bosna a Hercegovina, a krajinám Západného Balkánu Albánsko a Kosovo (v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244/99) v rámci *Programu odovzdávania transformačných skúseností*. Cieľom programu je podpora demokratizačného a reformného procesu formou zdieľania transformačných skúseností SR, kde vychádza z hlavnej komparatívnej výhody nedávnej skúsenosti z budovania štátnosti a štátnych inštitúcií, z demokratizácie spoločnosti, z aplikovania reforiem a z tvorby trhového prostredia, ako aj z integračného procesu do EÚ a NATO. SlovakAid eviduje až 61 projektov nasmerovaných do tejto oblasti⁶³¹. Efektívnym nástrojom pre zdieľanie skúseností je program CETIR (Centre for Experience Transfer from Integration and Reforms, ktorý poskytuje priestor pre konzultácie s expertmi, školenia a stáže pre diplomatov a zástupcov z partnerských krajín. MZVaEZ SR spolupracuje v rámci tohto projektu aj s Ministerstvom financií SR v dvoch programoch:

- Program „Verejné financie pre rozvoj - posilňovanie kapacít v oblasti verejných financií v krajinách západného Balkánu a Spoločenstva nezávislých štátov“
- Fond technickej spolupráce medzi Slovenskou republikou a Európskou bankou pre obnovu a rozvoj (EBOR)⁶³².

Rozvojová pomoc smeruje od nás primárne do 3 krajín – Kene, Afganistanu a Južného Sudánu. Keni sa budeme špeciálne venovať v tretej podkapitole tejto štúdie, keďže do tohto afrického štátu plynie už niekoľko rokov najväčšia finančná čiastka a patrí k slovenským najstarším a stabilným cieľom rozvojovej pomoci. Južný Sudán bol zaradený medzi programové

---

⁶³¹ Ako pomáhamo, www.slovakaid.sk

⁶³² Program odovzdávania transformačných skúseností, www.slovakaid.sk

krajiny slovenskej ODA v roku 2011 na základe výzvy medzinárodného spoločenstva i doterajších úspešných aktivít slovenských subjektov, ktoré realizujú rozvojové aktivity v Južnom Sudáne od roku 2005⁶³³. SR aktívne participuje na spoločnom programe EÚ pre Južný Sudán v sektore zdravotníctva a poľnohospodárstva. V rámci rozvojových projektov už v africkej krajine Slováci vybudovali nemocnicu, podieľajú na rozvoji poľnohospodárstva a vyškolili desiatky zdravotníckych pracovníkov či učiteľov. Zároveň dobrovoľníci (napr. zo združenia SAVIO) sa venujú vyučovaniu detí v hlavnom meste Džube (správy.pravda.sk, 2011). V programovom období 2009-2013 smerovali dotácie ODA SR do štyroch oblastí v Južnom Sudáne: Rumbeku, Maridi, Wau a Džuby v sektorových prioritách zdravotníctva, vzdelávania, poľnohospodárstva a rozvoja sociálnej infraštruktúry a služieb v celkovej hodnote 1 950 771,65 eur⁶³⁴ (pozri Tab. č.1).

Tabuľka č.1. Rozvojová pomoc ODA SR pre Južný Sudán v 2009-2013 v eur

Južný Sudán	zdravotníctvo	vzdelávanie	poľnohospodárstvo	soc.infraštruktúra	Spolu
Rumbek	386 167,38	144 635,00	217 376,00		748 178,38
Maridi		137 741,62	375 099,10	48 427,96	561 268,68
Džuba	249 894,09	197 080,00			446 974,09
Wau			194 350,50		194 350,50
Spolu:	636 061,47	479 456,62	786 825,60	48 427,96	1 950 771,65

Zdroj: Projekty. www.slovakaid.sk, vlastné spracovanie autora

V rámci sektorovej priority Zdravotníctvo prebiehali slovenské rozvojové aktivity v okolí mesta Rumbek, kam smerovala čiastka 149 858,- eur v rokoch 2010-2011 a 236 309,38 eur v rokoch 2011-2013 na zlepšenie

⁶³³ V tom čase ešte ako menej rozvinutej časti Sudánu. Južný Sudán získal nezávislosť v roku 2011. – pozn. autora

⁶³⁴ Projekty ODA SR, www.slovakaid.sk

kvality dostupnosti zdravotnej starostlivosti o matku a dieťa⁶³⁵. Do tohto miesta nadväzne v rokoch 2010-2011 a 2011-2013 smerovali dotácie ODA aj v sektorovej prioritě Vzdelávanie vo výške 144 635,-eur a 217 376,- eur na vyškolenie pracovníkov vo využívaní elektrických a solárnych systémov a zavlažovacích zariadení a k preškoleniu učiteľov a študentiek zo Strednej dievčenskej školy Loreto v oblasti poľnohospodárstva s cieľom skvalitnenia ich stravovania⁶³⁶. Pri všetkých projektoch ODA SR namierených do oblasti Rumbeku bola kontraktorom za Slovenskú republiku Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity a eRko - hnutie kresťanských spoločenstiev detí. V oblasti Maridi zastrešovala 3 projekty nezisková organizácia SAVIO za slovenskú stranu v oblasti vzdelávania v rokoch 2010-2012 projekt SAMRS 2010/04/01 vo výške 137 741,62 eur, v sektorovej prioritě Rozvoj poľnohospodárstva projekt potravinového zabezpečenia a agrobiznisu vo výške 185 263,- eur pre roky 2010-2011⁶³⁷ a v oblasti rozvoja sociálnej infraštruktúry išlo 48 427,96 eur v rokoch 2011-2013 na vybudovanie zdravotného zariadenia. Do sektorovej priority Rozvoja poľnohospodárstva v oblasti Maridi smeroval ešte projekt SAMRS 2012/02/05 v rokoch 2012-2013 vo výške 189 836,10 eur realizovaný prostredníctvom spoločnosti ADRA. Vo všetkých sledovaných cieľových krajinách ODA SR pôsobí nezisková organizácia Človek v ohrození, ktorá prispieva najmä k zlepšovaniu socioekonomických podmienok miestneho obyvateľstva prevýchovou v oblasti poľnohospodárstva k zaisteniu si potravinovej bezpečnosti. V Južnom Sudáne realizovali projekt v poľnohospodárskej oblasti Wau⁶³⁸. Do oblasti hlavného mesta Džuba (Juba) smerovali dotácie v rámci 2 projektov ODA SR v tomto období. V oblasti vzdelávania to bol projekt SAMRS 2012/02/05 vo výške 197 080,-

---

⁶³⁵ projekt SAMRS 2009/05/05, SAMRS 2011/03/02

⁶³⁶ SAMRS 2009/05/03, SAMRS 2011/03/03

⁶³⁷ SAMRS 2010/12/02

⁶³⁸ SAMRS 2013/SSD/01/04

eur ceny spoločnosti SAVIO a v oblasti zdravotníctva bola vybudovaná mobilná klinika pre 22 696 ľudí prostredníctvom projektu realizovaného spoločnosťou MAGNA Deti v núdzi v rokoch 2011-2013 za 249 894,09 eur⁶³⁹. V novom programovom období 2014-2018 do Južného Sudánu ako cieľovej krajiny neuvádza SlovakAid zatiaľ žiadne programy. Južný Sudán je nízkopríjmová krajina Afriky a po 50-ročnom vojenskom konflikte sa nachádza v špecifickej situácii (pozri mapu č.1), ktorá si vyžaduje osobitný prístup, preto bol v roku 2014 zaradený do osobitnej kategórie teritoriálnych priorit SlovakAid ako krajina s mimoriadnymi humanitárnymi a rozvojovými potrebami.

Mapa č.1. Južný Sudán, pozícia na africkom kontinente

Zdroj: worldatlas.com

⁶³⁹ SAMRS 2011/03/04

Mapa č.2. Južný Sudán, pozícia na africkom kontinente

Zdroj: worldatlas.com

Afganistan je teritoriálnou prioritou SlovakAid od roku 2003. Slovenské subjekty tu realizovali doteraz najmä projekty v oblasti školstva, zdravotníctva a posilňovania bezpečnosti. Afganistan patrí medzi najmenej rozvinuté krajiny sveta (Least Developed Countries - LDC) a vývoj v krajine má dopad aj na Európu vrátane SR (boj s terorizmom, nelegálny obchod s narkotikami a pod.). Rozvojové aktivity MZVaEZ SR sú v synergii s pôsobením MO SR a zapadajú do medzinárodných záväzkov SR v oblasti bezpečnostnej politiky⁶⁴⁰.

V cieľovej krajine Afganistan podporila organizácia SlovakAid v rámci ODA SR zatiaľ 12 projektov rozvojovej pomoci vo výške 2 153 237,52 eur v rokoch 2009-2016 najmä v sektorovej prioritě Vzdelávanie a Zdravotníctvo (pozri Tab. č.2). Do hlavného mesta Kábul smerovali 6 projektov, po jednom projekte išli dotácie do provincií Kunduz, Herat,

⁶⁴⁰ Ako pomáhame, www.slovakaid.sk

Shebergan, Shinaki a dva do Charikar, oblasti Parwan. V Kábule zabezpečovala Slovenská technická univerzita projekty SAMRS 2009/09/02, SAMRS 2011/01/02, SAMRS 2013/AFG/01/03 v celkovej výške 643 335,- eur, ktorý sa týkal skvalitňovania technického vzdelávania na Kábulskej polytechnickej univerzite v rokoch 2009 až 2015. Cieľom bol okrem iného vznik troch laboratórií na tejto univerzite, ktoré by niesli meno Slovenskej republiky. Neskôr nadviazala na tento projekt skvalitňovania vysokoškolského vzdelávania v provincii Herat v rokoch 2014 až 2016⁶⁴¹ s dotáciami vo výške 199 978,- eur. Posledný spomínaný projekt je už aktivitou spadajúcou pod nové programové obdobie 2014-2018. V oblasti vzdelávania v Afganistane vystupuje veľmi aktívne nezisková organizácia Človek v ohrození, ktorej projekty sú zamerané na vzdelávanie chudobných komún s cieľom zlepšenia ich socioekonomických podmienok. V Kábule realizovali projekt SAMRS 2010/02/03 v rokoch 2010-2012 vo výške 241 511,- eur, súčasne v provincii Shinaki realizovali projekt zlepšenia zručností miestneho obyvateľstva v oblasti poľnohospodárstva vo výške 199 793,- eur⁶⁴² a v Charikare v provincii Parwan v 2009 až 2011 miestne ženy učili využívaniu poľnohospodárstva v sume 148 928,-eur⁶⁴³ a v rokoch 2012-2015 vybudovali v tejto oblasti inštitút vyššieho odborného vzdelávania pre mladých ľudí, kam smerovali dotácie v sume 33 790,92 eur⁶⁴⁴. V Kábule bol realizovaný aj projekt neziskovou spoločnosťou CENAA v rokoch 2012-2013, ktorý mal za cieľ podeliť sa o skúsenosti z tranzície Slovenskej republiky v oblasti bezpečnosti a budovania občianskej spoločnosti s akademickou obcou Afganistanu vo výške 68 109,- eur⁶⁴⁵. Do Kábulu smerovali dotácie aj v sektorovej prioritě Zdravotníctvo,

---

⁶⁴¹ SAMRS 2014/AFG/01/01

⁶⁴² SAMRS 2011/01/03

⁶⁴³ SAMRS 2009/09/04

⁶⁴⁴ SAMRS 2012/03/09

⁶⁴⁵ SAMRS 2012/03/08)

kde Združenie priateľov Afganistanu (AFAN) v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva Afganistanu prispeli k zlepšeniu a skvalitneniu gastroenterologickej diagnostiky vybudovaním gastroenterologického centra v nemocnici Taloqan⁶⁴⁶. K zlepšeniu zdravotnej starostlivosti smeroval aj projekt SAMRS 2012/03/04 v provincii Shebergan, kde prostredníctvom ODA SR bolo prefinancovaných 80 000,- eur spoločnosťou ADRA pre 6000 uzbeckých rodín. Projektom v oblasti budovania sociálnej infraštruktúry v Afganistane je vybudovanie kultúrneho centra v Kunduze v rokoch 2010 až 2012, kde by obyvatelia mali prístup k internetu, knižnici a zdrojom informácií⁶⁴⁷.

Tabuľka č.2. Rozvojová pomoc ODA SR pre Afganistan v 2009-2016 v eur

Afganistan	zdravotníctvo	vzdelávanie	poľnohospodárstvo	soc.infraštruktúra	Spolu
Kábul	299 543,00	952 955,00			1 252 498,00
Kunduz				238 249,60	238 249,60
Shebergan	80 000,00				80 000
Shinaki			199 793,00		199 793
Charikar		33 790,92	148 928,00		182 718,92
Herat		199 978,00			199 978
Spolu:	379 543,00	1 186 723,92	348 721,00	238 249,60	2 153 237,52

Zdroj: Projekty. www.slovakaid.sk, vlastné spracovanie autora

Z prehľadu vyplývajúceho z uvedených tabuliek č. 1 a 2 vyplýva, že rozdelenie dotácií ODA SR do sektorových priorít rozvojovej pomoci zohľadňuje požiadavky a potreby cieľových krajín. Kým v Afganistane dominuje výrazne pomoc v oblasti vzdelávania, v Južnom Sudáne je prioritnou oblasť zdravotníctva v tesnom závесе s poľnohospodárstvom. Do oboch krajín však prúdila finančná pomoc v rovnakých sektorových prioritách.

⁶⁴⁶ SAMRS 2011/01/06

⁶⁴⁷ SAMRS 2010/02/01) (Projekty ODA SR, www.slovakaid.sk).

Mapa č.3. Afganistan, pozícia na ázijskom kontinente

Zdroj: worldatlas.com

Mapa č. 4. Afganistan, pozícia na ázijskom kontinente

Zdroj: worldatlas.com

Medzi nástroje, ktoré využíva slovenská rozvojová spolupráca. patrí: poskytovanie dotácií, poskytnutie finančného príspevku, zadanie zákazky, darovanie hnutel'ného majetku štátu, vládne štipendium, odpustenie dlhu, poskytovanie zvýhodneného vývozného úveru a ďalšie nástroje, o ktorých rozhodne vláda. Program bilaterálnej rozvojovej spolupráce v roku 2016 je

vymedzený ôsmymi nosnými programami. A to v troch programových krajinách a to v Afganistane, Keni a Moldavsku ako aj v Južnom Sudáne a Sýrii a susedných krajinách Blízkeho a Stredného východu. Poskytuje sa im pomoc na základe tzv. Country Strategy Paper – CSP). Je to na základe dlhodobého strategického partnerstva. Napríklad pre Afganistan schválilo MZVaEZ SR 200 000€ z dôvodu dlhodobo komplikovanej situácie v krajine. Pre Keňu ide o čiastku na rok 2016 1 100 000€ pre projekty z oblasti dobrej správy verejných vecí, právneho štátu a reformy bezpečnostného sektora. V Moldavsku sa finančné prostriedky Slovenskej republiky využívajú hlavne na projekty súvisiace s vodou a sanitáciou v školských zariadeniach. Medzi prierezové témy sa radí ochrana životného prostredia a s tým súvisiaca zmena klímy, rodová rovnosť, dobrá správa vecí verejných a ľudské práva a ľudská dôstojnosť⁶⁴⁸. Pre Slovenskú republiku je pozitívne, že nie je na strane prijímateľa, ale že sa stala donorskou krajinou a tým pádom sa môže spolupodieľať na pomoci, ktorí ju potrebujú a kde vieme pomôcť.

Rozvojová pomoc sa uskutočňuje prostredníctvom oficiálnych agentúr, vrátane štátov a lokálnych vlád. Slovenská republika sa stala v roku 2013 členom Výboru pre rozvojovú a strategickú pomoc (Development Assistance Committee - DAC) v rámci organizácie OECD, čím sa integrovala do medzinárodnej donorskej komunity. So vstupom Slovenskej republiky do DAC súvisí aj jej ďalšia orientácia a smerovanie rozvojovej pomoci. Vlády SR, v roku 2014 prerokovala a schválila materiál pod hlavičkou ODA. V roku 2014 bola prijatá *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2014-2018*. Tento vládny dokument nadväzuje na *Strednodobú koncepciu ODA SR na roky 2009 – 2013* a považujeme ho za kľúčový strategický dokument v oblasti rozvojovej spolupráce, ktorý definuje víziu,

---

⁶⁴⁸ SlovakAid, www.mzv.sk

ciele a princípy. Jeho obsahom sú zároveň aj nastavenia zamerané na programy, nástroje a mechanizmy rozvojovej spolupráce.

Hlavnou víziou SR *„je ponúknuť rozvojovú spoluprácu partnerským krajinám so zámerom prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju najmä prostredníctvom znižovania chudoby, posilňovania demokracie a dobrej správy vecí verejných.“*⁶⁴⁹

Najnovšia strednodobá stratégia, v poradí už tretia, reflektuje nové požiadavky, ktoré pre nás vyplývajú najmä z hľadiska prístupového procesu a členstva v OECD/DAC. Významnou výzvou pre slovenskú - ako aj globálnu – rozvojovú spoluprácu stále ostáva financovanie intervencií. Víziou slovenskej rozvojovej spolupráce je prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju, a to hlavne prostredníctvom znižovania chudoby, posilňovania demokracie a dobrej správy vecí verejných. Základné ciele smerujú k rozvoju ľudského potenciálu v partnerských krajinách a podpore demokracie a dobrej správy vecí verejných.

Keňa je významným partnerom SR vo viacerých oblastiach. O významnosti bilaterálnej spolupráce s Keňou svedčí aj nedávna návšteva prezidenta SR Andreja Kisku v krajine: *„Pre naše vzťahy s Keňou ako najväčším príjemcom našej pomoci je podľa mňa táto cesta nesmierne dôležitá. Sú to projekty, kde pomáha nielen vláda, ale kde pomáha i tretí sektor a kde napríklad v adopciách na diaľku pomáhajú priamo občania Slovenska.“*⁶⁵⁰

Dôležitou súčasťou vzájomných vzťahov SR s Keňou je aj oblasť aj rozvojovej spolupráce, ktorú spomína prezident Kiska, nakoľko Keňa patrí

---

⁶⁴⁹ Vláda schválila Strednodobú stratégiu rozvojovej spolupráce SR na roky 2014 – 2018., www.slovakaid.sk, 2013

⁶⁵⁰ Andrej Kiska v Keni, 2017

medzi programové krajiny Slovak Aid a taktiež je jedným z najväčších prijímateľov vládnych štipendií poskytovaných SR⁶⁵¹.

Ako uvádza Ružička, je vhodné, že Slovensko sa pozerá aj za hranice Európskej Únie a preskúmava oblasti, v ktorých vie ponúknuť skúsenosť, kapacity alebo prostriedky⁶⁵². Rozhodovanie o teritoriálnych prioritách ekonomickej diplomacie SR pre toto obdobie vychádzalo z otázky „aký objem/prírastok exportu v budúcom štvorročnom období 2017-2020 možno ovplyvňovať cez ekonomickú diplomáciu bez štrukturálnych zmien v národnom hospodárstve“⁶⁵³. Z hľadiska rozvojovej spolupráce SR, ktorá predstavuje integrálnu súčasť ekonomickej diplomacie, patrí medzi prioritné krajiny práve Kenská republika (KR)⁶⁵⁴. Počas oficiálnej návštevy vtedajšieho ministra zahraničných vecí SR Mikuláša Dzurindu v Keni v roku 2012, boli podpísané tieto zmluvné dokumenty:

(i) *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Kenskej republiky o podpore a vzájomnej ochrane investícií* zo 14.12.2011⁶⁵⁵.

(ii) *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Kenskej republiky o rozvojovej spolupráci* (podpísaná 14.12.2011, vstúpila do platnosti 10.11.2013.)⁶⁵⁶

---

⁶⁵¹ MZVaEZ SR, 2016

⁶⁵² Ružička, *Slovenská diplomacia 3.0.* 2013

⁶⁵³ Zameranie 2020

⁶⁵⁴ Zameranie 2020

⁶⁵⁵ Dohoda napokon nevstúpila do platnosti z dôvodu neudelenia autorizácie Európskou komisiou. Obsah dohody je preto potrebné renegociovať. – pozn. autora

⁶⁵⁶ MATEJKA, MZV SR, 2015)

Mapa. č. 5. Keňa, pozícia na africkom kontinente

Zdroj: worldatlas.com

Mapa. č. 6. Keňa, pozícia na africkom kontinente

Zdroj: worldatlas.com

Aj napriek faktu, že kenská ekonomika je jednou z najrýchlejšie rastúcich v Afrike, nie je Keňa v súčasnosti veľmi vyhľadávaná cieľová destinácia slovenských investícií, najmä z dôvodu nie veľmi prehľadných a priaznivých

podmienok podnikania. Zatiaľ bola založená jedna firma so slovenským kapitálom, ktorá je činná v oblasti služieb. Taktiež jeden ďalší slovenský subjekt prejavil záujem o možnosť zavedenia výroby malej poľnohospodárskej techniky v krajine. Kenské subjekty vo väčšine prípadov nemajú dostatok kapitálu na expanziu do natoľko geograficky vzdialených teritórií a ZÚ Nairobi neeviduje žiadnu kenskú investíciu na Slovensku⁶⁵⁷.

Predpokladá sa intenzívny rozvoj kenskej energetiky, čo by mohlo poskytnúť pre slovenské subjekty angažované v tomto sektore veľké príležitosti. V rámci iniciatívy ZÚ Nairobi sa v rokoch 2012-2014 konalo päť návštev Kenskej rady pre jadrovú energetiku na Slovensku za účasti expertov aj riadiacich pracovníkov. Návštevy prebehli v elektrárni v Jaslovských Bohuniciach, Výskumnom úrade jadrovej energie, Úrade jadrového dozoru SR, Ministerstva hospodárstva SR a MZVaEZ SR. Cieľom tohto projektu bolo zapojenie slovenských konzultantov už do fázy vytvárania legislatívneho rámca ako aj technických noriem, pre vytvorenie podmienok na dodávku služieb a zariadení v neskoršom časovom horizonte do cieľovej krajiny - Kene. Pokiaľ sa jedná o oblasť vedy a výskumu, inovačný transfer a poradenstvo je realizované iba v smere zo SR, vzhľadom na limitované možnosti tejto sféry v Keni a aj toto prebieha iba za bezplatných podmienok z kenskej strany – napríklad cez rozvojovú pomoc⁶⁵⁸. Slovenská republika tiež organizovala v roku 2012 Slovenské rozvojové fórum v Nairobi⁶⁵⁹.

Kenská vláda v roku 2008 prijala národnú rozvojovú stratégiu – *Vízia 2030*, kde si stanovila hlavný cieľ „*transformovať Keňu na industrializovanú, stredne príjmovú ekonomiku, ktorá do roku 2030 zaistí vysokú kvalitu života*“

---

⁶⁵⁷ MATEJKA, *Ekonomická informácia o teritóriu*. MZV SR, 2015

⁶⁵⁸ MATEJKA, *Ekonomická informácia o teritóriu*. MZV SR, 2015

⁶⁵⁹ MZVaEZ SR. 2012

*pre všetkých svojich občanov v čistom a bezpečnom prostredí*⁶⁶⁰. SR ako dlhodobý partner Kene, sa rozhodla podporiť tento zámer. Rozvojová spolupráca medzi SR a KR siaha už do polky 90-tych rokov, do obdobia kedy prvé mimovládne organizácie, vtedy financované výlučne zo súkromných zdrojov, rozbiehali svoje aktivity v tejto krajine. V čase vytvorenia mechanizmu oficiálnej rozvojovej pomoci SR, boli už v Keni etablované viaceré slovenské mimovládne organizácie⁶⁶¹. Keňa bola neskôr zaradená medzi teritoriálne priority SlovakAid a už v predchádzajúcej stratégii ODA SR na roky 2009-2013 bola zaradená medzi tri prioritné *programové krajiny*, čo prispelo k zvýšeniu objemu poskytovanej pomoci a k užšiemu zameraniu rozvojovej spolupráce⁶⁶². Počas desiatich rokov spolupráce, SR v Keni podporila rôzne projekty v celkovej výške za viac ako šesť miliónov eur a viac ako tucet slovenských mimovládnych organizácií a akademických inštitúcií dlhodobo v krajine pôsobí⁶⁶³.

Sformulovanie Stratégie pre rozvojovú spoluprácu SR s Keňou malo za cieľ zosúladiť priority oboch krajín ako aj zefektívniť spoluprácu. Zaradenie Kene medzi programové krajiny bol dôležitý krok, ktorý posunul bilaterálne vzťahy k viac systematickej a taktiež cielenej spolupráci, vychádzajúc z analýzy potrieb spoločnosti v krajine a komparatívnych výhod a skúseností Slovenska vo vybraných sektoroch⁶⁶⁴. Dokument programovej stratégie začína prehľadom doterajších aktivít rozvojovej spolupráce v Keni, ďalej nasleduje definícia základných princípov, prioritných oblastí a cieľov spolupráce. V stratégii sú rovnako zadefinované aj výsledky, ku ktorým

---

⁶⁶⁰ Kenya Vision 2030

⁶⁶¹ Stratégia pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 -2018

⁶⁶² Strednodobá stratégia oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky na roky 2009 – 2013

⁶⁶³ Stratégia pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 -2018

⁶⁶⁴ Stratégia pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 -2018

by mali intervencie v krajine prispievať. Stratégia SR pre rozvojovú spoluprácu s Keňou na roky 2014 – 2018 má zadané štyri hlavné ciele:

1. Zlepšenie zdravotného stavu obyvateľov Kene, s kladením osobitného dôrazu na deti a matky, prostredníctvom sprístupnenia kvalitnej zdravotnej a preventívnej starostlivosti;
2. Zníženie úrovne nezamestnanosti mladých, prostredníctvom zlepšenia prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu a získavaniu praktických zručností;
3. Znižovanie chudoby a posilnenie potravinovej bezpečnosti, prostredníctvom podpory ekonomického rastu v poľnohospodárskom sektore;
4. Prispieť k posilneniu demokratického politického systému, právneho štátu, dobrej správy vecí verejných a implementácii reforiem, a to hlavne pomocou zdieľania transformačných a reformných skúseností Slovenskej republiky. “Hnací motor” rozvojovej spolupráce SR v Keni má predstavovať znižovanie chudoby a eliminácia sociálnych disparít. Z tohto dôvodu sa programová stratégia zameriava na odstraňovanie štrukturálnych príčin chudoby, nerovnosti a sociálnej exklúzie a zameriava sa na najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva v Keni⁶⁶⁵.

Počas desiatich rokov spolupráce, SR v Keni podporila rôzne projekty v celkovej výške za viac ako šesť miliónov eur a viac ako tucet slovenských mimovládnych organizácií a akademických inštitúcií dlhodobo v krajine pôsobi⁶⁶⁶. Z toho 29 projektov bolo realizovaných v rámci Strednodobých stratégií rozvojovej pomoci 2009-2013 a 2014-2018 v celkovej výške

---

⁶⁶⁵ Stratégia pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 -2018)

⁶⁶⁶ Stratégia pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 -2018).

5 778 695,23 eur (pozri Tab. č.3)⁶⁶⁷. Z toho vyplýva, že za 8 rokov fungovania rozvojových projektov išlo do Kenskej republiky ročne približne 722 tisíc eur zo strany Slovenskej republiky. Najväčšia suma dotácií išiel do oblasti hlavného mesta Nairobi a do sektorovej priority Vzdelávanie.

Tabuľka č.3. Rozvojová pomoc ODA SR pre Keňu v 2009-2016 v eur

Keňa	zdravotníctvo	vzdelávanie	poľnohosp. potravinová bezpečnosť	ochrana živ. prostredia vodné hosp.	Spolu
Nairobi	339 148,98	1 306 778,32	167 507,68	436 345,00	2 249 779,98
Rusinga	485 087,00	281 788,00			766 875,00
Kwale	526 227,92		727 531,00		1 253 758,92
Eldoret		395 028,70			395 028,70
Mau Forest				296 959,13	296 959,13
Kajiado				149 392,50	149 392,50
Kericho				263 232,00	263 232,00
East Laikipia			205 912,00		205 912,00
Lamu			197 757,00		197 757,00
Spolu:	1 243 004,44	1 983 595,02	1 298 707,68	1 145 928,63	5 778 695,23

Zdroj: Projekty. www.slovakaid.sk, vlastné spracovanie autora

Niektoré z týchto projektov stále prebiehajú, najmä tie v oblasti vzdelávania. Príkladom môže byť projekt „Komunitného centra Ostrov nádeje“ na Rusinga Island, kde od roku 2002 občianske združenie NAROVINU buduje postupne počas všetkých programových období vzdelávacie centrá pre deti v predškolskom veku, cez deti vo veku základných škôl až po stredné školy v roku 2016, spolu so zdravotným strediskom s 24 hodinovou prevádzkou a sirotincom⁶⁶⁸. Od roku 2009 sem prostredníctvom 4 projektov prišlo až 766 875,- eur z dotácií ODA SR. Ďalším úspešným pretrvávajúcim projektom je komunitné centrum Bosco Boys, kde občianske združenie SAVIO poskytuje odborné vzdelávanie v praktických zručnostiach (krajčír, stolár), podporuje mladé talenty v umeleckých zručnostiach a organizuje pre

⁶⁶⁷ Projekty ODA SR, www.slovakaid.sk

⁶⁶⁸ www.centrumnarovinu.sk

nich prázdninové tábory⁶⁶⁹. Mediálne známym je aj vzdelávací projekt realizovaný Vysokou školou zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, ktorá zabezpečuje vzdelávanie detí z ulice v predškolskom a školskom veku a zároveň poskytuje vysokoškolské vzdelanie miestnym mladým ľuďom v odbore základnej zdravotnej starostlivosti a sociálnej práce, aby tí mohli ďalej pokračovať v práci pre miestnu komunitu⁶⁷⁰. Novším projektom tejto vysokej školy je vybudovanie detského centra v oblasti Mihango v Nairobi⁶⁷¹. Z uvedeného vyplýva, že rozvojová pomoc zo strany Slovenskej republiky má dlhodobý charakter zameraný na efektívne vybudovanie vzdelávacieho a komunitného života miestneho obyvateľstva s cieľom zlepšenia jeho socioekonomických podmienok. Zároveň sa na týchto projektoch podieľajú slovenské spoločnosti, ktoré majú skúsenosti s podobnými projektmi rozvojovej pomoci aj v iných cieľových krajinách ako napr. SAVIO, MAGNA Deti v núdzi, Trnavská univerzita v Južnom Sudáne alebo Človek v ohrození v Afganistane aj Južnom Sudáne. Rozvojová pomoc Slovenskej republiky je tak postavená na skúsených partneroch v tej danej oblasti, kde napr. občianske združenie Dvojfarebný svet pôsobí dlhodobo v jednej z najchudobnejších slamových oblastí Eldoret alebo združenie NAROVINU zase na Rusinga Island. Táto politika rozvojovej pomoci je plne v súlade so *Stratégiou pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 -2018* a kenským vládnym dokumentom Kenya Vision 2030. Ich cieľom je zvyšovanie kvalifikovanosti mladých Keňanov, ktorí tvoria až 80% z 2,3 milióna nezamestnaných v Keni⁶⁷². Na to nadväzuje aj projekt SAMRS 2014/KEN/01/07 realizovaný Nadáciou Integra alebo projekty občianskeho združenia Dvojfarebný svet zamerané hlavne na slobodné matky s deťmi v slamovej oblasti Eldoret, z ktorých je až 98%

---

⁶⁶⁹ SAMRS 2010/03/08 a SAMRS 2012/01/17

⁶⁷⁰ SAMRS 2011/02/06 a SAMRS 2012/01/04

⁶⁷¹ SAMRS 2013/KEN/01/08

⁶⁷² Kenya Vision 2030

nezamestnaných. Cez projekt financovaný čiastkou 202 817,70 eur z dotácií ODA SR sa mladé matky vzdelávajú a sú podporované k malému podnikaniu, aby mohli byť sebestačné⁶⁷³. Cez iný projekt je v tejto oblasti podporované vzdelávacie centrum Langas, kde mladí ľudia z najchudobnejších sociálnych vrstiev môžu získať aj počítačové zručnosti⁶⁷⁴. Veľa vzdelávacích aktivít je zameraných na získanie potravinovej sebestačnosti, resp. bezpečnosti spadajúcej do sektorovej priority Rozvoj poľnohospodárstva. V tejto oblasti má dlhodobo výborné skúsenosti organizácia Človek v ohrození, ktorá pôsobí aj v Keneskej republike ako cieľovej krajine slovenskej rozvojovej pomoci. Vo svojich projektoch sa zameriava na získavanie praktických zručností miestneho obyvateľstva v oblasti poľnohospodárstva a rybolovu na zabezpečenie si potravinovej sebestačnosti a zároveň aj ekonomickej sebestačnosti v chudobných oblastiach Kene ako región Kwale, East Laikipia alebo Kilifi⁶⁷⁵. Organizácia Človek v ohrození pôsobí aj v sektorovej oblasti Ochrany životného prostredia, kde ľudí žijúcich v lesoch Mau Forest viedla k alternatívnym zdrojom získavania obživy – chov oviec, a tým prispievala k ochrane ekosystému danej oblasti⁶⁷⁶. Na tieto projekty išlo z rozvojovej pomoci ODA SR až 1 046 432,13 eur⁶⁷⁷. Veľa financií smerovalo v Keni aj do sektora vodného hospodárstva a využívania solárnej energie s cieľom zabezpečenia prístupu k pitnej vode čo najväčšiemu množstvu obyvateľstva. Zvláštnosťou tejto sektorovej priority je, že sa na nej podieľa prevažne súkromný podnikateľský sektor. Firma AQUA-GEO, s.r.o. prostredníctvom hydrogeologického vrtu, následného vybudovania rozvodu vody, zásobníkov a vodoinštalácie zabezpečila v rámci rozvojového projektu

---

⁶⁷³ SAMRS 2014/KEN/01/05

⁶⁷⁴ SAMRS 2012/01/03, Projekty ODA SR, www.slovakaid.sk

⁶⁷⁵ SAMRS 2010/03/05, SAMRS 2012/01/18, SAMRS 2014/KEN/01/14

⁶⁷⁶ SAMRS 2011/02/05; Rozvojová spolupráca, www.clovekvohrozeni.sk

⁶⁷⁷ Projekty ODA SR, www.slovakaid.sk

SAMRS 2012/01/07 prístup k neškodnej pitnej a úžitkovej vode ľuďom z provincie Kajiado a firma AUREX, s.r.o. vybudovaním 5 off-grid solárnych elektrární zabezpečila prístup k vode v rámci projektu *Napime sa zo slnka* obyvateľom hlavného mesta Nairobi a okolia⁶⁷⁸, na čo išlo cez 350 tisíc eur z dotácií ODA SR. Rozvojová pomoc smerujúca do Kenskej republiky ide aj do oblasti ochrany životného prostredia a zdravotníctva, kde je zaujímavý výskumný projekt spoločnosti Scientica, s.r.o. alternatív konvenčným liečebným metódam finančne lepšie dostupným pre kenské obyvateľstvo, prostredníctvom larvoterapie (SAMRS2010/03/06) alebo výskum Zoologického ústavu SAV zavedenia metódy sterilného hmyzu na kontrolu tse-tse múch, ktorého cieľom bolo znížiť chorobnosť ľudí a dobytká na chorobu prenášanú týmto druhom múch⁶⁷⁹, či zachovania biodiverzity⁶⁸⁰.

Z uvedených analýz projektovej činnosti ODA SR smerujúcej do Kenskej republiky vyplýva, že politika rozvojovej pomoci Slovenskej republiky má kontinuálny a stabilný charakter, zameraný dlhodobo na konkrétne projekty a oblasti v spolupráci s overenými partnermi. Na africkom kontinente Slovenská republika realizovala zatiaľ 43 projektov⁶⁸¹ zameraných výlučne na dve krajiny – Keňu a Južný Sudán. Z toho až 29 projektov bolo a je realizovaných na území Kenskej republiky, 13 projektov v Južnom Sudáne a jeden projekt bol ešte v roku 2009 realizovaný v Etiópii⁶⁸². Z čísel uvedených v tejto podkapitole vyplýva, že dominantnou krajinou slovenskej

---

⁶⁷⁸ SAMRS 2010/12/01

⁶⁷⁹ SAMRS 2009/06/04

⁶⁸⁰ SAMRS 2013/KEN/01/02

⁶⁸¹ V rámci pomoci transformácie prostredníctvom poskytovania skúseností bolo realizovaných 9 projektov v Tunise po udalostiach Arabskej jari a 1 v Egypte pri pozorovaní prezidentských a parlamentných volieb v 2011 (Projekty ODA SR, www.slovakaid.sk)

⁶⁸² Táto krajina však nefiguruje ako cieľová krajina v Strednodobých stratégiách ODA SR od roku 2009, preto pravdepodobne tam dotácie na rozvojové projekty nesmerovali. – pozn. autora

rozvojovej pomoci je Kenská republika, z toho dôvodu sme jej venovali špeciálnu pozornosť v tretej podkapitole našej štúdie.

Z predkladanej štúdie vyplýva, že politika rozvojovej pomoci sa stala trvalou súčasťou zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Od roku 2003 začalo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR s poskytovaním oficiálnej rozvojovej pomoci pod logom SlovakAid a tým sa zmenil status Slovenskej republiky z prijímajúcej krajiny na donorský štát. V roku 2013 sme sa stali členom Výboru pre rozvojovú a strategickú pomoc v rámci organizácie OECD, čím sme sa integrovali do medzinárodnej donorskej komunity. So vstupom Slovenskej republiky do DAC súvisí aj jej ďalšia orientácia a smerovanie rozvojovej pomoci. Hlavným poslaním SR v oblasti rozvojovej pomoci je pomôcť partnerským krajinám k trvalo udržateľnému rozvoju, znižovaniu chudoby a posilňovaniu demokracie a dobrej správy vecí verejných. Táto vízia bola zhmotnená v strategickom vládnom dokumente *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2014-2018*. V ňom je vymedzených 10 krajín cieľových pre rozvojovú spoluprácu v rôznych sektorových prioritách nastavených individuálne podľa potrieb danej krajiny. Technickú pomoc poskytujeme prostredníctvom SlovakAid v súčinnosti s programom EÚ krajinám Východného partnerstva a krajinám Západného Balkánu v rámci *Programu odovzdávania transformačných skúseností*. Cieľom programu je podpora demokratizačného a reformného procesu v týchto krajinách formou zdieľania transformačných skúseností SR, kde vychádzame z nedávnej skúsenosti z budovania štátnosti a štátnych inštitúcií, z demokratizácie spoločnosti, z aplikovania reforiem a z tvorby trhového prostredia, ako aj z integračného procesu do EÚ a NATO. SlovakAid eviduje až 61 projektov nasmerovaných do tejto oblasti.

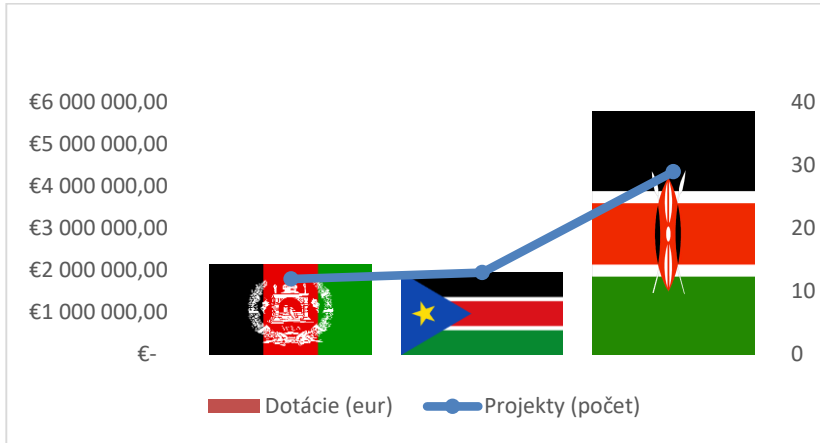
Rozvojová pomoc smeruje od nás primárne do 3 krajín – Kene, Afganistanu a Južného Sudánu, kde SlovakAid registruje až 54 projektov. Vo všetkých troch krajinách medzi sektorové priority, kam plynú najviac dotácií ODA SR, patrí oblasť vzdelávania, zdravotníctva a v afrických krajinách aj rozvoj poľnohospodárstva, vodného hospodárstva a ochrany životného prostredia. Keni sme špeciálne venovali jednu podkapitole tejto štúdie, keďže do tohto afrického štátu plynú už niekoľko rokov najväčšia finančná čiastka a patrí k slovenským najstarším a stabilným cieľom rozvojovej pomoci. Južný Sudán bol zaradený medzi programové krajiny slovenskej ODA v roku 2011 na základe výzvy medzinárodného spoločenstva. Afganistan je teritoriálnou prioritou SlovakAid od roku 2003 a vývoj v tejto krajine má dopad aj na Európu vrátane SR (boj s terorizmom, nelegálny obchod s narkotikami a pod.). Rozvojové aktivity MZVaEZ SR sú v synergii s pôsobením MO SR a zapadajú do medzinárodných záväzkov SR v oblasti bezpečnostnej politiky. Tieto krajiny sme vybrali špeciálne z toho dôvodu, že sú najväčšími prijímateľmi slovenskej rozvojovej pomoci čo do počtu projektov aj výšky dotácií (pozri tab. č.4).

Tabuľka č.4. Prehľad počtu projektov a výška dotácií (v eur) smerujúcich do 3 cieľových krajín ODA – Afganistanu, Južného Sudánu a Kene v 2009-2016

ODA SR	Afganistan	Južný Sudán	Keňa	Spolu:
Projekty (počet)	12	13	29	54
Dotácie (eur)	2 153 237,52	1 950 771,65	5 778 695,23	9 882 704,40

Zdroj: Projekty. www.slovakaid.sk, vlastné spracovanie autora

Graf. č.1. Prehľad počtu projektov a výška dotácií (v eur) smerujúcich do 3 cieľových krajín ODA – Afganistanu, Južného Sudánu a Kene v 2009-2016

Zdroj: Projekty. www.slovakaid.sk, vlastné spracovanie autora

Kenská vláda v roku 2008 prijala národnú rozvojovú stratégiu – Vízia 2030, kde si stanovila hlavný cieľ transformovať Keňu na industrializovanú, stredne príjmovú ekonomiku, ktorá do roku 2030 zaisťuje vysokú kvalitu života pre všetkých svojich občanov v čistom a bezpečnom prostredí. SR ako dlhodobý partner Kene, sa rozhodla podporiť tento zámer a rozvojová spolupráca medzi SR a KR siaha až do polky 90-tych rokov. Keňa bola neskôr zaradená medzi teritoriálne priority SlovakAid, čo prispelo k zvýšeniu objemu poskytovanej pomoci a k užšiemu zameraniu rozvojovej spolupráce. Počas týchto rokov spolupráce, SR v Keni podporila rôzne projekty a viaceré slovenské mimovládne organizácie a akademické inštitúcie dlhodobo a úspešne pôsobia v krajine. Pre Slovenskú republiku je pozitívne, že už nie je na strane prijímateľa, sa stala donorskou krajinou a tým pádom sa môže spolupodieľať na pomoci, ktorí ju potrebujú a kde jej pomoc je vítaná. Slovenská republika sa tak hlási k zodpovednosti za svetový rozvoj a politika rozvojovej pomoci je dôležitou súčasťou našej prezentácie sa navonok.

11. Slovak National Interests: A Difficult Pursuit . The three key blockages to the attainment of the national interest

David Reichardt⁶⁸³

The relatively small country of Slovakia was formed in 1993 with the formal partition of the Czechoslovakia into the Czech and Slovak Republics. In the first twelve years of its existence, it made major strides in crafting its own independent identity. It joined the Council of Europe in 1993, and NATO and the European Union (EU) in 2004. From 1998 until roughly 2006, it brought a wealth of foreign direct investment into the country, ensuring thousands of new jobs.

Yet in spite of these major accomplishments, Slovakia appears not to have advanced its national interests much beyond these since that time. One is hard pressed to point to any comparable accomplishments to those mentioned above. The result has been governments that have settled for “muddling through,” simply fulfilling the tasks of the day to day running of government, rather than anything more ambitious. There almost appears to be a lack of awareness of the national interest, or a paralysis in regards to articulating or advancing it.

The question of this chapter is, why? Why has Slovakia not visibly advanced its national interests in the past twelve years relative to the previous twelve? This chapter argues that the reasons are largely three-fold. They reflect more or less structural blockages in three key areas of government and society: a) Ideology, b) Corruption, and c) Short-term decision-making. In order to

---

⁶⁸³ Dr. David Reichardt, odborný asistent, Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského, Bratislava, dr0608@gmail.com

advance these explanations, this chapter begins with a definition and discussion of the core concept of “National Interests”

National Interests is a disputed concept in the scholarly field of international relations. It is basically taken to imply the desires of a particular country. In this understanding, the “National” of National Interests is somewhat of a misnomer, as it is not intended to refer to the “Nation,” but rather to the “State.” Thus, any discussion of National Interests today – particularly in “Western” academic journals - invariably implies the interests of the state. However, beyond that there is little academic or political consensus on the precise meaning of the term. This is highlighted tellingly by Scott Burchill in his book, *The National Interest in International Relations*. As he writes, there are those who hold national interests to be objectively “discoverable,” like scholars such as Joseph Frankel, while others view them as always subjective or contextual, as did the British scholar Martin Wight in his now famous 1950s lecture series on international relations⁶⁸⁴.

This relatively small chapter, will not engage the debate, but rather recognize that national interests may have varying interpretations. Here, national interests will simply be defined as those things which all states need or perceive that they need for their survival and advancement. Joseph S. Nye puts it more generally this way: “National Interests are a state’s perceptions of its goals in the international system.” National Interests can be more universal – such as Security - or more particular to one state – such as improved relations with a hostile neighbor, additional grain imports, or access to a specific waterway. As such, national interests are often contrasted with “Identity,” “Ideals,” or Ideological objectives which states also pursue – sometimes in contradiction to their national interests. The United States, for

---

⁶⁸⁴ Burchill, *The National Interest in International Relations* 2005, s. 3-5

example, has often been blamed for confusing the two, in part by pursuing costly, extensive wars intended to advance the values of democratic liberalism, while resulting in no concrete advantages to the US in and of themselves – and often to US detriment. The Vietnam War and the second Gulf War were both cast in this light at times. An even more extreme example of a country obfuscating interests due to its ideals is National Socialist Germany and the way it doggedly pursued its racist ideology at the expense of actually winning the war. Thus, it is a delicate business for any government to pursue National Ideals while keeping their eyes clearly on the National Interest, working hard not to neglect the latter in its pursuit of the former.

However, national interests, even when unencumbered by ideological blindness, can still be difficult to perceive. A classic example is the national interest of the United Kingdom in 1938 *vis-à-vis* an increasingly aggressive, demanding Germany. Prime Minister Neville Chamberlain obviously felt he was pursuing British national interests of stability in Europe when he engaged in “appeasement” with the Germans at Munich, and if they had lived up to that agreement, he might well have been proven correct. However, as the world soon learned, he was very, very wrong. In this case, “knowing the adversary” was critical to knowing the best approach to the national interest, and Chamberlain who clearly had little idea as to the true character of his opponent, ultimately made a decision that ran directly counter to British national interests.

Indeed, regarding the complex nature of national interests, Professor Nye makes this observation:

“It is important to bear in mind that the National Interest is almost always contested. People who would agree at an abstract level that power and

security are important national interests very often disagree about the concrete policies that promote them. Sometimes policy preferences are completely opposite and incompatible. During the period between the two world wars, there was a vibrant debate in the United States between those who believed that the best way to promote American security was to avoid becoming entangled in the thorny power politics of Europe and East Asia, and those who believed that American security depended upon actively working with others to check the rising power and imperial ambitions of Germany and Japan”⁶⁸⁵.

Thus, national interests - as regards their articulation, formulation in policy, and the striving for them - are contextual. They depend on the best information, on knowing the general situation, and on knowing one’s adversary at any particular time and place.

National interests are also subject to clashes among themselves. This is particularly true in the sense of short versus long-term national interests. Short-term interests are those whose goals one immediately desires, while long term are those for which it is worth to forego the short gain to wait for fulfillment of a longer term objective. The problem here is that the two may be completely incompatible, with pursuit of the short-term jeopardizing the realization of the long-term and vice versa. This can be clearly seen even in personal human relations. A verbal argument, for example, between two marriage partners is just such a case. It may be in the short-term interest for the partner with the better reasoned argument to aggressively drive home his or her point – thus winning “the battle,” potentially leaving the other partner demoralized or upset. However, is this really the best long-term approach in the interest of loving mutual relations, especially as the “marriage game”

---

⁶⁸⁵ Nye, *Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History*. 2013, s.52

continues for life? One sees similarities in international relations. Is it really in the long-term interests, for example, for either the Israelis or the Palestinians to score a quick victory, humiliating the other, knowing that their futures are tied indefinitely and intimately together on a narrow strip of Middle Eastern land? As will be seen later in this chapter, all of these dimensions of national interests have affected Slovakia since its independence from the state of Czechoslovakia in 1993.

Slovakia, a country of roughly five and a half million people, is one of the smaller countries in Central Europe. As such, like all states, it has interests related to its size and location, but also its particular political circumstance. First, upon separating from Czechoslovakia in 1993 and forming an independent state, it was critical for Slovakia to cultivate good relations with states that could assist it. Its entry into the Council of Europe in 1993 showed that it was a serious state with democratic credentials that wished to further them. In terms of security, as a country literally bordering “Western and Eastern” Europe, Slovakia needed a firm security arrangement. This involved advancing the physical security of the country, and the Slovak government attended to this through the joining of NATO and the regular participation in its exercises. Since that time, it has worked hard to “catch up” to its fellow NATO partners militarily. It entered into NATO’s integrated command structure, upgraded its material capabilities, and participated in a number of training exercises and actual military missions (e.g. Afghanistan, Albania, Angola, Bosnia and Herzegovina, East Timor, Ethiopia and Eritrea, Iraq, Kosovo, Kuwait, Liberia, Macedonia, Moldova, Rwanda, Sierra Leone, Sudan/Darfur, Uganda, etc.)⁶⁸⁶.

---

⁶⁸⁶ Ministry of Defense Slovak Republic, 2017

To advance itself politically, Slovakia joined the European Union. After a successful ratification of the Accession Treaty, the Slovak Republic became an EU member state on the first of May 2004. In doing so, it accepted the EU's Treaties, adopted the *Acquis Communautaire*, or Body of Laws of the organization, and placed itself under the authority of EU's institutions, such as the Court of Justice. Slovakia also acceded to the United Nations (1993), the World Trade Organization (1995), and the International Criminal Court (2002). Economically, Slovakia accepted the Euro currency (2009), the EU's trade policy, and opened up its economy to foreign direct investment (FDI). The latter has involved multinationals such as Kia, IBM, Samsung, US Steel and Volkswagen, moving major parts of their operations to Slovakia creating thousands of new jobs within the country.

These were all major accomplishments of the young Slovakia's early formulation in the 1990's and the early part of the new millennium, and each was a huge step in the direction of the country's national interests.

However, in the more recent past, Slovakia has been backsliding or, at a minimum, stagnating in terms of any further recognizable advancement in its key interests. For example, since 2006, foreign direct investment has slowed. A high profile symbolical of this has been the departure of US Steel. The giant steel concern pulled out of Slovakia in 2017, selling off its major holdings to the Chinese "He Steel Group." Though the current Slovak government apparently tried to halt this move with a five-year memorandum between the Slovak government and U.S. Steel, it allowed it to expire without further concessions to the steel corporation to remain⁶⁸⁷. It is feared the new controlling Chinese group will cut jobs, skimp on investment and pay less attention to environmental concerns.

---

⁶⁸⁷ SLOVAK SPECTATOR: *Chinese are closer to taking over Košice steelworks*. 26 Sept. 2017

(Trading Economics, 2017)

The above chart shows, relatively, the dramatic fall off in foreign direct investment in Slovakia in the past years. It is important to remark here that what was achieved earlier was largely due to the efforts of an activist government, namely the “Dzurinda government” which held office from 1998 – 2006. It actively sought out international firms to relocate to Slovakia and keep them there with enticements such as tax incentives, low wages, and the promise of industrial parks. Thereafter, a lack of similar vision and energy has characterized subsequent Slovak governments.

Additionally, there are any number of international projects of material benefit to Slovakia that have been neglected. One of the latest has been a plan to extend the broad-gauge rail line from eastern Slovakia to Vienna, to enable the smoother transport of goods from China via Russia and the Ukraine. This project has been “on the table” in Slovakia for several years, but so far even a feasibility study for the project has not been completed⁶⁸⁸. It is entirely possible that such projects will be picked up again by subsequent governments, however, making important steps and furthering

⁶⁸⁸ SLOVAK SPECTATOR: *Will the new Silk Road pass through Slovakia?* 15 May 2017

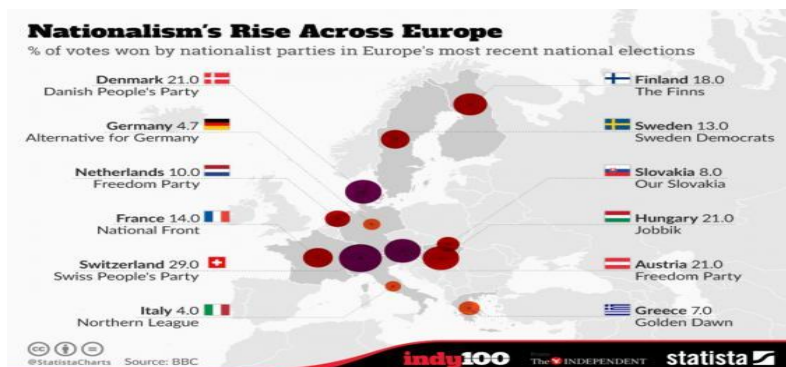
them are two different things, and so far little of the latter has been in evidence.

Given this background, this chapter turns now to explain some of the reasons for why Slovakia has been so slow to realize the development of its national interests in the past twelve years, focusing on the three key blockages referred to earlier: 1) Ideology; 2) Corruption; and 3) Short-term decision-making.

Ideology is often a “killer” of a country’s national interests, particularly when it clashes with or becomes intermingled in its foreign policies. This need not always be the case. For example, the “democracy promotion” emphasis of the early post-Second World War United States government certainly enhanced American prestige and economic relations abroad (e.g. democratic peace, the securing of allies, dollar dominance, free trade benefits, etc.). However, it is far from certain that ideology will always work this way. As mentioned previously, the United States democracy-promotion emphasis also got it into considerable trouble in Vietnam and the Middle East. It is rarer for a country’s ideology to be in sync with its national interests than to be aligned with them. In terms of the latter, the extreme example of this is again that of National Socialist Germany – which undermined its own war effort by imprisoning and murdering hundreds of thousands of its own citizens and relegating its women largely to the home rather than to the factory.

As a relatively new state in Central Europe, the situation of Slovakia begs a clear vision (if not strategy) for identifying and securing its national interests. However, within the country the “politics of ideals” or ideology appears to have repeatedly overshadowed if not actually trumped the “politics of interests.” A variety of factors have combined to cause this. First,

there was the lag in attaining democratic liberalism following the communist period; countries that experienced highly ideological socialism emerged in a much different form than their Western European counterparts when released from its bonds after 1989. For one, the nature of their political parties took on a different character – at once more parochial (i.e. less attached to their sister parties abroad), and secondly more ideological. Take, for example, the KDH – or Christian Democratic Party of Slovakia. One could only with difficulty compare it in its mission and perspective at all with the CDU of Germany. The latter is a broad-based conservative party today, with only the loosest ties to any Christian denomination or dogma. The KDH, by contrast, remains closely in tune with core Christian principles and aligned with the Catholic Church. This has included a strong focus on moral/political issues such as abortion, divorce, same-sex marriage, and Vatican relations. Likewise the right wing Slovak National Party – or SNS - has tended to be much more blatantly ideologically “nationalist” than party counterparts in the “West,” openly challenging and choosing fights with parties of Slovakia’s Hungarian minority, sparring partners on which its *raison d’être* ultimately depends. Meanwhile the Slovak center-left has remained further to the left than most mainstream “Western” center-leftist parties (one thinks here of the British Labour Party or Germany’s Social Democratic Party). Finally, the SAS, or Slovak Liberal party harkens back to the Liberals of the 19th century in its radical laissez-faire agenda, and can in no way be compared to the moderate Liberals of Germany or the British Liberal Party.

(Statista, 2016)

The argument here is that the narrower ideological focus of Slovakia's political parties prevents policy makers from these parties from concentrating on the larger issues of Slovak national interests. A very good example of this is the SNS party and its protesting Slovakia's NATO membership. It has been joined in this - though less assertively - by some members of the dominant SMER party, despite that party's official recognition of NATO membership. In terms of the SNS, the explanation is clear; Slovak nationalists distrust foreigners, and that includes, of course, the Americans who are perceived to unduly control NATO. Meanwhile, the left-leaning SMER nostalgically looks back to the socialist solidarity that was once had between Czechoslovakia and Russia, a country it still views as a friend, despite the conflicted and confused politics of the present Russian government.

Perhaps the ultimate example of ideology in party politics trumping interests involved the Slovak Liberal Party (SAS), a government coalition partner in 2006, which actually committed political suicide by strictly adhering to its radical liberal principles and demanding a rejection of the EU's financial bailout plan for Greece. The government of which it was a part subsequently

fell on the issue and new elections were held. The SAS lost and was not included in the new coalition.

A further case is that of Slovakia's membership in the European Union. One would think that a small country like Slovakia would work harder to cultivate ties with neighboring post-communist states such as Hungary, in order to increase its lobbying power within the constructs of the EU. But here again it appears that ideology trumps national interest. Slovak nationalism, again, has played an influential role in this. Politicians of the SNS and other parties have made a career of extolling Slovak national virtues as the expense of better relations with Hungary. Perhaps a low point was in 2009, when the Hungarian President, no less, Laszlo Solyom was prevented from completing a private visit to the ethnically Hungarian town of Komarno to unveil a statue of King Stephen I of Hungary. The Slovak government said that he was not welcome in Slovakia on this day and that his planned visit was a "provocation"⁶⁸⁹. Since that time Slovak nationalism has worked against better relations with Hungary that would advantage Slovak national interests.

These examples highlight the fact that "coalition government" magnifies the effects of ideological nationalism and detracts from a focus on national interests. This is primarily due to two factors. First much of the energy of government is spent merely holding the coalition together. Pleasing – or at least not overly upsetting coalition partners is a primary objective. A unified national interest focus often takes second place to this all important task. This has been all the more the case in Slovakia, due to its rather odd mixtures of coalition partners in the past several governments. For example,

---

⁶⁸⁹ European Court of Justice: *According to Advocate General Bot, the Slovak Republic did not infringe EU law when it refused to allow Mr Sólyom, the Hungarian President, to enter its territory*, 6 March 2012

the government of 2005 consisted of the center-left SMER party, the rightist nationalist SNS party, and the former ruling party - the populist (and suspect), Movement for a Democratic Slovakia. The government of 2008 included the secular conservative SDKU party, the highly Catholic KDU party and the radical Liberal, SAS party. Finally, the government formed in 2012 – which still governs today - includes the center-left SMER party, the rightist nationalist SNS and the Hungarian dominated MOST-HID party!

Second, in order to hang together, a coalition needs to compromise – sometimes creating an ideological mess. Concretely this means that the country is often mired in domestic infighting and coalition politics built about coming to terms with “who it is” rather than “what it wants to accomplish for the country.” In such a situation, national interests once again get pushed into the background.

A second consideration for the detraction from national interests by the Slovak government is “corruption.” Corruption eats away at national interests of a country, due to the diversion from the public good and toward the enrichment of particular individuals and concerns in society. Countries heavily burdened by corruption make very little relative economic, social or political progress relative to countries that are not so heavily burdened. According to the 2016/17 Global Competitiveness Report of the World Economic Forum, the Slovakia is one of the most corrupt countries in Europe with a score of 3.7⁶⁹⁰. Finland was the least corrupt with a score of 6.3⁶⁹¹. In fact, the country report for Slovakia shows that corruption, tax rates and inefficient government bureaucracy are the three most problematic

---

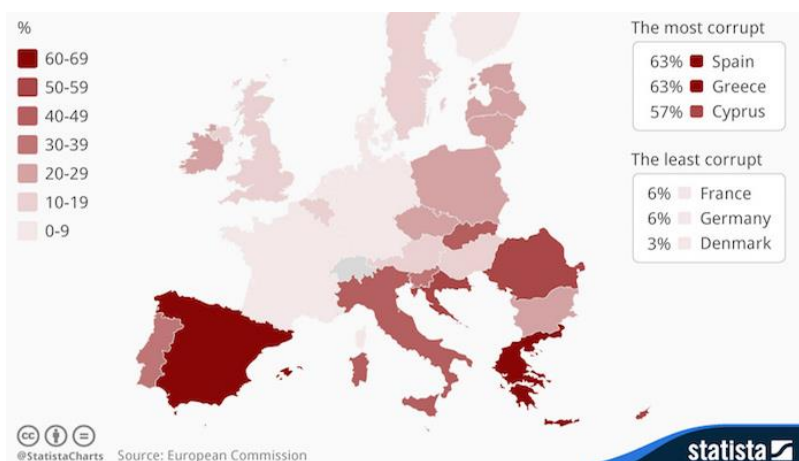
⁶⁹⁰ SLOVAK SPECTATOR: *Slovakia is the second most corrupt country in Europe, a report shows.* 3 Oct. 2016

⁶⁹¹ SLOVAK SPECTATOR: *Slovakia is the second most corrupt country in Europe, a report shows.* 3 Oct. 2016

factors for doing business in Slovakia. Financial scandals abound. According to the World Economic Forum:

*“Political corruption in Slovakia remains a huge problem. The “Gorilla scandal” that rocked the country in 2011 indicated that politicians, business leaders, and officials routinely take bribes in exchange for private contracts”*⁶⁹²

This table gives a good comparative view of the relative corruption problem plaguing Slovakia:

(Statista, 2014)

The “Gorilla Scandal” – the largest of the scandals in Slovakia of the recent past – refers to a wiretap file from the years 2005-2006 which leaked to the internet in December 2011, and which contained information about politicians, officials and business executives discussing kickbacks in return for government contracts⁶⁹³. It resulted in some of the largest public protests yet seen in the young country. More recent scandals include those of the high

⁶⁹² BUSINESS INSIDER: *These are the 11 most corrupt countries in the developed world.* 29 Sept. 2016

⁶⁹³ THE FINANCIAL TIMES: *Slovaks protest over corruption claims.* 10 Feb. 2012

profile financial affairs involving Slovak Interior Minister Robert Kaliňák⁶⁹⁴ and the Minister of Education, Peter Plavčan⁶⁹⁵, but there have been dozens more. In fact, Slovakia and the Ukraine share the second worst position in the World Economic Forum’s “corruption index” where they both have scored 2.72⁶⁹⁶. The dire situation of corruption in Slovakia brought out large public protests again across Slovak cities in 2017. The most recent protests have been led by a group of very young, urban, activists who, according to an article in the journal Foreign Policy, “have riled up the status quo and antagonized plenty of older Slovaks; part of the first generation born and raised inside the European Union, they have a different set of expectations about what their government is meant to be”⁶⁹⁷. It goes almost without saying that a society that must divert its attention to addressing widespread corruption is simultaneously crippled in terms of articulating and pursuing its larger national interests.

The third key blockage to a focus on national interests in Slovakia is the government’s tendency in Decision-making. Specifically, it is its “short term decision-making proclivity.” The differences in short-term vs. long-term decision-making in foreign policy was nicely articulated by Ernest Petri in his book, *Foreign Policy: From Conception to Diplomatic Practice*, in which he notes:

“Sometimes, short-term and temporary goals and the vision of the political elite, or the interests of other elites, such as leading economic groups, are identified as the national interest. These ‘national interests’ usually bear no

---

⁶⁹⁴ SLOVAK SPECTATOR: *Scandal persists as Kaliňák leaves questions unanswered*. 15 June 2016

⁶⁹⁵ SLOVAK SPECTATOR: *PM Fico wants Education Minister’s resignation*. 16 Aug. 2017

⁶⁹⁶ SLOVAK SPECTATOR: *Slovakia is the second most corrupt country in Europe, a report shows*. 3 Oct. 2016

⁶⁹⁷ FOREIGN POLICY: *They spend months protesting corruption. Now what?* 2017

relation to the actual national interest. Frequently, such partial interests which do not coincide with the real national interest are presented to the public as the 'national interest'”⁶⁹⁸.

In this context, the Slovak government has been increasingly conflicted in reconciling its short-term interests with its longer term national interests. For example, the illegitimate invasion by Russia into the sovereign territory of Ukraine in 2014, which has been recognized as such by the United Nations⁶⁹⁹, caused the government of Slovakia no small degree of confusion. Should it side with its member organizations, the United Nations, the European Union, and NATO, all of which condemned the invasion and annexation of Crimea, as well as Russian incursions into eastern Ukraine (the “Donbass region”)? Or should it ignore the UN, EU and NATO stances, and side with Russia, from which it gets the vast majority of its oil, natural gas, and nuclear fuel for two power plants? The government initially chose the latter. During a visit of Russian Foreign Minister Sergai Lavrov in 2015, to celebrate the 70th anniversary of the liberation of Slovakia from Nazi occupation by the Soviet Army, Mr. Lavrov stated that that “*Moscow and Bratislava share common position on Ukraine*”⁷⁰⁰. For its part, the Slovak government called for greater diplomatic efforts toward a peace treaty between Ukraine and Russia. Thereafter, the Slovak government at first ignored pleas from the European Commission for a show of unity on the Crimea situation. Practically, this meant delaying support for a first round of EU economic sanctions against Russia as well as a second round, while complaining about them most of the way. Slovak Prime Minister Robert Fico

---

⁶⁹⁸ PETRI, E. *Foreign Policy: from Conception to Diplomatic Practice*: 2013

⁶⁹⁹ UN: *Backing Ukraine’s territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid*. 2014

⁷⁰⁰ THE WALL STREET JOURNAL: *Russia’s Sergei Lavrov Says Cease-Fire Is Only Solution to Ukraine Conflict*. 2015

was quoted at his August 2016 meeting with President Putin in Russia as saying:

*“Personally, I think it is time to view the sanctions rationally and to say that they harm both the EU and Russia. They have brought absolutely nothing to (solving) the sensitive questions which they were supposed to influence. We agreed with Vladimir Putin that our common pursuit is to revive our mutual trade again”*⁷⁰¹.

He reiterated these feelings again after the EU Summit meeting in Brussels on October 21, 2016 saying, “the European Union’s sanctions against Russia are pointless and do not work”⁷⁰². Slovak foreign Minister, Miroslav Lajčák, has been fully supportive of such views and has worked to advance them in policy, to the frustration of EU and NATO leaders.

The result has been a murky Slovak policy simultaneously aimed at appeasing Russia and its member state organizations. According to commentary by Euractiv, Slovakia is engaged in:

*“...an awkward balancing act ... preserving the economic benefits of being close to Russia while also belonging to a European Union set on punishing the Kremlin for annexing Ukrainian territory”*⁷⁰³.

Clearly, this approach, which has been seen by some as “disloyal” or even “cowardly,” was in Slovakia’s short-term national interests. The Russian gas and oil – if denied to other EU member states by Russia due to the economic sanctions – might still be supplied, uninterrupted, to the Slovak state.

---

⁷⁰¹ REUTERS: *EU should drop Russia sanctions, Slovak PM says after meeting Putin.* 26 Aug. 2016

⁷⁰² SLOVAK SPECTATOR: *Fico: Russian sanctions are pointless, but EU unity more important.* 24 Oct. 2016

⁷⁰³ EURACTIV: *Slovakia nurtures special ties to Russia, despite EU sanctions.* 23 May 2014

However, was this in the longer term national interests of Slovakia? Was it wise to break with both EU and NATO partner states and go with short-term gain at the expense of longer term solidarity and support? One is reminded here of the classic “Stag Hunt” of game theory, in which a hunter goes for the short term gain of capturing the hare as opposed to remaining with the group, which is necessary for subduing the much larger stag. As the Ukraine conflict worsens, is such a strategy by the Slovak state sustainable? At what point, does it become a danger to good relations with the EU and NATO, so that those organizations and their members will deny support to Slovakia when she is in need?

These are questions that it appears the Slovak government has not, to date, taken fully into consideration. One is painfully reminded of the short-term decision-making of a much earlier Slovak government – that of the first Slovak Republic under President Tiso - in which Slovakia cooperated with the war time Nazi regime of Germany with apparently little thought to the outcome of the war – which even toward the outset, was far from certain. The well-known disastrous results led to the loss of sovereignty of the young independent state and the execution of its president.

While much has changed since the 1940s, the similarities regarding both governments’ inability to avoid the temptations of short-term benefits at the risk of long term ruin are inescapable. The clear lesson is that, while short-term interests certainly need to be taken into account, they may be pursued only at the risk of a state’s longer-term interests, which may include its very survival.

A second example of Slovakia’s short-term decision-making tendency involves its behavior in the European Union itself. Slovakia has presently been a member-state for almost 14 years. In that time, the country has been

a net beneficiary, reaping the accoutrements of a relatively poorer member state in the first part of the new millennium. Objectively, one might very well deem this a national interest's victory for the small state. Yet when one considers the longer term interests of the country, the situation becomes more disturbing. Slovakia has largely subsisted without any remarkable contribution to the EU's ongoing formation. In other words, what has Slovakia contributed to the EU's vision? How has it helped to improve the organization, in a way that would further Slovakia's own future interests? One would be hard pressed to list any accomplishments in any specific area of EU policy where Slovakia led the way. In a phrase, Slovakia has acted as a proverbial "free rider," eschewing a leadership role.

This was set to change in the second half of 2016, as Slovakia assumed the six month rotating presidency of the Council of the European Union. In this role, each member state has a real opportunity to shape EU policy and advance its own interests, as it assumes the chairmanship of each of the Council's ten individual councils. However, few policy initiatives of any magnitude were initiated by the young country leader during its six month reign. Rather, at the outset of the presidency, the Slovak government itself was teetering on the edge of collapse due to the Kaliňák scandal, mentioned previously. It finished the presidency with yet another scandal, this one involving Slovak Foreign Affairs Minister Miroslav Lajčák⁷⁰⁴.

Opinions differ on the overall "success" of the Slovak EU Presidency. Slovak Prime Minister Fico and a number of political pundits proclaimed it a resounding success⁷⁰⁵ and indeed on short-term interest issues, one could support that claim. For example, the 2017 EU Budget was completed,

---

⁷⁰⁴ SLOVAK SPECTATOR: *Lajčák still failing to provide answers to key questions about Evka*. 20 Dec. 2016

⁷⁰⁵ SLOVAK SPECTATOR: *EU Presidency Seen as a Success*. 10 Jan. 2017

mobile telephone roaming fees were eliminated across EU states, and the Paris Climate Agreement ratification process was sped up.

On the key longer term interest issues of immigration, security and defense, however, there was no significant movement forward during Slovakia's presidency⁷⁰⁶. Thus, while the presidency was certainly not a "failure," it was much less successful on the larger topic issues than on a flurry of smaller ones, highlighting again the shorter term vision of the Slovak government.

Finally, related to Slovakia's short-term decision-making tendency is the example of the Visegrád Group, now known as the Visegrád Four. It was initially formed in 1991 as the "Visegrád Three" in the Hungarian town of Visegrád, due to the symbolism of a historical cooperative meeting of medieval Central European kings. With the breakup of Czechoslovakia into the Czech and Slovak Republics, the Visegrád Four ("V-4") was born. From the outset, this loosely structured coalition was a prescient idea. It involved a cluster of post-communist Central European states, each with similar national interests due to their proximity, size and post-communist concerns. However, since its inception there have been relatively few concrete initiatives that could be firmly placed in a "national interests" category. Two of note are the 2011 Defense Cooperation Agreement, involving meetings of V-4 defense ministers to discuss common security concerns and to advance regular V-4 exercises under the control of the NATO Response Forces⁷⁰⁷; and the Expert Working Group on Energy, which meets once or twice a year to discuss proposals of Visegrád country energy ministers. Among the topics

---

⁷⁰⁶ SLOVAK SPECTATOR: *EU Presidency Seen as a Success*. 10 Jan. 2017

⁷⁰⁷ VISEGRÁD GROUP: *Bratislava Declaration of the Visegrad Group Heads of Government on the Deepening V4 Defence Cooperation*. 2015

discussed by the latter have been considerations concerning creation of new gas and oil pipelines.

Yet instead of building a solid platform from which to lobby within the confines of organizations such as the EU and NATO, the group has floundered. Short-term thinking and concern eventually replaced a longer term strategic vision. One regional commentator highlighted the “political hollowness” of the group by remarking that at a recent V-4 meeting, “a lengthy discussion ensued on opposition to the soft drink ‘Sprite,’ which is flavored with fructose syrup instead of the sugar used in Germany or Austria”⁷⁰⁸. In sum, from a long-term interests perspective, the V-4 represents a missed opportunity, as the idea of a cluster of states with similar national interests working together to lobby for concrete long term goals in the EU, NATO, and other regional and global governmental forums is certainly a worthy one.

This chapter has centered on national interests and the structural and non-structural barriers to the Slovak government advancing them. The question of the chapter was, “why has Slovakia not visibly advanced its national interests beyond the first several years of the new millennium?” This chapter argued that the reasons involve blockages in three key areas: a) Ideology, b) Corruption, and c) Short-term decision-making. The first argument stressed the great difficulty of a country focusing on its national interests in an ideologically charged political environment, particularly one which affects governing coalitions. Slovakia has been no stranger to this phenomenon, and Slovak national interests have often been ignored or overshadowed by ideological concerns. The second key factor inhibiting a national interest’s focus in Slovakia was argued to be its high level of economic and political

---

⁷⁰⁸ SLOVAK SPECTATOR, *Is Visegrad on its way out of Europe?* 15 March 2017

corruption. Corruption - by definition - takes away focus from the common good and places it on the personal, the private. It “suffocates” the national interest and has almost certainly had this effect in Slovakia, though – as with ideology – the precise degree is not empirically measurable. The third key argument was that Slovakia – when it has avoided such structural blockages – has often been a victim of non-structural factors – in particular, its decision making approach. This implies that the Slovak government, in recent years, has considered its national interests imperfectly and, at times, recklessly, reaching for expedient short-term interests at the expense of the pursuit of more important longer term. This is not untypical of many governments in the world, but tends to explain much of what has been happening in regards to policy focus in the country.

Overall, the pattern emerges that national interests in Slovakia have been increasingly swept aside due to these key blockages. They have acted as distractions and diversions. As two of them – ideological nationalism and corruption - may be more structurally endemic to the political and social system, it is not at all sure a change of government will necessarily alter the situation. However, certainly more frequent change of government would provide the context for re-evaluation and possible re-orientation toward those national interests that best serve the public good.

ZÁVER

Autori sa v monografii sústredili na analýzu inštitucionálnych a politicko-filozofických aspektov formulovania národných záujmov Slovenskej republiky v období jej plného členstva v Európskej únii a NATO. Výskum sa sústredil na analýzu činnosti občianskych, štátnych a nadnárodných aktérov pri formulovaní národných, záujmov Slovenska, ako aj pri ich presadzovaní. Jednotlivé kapitoly reflektujú aktuálne medzinárodné bezpečnostné prostredie, v ktorom Slovenská republika svoje záujmy presadzuje, analyzujú teoretické aspekty formovania národných záujmov v kontexte poklesu dôvery v authority na štátnej a nadnárodnej úrovni. Výskum sa konkrétne zameriaval na analýzu reflexie bezpečnosti ako základného záujmu štátu v strategických dokumentoch tak Slovenskej republiky, ako aj Európskej únie v komparatívnej perspektíve. Pozornosť bola zameraná aj na analýzu formovania národných záujmov v prostredí slovenských politických strán a hnutí, či – v konkrétnej rovine - na analýzu prípravy, priebehu a výsledkov historicky prvého predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie, ktoré je prezentované ako veľký úspech slovenskej diplomacie a zviditeľnenie Slovenska nielen v rámci Európskej únie, ale aj globálneho spoločenstva. Autori monografie sa venovali analýze migračnej krízy a s ňou súvisiacej vnútro politickej diskusie v kontexte uplatňovania tak národných záujmov, ako aj napĺňania záväzkov voči Európskej únii, otázke poskytovania rozvojovej pomoci v zmysle napĺňania zahraničnopolitických cieľov a záväzkov Slovenskej republiky, ako aj problematike participácie národnostných menšín na formulovaní národného záujmu.

Problematickým v rámci výskumu sa ukázalo byť samotné uchopenie a používanie pojmu národný, respektíve národnoštátny záujem, nie však

z hľadiska definície, ako skôr z lingvistického hľadiska. Vo všeobecnosti sa za záujem štátu považuje súbor požiadaviek, ktorých naplnenie podmieňuje zachovanie suverenity štátu, v rámci výskumu. Problém nespočíva len v obsahu definície, ale aj v samotnom pomenovaní, čo možno ilustrovať aj v tejto monografii. Autori jednotlivých kapitol používajú v súvislosti so záujmom rôzne prívlastky ako štátny, národný, národnoštátny či národostátny. Všetky tieto pojmy sa tak v odbornej, ako aj v strategických politických dokumentoch v priestore Európy používajú, no môžu spôsobovať problémy v definícii.

Angloamerická literatúra vo všeobecnosti používa pojem „*national interest*“, čo sa zvykne do slovenského jazyka prekladať ako národný záujem, ale práve v angloamerickej literatúre je takto naformulovaný pojem vnímaný ako záujem politického štátneho národa, ktorý je – v rámci etnických skupín – jednotný pre celý štát, naopak v priestore Európy – najmä strednej a východnej – sa pojem *národný* spája skôr s etnikom a etnickou príslušnosťou. Národný teda častokrát znamená záujem určitého národa či etnika, nie štátu, ale vo všeobecnosti sa definične skôr spája s tvorbou zahraničnej politiky a teda pôsobením štátu navonok, v rámci medzinárodného prostredia. V prípade slovného spojenia *štátny záujem* možno konštatovať, že sa skôr spája s výkonom vnútornej, ako zahraničnej politiky, a v určitých momentoch môže pocitovo nadobudnúť negatívnu konotáciu, ak sa „*štátny záujem*“ dostane do kolízie s právami jednotlivca (napr. vyvlastnenie pozemkov v prospech budovania infraštruktúry).

Diskusie o presnom vymedzení skúmaného pojmu tak viedli k vzniku pojmu *národnoštátny*, ktorý by mal evokovať, že národ a štát sú jedno, čo ale v prípade mnohonárodných štátov môže spôsobovať exkluzivitu väčšinového národa a vylúčenie menšinového. Touto problematikou by preto bolo

potrebné sa zaoberať aj v budúcnosti. A nielen ňou, otázka formulácie, implementácie a aplikácie národného záujmu štátu v rámci širšieho spoločenstva v globalizovanom svetovom systéme bude naďalej vysoko aktuálna, keďže zo stretu rôznych národných záujmov môžu vznikať buď spolupráca, alebo konflikt, či vojna.

Radoslava Brhlíková

SUMMARY

Chapter 1 by **Lászlo Öllös** examines the crisis of values in Europe. He assumes that for Europe in a globalized world, a gradual lag in competition would also mean a crisis of ideas for success and development. At the same time, the crisis would mean a crisis of European values and a built-in institutional system placed upon them. The western part of the continent could be faced with the fact that the other part of the continent will overtake it after a long historical past, and be under its influence. Not only could it not gain dominance over the other, but it may no longer be able control itself. This state of affairs would probably be shaken by trust in those institutions that are built on the basic principle of the “power of the people.” For it is very much a people they cannot represent. Their system causes a lag in the circle of the people, and means the rule of others over the people. If government over individual strata and groups, a high degree of manipulation, and an extensive network of dependency relationships become suitable for manipulating voters to such an extent that governments that arise from elections consider large groups of citizens to be no longer representing their goals, and the interests actually represent others, even the authority of choice may be shaken. This is not to mention the basic principles of constitutionality, human rights and the system of power distribution. These, in their present form and interpretation, bring lag instead of leadership, and dependence instead of independence. A Possible European alternative includes dictatorship fed from the people's foundations. Its theoretical and organizational elements have already been visible in most EU Member States.

In Chapter 2, **Jozef Hrabina** focuses on the architecture of the international system from the point of view of the strongest actors in it. By examining the relationship between the national interests of the powers and the changes in

the organization of the international system, the chapter compiles a set of determinants, which we can call the primary needs of the powers, in maximizing power. According to the author, the concept of maximizing power means a set of determinants. The author's assumption is based on the anarchist arrangement of the international system and, therefore, the recognition that the international system does not have a higher authority that would regulate relations between the individual actors. At the same time, it is about capturing the national interest from the point of view of the School of Political Realism. Thus, we quote Kenneth Waltz, John Mearsheimer, Robert Gilpin, and Oskar Krejci. The chapter is divided into the theoretical analysis of system components and the synthesis of theory and history by verifying individual determinants while maximizing the factors of power.

Chapter 3, by **Radoslava Brhlíková**, examines the concept of security in the context of a state. The chapter compares interests of the European Union with the interests of the Slovak Republic in the context of security issues. At the beginning, it gives a theoretical and terminological explanation of the security concept as the highest level of a national interest. The concept of security is explained in two dimensions – internal and external, saying that both dimensions are interconnected and influence each other. Such an explanation confirms current understanding of security as three levels of security – individual, national and international. Following text analysis, the priorities of the European Union on the international scene are discussed, as well as the position of nation states – i.e. EU member states in this context. The concluding part of the chapter defines the national interests of the Slovak Republic as they are defined in official, strategic documents and compares them with the defined interests of the European Union. The chapter works

within the confines of the hypothesis that Slovak foreign policy adapts to EU interests at the expense of the basic security interest of the state.

In Chapter 4, **Norbert Kmet'** focuses on decision-makers in foreign policy. Every country has its own particular state interests or national interests. The issue of defining national, state, or national state interests is the subject of constant research and debate in political science. In some countries the national interest coincides with the state interest while in others, due to the ethnic composition of the population, distinction, it is usually made between the two concepts as their indiscriminate use not only creates unnecessary tension within society but can also adversely affect bilateral relations, such as with a neighbouring state. Political parties play a significant part in pluralistic political systems, where they are expected to be active in promoting and defending national, state or national state interests. The situation, however, is very similar to that in foreign policy, where political parties do not pay enough attention to such concerns. The same holds for the pre-election party agenda; foreign policy issues are not high on the priority list at the moment, and neither is the promotion of national, state or national-state interests. This is mainly because both politicians and citizens perceive the European Union space as sufficiently secure.

Chapter 5 by **Monika Himpanová** is devoted to the Slovak presidency of the Council of the European Union which began on 1 July 2016. The program of the presidency was focused on four priorities – an economically strong Europe, a modern single market, sustainable migration and asylum policies and a globally engaged Europe. This thesis focused on the basic information of the presidency, comparison between declared priorities by Slovak ministries and real results. During the presidency after the British referendum in June 2016, Slovakia decided to organise an informal summit

in Bratislava to discuss the future of the EU. The Summit was for the first time without The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and that was the reason why it was criticised by the political representatives of this country. Slovakia, during its presidency of the Council of the EU – had its priorities confronted with reality. This chapter tries to evaluate this historical first presidency of the Slovak republic, with an eye to the next one, which should be in 2030.

In Chapter 6, **Radoslav Štefančík** deals with defining migration policy and its position in relation to the interests of nation states. The text is based on the assumption that migration policy is just a generic term in relation to three sub politics (immigration, asylum and integration), which concerns not only access to the territory of a nation state, but also governance of the circumstances of the asylum procedure, and the integration of immigrants into the society of the country of destination. International migration is seen as a long-term process involving not only the movement, but also a prerequisite for long-term residence in a time span of at least one calendar year. The author analyses the role of the nation state by defining the types of preferred migration policy. He assumes that individual states will prefer either type of restriction of immigration policy and its liberal counterpart type of immigration policy, considering their own economic and demographic interests, but not the interests of some transnational community. The vital interests of nation states will play an important role as well in defining a national integration policy.

Chapter 7 by **Dirk Dalberg** focuses on political culture in a context of migration crisis. He claims that in Slovakia politics and society are almost completely opposed to the admission of refugees from the Near and Middle East. When the EU in autumn 2015 decided to release a binding number of

refugees to relieve other Member States, the outrage in Slovakia was high. The government of Slovakia brought in an action against the decision to the European Court of Justice. The reasons for the rejection of refugee admission, including the fear of “majorization,” is to be found in the political culture, which contains historical experiences of the Slovaks in the Habsburg Empire, Czech and Soviet domination, as well as conflicts with Muslims at the time of the greatest expansion of the Ottoman Empire to Central Europe in the 16th and 17th centuries.

Chapter 8 by **Tibor Szentandrási** is devoted to national interests from the point of view of the Hungarian minority. The smaller nations in Central Europe, like Hungarians and Slovaks have shared interests and goals, which can be achieved only by mutual cooperation and cordial relations. These nations’ shared history is filled with hostilities and distrust all throughout their existence. Can this be alleviated or even broken down? Can the mutual distrust and hostility be overcome? What steps would be required to achieve this feat? In particular, is it possible to guarantee the equal treatment of the individuals and groups both inside the nation-state borders as well as abroad, within the European Union to which they belong? These questions are addressed in the chapter.

In Chapter 9, **Juraj Marušiak** focuses on Slovak-Russian bilateral relations after the controversial Ukrainian crisis. In the first part, the author presents an overview of the discussion about the shaping of the national interests of Slovak Republic since 1993, when independent Slovakia was established. The aim of the author is to analyse the domestic political discussion about relations with the Russian Federation and to identify if and to what extent the discussion on the “Eastern policy” of Slovakia creates a division line in Slovakia’s politics. The author analyses the metamorphoses of bilateral

Slovak-Russian relations and the perception of the Russian Federation in Slovakia within the context of so-called formative moments in the recent history of Slovakia. These include: the political changes in 1989, the founding of independent Slovakia in 1993, the consolidation of a liberal democratic model and pro-western foreign policy, the electoral turnover in 1998 and most recently, the political environment after the annexation of Crimea by the Russian Federation in 2014. Bilateral Slovak-Russian relations are analysed in the context of the formation of the political identity of Slovakia. According to author, there is no consensus among the political parties in Slovakia as to an interpretation of the Ukraine crisis. Although Slovakia has specific interests in the Russian Federation, the key priorities of its foreign policy relate to its EU and NATO membership.

Chapter 10 by **Maria Kočnerová** is devoted to national interest in the context of development cooperation of the Slovakia with particular third countries. The Development aid of Slovakia entered into the second decade of its existence in 2014, when the Medium-Term Strategy for Development Cooperation for 2014-2018 was formulated. The Ministry of Foreign and European Affairs of Slovak Republic began providing official development assistance under the logo "SlovakAid" in 2003. During the next years, the Ministry was created, in successive steps, the institutional, legal and strategic framework for this development programme. In this period, development aid became an integral part of Slovak foreign policy and a strategy of external economic relations. This study focuses mainly on concrete projects of the Official Development Assistance of Slovak Republic in three target countries. Special focus is placed on Kenya as the biggest recipient of development aid from Slovakia..

Chapter 11 by **David Reichardt** focuses on the difficulty of a country like Slovakia actually articulating and pursuing its national interests. This is due to three key blockages in government and society: 1) ideology, 2) corruption, and 3) short-term decision-making. “Ideology” implies a society in which extreme ideals like those of ethnic nationalism, enter into the public square, changing the political dialogue and focus. “Corruption,” which is endemic to all societies to some degree, smothers the national interest, as the public good is sacrificed for private gain. Finally, “short-term decision-making” implies the strong tendency of modern democratic governments to opt for shorter term policy benefits at the expense of the longer term national interest. This is due to a number of factors, but particularly to an expediency born out of the nature of modernity in which instant public gratification is rewarded far sooner than is longer term public goods. These blockages may be more or less structurally endemic to society, but each in its own way prevents the state from clarifying the national interests and therefore attaining them. They obscure the national interests or push them off the policy table entirely. Slovakia has been a “poster child” in Central Europe for this phenomenon.

LITERATÚRA:

AKTUALITI.SK (2017): *Andrej Kiska v Keni*. 2017. [online] [cit. 2017-20-10] Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/415981/kiska-podla-mna-bola-pracovna-cesta-v-keni-nesmierne-dolezita/>

AKTUALITY.SK: *Fico nesúhlasí s novými sankciami voči Rusku. Chýba mu objektívny obraz o dianí na Ukrajine.*, 31. 8. 2014. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/>

ALLPORT, G. W. (1977): *Az előítélet*. Budapest: Gondolat, 1977. 743 s. ISBN 963-280-450-3

ALMOND, G.A., VERBA, S. (1963): *The civic culture. Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton: Princeton University Press, 1963, 562 s.

Áno a nie Jána Čarnogurského v rozhovore s Ivou Kernou. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2015.

BALIBAR, É. (2004): *We, the People of Europe. Reflections on Transnational Citizenship*. Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2004.

BARGEROVÁ, Z., DIVINSKÝ, B. (2008): *Integrácia migrantov v Slovenskej republike. Výzvy a odporúčania pre tvorcov politik*. Bratislava: IOM.

BARIAK, L. ml. (2016): *Kaliňákov rezort priznáva: Slovensko je predmetom pôsobenia ruského vplyvu*. Aktuality.sk, 6. 6. 2016.

BARNARD, F. M.(1988): *Self-Direction and Political Legitimacy – Rousseau and Herder*. Oxford, Clarendon Press, 1988.

BARŠA, P., STRMISKA, M. (1999): *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: CDK, 1999. 330 s. ISBN 80-85959-52-6

BARŠOVÁ, A. (2005): *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* [online]. Konference Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit, s. 1. [cit.20.06.2013]. Dostupné na internete: <<http://www.varianty.cz/download/doc/texts/4.pdf>>.

- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. (2005): Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 2005. ISBN 80-210-3875-6.
- BÁTORA J., (2004): *Identita a štátny záujem v slovenskej zahraničnej politike*. In: *Medzinárodné otázky*, 13, č. 2, s. 39-53
- BÁTORA, J., (2004): Identita a štátný záujem? O čo ide v slovenskej zahraničnej politike. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 359-366.
- BAUBÖCK, R. (1998): Sharing history and future? Time horizons of democratic membership in an age of migration. In: *Constellations*. roč. 4, 1998, č. 3. ISSN 1467-8675. s. 320-345
- BAUMAN, Z. (2006): *Komunita - hľadanie bezpečia vo svete bez istôt*. Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2006. 122 s., ISBN 80-8061-225-0
- BIBÓ, I. (1996): *Bieda východoeurópskych malých štátov*. Bratislava: Kalligram, 1966. 578 s. ISBN 80-7149-148-9
- BIBÓ, I.(1986): *Válogatott tanulmányok II*. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1986.
- BILLÝ, Ľ. (2012): *Immigration issues in Slovak politics*. In *Contemporary European Studies*, č. 1, 2012. ISSN 1802-4289, s. 53-64.
- BÍRÓ, G. (1995): *Az identitásválasztás szabadsága*. Budapest: Osiris, 1995. 289 s. ISBN 963-8384-99-9
- BIRSL, U. a kol. (2003): *Migration und Interkulturalität in Großbritannien, Deutschland und Spanien*. Fallstudien aus der Arbeitswelt. Opladen: Leske+Budrich. 2003. ISBN 978-381-00379-1-6.
- BLAHA, Ľ. (2014): *Kríza na Kryme. Netlačme Rusko do kúta*. Noveslovo.sk, 2. 3. 2014.
- BLAHA, L. (2015): *Kvóty sú podvod – o čo ide Západu v skutočnosti?* Dostupné na internete:

http://www.noveslovo.sk/c/Kvoty_su_podvod_o_co_ide_Zapadu_v_skutocnosti_?

BOOKER, Ch. - NORTH, R. (2006): *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Barrister & Principal, Společnost pro odbornou literaturu, 2006.

BOSÁK, E. (1991): Slovaks and Czechs: An uneasy coexistence. In SKILLING, H. G. (ed.): *Czechoslovakia 1918-88. Seventy Years from Independence*. New York: Palgrave Macmillan UK, 1991, s. 65-81.

BRHLÍKOVÁ, R.(2009): ESDP - respond to 21st century security challenges according to the new treaty? In. *Panorama of global security environment*. Bratislava: Centre for European and North Atlantic Affairs. 2009.

BRHLÍKOVÁ, R. (2014): *Bezpečnosť a Európska únia*. Nitra: UKF, 2014. 208 s. ISBN 978-80-558-0717-1

BROCKHAUS ENZYKLOPÄDIE, 20. Band, Mannheim: F. A. Brockhaus 1993, s. 231

BUCHANAN, A. (1998): What's so special about nations? In: Couture, J., Nielsen, K., Seymour, M. (eds.): *Rethinking Nationalism*. Calgary: University Press, 1998, 709 s. ISBN 978-0-919491-22-9. s. 283-310

BURGESS, A. (1999): Critical reflections on the return of national minority rights regulation to East/West European affairs. In: Cordell, K. (ed.) *Ethnicity an democratization in the new Europe*. London - New York: Routledge, 1999. 214 s. ISBN 9780-415-17312-4, s. 44-54

BURCHILL, S. (2005): *The National Interest in International Relations Theory*. United Kingdom. Palgrave Macmillan. ISBN: 978-1-349-52596-6.

BUSINESS INSIDER: *These are the 11 most corrupt countries in the developed world*. Business Insider, 29 Sept. 2016. Dostupné na: <http://uk.businessinsider.com/wef-corruption-index-the-most-corrupt-countries-in-the-oecd-2016-9/#8-latvia-4>. Accessed: 10 Aug. 2017.

BÚTORA, M.- MESEŽNIKOV, G. (Eds.) (1997): *Slovenské referendum '97: zrod, priebeh, dôsledky*. Bratislava : IVO 1997.

BUZALKA, J (2001).: *Vybrané otázky teórie krízového manažmentu a civilná ochrana*, Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2001, s. 35

BYSTRICKÝ, V. (1997): Štátnosť darovaná, či vnútená. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007. s. 50-59.

CÍSAŘ, O. – FIALA, P (2004): Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy. Úvod do studia. In: CÍSAŘ Ondřej – FIALA Petr (eds.): *Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy*. Brno: Masarykova univerzita.

CLINTON, W. D. (1994): *The two faces of national interest*. Baton Rouge: Louisiana State University.

Corruption is widespread across Europe. Statistia, 4 Feb. 2014.
<https://www.statista.com/chart/1853/corruption-is-widespread-across-europe/>. Accessed: 26 July 2017.

COUDENHOVE-CALERGY, R.(1988): *Pan-Europe*, Paris, Presses Universitaires de France, 1988.

COUDENHOVE-CALERGY, R.(2004): *PÁNEURÓPA*. In: SZÉNÁSI Éva (eds.): *Elméletek az európai egységről II*. L'Harmattan, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2004.

CROCKER, CH. A.- HAMPSON, F. O.- AALL, P. (eds.), (1997): *Managing global chaos: Sources and responses to international conflict*. Washington: United States Institute of Peace Press, 1997. 640 s. ISBN 978-1-878379-58-0

ČAPLOVIČ, M. – STUPŇAN, I. (2014): *Slovensko pomohlo ukrajinským vojakom*. Pravda, 12. 9. 2014.

ČARNOGURSKÝ, J. (2014): *Krym patrí Rusku*. Blog.sme.sk, 21. 3. 2014. Dostupné na internete: <http://carnogursky.blog.sme.sk/c/352012/Krym-patri-Rusku.html>

ČERVOV, N., MOROZOV, V.(1984): *O bezpečnosti v jaderném věku*, Praha: Naše vojsko, 1984

DER DERIAN, J.: *The Pen, the Sword and the Smart Bomb: Criticism in the Age of Video*. Alternatives 19:1 (1994), s. 133-40

DIVINSKÝ, B. (2005): *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike. Stav trend. Spoločenské súvislosti*. Bratislava: FES 2005.

DÖRNER, A. (2003): Politische Kulturforschung. In MÜNKLER, H. (ed.). *Politikwissenschaft. Ein Grundkurs*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt, 2003, s. 578-618.

DREZNER, D. W.: *The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations*. Cambridge Studies in International Relations, 1999, ISBN 978-0521644150.

DRULÁK, P. (2010): How to Explore National Interest and Why. In: *The Quest for National Interest. A Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Eds.: Petr Drulák – Mats Braun. Frankfurt am Main: Petr Lang 2010, s. 11-20.

DRULÁK, P. (2010): Úvod. In: DRULÁK Petr – Strítecký Vít a kol.: *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

DRULÁK, P. (2012): *Politika nezájmu: Česko a Západ v krizi*. Praha: SLON.

DULEBA, A. (1996): *Slepý pragmatizmus slovenskej východnej politiky. Aktuálna agenda slovensko-ruských bilaterálnych vzťahov*. Bratislava : SFPA 1996.

DULEBA, A. (2009): *Príčiny rusko-ukrajinského plynového sporu a poučenie pre Slovensko*. Slovgas, roč. 1, 2009, č. 1, s.4-6.

DULEBA, A. (2009): Slovakia's Relations with Russia and Eastern Neighbours. In *EU-Russian relations and the Eastern Partnership - Central-East European Member-state interests and positions, East European Studies*. Eds. Gábor Fóti – Zsuzsa Ludvig. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet 2009.

DULEBA, A.: *From Domination to Partnership. The Perspectives of Russian-Central-East European Relations*. Final Report to the NATO Research Fellowship Program, 1996 – 1998. Dostupné na internete : <http://www.nato.int/acad/fellow/96-98/duleba.pdf>.

DUNN, J. (1993): *Western Political Theory in the Face of the Future*. Cambridge University Press, Canto edition, 1993.

DURAY, M. 1999. *Önrendelkezési kísérleteink*. Somorja: Méry Ratio, 1999. 425 s. ISBN 80-88837-16-2

ĎUROVIČ, L. (1997): Tá naša (slovenská) identita ...? Ako sa formovala politicky a teritoriálne? In SZIGETI, L (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 32-40.

EICHLER, J. – HYNEK, N. (2010): Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti. In: DRULÁK Petr – STRÍTECKÝ Vít a kol.: *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

EICHLER, J. (2009): *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009. 328 s. ISBN 978-80-7367-540-0

EICHLER, J. (2010): Mezi jestřábem a holubicí: Česko hledá demokratický mír. In: DRULÁK Petr – STRÍTECKÝ Vít a kol.: *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

EURACTIV: *Slovakia nurtures special ties to Russia, despite EU sanctions*. Euractiv, 23 May 2014. Dostupné na: <http://www.euractiv.com/section/central-europe/news/slovakia-nurtures-special-ties-to-russia-despite-eu-sanctions/>. Accessed: 12 Sept. 2017.

FÁBRY, Z. (1991): *Merre vagy Európa? Kisebbségek a vádlottak padján*. Pozsony: Pannóna, 1991. 192 s. ISBN 80-900391-9-7

FARREL, H.- FLYNN, G. (1999): *Piecing together the democratic peace*. In: International Organisation, roč. 53, 1999 č. 3. ISSN 0020-8183. s. 505-535

FERENČUHOVÁ, B. (1998): Zmieri sa Slovensko so svojim nacionalizmom. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 171-187.

FERRY, J. M. – THIBAUT, P. (2006): *Vita Európáról, L'Harmattan*, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2006.

FICO, R. (2014): *Priestor pre národný záujem*. Hospodárske noviny, 3. 6. 2014.

FICO, R. (2015): *EÚ je do seba taká zamilovaná, že nič iné neexistuje*. SITA, 3. 12. 2015.

FICO, R. (2015a): *Kvótam hovorím nie. Nechcem niest' zodpovednosť za teroristický útok*. Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/367102-fico-kvotam-hovorim-nie-nehcem-niest-zodpovednost-za-teroristicky-utok/>

FICO, R. (2015b): *Diktát odmietame, kvóty nebude Slovensko rešpektovať*. Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/368428-fico-povinne-kvoty-slovensko-nejbude-respektovat/>

FICO, R. (2016): *Podozrenia o predsedníctve v Rade EÚ sú nezmyselné a vymyslené*. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/412101-fico-podozrenia-o-predsednictve-v-rade-eu-su-nezmyselne-a-vymyslene/>

FICO, R. (2016a): *Fico o novom postoji vlády k téme migrácie*. Dostupné na internete: <http://www.vlada.gov.sk/tlacova-konferencia-predsedu-vlady-sr-roberta-fica-o-novom-postoji-vlady-k-teme-migracie-po-udalostiach-v-nemeckom-koline-nad-rynom/>

FICO, R. (2016b): *Podľa Fica nemá islam na Slovensku priestor*. Dostupné na internete: <http://www.topky.sk/cl/100535/1549827/Podla-Fica-nema-islam-na-Slovensku-priestor--Moslimovia-su-pobureni--toto-je-ich-reakcia>

FIGEĽ, J. (2001): *Bezpečnostné výzvy po ukončení studenej vojny a slovenská bezpečnostná politika*, In: *Slovensko a NATO – bezpečnosť prostredníctvom spolupráce*, Prešov: Výskumné centrum SFPA, 2001

FIJALKOWSKI, J. (1997): *Integrationspolitik im europäischen Vergleich*. In Angenendt, S. (ed.). *Migration und Flucht, Aufgaben und Strategien für Deutschland, Europa und die internationale Gesellschaft*. München. 1997. ISBN 978-389-33127-2-6, s. 154-169.

FINDOR, A. (2013): Tisíročná poroba? In KREKOVIČ, E.; MANNOVÁ, E.; KREKOVIČOVÁ, E. (eds.). *Mýty naše slovenské*. Bratislava: Premedia Group, 2013, s. 71-76.

FOREIGN POLICY: *They spend months protesting corruption. Now what?* Foreign Policy, 29 Sept. 2017. Dostupné na: <http://foreignpolicy.com/2017/09/29/they-spent-months-protesting-corruption-now-what-slovakia-kalinak-bratislava/>. Accessed: 2 Oct. 2017.

FREEMAN, G. P. (1995): *Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States*. In International Migration Review, roč. 29, č. 4, 1995. ISSN 1747-7379, s. 881-902..

FREEMAN, G. P. (2004): Political Science and Comparative Immigration Politics. In Bommers, M.; Morawska, E. (ed.). *International Migration Research: Constructions, Omissions and the Promises of Interdisciplinarity*. Aldershot. 2004. ISBN 978-075-46421-9-0, s. 111-128.

FURIK, A. (2016): *Lajčák sa priblížil k postu šéfa OSN*. Euractiv.sk, 31. 8. 2016. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/clanky/zahranicie-a-bezpecnost/lajcak-sa-priblizil-k-postu-sefa-osn/>

GARSZTECKI, S. (2001): Kulturkonzepte und politikwissenschaftliche Transformationsforschung. In HÖHMANN, H.-H. (ed.). *Kultur als Bestimmungsfaktor der Transformation im Osten Europas. Konzeptionelle Entwicklung – Empirische Befunde*. Bremen: Ed. Temmen, 2001, s. 52-71.

GIDDENS, A. (1985): *The Nation-state and Violence*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 1985.

GILPIN, R. (1981): *War and Change in World Politics*. New York. Cambridge University Press. ISBN 0-521-27376-5.

GLATZ, F. (ed.) (1997): *Globalizáció és nemzeti érdek*. Budapest: MTA, 1997. 197 s. ISBN 963-508-020-4

GLVÁČ, M. (2014): *Slovenskí vojaci budú v rámci pomoci pre Ukrajinu školit' odminovačov*. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 25. 9. 2014.

GOMBÁR, Cs.- HANKISS E. et al. (eds.) 1996. *A szuverenitás káprázata*. Budapest: Korridor, 1996. 261 s. ISBN 963-85155-8-9

- GOTTLIEB, G. (1994): *Nations without states*. In: Foreign Affairs. roč. 73, 1994, č. 3. ISSN 2327-7793. s. 100-112
- GROSS, J.T. (2015): *Flüchtlingsabwehr: Die osteuropäische Schande*. In Blätter für deutsche und internationale Politik, roč. 59, 2015, č. 10, s. 41-42.
- GRÚBER, K. (2002): *Európai identitások: régió, nemzet, integráció*. Budapest: Osiris, 2006. 245 s. ISBN 963-86244-0-X
- GUSTERSON, H.(1993): *Realism and the International Order after the Cold War*. Social Research 60:2 (1993), s. 279-300
- GYÖRY SZABÓ, P. (2006): *Kisebbség, autonómia, regionalizmus*. Budapest: Osiris, 2006. 586 s. ISBN 963-389-880-3
- HABERMAS, J. (2001): *Zur Verfassung Europas*. Berlin: Suhrkamp, 2011.
- HAD, M. (1992): Státní zájmy. In: VALENTA Jiří a kol.: *Máme národní zájmy?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- HANDL, V.(2007): *Vom Feindbild zum differenzierten Europabild? Tschechien, Ostmitteleuropa und die europäische Integration*. In Integration. Vierteljahreszeitschrift des Instituts für Europäische Politik, roč. 30, 2007, č. 4, s. 470-483.
- HAUGHTON, T. (2001): *HZDS: The Ideology, Organisation and Support Base of Slovakia's Most Successful Party 2001*. Europe-Asia Studies, Vol. 53, No. 5 (Jul., 2001), pp. 745-769.
- HECKMANN, F., TOMEI, V. (1997): Zur Dialektik von Kooperation und Nicht-Kooperation in der internationalen Migrationspolitik. In Angenendt, S. (ed.). *Migration und Flucht. Aufgaben und Strategien für Deutschland, Europa und internationale Gemeinschaft*. München: Oldenburg Verlag. 1997. 978-389-33127-2-6, s. 223-229.
- HEY, J. A. K. (2003): *Small States in World Politics – Explaining Foreign Policy Behaviour*. Boulder. Lynne Rienner Publishers. ISBN 978-1555879433
- HILL, R. (1997): *We Europeans*, Europublic, Brussels, 1997.

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Ambíciou rezortu práce počas predsedníctva je podpora zamestnanosti*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/ekonomika/sk-pres-ambiciou-rezortu-prace-pocas/204502-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Experti budú počas predsedníctva viesť približne 200 pracovných skupín*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/experti-budu-pocas-predsednictva-viest-p/197989-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): I. BOND: *Bratislavský summit bude prvým krokom EÚ bez Veľkej Británie*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/i-bond-bratislavsky-summit-bude-prvy/216735-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): I. Korčok: *Obrana a bezpečnosť nie je biznisom predsedníctva*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/i-korcok-obrana-a-bezpecnost-nie-je/234290-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): M. LAJČÁK: *Ak sa urobila chyba u nás, vyvodím dôsledky, ak nie, pýtať sa budem ja*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/mlajcak-ak-sa-urobila-chyba-u-nas/236215-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Na predsedníckom stole bude aj systém prepojenia trestných registrov*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/sk-pres-na-predsednickom-stole-bude-aj/204455-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Predsedníckymi prioritami MK budú aj oblasti audiovizie a kultúry*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/predsednickymi-prioritami-mk-sr-budu-a/204335-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Prioritou predsedníctva rezortu hospodárstva bude aj rokovanie o TTIP*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/ekonomika/prioritou-predsednictva-rezortu-hospod/204277-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Prioritou rezortu obrany bude bezpečnostná politika*. In TASR. Dostupné na internete:
<http://www.teraz.sk/slovensko/prioritou-rezortu-obrany-bude-efektivna/204476-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Slovensko zaplatí za predsedníctvo v Rade EÚ najmenej zo štátov V4*. In TASR. Dostupné na internete:
http://www.teraz.sk/slovensko/slovensko-zaplata-za-predsednictvo-v-r/204333-clanok.html?combinedGlobalTab_zamestnajsja=1

HIMPÁNOVÁ, M. (2016): *Rezort zdravotníctva chce diskutovať o antibakteriálnej rezistencii*. In TASR. Dostupné na internete:
<https://www.teraz.sk/slovensko/sk-pres-rezort-zdravotnictva-chce-disk/204495-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2017): *Na predsedníckom stole rezortu vnútra sú témy ako azyl či migrácia*. In TASR. Dostupné na internete:
<http://www.teraz.sk/slovensko/predsednictvo-vnutro-azyl-skpres/204391-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2017): *Ozbrojené sily nasadili počas predsedníctva viac ako 4500 vojakov*. In TASR. Dostupné na internete:
<https://www.teraz.sk/slovensko/ozbrojene-sily-nasadili-pocas-predsedn/236393-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=0>

HIMPÁNOVÁ, M. (2017): *Rezort dopravy: Roamingové poplatky by sa mali zrušiť v júni 2017*. In TASR. Dostupné na internete:
<http://www.teraz.sk/slovensko/pocas-predsednictva-sa-prijala-dohoda/238500-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2017): *Agrorezort sa zamerá na boj proti nekalým obchodným praktikám*. In TASR. Dostupné na internete:
<http://www.teraz.sk/ekonomika/mprv-sr-sa-zameralo-na-boj-proti-nekaly/238042-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2017): *FICO: V rozpočte predsedníctva sa ušetrilo vyše 14 miliónov eur*. In TASR. Dostupné na internete:
<http://www.teraz.sk/slovensko/premier-predsednictva-hodnotenie/236314-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. (2017): J. Bátora: *Slovenská vláda nerobí dost' v boji proti nárastu extrémizmu*. In TASR. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/slovensko/j-batora-slovenska-vlada-nerobi-do/236130-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=0>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Prioritami rezortu kultúry bola audiovizia, kultúra a autorské práva*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/prioritami-mk-sr-bola-oblast-audiovizi/238029-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Rezort financií sa zamerá aj na prehlbovanie eurozóny, bankovú úniu a rozpočet EÚ 2017*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/ekonomika/mf-sr-sa-zameralo-na-prehlbovanie-euroz/237780-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Rezort práce považoval za prioritu boj s chudobou*. In TASR. Dostupné na internete: <https://www2.teraz.sk/slovensko/mpsvr-povazovalo-za-svoje-priority-boj/238317-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Rezort zdravotníctva sa venoval liekom i Alzheimerovej chorobe*. In TASR. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/slovensko/mz-sr-sa-pocas-predsednictva-venovalo/237800-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=1>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *S.M.Walt: USA boli vždy voči Európskej únii nadradené a dvojtvárne*. In TASR. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/zahranicie/s-m-walt-spojene-staty-boli-vzdy/267281-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Sólymos: S ratifikáciou klimatickej dohody sa podaril husársky kúsok*. In TASR. Dostupné na internete: https://www.teraz.sk/slovensko/solymos-s-ratifikaciou-klimatickej-do/238472-clanok.html?combinedGlobalTab_zamestnajs=1

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Voliči odmietli Mayovej víziu brexitu, tvrdí britský profesor politických vied*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/zahranicie/exit-pool-mayova-stratila-vacsinu-v/264284-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Rezort hospodárstva uzatvoril dohodu CETA i odbúral geoblocking*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/ekonomika/rezort-hospodarstva-uzatvoril-dohodu-ce/237987-clanok.html>

HIMPÁNOVÁ, M. . (2017): *Rezort spravodlivosti sa zamerlal na zriadenie európskej prokuratúry*. In TASR. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/ms-sr-sa-zameralo-na-zriadenie-europske/238206-clanok.html>

HIRTLOVÁ, P.- SRB, V. (eds.), (2009): *Menšiny a integrujúci se Evropa*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 447 s. ISBN 978-80-86879-23-9

HLUCHÁŇOVÁ, M. (1998): Vstup do NATO v slovenskom parlamente. In: *Slovensko v šedej zóne? Rozširovanie NATO, zlyhanie a perspektívy Slovenska*. Eds. Martin Bútora – František Šebej. Bratislava: IVO 1998, s. 97-104.

HOFFMAN, S.: *The crisis in transatlantic relations. In Shift or Rift. Assessing US/EU relations after Iraq*. Paris: European Union Institut for Security Studies, Transatlantic Book 2003.

HOLLIFIELD, J. F. (2000): The Politics of International Migration: How Can We 'Bring the State In'? In Brettel, C. B. , Hollifield, J. F. (ed.). *Migration Theory: Talking Across Disciplines*. New York a Londýn: Routledge. 2000. ISBN 978-041-59542-7-3, s. 137-185.

HORVÁTH, A.- KOROM, Á. (2014): *A Benes-dekrétumok az Európai Parlamentben. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem*. 2014. 79 s. ISBN 978-615-5491-10-8. Dostupné aj na internete: <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/30295/benes.pdf>

HURKA, T. (1997): The Justification of National Partiality. In: Robert McKim and Jeff McMahan (eds.): *The Morality of Nationalism*. Oxford University Press, USA, 1997.

CHMEL, R. (1997): Slovenská otázka v 20. storočí. In CHMEL, R. (ed.). *Slovenská otázka v 20. storočí*. Bratislava: Kalligram, 1997, s. 5-34.

CHMEL, R. (2007): Slovenské nesúžitie so susedmi. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 133-139

INGLEHART, R. (1988): *The renaissance of political culture*. In *The American Political Science Review*, roč. 82, 1988, č. 4, s. 1203-1230

IVANČÍK, R.(2012): *Teoreticko-metodologický pohľad na bezpečnosť*. In *Vojenské reflexie*, 2012, roč. 7, č. 1, s. 38-57. ISSN 1336-9202

IVANČÍK, R. – KELEMEN, M.(2013): *Bezpečnosť štátu a občana: Energetická bezpečnosť*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2013. 177 s. ISBN 978-80-7380-474-9

IVANČÍK, R. – JURČÁK, V.(2014): *Kauzalita participácie ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu a jej finančné aspekty*. Wyzsza Szkola Biznesu i Przedsiębiorczosci w Ostrowcu Sw., 2014, 213 s. ISBN978-83-64557-05-7.

JÁSZI O. (1918): *A monarchia jövője*. Budapest, 1918

JUDT, T. (2002) : *Európa – a nagy ábránd? XX. Század Intézet*, Budapest, 2002, str. 87

JUZA, P. (2016): Zahraničná politika Slovenskej republiky a napĺňanie národnostných záujmov Slovenska. In: PEKNÍK Miroslav a kolektív: *Pohľady na slovenskú politiku po roku 1989*. II. Časť. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV – Ústav politických vied SAV.

KAŁAŻNA, K. – ROSICKI, R. (2013): *O interesie narodowym i racji stanu – rozważania teoretyczne*. In: *Przegląd Politologiczny*, vol. 1.

KAMENEC, I. (1998): Stereotypy v slovenských dejinách a v slovenskej historiografii. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 120-126

KATUS, L., NAGY, M. (2016): *A Magyar Korona országainak nemzetiségei a 18-19. században*. [online] Árkádia. [cit.13.12.2016]
Dostupné na internete:
http://arkadia.pt.e.hu/tortenelem/cikkek/magyar_korona_orosz_nemzetisegei_1819sz

- KATZENSTEIN, E.(1996): *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press, 1996
- KEDURIE, E. (2000): *Nationalism*. Oxford, Blacwell Publishers, 2000.
- KERSHAW, I. (2016): *Höllenstein. Európa 1914 bis 1949*. Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2016
- KIPKE, R. – VODIČKA, K. (2000): *Slowakische Republik. Studien zur politischen Entwicklung*. Münster: Lit-Verlag 2000
- KIRSCHBAUM, S. (1994): Das slowakische Problem. In BRUNNER, G.; LEMBERG, H. (eds.). *Volksgruppen in Ostmittel- und Südosteuropa*. Baden-Baden: Nomos, 1994, s. 111-130
- KISSINGER, H. (1994): *Umenie Diplomacie*. Praha. Prostor. ISBN 80-7260-025-7
- KLEIN, B.(1988): *After Strategy: The Search for Postmodern Politics of Peace*. Alternatives 13:3 (1988), s. 293-318
- KLEINER, M.S.; NIELAND, J.-U.(2006): Diskurs und Praxis: Zur Institutionalisierung der Medienkritik in Deutschland. In BECKER, B.; WEHNER, J. (eds.). *Kulturindustrie reviewed. Ansätze zur kritischen Reflexion der Mediengesellschaft*, Bielefeld: transcript Verlag, 2006., s. 143-182
- KOLB, H. (2003): *Die „gap-Hypothese“ in der Migrationsforschung und das Analysepotential der Politikwissenschaft: eine Diskussion am Beispiel der deutschen „Green Card“*. In IMIS-Beiträge, 22/2003. 2003. ISSN 0949-4723, s. 13-38
- KOLLER, B. (2006): *Nemzet, identitás és politika Európában*. Budapest: L'Harmattan, 2006. 153 s. ISBN 963-9683-55-8
- KOPEČEK, L. – URUBEK, T. (2000): Slovenská republika. In: *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. Eds.: Břetislav Dančák – Miroslav Mareš. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2000, s. 86-113

- KORTEN, D. C. (2001): *Ked' korporácie vládnu svetu*. Košice: M. Hučko, 2001. 351 s. ISBN 80-968603-0-5
- KOVÁČ, M. (1997): *V Európe nie je miesto pre diktatúru*. Práca, 30. 7. 1997
- KRAJANOVÁ, D. (2013): *Zlievareň v Prakovciach prepustí vyše polovicu ľudí*. DenníkN, 18. 3. 2015
- KRATOCHVÍL, P. (2010): National Interest and Its Legitimacy. In: *The Quest for National Interest. A Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Eds.: Petr Drulák – Mats Braun. Frankfurt am Main: Petr Lang 2010, s. 21-34
- KRATOCHVÍL, P. (2010): *Původ a smysl národního zájmu. Analýza legitimacy jednoho politického konceptu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury
- KRATOCHVÍL, P. (2010a): Národní zájem a jeho legitimita. In: DRULÁK Petr – Střítecký Vít a kol.: *Hledání českých zájmů*. Mezinárodní bezpečnost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů
- KREJČÍ, O.(2000): *Geopolitika střeoevropského prostoru*, Praha: Ekopress, 2000
- KREJČÍ, O. (2001): *Mezinárodní politika*. Praha: EKOPRESS, druhé, aktualizované a rozšířené vydání
- KREJČÍ, O. (2007): *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2007. 743 s. ISBN 80-86929-21-7
- KREJČÍ, O. (2014): *Medzinárodná politika*. 5 vydanie, Praha. Ekopress ISBN 978-80-87865-07-1
- KREKOVIČOVÁ, E. (1998): Folklor a politika. Etnocentrismus a Slovensko. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 127-132
- KREKOVIČOVÁ, E. (2013): Mýtus plebejského národa. In KREKOVIČ, E.; MANNOVÁ, E.; KREKOVIČOVÁ, E. (eds.). *Mýty naše slovenské*. Bratislava: Premedia Group, 2013, s. 86-93

- KRIVÝ, V. - MANNOVÁ, E. (2013): Mýtus obete. In KREKOVIČ, E.; MANNOVÁ, E.; KREKOVIČOVÁ, E. (eds.). *Mýty naše slovenské*. Bratislava: Premedia Group, 2013, s. 77-85
- KRPEC, O. (2009): *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- KRUŽLIAK, I. (1982): Tvorcovia nového Slovensko. In STAŠKO, J. (ed.): *Tvorcovia nového Slovenska. The shaping of modern Slovakia*. Cambridge, Ontario: Friend of good books, 1982, s. 3-61
- KULAŠIK, P. a kol (2002).: *Slovník bezpečnostných vzťahov*, Bratislava: Smaragd, 2002
- KUSÝ, M. (1998): *Čo s našimi Maďarmi?* Bratislava: Kalligram, 1998. 229 s. ISBN 80-7149-200-0
- KUSÝ, M. (2016): Žijú na Slovensku. In: KUSÝ, M. *Politika a menšiny*, Druhý zväzok, Bratislava 2016, s. 412-659
- KYMLICKA, W. (1995) *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: University Press, 199 296 s. ISBN 978-0-19-8229091-3
- KYMLICKA, W.- STRAEHLE, C. (1999): *Cosmopolitanism, nation-states and minority nationalism*. In: European Journal of Philosophy, roč. 7, 1999. č. 1, ISSN 0966-8373. s. 65-88
- KYSEL, T. (2016): *Kotleba ostal sám. Odchod z EÚ nechce dokonca ani Kollár*. Aktuality.sk, 28. 6. 2016. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/351029/kotleba-ostal-sam-odchod-z-eu-nechce-dokonca-ani-kollar/>
- LAJČÁK, M.,(2016): *Vzťahy SR a Rumunská spája spoločná história a členstvo v EÚ*. Teraz.sk, 30. 8. 2016. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/lajcak-vztahy-sr-a-rumunska-spaja-s/214940-clanok.html>
- LAMPL, Z. (2013): *Sociológia Maďarov na Slovensku*. Šamorín: Fórum, 2013. 148 s. ISBN 978-80-89249-68-8

- LANG, K.-O. (2015): *Rückzug aus der Solidarität*. In SWP-Aktuell, 84, Oktober 2015. Dostupné na internete <https://www.swp-berlin.org/publikation/visegrad-laender-und-fluechtlingspolitik/>
- LÁŠTIC, E. (2011): *V rukách politických strán: Referendum na Slovensku 1993-2010*. Bratislava: Univerzita Komenského 2011.
- LENČ, J. (2011): Islam a moslimskí migranti na Slovensku a v Európe. In Štefančík, R., Lenč, J. (eds.). *Migračná politika národných štátov*. Trnava: SSRP, 2011. ISBN 978-80-969043-3-4, s. 34-62.
- LENIN, V. I. (1978): *Összes művei 25. kötet*. Budapest: Kossuth, 1978. 610 s. ISBN 963-09-1107-8
- LEŠKA, D. (2011): *Formovanie politického systému na Slovensku po roku 1989*. Bratislava : Infopress, 2011.
- LEŠKO, M (2016): *Smer: strana predstieranej identity*. Trend, 19. 2. 2016.
- LEŠKO, M. (1996): *Najlepší z výberu (podľa premiéra). Tandem Mečiar - Lexa: O vzniku a fungovaní politickej symbiózy vyššieho typu 1*. Sme, 12. 4. 1996.
- LEŠKOVÁ, E. (2006): Slovensko. In HAVLÍK, V.; KANIOK, P. (eds.). *Euroskepticsimus a země střední a východní Evropy*. Brno: IIPS, 2006, s. 31-44.
- LIĐÁK, J. (2016): *International Migration from Asia and Africa – Issues and Challenges for Europe*. In Asian and African Studies, roč. 25, č. 2. 2016. ISSN 1335-1257, s. 211-248.
- LIEBKIND, K. (1985): Some problems in the theory and application of cultural pluralism: The social psychology of minority identity. In: *Cultural pluralism and cultural identity. The experience of Canada, Finland and Yugoslavia. Final Report of the UNESCO Joint Study on Cultural Development in Countries containing Different National and/or Ethnic Groups*. Paris: UNESCO, 1985. 91-97 s. [online] [cit.13.12.2016] Dostupné na internete: <http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000651/065187eo.pdf>
- LIJPHART, A. (1977): *Democracy in plural societies*. New Haven: Yale University Press, 1977. 248 s. ISBN 978-0-300-02494-0

- LIND, M. (1994): *In defense of liberal nationalism* In: Foreign Affairs. roč. 73, 1994, č. 3. ISSN 2327-7793. s. 87-99
- LIPTÁK, L. (2013): Koniec mýtov na Slovensku? In KREKOVIČ, E.; MANNOVÁ, E.; KREKOVIČOVÁ, E. (eds.). *Mýty naše slovenské*. Bratislava: Premedia Group, 2013, s. 239-241.
- LOEWENSTEIN, B. W. (1997): *My ti druzí*. Brno: Doplněk, 1997. 356 s. ISBN 80-85765-64-0
- ŁOŚ – NOWAK, T. (2000): *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- LUKÁČ, P. (2003): *Historická a politická identita Slovenska na prahu jeho integrácie do EÚ*. In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 336-345.
- MACKERT, J. (2006): *Staatsbürgerschaft. Eine Einführung*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften. 2006. ISBN 978-3-531-14626-3.
- MAGNIFICAT 2016. *Film 11. september 1683*. Dostupné na internete: <http://www.magnificat.sk/vaclav-mika-film-11-september-1683-bitka-pri-vidni-je-sovinisticky-a-xenofobny-vyhlasenie-k-listu-vaclava-miku/>
- MALOVÁ, D. – LÁŠTIC, E. (2001): *The Gradual Amending of the Slovak Constitution. Combating the Ambiguous Rules in 1992 – 2001*. Central European Political Science Review, Vol. 2, issue 4, Summer 2001, pp. 103 – 128.
- MARTINIELLI, M. (2005): *Political Participation, Mobilisation and Representation of Immigrants and their Offspring's in Europe*. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, 1/05, Malmö University. 2005. ISSN 1650-5743.
- MARTINKOVIČ, M. (2013): *Politické myslenie Novej školy*. Občiansko-národný program Slovenských novín. Bratislava: Filosofický ústav SAV, 2013.
- MARUŠIAK Juraj (2013): *Zahraničná politika – od prežitia k lepšiemu svetu*. In: <http://www.jetotak.sk/europa/od-prezitia-klepsiemu-svetu>

MARUŠIAK, J. (2012): The Czech Republic and Slovakia: Partnership with Moldova for Transformation and Europeanization. In: Eds. Marcin Kosienkowski - William Schreiber: *Moldova : arena of International Influences.*, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK: Lexington Books, 2012, s. 35-50.

MATEJKA, P. (2015): *Ekonomická informácia o teritóriu.* MZVaEZ SR. [online] [cit. 2017-02-11] Dostupné na: https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/EIT_Kena_Jun2015.pdf

MATIŠÁK, A. (2011): *Južný Sudán potrebuje svet aj sever.* Pravda.sk [online] [cit. 2017-04-08] Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/239309-juzny-sudan-potrebuje-svet-aj-sever/>

McSWEENEY, B.: *Security, Identity and Interests.* Cambridge: Cambridge Univeristy Press, 1999

MEARSHEIMER, J. J. (2001): *Tragedy of Great Power Politics*; New York. W.W. Norton & Company. ISBN 978-0-393-34927-6.

MEARSHEIMER, J. (2003): *The Tragedy of Great Power Politics.* New York: W.W. Norton, 2003

MEZEI, I. (2008): *A magyar-szlovák határmenti kapcsolatok esélye.* Budapest - Pécs: Dialóg Campus, 2008. 154 s. ISBN 978-963-7296-825-6

MIKUŠOVIČ, D. (2014): *Fico sa pustil do sankcií: Sú nezmyselné a ohrozujú Slovensko.* Sme, 9. 8. 2014.

MINARECHOVÁ, R. (2012): *Gašparovič faces Ukrainian challenge.* Slovak Spectator, 14. 5. 2012.

MITRANY, D. (1966): *A working peace system.* Quadrangle Books. ASIN B0007DNROQ

MOJŽITA M. (2004): *KŇAŽKO / DEMEŠ / KŇAŽKO. Formovanie slovenskej diplomacie v rokoch 1990 až 1993.* Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV – Ústav politických vied SAV.

- MOORE, M. (2003): *The ethics of nationalism*. Oxford: University Press, 2003. 272 s. ISBN 978-0198297468
- MORGENTHAU, H. J.(1951): *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy*. New York: Knopf 1951.
- MZVaEZ SR: *M. Lajčák rokoval v Moskve s ruským ministrom zahraničných vecí S. Lavrovom*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 10.5.2016.
- MZVaEZ SR: *Minister M. Lajčák navštívi Moldavsko*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 7. 7. 2013.
- NEMEC, M. (2017): *Hladová dolina na Gemeri bojuje o zamestnávateľa*. Hospodárske noviny, 11- 7. 2017.
- NÉMETH, Š. (ed.), (2011): *Politika, etnopolitika a identita*. Nitra: UKF, 2011. 112 s. ISBN 978-80-8094-931-0
- NEUBERT, S., ROTH, H.-J., YILDIZ, E. (2002): Multikulturalismus – ein umstrittenes Konzept. In Neubert, S., Roth, H.-J., Yildiz, E. (ed.). *Multikulturalität in der Diskussion. Neure Beiträge zu einem umstrittenen Konzept*. Opladen: Verlag für Sozialwissenschaften. 2002. ISBN 978-3-531-19431-8, s. 9-30.
- NOVOMESKÝ, L. (1968a): Zmysel federácie. In CHMEL, R. (ed.). *Slovenská otázka v 20. storočí*. Bratislava: Kalligram, 1997, s. 391-395.
- NOVOMESKÝ, L. (1968b): Slovenská štátnosť – ovocie demokratizácie. In CHMEL, R. (ed.). *Slovenská otázka v 20. storočí*. Bratislava: Kalligram, 1997, s. 396-399.
- NOVOSAD, F. (1998): Peripetie repolitizácie In Szgeti, László (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 140-150.
- NOVOSAD, F. (2010): *Útržky o Slovensku*. Bratislava: Kalligram 2010.
- NYE, J. (2011): *The Future of Power*; New York. Public Affairs. ISBN 978-1-61039-069-9.
- NYE, J. S. (2012): *Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History*. London: Pearson, 2012.

- OBERNDÖRFER, D. (2001): *Integration der Ausländer im demokratischen Verfassungsstaat: Ziele und Aufgaben*. In Rat für Migration (RfM) (ed.): *Integration und Illegalität in Deutschland*. Osnabrück: Selbstverlag, s. 11-29.
- OBŠITNÍK, L. (2016): *Migrácia potrebuje pravicový prístup. Opozícia má čo dobiehať**. Dostupné na internete <https://www.postoj.sk/11174/migracia-potrebuje-pravicovy-pristup-opozicia-ma-co-dobiehat>
- ÖLLÖS, L. (2008): *Az egyetértés konfliktusa*. Somorja: Fórum, 2008. 159 s. ISBN 978-80-89249-22-0
- ÖLLÖS, L. (2014) *Politické spoločenstvo a kolektívna identita v Európskej únii*. In: Ollos, L., Hampl, D. a kol: *Deset let v Evropské unii: stav, zkušenosti, perspektivy*. ACR – VŠPSV, Kolín 2014
- PAJTINKA, E. (2007): *Hospodárska diplomacia a jej úloha v 21. storočí*. In *Mezinárodní vztahy* 4/2007, roč. 42, s.52-72. ISSN 0323-1844
- PALATA, L. (2015): *Slavkov, bermudský trojúhelník české diplomacie*. *Zahraničná politika*, 20. 2. 2015.
- PALKO, V. (2000): *Poznámky k národno-štátnemu záujmu*. Domino Fórum, 19. 10. 2000 -- 25. 10. 2000.
- PAYTON, P. (1999): *Ethnicity in Western Europe*. In: Cordell, K. (ed.) *Ethnicity an democratization in the new Europe*. London - New York: Routledge, 1999. 214 s. ISBN 9780-415-17312-4. s. 21-32
- PEREZ DE CUELLAR, J. et al. (eds.), (1996): *Our creative diversity. Report of the World Comission on Culture and Development*. Paris: UNESCO, 1996. 399 s. ISBN 92-3-103282-8
- PETRI, E. (2013): *Foreign Policy: from Conception to Diplomatic Practice*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2013.
- PIŠKO, M. (2014): *Lipšic rečnil na Majdane, Ukrajincom sľúbil rokovať o pomoci*. *Sme*, 7. 2. 2014.
- POPÉLY, Á. (2003): *A kolonializáció területi vonatkozásai és etnikai következményei*. [online] Fórum Társadalomtudományi Szemle. [cit.13.12.2016] Dostupné na internete:

<http://forumszemle.eu/2003/06/08/popely-arpad-a-kolonizacio-teruleti-vonatkozasai-es-etnikai-kovetkezmenyei/>

PRAVDA: *Do vojny na Ukrajine sa vtiahnuť nenecháme, tvrdí premiér.* Pravda, 6. 9. 2014.

PRAVDA: *Fico na summite EÚ označil sankcie voči Rusku za nezmyselné a nefunkčné.* Pravda, 21. 10. 2016.

PRAVDA: *Kiska sa obul do Fica kvôli Rusku.* Pravda, 17. 3. 2017

PROFANT, T. (2015): *Konštrukcia Slovenska ako darcu a jej mocenské dopady.* In: *Mezinárodní vztahy*, 50, č. 2.

PŠEJA, P. (ed.), (2005): *Přehled teorií mezinárodních vztahů.* Brno: Masarykova univerzita.

RAFAJ, R. (2014): *Ruky preč od agresie proti Rusku.* Bratislava: Slovenská národná strana - oficiálna webová stránka, 16. 5. 2014.

<http://www.sns.sk/aktuality/rafael-rafaj-ruky-prec-od-agresie-voci-rusku/>

REUTERS: *EU should drop Russia sanctions, Slovak PM says after meeting Putin.* Reuters, 26 Aug. 2016. Dostupné na:

<http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-slovakia/eu-should-drop-russia-sanctions-slovak-pm-says-after-meeting-putin-idUSKCN1111A1>.

Accessed: 26 July 2017.

RING, É. (2004): *Államnemzet és kultúrnemzet válságútján.* Budapest: ELTE - Eötvös, 2004. 212 s. ISBN 963-463-660-8

RINGMAR, E. (2008): *Identity, interest and action. A cultural explanation of Sweden's intervention in the Thirty Years War.* Cambridge: Cambridge University Press 2008.

ROGALSKÁ, K. (2016): *Misslungener Poker mit der Flüchtlingskrise.* In *Osteuropa*, roč. 66, 2016, č. 3, s. 43-50.

ROHE, K. (1996): *Politische Kultur. Zum Verständnis eines theoretischen Konzepts.* In NIEDERMEYER, O.; BEYME, K. v. (eds.). *Politische Kultur in Ost- und Westdeutschland*, Opladen: Leske + Budrich, 1996, s. 1-21.

ROUGEMONT, D. (2004): *Nyílt levél az európaiakhoz*. In: SZÉNÁSI Éva (eds.): *Elméletek az európai egységről*. L'Harmattan, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2004.

RTVS (2016): *RTVS dostalo žiadosť*. Dostupné na internete: <http://www.hlavnespravy.sk/rtvs-dostalo-ziadost-odvysielat-film-11-september-1683-bitka-pri-viedni-ktorou-nasi-predkovia-zachranili-europu-pred-islamom/816203/>

RUSIŇÁK P. (2005): *K teoretickým prístupom skúmania zahraničnej politiky*. In: *Medzinárodné vzťahy*, 3, 2005, č. 2.

RÚŽIČKA, F-KARVAŠOVÁ, L.: *Európska diplomacia*, Bratislava: EPOS, 2012. 270 s. ISBN 978-80-8057-963-0.

RUŽIČKA, F. (2013): *Slovenská diplomacia 3.0*. [online] [cit. 2017-20-10] Dostupné na: <http://zahranicnapolitika.dennikn.sk/slovenska-diplomacia-3-0/>

RUŽIŇSKÁ, V. (2016): *Plynovod Nord Stream nechce deväť krajín*. Pravda, 22. 3. 2016.

SALAT, L. (2001): *Etnopolitika*. Marosvásárhely: Mentor, 2001. 346 s. ISBN 973-599-002-4

SAMSON, I. (1999): *Der widerspruchsvolle Weg der Slowakei in die Europäische Union. Die Slowakei vor der Marginalisierung in Zentraleuropa?* Bonn: Zentrum für europäische Integrationsforschung, 1999.

SaS: *Fico je pre národnú bezpečnosť riziko*. Bratislava: Sloboda a Solidarita, 24. 3. 2014.

SCRUTON, R. (2005): *A nemzetek szükségességéről*. Budapest: Helikon, 2005. 224 s. ISBN 963-208-989-8

SCHOLZ, A. (2011): *Migrationspolitik zwischen moralischem Anspruch und strategischem Kalkül Der Einfluss politischer Ideen in Deutschland und Frankreich*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften. ISBN 3-9803401-1-2.

SCHÖPFLIN, G. (2003): *Vytváranie európskej kultúrnej identity? Stredná Európa v rozšírenej Európskej únii*. Dostupné na internete:

<https://euractiv.sk/analyzy/uncategorized/vytvaranie-europskej-kulturnej-identity-stredna-europa-v-roz/>

SCHRÖDER, G.(2015): *EÚ potrebuje jednotu i schopnosť väčšej koordinácie*. Teraz.sk, 2. 12. 2015. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/sr-schroder-eu-konferencia-fico/169167-clanok.html>

SCHUBERTH, M. (2016): *Die Nichtigkeitsklagen der Slowakei und Ungarns gegen die Notfallumsiedlung aus Italien und Griechenland – Eine rechtliche Erörterung der EuGH-Rechtssachen C-643/15 und C-647/15. Saar Blueprints, 11/2016 DE*, Dostupné na internete <http://jean-monnet-saar.eu/?page_id=6>.

SIMON, A. (2014): *Magyar idők a Felvidéken*. Budapest: Jaffa, 2014. 248 s. ISBN 978-615-5418-91-4

SLOVAK SPECTATOR: *Will the new Silk Road pass through Slovakia?* Slovak Spectator, 15 May 2017. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20533493/will-the-new-silk-road-pass-through-slovakia.html>. Accessed: 15 Sept. 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *EU Presidency Seen as a Success*. Slovak Spectator, 10 Jan. 2017. <https://spectator.sme.sk/c/20427404/eu-presidency-seen-as-a-success.html>. Accessed: 12 June 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *Fico: Russian sanctions are pointless, but EU unity more important*. Slovak Spectator, 24 Oct. 2016. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20365554/fico-russian-sanctions-are-pointless-but-eu-unity-more-important.html>. Accessed: 10 Oct. 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *Chinese are closer to taking over Košice steelworks*. Slovak Spectator, 26 Sept. 2017. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20658123/chinese-are-closer-to-taking-over-kosice-steelworks.html>. Accessed: 24 Oct. 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *Is Visegrad on its way out of Europe?* Slovak Spectator, 15 March 2017. <https://spectator.sme.sk/c/20483131/is-visegrad-on-its-way-out-of-europe.html>. Accessed: 17 Sept. 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *Lajčák still failing to provide answers to key questions about Evka*. Slovak Spectator, 20 Dec. 2016. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20414836/lajcak-still-failing-to-provide-answers-to-key-questions-about-evka.html>. Accessed: 24 Aug. 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *PM Fico wants Education Minister's resignation*. Slovak Spectator, 16 Aug. 2017. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20627915/education-minister-will-depart.html>. Accessed: 29 Aug. 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *Scandal persists as Kaliňák leaves questions unanswered*. Slovak Spectator, 15 June 2016. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20191278/scandal-persists-as-kalinak-leaves-questions-unanswered.html>. Accessed: 28 June 2017.

SLOVAK SPECTATOR: *Slovakia is the second most corrupt country in Europe, a report shows*. Slovak Spectator, 3 Oct. 2016. Dostupné na: <https://spectator.sme.sk/c/20342765/slovakia-is-the-second-most-corrupt-country-in-europe-a-report-shows.html>. Accessed: 5 Oct. 2017.

SME: *Fico sa chválil: Môžeme byť v jadre Európskej únie*. Sme, 22. 8. 2017.

SME: *Fico si vyhradil právo odmietnuť európske sankcie voči Rusku*. Sme, 31. 8. 2014.

SME: *Jel'cin Mečiarovi: Chceme, veľmi-veľmi chceme, aby ste vyhrali voľby*. Sme, 29. 5. 1998.

SME: *Robert Fico tvrdí, že nič nebolo predražené. Lajčák má jeho dôveru*. (2016) <http://domov.sme.sk/c/20394032/robert-fico-tvrdi-ze-nic-nebolo-predrazene-miroslav-lajcak-ma-jeho-doveru.html>

SMITH, A. D.(2004): *The Antiquity of Nations*. Cambridge: Polity Press, 2004.

SOSNOVSKA, A. (2016): *Mitteleuropa versus Central Europe*. In Aspen Review, roč 5, 2016, č. 2, s. 15-18.

SPÁČ, P. (2016): *Anti-Europeanism and Euroskepticism in Slovakia*, In MOREAU, P.; WASSERBERG, B. (eds.): *European Integration and New Anti-Europeanism II. The 2014 European Election and New Anti-European*

Forces in Southern, Northern and Eastern Europe, Stuttgart: Steiner-Verlag, 2016, s. 163-180.

STAŠKO, J. (1982): Slovenská národná ideológia, in: STAŠKO, J. (ed.): *Tvorcovia nového Slovenska – The shaping of modern Slovakia*, Cambridge-Ontario: Friends of good books, 1982, s. 63-138.

STATISTA: *The rise of nationalism across Europe*. Statista, 26 May 2016. Dostupné na: <https://www.statista.com/chart/4901/the-rise-of-nationalism-across-europe/>. Accessed: 10 May 2017.

STUPŇAN, I. – RUŽINSKÁ, V. (2016): *O telefonát s Ficom prejavil záujem Putin*. Pravda, 16. 6. 2016.

STÝSKALÍKOVÁ (STOJAROVÁ), V. (2005): Der Einfluss des EU-Beitrittes auf die tschechische Integrations- und Migrationspolitik. In Salimi-Asl, C., Wrasse, E., Schuch, G. (ed.). *Die Transformation nationaler Politik. Europäisierungsprozesse in Mitteleuropa*. Budapest DGAP. ISBN 978-398-10553-0-6, s. 137-156.

SULÍK, R. (2015): *Es gibt keine Pflicht, Flüchtlinge aufzunehmen*. Dostupné na internete www.deutschlandfunk.de/fluechtlingsdebatte-es-gibt-keine-pflicht-fluechtlinge.694.de.html?dram:article_id=328736

SULÍK, R. (2016): *Mohamedov život*. Dostupné na internete <https://dennikn.sk/594122/mohamedov-zivot/>

SZENTANDRÁSI, T. (2009): Situace maďarských menšín ve státech sousedících s Maďarskem. In: Hirtlová, P., Srb, V. (eds.) *Menšiny a integrující se Evropa*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2009. ISBN 978-80-86879-23-9, s. 395-411

SZENTANDRÁSI, T. (2011): Šance multikulturality a pluralitnej demokracie v národných štátoch. In: Németh Š. (ed.) 2011. *Politika, etnopolitika a identita*. Nitra: UKF, 2011. 112 s. ISBN 978-80-8094-931-0. s. 73-83

SZENTANDRÁSI, T. (2016): *A megoldás az autonómia*. Andó Krisztina (ed.) In: Új Nő roč. 22, 2016, č. 9, ISSN 1335-938X s. 38-9 Dostupné aj na internete: <http://www.ujno.sk/megoldas-az-autonomia>

ŠEBEJ, F. (2000): *Ďalšie poznámky o národných záujmoch*. Domino Fórum, 26.10.2000.

ŠEBESTA, Š. – ROTH, V. (eds.), (2016): *Suverénne európske Slovensko. Nad dielom a činnosťou Svetoslava Bombíka*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV –ÚPV SAV.

ŠKVARNA, D. – MOJŽITA, M. (1992): *Národné záujmy Slovenskej republiky*. In: VALENTA Jiří a kol.: *Máme národní zájmy?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

ŠKVARNA, D. (2001): *Zvláštna cesta Slovenska. Moderne slovenské dejiny a súčasná polarizácia našej spoločnosti*, In SZIGETI, László (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 254-262.

ŠKVRNDA, F.(2001): *Mäkká bezpečnosť a nevojenské bezpečnostné hrozby*, In: *Mezinárodní politika 12/2001*, Praha: IIR, 2001, s. 16

ŠKVRNDA, F. - POLONSKÝ.(2003): *Terorizmus a medzinárodná bezpečnosť po skončení studenej vojny*. Liptovský Mikuláš: Vojenská akadémia, 2003. 86 s. ISBN 80-8040-21-3.

ŠNÍDL, V. (2016): *Europoslanci prvýkrát varovali pred ruskou propagandou, Sulík a Flašíková-Beňová sa zdržali*. DenníkN, 25. 11. 2016.

ŠTEFANČÍK, R. (2010): *Prenikanie témy migrácie do politiky stranických subjektov v Českej republike a na Slovensku*. In *Studia Politica Slovaca*, roč. 3, 2010, č. 1, s. 3-22.

ŠTEFANČÍK, R. (2011): *Úrovně migračnej politiky*. In: *Politické vedy*, roč. XIV, č. 3, 2011. ISSN 1335-2741, s. 6-34.

ŠTEFANČÍK, R. (2011): *Islamofóbny populizmus v straníckej politike*. In *Rexter – Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*, roč. 9, 2011, č. 2, ISSN 1214-7737, s. 1-30.

ŠTEFANČÍK, R. (2016): *Kam kráčaš demokracia, keď k tebe kráčajú migranti? Politizácia medzinárodnej migrácie vo výstupoch slovenských politických strán*. In *Dobiaš, D., Eštok, G., Bzdilová, R. (eds.). Medzi jednotlivosťou a pospolitosťou. Kam kráčaš demokracia*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2016. ISBN 978-80-8152-450-9, s. 317-334.

ŠTEFANČÍK, R., LENČ, J. (2012): *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti*. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka. Brno: Tribun EU, 2012.

ŠTÚR, L. (1848): *Štúrova reč pred slovenskými dobrovoľníkmi*. In Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I. Bratislava: Nár. Lit. Centrum, 1998, s. 313.

TAMO (2014): *Turci idú*. Dostupné na internete: <http://www.tamo.sk/spravy/1352-turci-idu>

TAYLOR, Ch. (2001): Politika uznání. In Gutmanová, A. (ed.). *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha: Filosofia. 2001. ISBN 80-7007-161-3.

TERAZ.SK: *F. Šekej: Na Slovensku pôsobí ruská propaganda*. 11. 6. 2016. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/slovensko/sekej-ruska-propaganda-dezinformacie/201184-clanok.html>

THE FINANCIAL TIMES: *Slovaks protest over corruption claims*. The Financial Times, 10 Feb. 2012. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/6fc1858c-48cd-11e1-954a-00144feabdc0>. Accessed: 24 Sept. 2017.

THE WALL STREET JOURNAL: *Russia's Sergei Lavrov Says Cease-Fire Is Only Solution to Ukraine Conflict*. The Wall Street Journal, 4 April 2015. Dostupné na: <https://www.wsj.com/articles/russias-sergei-lavrov-says-cease-fire-is-only-solution-to-ukraine-conflict-1428157689>. Accessed: 9 Oct. 2017.

THIBAUT, P. (2006): *A nemzetek Európája és Európa nemzetei*. In FERRY, Jean Marc – THIBAUT, Paul: *Vita Európáról, L'Harmattan, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2006*.

THRÄNHARDT, D. (2003): Der Nationalstaat als migrationspolitischer Akteur. In Thränhardt, D., Hunger, U. (ed.). *Migration im Spannungsfeld von Globalisierung und Nationalstaat*. Sonderheft 22. 2003. ISBN 3-531-13807-3, s. 8-34.

THRÄNHARDT, D. (2005): *Integrationspolitik richtet sich nach der Tradition*. In *Tera cognita*, 7/2006, 2005 s. 88-93.

TRADING ECONOMICS: *Slovakia foreign direct Investment netInflow (% of GDP)*. Trading Economics, 27 Oct. 2017. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/slovakia/foreign-direct-investment-net-inflows-percent-of-gdp-wb-data.html>. Accessed: 30 Oct. 2017.

TRAUNER, F. (2016): *Wie sollen Flüchtlinge in Europa verteilt werden? Der Streit um einen Paradigmenwechsel in der EU-Asylpolitik*. In *Integration*. Vierteljahrszeitschrift des Instituts für Europäische Politik. roč. 39, 2016, č. 2, s. 93-106.

UN: *Backing Ukraine's territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid*. United Nations, 27 March 2014. Dostupné na: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47443#.Wg158_mnHIU. Accessed: 23 Oct. 2017.

VALENTA J. a kol. (1992): *Máme národní zájmy?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

VALENTA, J. (1992a): *Národní zájmy, demokratické principy a postkomunistické Československo*. In: VALENTA Jiří a kol.: *Máme národní zájmy?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

VALENTA, J.(1992): *Národní zájmy, demokratické principy a postkomunistické Československo*. In: *Máme národní zájmy?* Ed.: Jiří Valenta. Praha: ÚMV 1992, s. 12-24.

VAŠEČKA, M. (2009): *Postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii v Slovenskej republike*, Bratislava: IOM 2009.

VAUBEL, R. (2004): *Az unió árnyéka - az európai intézmények gögje*. Budapest: Allprint, 2004. 250 s. ISBN 963-9575-01-1

VE CZÁN, Z. (2015): *Itt a vége a szlovák történelemhamisításnak?* [online] 2015. MNO. [cit. 13.12.2016] Dostupné na internete: <https://mno.hu/hatarontul/itt-a-vege-a-szlovak-tortenelemhamisitasnak-1278968>

VÍGH, K. *A szlovákiai magyarság sorsa*. Budapest: Bereményi. 181 s. (bez ďalších údajov)

- VLČEJ, J. (2016): *Ako volia Slováci. Politický vývoj Slovenskej republiky v období 1989-2016*. Brno: Tribun EU 2016
- VOEGELIN, E. (1991): *Die neue Wissenschaft der Politik. Eine Einführung*, Freiburg: Alber.
- VOGEL, D. (1994): *Sozialpolitische Integration als zuwanderungspolitisches Steuerungsinstrument*. In: Forum Demographie und Politik, č. 5. 1994. ISBN 3-9265-709-2-X, s. 132-155.
- VOLNER, Š. (2007): *Nová teória bezpečnosti*. Zvolen 2007, ISBN 978-80-89241-12-5.
- VRAŽDA, D.: Kotleba píše list ukrajinskému prezidentovi Janukovyčovi: Neustupujte. Sme, 31. 1.2014.
- WAISOVÁ, Š. (2011): *Tíha volby. Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- WALT, S.(2014): *No-bluff Putin*. Foreign Policy. 4. June 2014, Dostupné online: http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/06/04/no_bluff_putin_russia_ukraine_obama_tom_friedman
- WALTZ, K. (1979): *Theory of International Politics*. Columbia University. Waveland Press. ISBN 978-1-57766-670-7
- WALTZ, K. (2001): *Man, the State and War*. New York. Columbia University Press. ISBN 978-0-231-12537-6
- WEBNOVINY. SK: *Slováci majú z utečencov obavy*. Dostupné na internete: www.webnoviny.sk/slovaci-maju-z-utecencov-obavy-v-prieskume-povedali-dovody/
- WEBNOVINY. SK: *Pozitívne vnímanie Európskej Únie na Slovensku rastie*. Dostupné na internete: <http://www.webnoviny.sk/pozitivne-vnimanie-europskej-unie-na-slovensku-rastie/>
- WEBNOVINY.SK : *Fico a Jaceňuk spustili reverzný tok plynu na Ukrajinu*. 2. 9. 2014. Dostupné na internete: <https://www.webnoviny.sk/fico-a-jacenuk-spustili-reverzny-tok-plynu-na-ukrajinu/>

WEBNOVINY.SK : *Flašíková odsúdila, že krajiny neuznali referendum na Kryme*. 17. 3. 2014. Dostupné na internete:
<https://www.webnoviny.sk/flasikova-odsudila-ze-krajiny-neuznali-referendum-na-kryme/>

WEBNOVINY.SK : *SaS žiada Lajčáka, aby sa vyjadril k Ficovej ceste do Moskvy*. 28. 4. 2015-. Dostupné na internete:
<http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/947071-sas-ziada-lajcaka-aby-sa-vyjadril-k-ficovej-cesto-do-moskvy/>

WEBNOVINY.SK: *Premiér Fico sa rozhodol, pôjde do Moskvy na oslavy*. 27. 4. 2015. Dostupné na internete:
<http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok>

WEBNOVINY.SK: *Slováci nechcú, aby utečenci našli v našej krajine domov*. Dostupné na internete
www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/993247-slovaci-nehcu-aby-utecenci-nasli-v-nasej-krajine-domov/

WEISS, P. (2009): *Národný záujem a zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike*. Bratislava: Kalligram 2009.

WEISS, P. (2010): *Národný záujem a zahraničná politika štátu*. In: Marušiak, Juraj a kol.: *Za zrkadlom politiky*. Bratislava: Veda 2010, s. 42-83.

WEISS, P. (2013): *Szomszédágban - Nemzeti érdek és felelősség a szlovák külpolitikában*. Pozsony: Kalligram, 2013. 264 s. ISBN 978-80-8101-743-8

WENDEKAMM, M. (2015): *Die Wahrnehmung von Migration als Bedrohung. Zur Verzahnung der Politikfelder Innere Sicherheit und Migrationspolitik*. Wiesbaden: Springer, 2015. 978-3-658-08073-0.

WHEATCROFT, A. (2006): *Nevěřící. Střety křesťanstva s islámen v letech 638-2002*. Praha: BB/art, 2006.

WOLF, K. (1997): *Od Žirinovského k Le Penovi*. Domino fórum, 15. 8. – 21. 8. 1997.

WOLF, K. (1997): *Žiadne NATO, žiadna druhá vlna. Slovensko vyradené z procesu integrácie do civilizovaného sveta*. Domino fórum, 2. 5. – 8. 5. 1997

WOYKE, W.(1993): *Handwörterbuch Internationale Politik*, 5. Auflage, Opladen: Leske und Budrich, 1993

ZARTMAN, I. W. (ed.), (2007): *Peacemaking in international conflict*. Washington: US Institute of Peace, 2007. 511 s. ISBN 978-1-929223-66-4

ZEIDLER, M. (2002): *A magyar irredenta kultusz a két világháború között*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2002. 138 s. ISBN 963-85774-3-6.
Dostupné aj na internete: <http://mek.oszk.hu/06000/06030/06030.pdf>

ZEMKO, M. (1998): Moderný politický národ, In SZIGETI, L. (ed.). *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 188-192.

DOKUMENTY:

A trianoni békeszerződés. 1921. [online] [cit.13.12.2016]. Dostupné na: https://intermatrix.hu/samples/trianoni_beke.pdf

A versailles-i békeszerződés. 1919. [online] Grotius-dokumentomok [cit.13.12.2016].
Dostupné na: http://www.grotius.hu/doc/pub/UPKVVT/2013-02-06_a-versailles-i-bekeszerzodes.pdf

10 bodov za naše Slovensko. Volebný program politickej strany Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko. Ľudová strana Naše Slovensko – oficiálna webová stránka. Dostupné na internete: <http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebn%C3%BD-program-2016.pdf>

9 ijunia 2003 goda sostojalas' vstreča slovackih parlamentarijev s deputatami Palaty predstavitelej Nacional'nogo sobranija Respubliki Belarus'. Minsk: National Assembly of the Republic of Belarus – House of Representatives, June 9, 2003. Dostupné na internete: <http://house.gov.by/index.php/0,703,,0,,0.html>

BEZPEČNOSTNÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY schválená Národnou radou Slovenskej republiky 27. septembra 2005. Dostupné na: <http://www.mosr.sk/data/files/833.pdf>

Bratislavská deklarácia a bratislavská cestovná mapa. 2016. Dostupné na: <http://www.eu2016.sk/data/documents/160916-bratislava-declaration-and-roadmap-sk-1.pdf>

Bratislava Declaration of the Visegrad Group Heads of Government on the Deepening V4 Defence Cooperation. Visegrád Group. 9 December 2015. Dostupné na: <https://visegradgroup.eu>. Accessed: 10 July 2017.

Celkový dovoz a celkový vývoz podľa kontinentov a ekonomických zoskupení krajín (2016, 2017). Bratislava: Štatistický úrad SR 2017.

Celkový dovoz a celkový vývoz podľa kontinentov a ekonomických zoskupení krajín (2016, 2017). Bratislava: Štatistický úrad SR 2017.

CIA, The World Factbook. [online] [cit. 2017-20-10] Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ke.html>

CLEVELANDSKÁ DOHODA 1915. *Clevelandská dohoda*. In Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I. Bratislava: Nár. Lit. Centrum, 1998, s. 445-448.

DECLARATION ON EUROPEAN IDENTITY (Copenhagen, 14 December 1973)

DLF 2015: *Flüchtlingsdebatte*. Dostupné na:
http://www.deutschlandfunk.de/fluechtlingsdebatte-es-gibt-keine-pflicht-fluechtlinge.694.de.html?dram:article_id=328736

EURACTIV 2015. *Slowakei klagt vor EuGH*. Dostupné na:
<https://www.euractiv.de/section/eu-innenpolitik/news/slowakei-klagt-vor-eugh-gegen-fluechtlingsquote/>

EUROPEAN COUNCIL MEETING IN LAEKEN 14 AND 15 DECEMBER 2001

EUROPEAN COURT OF JUSTICE. *According to Advocate General Bot, the Slovak Republic did not infringe EU law when it refused to allow Mr Sólyom, the Hungarian President, to enter its territory*, 6 March 2012. Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_CJE-12-21_en.htm. Accessed: 23 Oct. 2017

EURÓPSKA KOMISIA 2015. *Prvé opatrenia v rámci európskej migračnej agendy: otázky a odpovede*. Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5038_sk.htm

HNUTIE ZA DEMOKRATICKÉ SLOVENSKO, ...*bez falošných tónov. Slovensko do toho*. Programové tézy HZDS na VOĽBY 1994

Ide o veľa. Ide o Slovensko. Demokratická únia Slovenska.

IOM 1: *Migrácia na Slovensku*. Dostupné na internete:
<http://www.iom.sk/sk/>

Joint Statement of V4 Foreign Ministers on Ukraine. Vyšehradská skupina – oficiálna webová stránka, 24. 2. 2014. Dostupné na:
<http://www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-v4>

KDH 2016: *Slovensko. Bezpečný domov, spokojené rodiny*. Volebný program KDH 2016. Dostupné na: <http://kdh.sk/wp-content/uploads/2016/01/>

KDH 2017.

Dostupné na: [https://www.facebook.com/krestanskidemokrati/photos/a.220307418290.131563.163449818290/10155055965363291/?](https://www.facebook.com/krestanskidemokrati/photos/a.220307418290.131563.163449818290/10155055965363291/)

Kenya Vision 2030. [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: KREŠŤANSKODEMOKRATICKÉ HNUTIE. 17. Volebný program.

KISKA, A.: *Bude to rok pravdy aj pre zahraničnú politiku*. Andrej Kiska – prezident SR – oficiálna webová stránka, 16. 3. 2017. Dostupné na: <https://www.prezident.sk/article/prezident-kiska-bude-to-rok-pravdy-aj-pre-zahranicnu-politiku/>

KONSOLIDOVANÉ ZNENIE ZMLUVY O EURÓPSKEJ ÚNII A ZMLUVY O FUNGOVANÍ EURÓPSKEJ ÚNIE. CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EURÓPSKEJ ÚNIE. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácii Európskej únie, 2010, ISBN 978-928242589-3.

KREŠŤANSKODEMOKRATICKÉ HNUTIE. *Spolu to dokážeme*. Voľby '94. Voľte č. 15. Ján Figel' (poslanec NR SR za KDH).

KREŠŤANSKODEMOKRATICKÉ HNUTIE. *Spolu to dokážeme*. Voľby '94. Voľte č. 15. František Mikloško (poslanec NR SR za KDH).

ĽSNS 2016. *10 Bodov za Naše Slovensko*. Volebný program politickej strany Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko. Dostupné na: <http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebný-program-2016.pdf>

Mapa Afganistanu. In: Worldatlas.com [online] [cit. 2017-03-11]

Mapa Južného Sudánu. In: Worldatlas.com [online] [cit. 2017-03-11] <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/africa/ss.htm>

Mapa Kenskej republiky. In: Worldatlas.com [online] [cit. 2017-03-11] <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/africa/ke.htm>

MEDIENSERVICE 2017. *Relocations Programm*. Dostupné na: http://medienservicestelle.at/migration_bewegt/2017/03/28/relocation-programm-oesterreich-hat-noch-keine-fluechtlinge-aufgenommen

MEMORANDUM 1861. *Memorandum národa slovenského*. In Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I. Bratislava: Nár. Lit. Centrum, 1998, s. 336-343.

Memorandum o porozumení medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Ministerstvom energie a ropy Kenskej republiky o výskume, vzdelávaní a rozvoji v oblasti jadrovej vedy a technológie (Nairobi 26. novembra 2014) [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/7048.pdf>

MINISTERSTVO OBRANY SR (2005): Obranná stratégia SR. [10.3.2017] Dostupné na: <http://www.mod.gov.sk/data/files/832.pdf>

MINISTERSTVO OBRANY SR (2005): Bezpečnostná stratégia SR. [10.3.2017] Dostupné na: <http://www.mod.gov.sk/data/files/833.pdf>

MINISTERSTVO OBRANY SR (2013): White Paper on Defence of the Slovak Republic. [10.3.2017] Dostupné na: <http://www.mod.gov.sk/white-paper-on-defence-of-the-slovak-republic/>

MINISTRY OF DEFENCE: *History of Military Operations Abroad*. Ministry of Defense Slovak Republic. Dostupné na: <http://www.mosr.sk/history-of-military-operations-abroad/>. Accessed: 27 Oct. 2017.

MVSR 2011. *Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020*. Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?zamer-migracnej-politiky-slovenskej-republiky&subor=10500>

MVSR 2017. *Statistiky*. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?statistiky-20&subor=219019>.

MZVaEZ 2016. *Úspešné Slovensko v bezpečnom svete. Stratégia MZV SR*.

MZVaEZ. 2016. *Program predsedníctva SR v Rade EÚ*. Dostupné na: <http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=25690>

NAROVINU. [online] [cit. 2017-04-08] Dostupné na: www.centrumnarovinu.sk

NÁVRH NARIADENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 539/2001 uvádzajúce zoznam tretích krajín, ktorých štátni príslušníci musia mať víza pri prekračovaní vonkajších hraníc členských štátov, a krajín, ktorých štátni príslušníci sú oslobodení od tejto povinnosti (Ukrajina), KOM (2016) 236. In: Uznesenie Výboru NR SR pre európske záležitosti č. 17 z 9. júna 2016. 8. schôdza výboru CRD-1048-1/2016-VEZ. Bratislava: Národná rada SR 2016.

NOVÁ ŠKOLA 1868. Program politického zoskupenia Nová škola slovenská. In *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.* Bratislava: Nár. Lit. Centrum, 1998, s. 358-360.

OBČAN NA PRVOM MIESTE. Demokratická únia Slovenska, február 1996.

OBČIANSKA KONZERVATÍVNA STRANA. *Štíhla vláda.* Program OKS – Správna vec. Volebný program OKS pre voľby do NR SR 2006.

Obchodovanie s Ruskom. Slovenský exportér. Internetové noviny Slovenskej asociácie exportérov a importérov – SAEI, 7. 8. 2016. Dostupné na: <http://www.slovakexporter.sk/2016/08/07/obchodovanie-s-ruskom/>

Obraščeniye učastnikov Jubilejnogo vseslavianskogo sjezda k glavam gosudarstv, praviteľstvam i parlamentam slavianskih gosudarstv. In: *Glavnyje itogi Jubilejnogo vseslavianskogo sjezda.* Moskva – St. Peterburg 26. 5. 2017 -3. 6. 2017. Dostupné na: <http://trinitas.ru/rus/doc/0001/005c/1975-slv.pdf>

OLaNO 2016. *Program za ľudské a rozumné Slovensko.* Dostupné na: <http://www.obycajniludia.sk/wp-content/uploads/2016/02/program-olano.pdf>

Oslavy Slovanstva a štátnosti na Jankovom vršku, 29. 8. 2017. Dostupné na: https://www.facebook.com/events/2011442062420335/?active_tab=about

PLUSKA 2015a. *Prieskum: prijmem utečencov za svojich takýto je postoj Slovákov.* Dostupné na: <http://www.pluska.sk/spravy/z-domova/prieskum-prijmem-utecencov-za-svojich-takyto-je-postoj-slovakov.html>

PLUSKA 2015b. *V zahraničí pracuje vyše 300 tisíc Slovákov.* Dostupné na internete: <http://www.pluska.sk/spravy/ekonomika/v-zahranici-pracuje-vyse-300-tisic-slovakov-domov-vratit-nechcu.html>

Population Growth and Control in Africa. 2013. Stratfor. Partner Perspectives. [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: <https://www.stratfor.com/the-hub/population-growth-and-control-africa>

PREAMBULA. *Ústava Slovenskej republiky.* Dostupné na: <http://www.slpk.sk/dokumenty/ustava.pdf>

Prejav prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera v Národnej rade Slovenskej republiky dňa 2. novembra 1999. Bratislava : Kancelária Prezidenta SR 1999

Premiér SR Robert Fico rokoval s ruským prezidentom Vladimirom Putinom. Bratislava: Úrad vlády SR – oficiálna webová stránka, 25. 8. 2016.
Dostupné na: <http://www.vlada.gov.sk/premier-sr-robert-fico-rokoval-s-ruskym-prezidentom-vladimirom-putinom/>

Premiéri na novom Nord Streame kritizujú viacero vecí. V *energetike.sk*, 18. 3. 2016. Dostupné na: <https://venergetike.sk/tagy/eu/page/5/>

PRIORITY MINISTERSTVA ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. 2016. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/priority-ministerstva-skolstva-vedy-vyskumu-a-sportu-sr/>

PRIORITY REZORTU. 2016.

Dostupné na: <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=197028>

Program Mad'arskej občianskej strany prijatý V. snemom MOS 26.10.1996 (Zhrnutie).

Program odovzdávania transformačných skúseností, [online] [cit. 2017-04-11] Dostupné na: www.slovakaid.sk
Program Slovenskej národnej strany 1994.

Program Slovenskej národnej strany. 127. výročie založenia SNS. 8. výročie znovuobnovenia činnosti SNS. 1871 – 1998. Hej, Slováci, ešte naša slovenská reč žije...

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky. 1992.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, máj 2012.

Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016-2020. Úrad vlády SR 2016
Dostupný na: <http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-roky-2016-2020/?pg=2>

Programové zameranie strany SMER – Sociálna demokracia pre volebné obdobie 2010-2014

Programové zámery HZDS pre voľby 1998.

Pro-Russia conference to open in Košice. Slovak Spectator, 5. 3. 2015.

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE: *Európska bezpečnostná stratégia – Bezpečná Európa v lepšom svete.* Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2009. 43 s. ISBN 978-92-824-2432-2.

REPUBLIKOVÝ VÝKONNÝ VÝBOR STRANY DEMOKRATICKEJ ĽAVICE. 5. zjazd SĎĽ. Súbor podkladových materiálov pre rokovanie výročných členských schôdzí SĎĽ a straníckych konferencií v roku 1998. Informačný bulletin č. 1. Bratislava, december 1997.

Resolution on the case of Frantisek Gaulieder, Member of the Slovak Parliament. B4-1389 and 1419/96. In Official Journal C 020 , 20/01/1997 P. 0145. Dostupné na: <http://eur-law.eu/EN/Resolution-case-Frantisek-Gaulieder-ember-Slovak-Parliament,168400,d>.

RÍMSKA DEKLARÁCIA. 2017. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2017/03/25-rome-declaration/>

Rozhodnutie Rady Európskej únie č. 472/2014/EU zo 16. apríla 2014. [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/deve/dv/eyd2015_/eyd2015_sk.pdf

Rozvojová spolupráca. Človek v ohrození. [online] [cit. 2017-04-08] Dostupné na: <https://clovekvhrozeni.sk/co-robime/rozvojova-spolupraca/>

S Keňou chceme zachovať intenzívne bilaterálne vzťahy. 2016. MZVaEZ SR. [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: https://www.mzv.sk/cestovanie_a_konzularne_info/detail/-/asset_publisher/Iw1ppvnScIPx/content/s-kenou-chceme-zachovat-intenzivne-bilateralne-vztahy

Sankcie medzi EÚ a RU – aktuálny stav a dopady. Informačný materiál na rokovanie Rady vlády SR pre podporu exportu a investícií 18. 2. 2015. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 2015.

Sankcje wobec Rosji podtrzymane. Tracimy miliardy. Polskie Stronnictwo Ludowe – oficiálna webová stránka, 3. 7. 2017. Dostupné na internete: <http://www.psl.pl/sankcje-rosja-podtrzymane/>

SAS 2016. *Sloboda a solidarita: Volebný program Parlamentné voľby 2016.* Dostupné na: <http://sulik.sk/wp-content/uploads/2016/11/volebny-program-sas-nr-sr-2010.pdf>

SOLANA, J. (2003): A secure Europe in a better world. European security strategy. [online] Brussels: December 2003. [10.3.2017] Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ STRANA, 1871. *Hrdo, odborne, slušne.*
Volebný program pre silný štát 2016-2020.

SME-RODINA 2016: *Program Sme Rodina – Boris Kollár 2016.* Dostupné na: <http://hnutie-smerodina.sk/Program-Hnutia-Sme-Rodina.pdf>

SNS 2012: *Vernosť Slovensku.* Programové memorandum SNS. Odsúhlasené rozšíreným Predsedníctvom SNS v Žiline 21. 1. 2012. Dostupné na: <https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/EVS187/um/Volebne-memorandum-2012.pdf>

SNS 2013. *Petícia slovenských vlastencov adresovaná Bruselu. Popradské memorandum z 29. júna 2013.* Dostupné na: <http://www.popradskememorandum.sk/>

SNS 2015. *Slovenská národná strana: Košické programové tézy pre Slovensko.*
Dostupné na: http://www.sns.sk/engine/assets/uploads/2015/06/kosicke_tezy.pdf

SPOLU ZA LEPŠIE SLOVENSKO. *Volebný program.* Slovenská demokratická koalícia.

SPRÁVA O PLNENÍ ÚLOH ZAHRANIČNEJ POLITIKY SR. *Zameranie zahraničnej politiky SR. Rok 1993 – 1994, 1994 – 1995, 1995 – 1996, 1996 – 1997.* Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky.

SPRÁVA O PLNENÍ ÚLOH ZAHRANIČNEJ POLITIKY SR. *Zameranie zahraničnej politiky SR. Rok 1997 – 1998, 1998 – 1999, 1999 – 2000, 2000 – 2001.* Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky.

Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Countries on Ukraine.
Vyšehradská skupina – oficiálna webová stránka, 4. 3. 2014. Dostupné na: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2014/statement-of-the-prime>

Stenografická správa o 16. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, konanej 19., 20., 21., 25. júna a 1., 2., 3., 4. júla 1996.
Dostupné na: <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=65839>

Stenografická správa o 2. schôdzi Slovenskej národnej rady, konanej 14. a 15. júla 1992.
Dostupné na: <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=71564>

Stenografická správa o 26. schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky, konanej 26., 27., 28. januára, 2., 3., 4., 16., 17. a 18. februára 1994.

Dostupné na: <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=12498&fileName=zazn.pdf&ext=pdf>

STRANA OBČIANSKEHO POROZUMENIA. *Volte číslo 7. Dvanásť bodov pre SOP.*

Strategia nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj federacii. Prezident Rossii, 31. 12. 2015. Dostupné na: <http://kremlin.ru/acts/bank/40391/page/1>

Stratégia pre rozvojovú spoluprácu s Kenskou republikou na roky 2014 - 2018. 2013. SlovakAid. [online] [cit. 2017-10-10] Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/30297/2649510/Strategy+for+Development+Cooperation+with+the+Republic+of+Kenya+for+2014+-+2018%29>

Stratégia vonkajších ekonomických vzťahov Slovenskej republiky na obdobie 2014 – 2020. 2013. MH SR. [online] [cit. 2017-03-11] Dostupné na: <http://www.economy.gov.sk/11154-menu/144342s>

Strednodobá stratégia ODA SR na roky 2003-2008. 2002. MVRO SR [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: http://www.mvro.sk/attachments/article/293/strednodoba_koncepcia_%2003-08.pdf

Strednodobá stratégia oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky na roky 2009 – 2013. 2008. SlovakAid. [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: http://www.slovakaid.sk/sites/default/files/strednodoba_strategia_oda_sr_2009_20013.pdf

Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky na roky 2014 – 2018. 2013. SlovakAid. [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/30297/2649510>

Strategia Nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda (Utvrždena ukazom prezidenta RF ot 12 maja 2009 No 537). Dostupné na: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>

STREDOEURÓPSKA IDENTITA – Central European Identity, Stredoeurópska nadácia, Bratislava 2002.

Štátna doktrína Slovenskej republiky (návrh). Kultúra, 2001, roč. 4, č. 14-15.

Štátna doktrína Slovenskej republiky. Bratislava : Smer 2001.

Štátna doktrína zaujala okrem prezidenta aj opozíciu. Sme, 30. 4. 2001.

THE FUTURE OF THE UNION -- THE LAEKEN DECLARATION.
(PRESIDENCY CONCLUSIONS)

The Global Economic Crime Survey. 2009. [online] [cit. 2017-16-10]
Dostupné na: <https://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/pdf/global-economic-crime-survey-2009.pdf>

The Košice conference about Ukraine ended vaguely. Slovak Spectator, 9. 3. 2015.

The Story Behind the Numbers. 2016. Kenya Economic Outlook. [online] [cit. 2017-16-10] Dostupné na: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte>

Výskum verejnej mienky v oblasti pravicového extrémizmu [online]. 2012. Nadácia otvorenej spoločnosti. [cit. 13.12.2016] Dostupné na internete: <http://cvek.sk/wp-content/uploads/2015/11/pravicovy-extremizmus.pdf>

ÚRADNÝ VESTNÍK 2015. *Rozhodnutie Rady (EÚ) 2015/1601 z 22. septembra 2015 o zavedení dočasných opatrení v oblasti medzinárodnej ochrany v prospech Talianska a Grécka*. Dostupné na internet: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1601&from=SK>

ÚRADNÝ VESTNÍK 2016: *Žaloba podaná 2. decembra 2015 – Slovenská republika/Rada Európskej únie*. Dostupné na internete <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CN0643&from=SK>

UZNESENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU z 23. novembra 2016 o strategickej komunikácii EÚ s cieľom bojovať s propagandou tretích strán zameranou proti Únii (2016/2030(INI)). Európsky parlament – oficiálna webová stránka, 23. 11. 2016.

V4 Interior Ministers' Joint Statement on Ukraine. Vyšehradská skupina – oficiálna webová stránka, 25. 2. 2014. Dostupné na internete: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/v4-interior-ministers>

VÁLASZTÁSOK – VOLBY 1994. *Az EGYÜTTÉLÉS politikai mozgalom választási programja*. Volebný program politického hnutia SPOLUŽITIA

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Nairobi. MZVaEZ SR. [online] [cit. 2017-18-10] Dostupné na:

https://www.mzv.sk/web/nairobi/o_nas/nase_poslanie

Vláda schválila Strednodobú stratégiu rozvojovej spolupráce SR na roky 2014 – 2018 [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z:

<http://www.slovakaid.sk/sk/novinky/488-vlada-schvalila-strednodobu>

VLÁDA SR 2016: *Programové vyhlásenie vlády SR*, Bratislava 2016. Dostupné na internete www.vlada.gov.sk/data/files/6483programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky.pdf

Volby do Národnej rady Slovenskej republiky 2016. Definitívne výsledky hlasovania. Dostupné na internete: <http://volbysr.sk/sk/data02.html>

Volby prezidenta Slovenskej republiky, marec 2014. Bratislava: Štatistický úrad SR 2014.

Volebný program kdh 1992, voľby '92.

Volebný program slovenskej národnej strany.

Volebný program slovenskej národnej strany. Sme slováci. Slovákovi slovenskú vládu. Rok 2006

Vyhlásenie delegátov snemu sho k politickej budúcnosti nášho hnutia. Slovenské hnutie obrody – oficiálna webová stránka, 1. 6. 2016. Dostupné na internete: <http://sho.sk/clanok/1762/vyhlasenie-delegatov-snemu-sho-k-politickej-buducnosti-nasho-hnutia>

Vyhlásenie hovorca mzvaez sr k zavádzajúcemu dokumentu ruskej televízie o invázii. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR 31. 5. 2017.

Vyhlásenie nr sr k situácii na ukrajine. Uznesenie č. 1060. Bratislava: NR SR, 18. 3. 2014.

Vyhlásenie NRSR k situácii na ukrajine. Uznesenie č. 956. Bratislava: nr sr, 13. 12. 2013.

*VYHLÁŠKA ministra zahraničných vecí zo 6. novembra 1979 o Obchodnej dohode medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Kenjskej republiky (Nairobi, 1.februára1979, č.9/1980 Zb.) [online] [cit. 2017-13-10] Dostupné na:
<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/34417/1/2>*

Vystúpenie M. Lajčáka na Moskovskom štátnom inštitúte medzinárodných vzťahov. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí SR, 8. 9. 2009.

VÝZVA PRE SLOVENSKO. Volebný program OKS pre parlamentné voľby 2002.

ZAHRANIČNÁ POLITIKA V ROKU 2010. Výročná správa 2010. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky, s. 3.
In: <https://www.mzv.sk/documents/10182/2365670/2010+Vyrocna+sprava+ministerstva>
ZAHRANIČNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY. Dokumenty. 6/1993. Ministerstvo zahraničních věcí.

ZAHRANIČNÝ OBCHOD SLOVENSKA ZA ROK 2013. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR 2013.

ZAHRANIČNÝ OBCHOD SR - ZA ROK 2015 (v porovnaní s rokom 2014). Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR 2016.

ZÁKLADNÉ CIELE A ZÁSADY NÁRODNEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY.
In: http://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=22424&fileName=nav_0424.pdf&ext=pdf

ZAMERANIE EKONOMICKEJ DIPLOMACIE V OBLASTI BILATERÁLNYCH VZŤAHOV DO ROKU 2020. MZVaEZ SR. [online] [cit. 2017-18-10] Dostupné na:
<https://www.mzv.sk/documents/10182/2663415>

ZAMERANIE ZAHRANIČNEJ A EURÓPSKEJ POLITIKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ROK 2014.
<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2014+-+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky>

ZAMERANIE ZAHRANIČNEJ A EURÓPSKEJ POLITIKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ROK 2015.

<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2015+-+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky>

ZAMERANIE ZAHRANIČNEJ A EURÓPSKEJ POLITIKY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ROK 2016.

<https://www.mzv.sk/documents/10182/2198827/2016+-+Zameranie+zahrani%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky>

ZÁSADY POLITIKY DEMOKRATICKEJ STRANY. Programové tézy
Demokratickej strany ako vklad do volebného programu SDK.

ZMLUVA EU 2012. Zmluva o fungovaní Európskej Únie (Konsolidované
znenie), Dostupné na internete [http://eur-lex.europa.eu/legal-
content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN)

ZMLUVA NA 3. TISÍCROČIE MEDZI HZDS A OBČANMI SR. Voľby
1998. Programové zámery HZDS na roky 1998 – 2002.

ŽIADOSTI 1848. *Žiadosti slovenského národa*. In Dokumenty slovenskej
národnej identity a štátnosti I. Bratislava: Nár. Lit. Centrum, 1998. ISBN 80-
88878-43-8. s. 307-3

Národnoštátne záujmy v postintegračnom období

Zuzana Poláčková - Radoslava Brhlíková a kol.

Názov diela: Národnoštátne záujmy v postintegračnom období

Editori: Zuzana Poláčková - Radoslava Brhlíková

Autori: Zuzana Poláčková, Radoslava Brhlíková, László Öllös, Jozef Hrabina, Norbert Kmeť, Monika Himpánová, Radoslav Štefančík, Dirk Dalberg, Tibor Szentandrás, Juraj Marušiak, Mária Kočnerová, David Reichardt

Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Recenzovali: doc. JUDr. PhDr. Lucia Mokrú PhD., PhDr. Erik Pajtinka, PhD.

Návrh obálky: Mgr. Martin Uhrín

Grafická a technická spolupráca: Mgr. Martin Uhrín, Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD.

Jazyková úprava: Publikácia neprešla jazykovou korektúrou. Za jazykovú správnosť zodpovedajú autori.

Formát: B5

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2017

Náklad: 150 kusov

Rozsah: 368

Tlač: DMC, s.r.o., Riečna 2541/3, 94201 Šurany - Časť Nitriansky Hrádok

ISBN 978-80-558-1246-5

EAN 9788055812465